

**TÜRK ÜNİVERSİTELERİNDE BOLOGNA SÜRECİ
UYGULAMALARI VE GELECEĞE BAKIŞ**

**BOLOGNA PROCESS IMPLEMENTATIONS IN TURKISH
UNIVERSITIES AND IMPLICATIONS FOR THE FUTURE**

Canan ÜNVAN

Hacettepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi

Bilim Dalı İçin Öngördüğü

Doktora Tezi

olarak hazırlanmıştır.

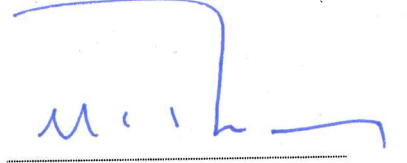
2016

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

Canan ÜNVAN'ın hazırladığı "T¼rk Ünvrsitelerinde Bologna Süreci Uygulamaları ve Geleceğe Bakış" başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Y¼netimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı'nda Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

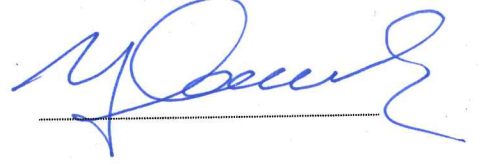
Başkan

Prof. Dr. Mehmet DURMAN

¼ye (Danışman)

Prof. Dr. Y¼ksel KAVAK

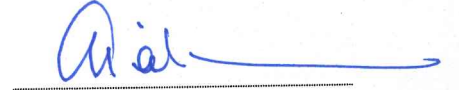
¼ye

Do. Dr. şaduman KAPUSUZOğLU

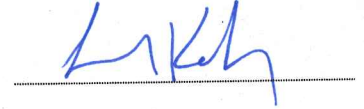
¼ye

Doç. Dr. Murat G¼rkan G¼LCAN

¼ye

Yrd. Doç. Dr. Suzan Beyza KAPTI

ONAY

Bu tez Hacettepe Ünvrsitesi Lisans¼st¼ Eğitim-¼đretim ve Sınav Y¼netmeliđi'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri ¼yeleri tarafından .30.... / .09.. / 2016 tarihinde uygun g¼r¼lm¼ř ve Enstit¼ Y¼netim Kurulunca 17 / 11 / 2016 tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali Ekber SAMIN
Eğitim Bilimleri Enstit¼s¼ M¼d¼r¼

İkinci Tez Danışmanı Onay Bildirimi

1- Öğrenci Bilgileri (Student Info)

Adı Soyadı (Name/Lastname)	Canan ÜNVAN
Anabilim Dalı (Department)	Eğitim Bilimleri
Bilim Dalı (Division)	Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi
Statüsü (Status)	☐ Y. Lisans (Masters - MA, MS) ☒ Doktora (Doctorate - Ph.D.) ☐ Bütünleşik Doktora (Integrated PhD)

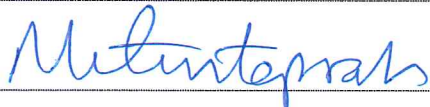
2- Tez Bilgileri (Thesis/Dissertation Info)

Tezin Başlığı-1 (Title of thesis/ dissertation-1)	Türk Üniversitelerinde Bologna Süreci Uygulamaları ve Geleceğe Bakış
Tezin Başlığı-2 (Title of thesis/ dissertation-2)	Bologna Process Implementations in Turkish Universities and Implications for the Future

Hacettepe Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne
Yukarıda kimlik ve tez bilgileri bulunan öğrencinin ikinci tez danışmanı olarak, tez çalışmasının bilgim dâhilinde tamamlandığını ve sonuçlandırılan çalışmayı onayladığımı belirtirim.

Hacettepe University
Graduate School of Educational Sciences
I, as the co-adviser of the student whose identification and thesis/dissertation information provided above, approve his/her work.

1. Danışmanın Ünvanı, Adı ve Soyadı (Title, First and Last Name of Co-advisor)	Prof. Dr. Yüksel KAVAK
Kurumu (Institution)	Hacettepe Üniversitesi
İmza (Signature)	

2. Danışmanın Ünvanı, Adı ve Soyadı (Title, First and Last Name of Co-advisor)	Prof. Dr. Metin TOPRAK
Kurumu (Institution)	İstanbul Üniversitesi
İmza (Signature)	

TÜRK ÜNİVERSİTELERİNDE BOLOGNA SÜRECİ UYGULAMALARI VE GELECEĞE BAKIŞ

Canan ÜNVAN

ÖZ

Avrupa'da 29 ülkenin yükseköğretimden sorumlu bakanının imzaladığı Bologna Bildirgesi ile başlayan ve günümüzde Avrupa ve Avrupa dışından olmak üzere 48 ülkenin katılımıyla devam eden Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturma hedefi 15 yılı aşkın bir süredir uygulanmaktadır. Bologna Süreci olarak adlandırılan bu reform hareketi, üye ülkelerde, karşılaştırılabilir, rekabet edebilir ve şeffaf bir yükseköğretime amaçlamaktadır. Her yeni bildirgeyle yeni hedefler eklenen süreç, giderek daha fazla ülkeye yaygınlaşmaktadır, ancak çeşitli yönleriyle de tartışmalara konu olmaktadır. Türkiye, bu sürece 2001 yılında dâhil olmuştur. Bu sürecin AKTS, Yeterlilikler Çerçevesi, Kalite Güvencesi, İstihdam Edilebilirlik, Uluslararasılaşma ve Hareketlilik, vb. bazı boyutları ile ilgili çalışmalar yükseköğretim kurumlarında devam etmektedir. Avrupa Komisyonu tarafından ise bazı kriterleri yerine getirdikleri için Türkiye'de 31 üniversite AKTS Etiketini almıştır. Buna bağlı olarak, söz konusu üniversitelerin, Bologna Süreci hakkında uygulama açısından daha fazla deneyimli olduğu değerlendirilmektedir. Öte yandan, üye ülkelerin sayısı ve hedefler artarken, bu süreç çeşitli açılardan eleştirilere de uğramaktadır. Avrupa Yükseköğretim Alanı (Bologna Süreci) ile ilgili yapılan araştırma ve yayınlar ise henüz sınırlı bir içerikte ve sayıda bulunmaktadır. Bu sebeple, bu çalışma, Türk yükseköğretim sistemindeki Bologna Süreci uygulamalarını, Ulusal Bologna Uzmanları ile araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarının/Kurum Bologna Koordinatörlerinin görüşlerini de içerecek şekilde, kapsamlı bir biçimde incelemek amacıyla tasarlanmış ve uygulanmıştır.

Araştırmanın yanıt aradığı temel sorular şunlardır: 1) AKTS Etiketini'ne sahip Türk üniversiteleri Bologna Süreci'nde öngörülen bilgi paketlerini (kurumsal, program, ders) web sayfalarına ne ölçüde yansıtmıştır? 2) Bilgi paketleri ile ilgili uygulamalar, devlet- vakıf üniversitelerine ve kuruluş yılları dikkate alınarak eski-yeni üniversitelere göre farklılık göstermekte midir? 3) Ulusal Bologna

Uzmanlarının ve BEK Başkanlarının/Kurum Bologna Koordinatörlerinin Türkiye'deki Bologna uygulamalarına ve Bologna Süreci'nin geleceğine ilişkin görüşleri nelerdir?

Araştırmacının katılımcı rolü de dikkate alınarak, bu araştırma, nitel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın kapsamını, Türkiye'de AKTS Etiketine sahip üniversiteler (31), bu üniversitelerin BEK Başkanları/Kurum Bologna Koordinatörleri (23) ve Ulusal Bologna Uzmanları (9) oluşturmaktadır.

Araştırmayla ilgili veriler farklı yollarla elde edilmiştir. Bu bağlamda, ilk üç alt problem için veri, araştırma kapsamındaki 31 üniversitenin web sayfasındaki AKTS Bilgi Paketlerinin (İngilizce versiyon) taranması, dolayısıyla, doküman analizi yoluyla sağlanmıştır. Dördüncü ve beşinci alt problemlerle ilgili veriler için ise ilgili literatür taraması yapılarak ve uzman görüşleri alınarak, kapalı ve açık uçlu olmak üzere 25 soru ve 6 bölümden oluşan bilgi toplama formları (BTF-A ve BTF -B) geliştirilmiştir. Büyük ölçüde benzerlik gösteren formlardan "BTF-A", Ulusal Bologna Uzmanlarına, "BTF-B" ise araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarına/Kurum Bologna Koordinatörlerine uygulanmıştır. Formlar şu bölümlerden oluşmaktadır: AKTS; Yeterlilikler Çerçevesi; Kalite Güvencesi; İstihdam Edilebilirlik; Uluslararasılaşma ve Hareketlilik; Bologna Süreci'ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar.

Araştırma verileri, ağırlıklı olarak nitel veriler olması nedeniyle içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir ve daha sonra raporlanmıştır. İlgili web sayfalarının incelenmesinden, Ulusal Bologna Uzmanlarının ve BEK Başkanlarının/Kurum Bologna Koordinatörlerinin görüşlerinden elde edilen nicel veriler ise frekans dağılımıyla özetlenmiştir.

Araştırmada elde edilen başlıca bulgular şu şekildedir: 1) Araştırma kapsamında yer alan tüm üniversitelerin, kurumsal bilgi paketlerine web sayfalarında yer verdiği ve büyük ölçüde doğru içerikle belirtildiği gözlenmiştir. 2) Tüm üniversitelerin program bilgi paketlerine web sayfalarında yer verdiği gözlenmiştir. Ancak bazı üniversitelerin, program bilgi paketi içinde yer verilmesi gereken; kazanılan derece, derecenin düzeyi, önceki öğrenmenin tanınması, yeterlilik koşulları ve kuralları ile öğretim biçimi maddeleri hakkında bilgi vermedikleri gözlenmiştir. 3) İncelenen derslerle ilgili ders bilgi paketlerine web sayfalarında yer verilmesine karşın,

pakette öngörülen maddelerden bazılarında gerekli içeriğin yer almadığı saptanmıştır. Örneğin; dersin öğrenme çıktıları, öğrenim türü, dersin içeriği, dersle ilgili önerilen kaynaklar, planlanan öğrenme faaliyetleri ve yöntemleri, değerlendirme, dersin sunulduğu dil maddeleriyle ilgili içeriğin beş veya daha fazla devlet ve/veya vakıf üniversitesinde eksik yazıldığı veya yazılmadığı gözlenmiştir. İlgili web sayfaları dersler bazında tarandığında, program bilgi paketlerine göre daha fazla eksiklik tespit edilmiştir. 4) Hem Ulusal Bologna Uzmanları hem de BEK Başkanları/Kurum Bologna Koordinatörleri tarafından, üniversitelerde AKTS hesaplamalarının bilinçli yapılmadığı belirtilmiştir. Ulusal Bologna Uzmanları tarafından AKTS uygulamalarının üniversitelerde içselleştirilmediği belirtilmiştir. 5) Hem Ulusal Bologna Uzmanları hem de BEK Başkanları/Kurum Bologna Koordinatörleri, bir takip sisteminin olmasının Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi'ne ilişkin uygulamaların gelecekteki sürdürülebilirliğine katkısı olacağını belirtmektedir. 6) Türkiye'de yükseköğretimde kalite güvencesine rehberlik etmesi ve bu konuda sürdürülebilirliğin sağlanması için "Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği"nin esaslarının uygulanmasına ve bu yönetmelik çerçevesinde oluşturulan Yükseköğretim Kalite Kurulu'nun faaliyetlerinin yakından takip edilmesine önem verilmektedir. 7) Hem Ulusal Bologna Uzmanları hem de BEK Başkanları/Kurum Bologna Koordinatörleri tarafından ÖSYS Kılavuzunda akredite edilmiş programların ilan edilmesi, sistemin sürdürülebilirliğinin bir göstergesi olarak belirtilmektedir.

Anahtar sözcükler: Avrupa Yükseköğretim Alanı, Bologna Süreci, Türk Yükseköğretim Sistemi, Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi (AKTS), AKTS Etiketleri, Yeterlilikler Çerçeveleri, Kalite Güvencesi

Danışman: Prof. Dr. Yüksel KAVAK, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı

İkinci Danışman: Prof. Dr. Metin TOPRAK, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü

BOLOGNA PROCESS IMPLEMENTATIONS IN TURKISH UNIVERSITIES AND IMPLICATIONS FOR THE FUTURE

Canan ÜNVAN

ABSTRACT

The object of creating European Higher Education Area, which starts with the Bologna Declaration signed by ministers of 29 countries responsible for higher education in Europe and which is progressing nowadays with the participation of 48 Europe and outside Europe countries, is being implemented more than 15 years. The purpose of this reform movement called Bologna Process is to ensure comparable, compatible and transparent higher education in member countries. The process added new targets with each new declaration is becoming widespread to more countries, however, it is discussed with many aspects. Turkey is the member of Bologna Process since 2001. Works related with its some dimensions such as ECTS, Qualifications Frameworks, Quality Assurance, Employability, Internationalization and Mobility is progressing in higher education institutions. On the other hand, 31 Turkish higher education institutions fulfilling certain conditions have been awarded with ECTS Label by European Commission. Therefore, it is assessed that these universities are more experienced in terms of implementation about the Bologna Process. On the other side, while the number of member countries and also objectives are increasing, the process is criticized in some respects. Furthermore, there are limited research and publication as both number and theme regarding European Higher Education Area (Bologna Process). For this reason, this study was designed and carried out for the purpose of examining Bologna Process implementations comprehensively in Turkish higher education system including also the views of national Bologna Experts and heads of Bologna Coordination Committee/Bologna Coordinators of universities within the scope of the research.

Basic questions of the research are as following: 1) How is the reflection of ECTS Information Package (specifically “Information on the Institution”, “Information on Degree Programmes”, and “Description of Individual Course Units”) envisaged in the Bologna Process on the related web sites of universities holding ECTS label?

2) Do implementations regarding information packages vary across status of universities which are state and non-profit foundation and across universities' foundation years which are old and new? 3) What are the views of national Bologna Experts and heads of Bologna Coordination Committee/Bologna Coordinators of universities about Bologna implementations in Turkey and the future of Bologna Process?

Considering also the participative role of the researcher, this research is designed as qualitative research. The scope of the research composes of universities holding ECTS Label in Turkey (31), heads of Bologna Coordination Committee/Bologna Coordinators of these universities (23) and national Bologna Experts (9).

Data related with research is obtained with different ways. In this context, data for the first, second and third sub problems were provided through document analysis by reviewing the web sites of ECTS Information Package (English version) of 31 universities in the scope of the research. For the data of fourth and fifth sub problems, two forms (BTF-A and BTF-B) were created by doing literature review and by receiving experts' opinions. These forms consist of closed/open-ended 25 questions and 6 sections and are similar to a large extent. "BTF-A" was applied to the national Bologna Experts whereas "BTF-B" was applied to the heads of Bologna Coordination Committee/Bologna Coordinators of universities within the scope of the research. The sections of the forms are as follows: ECTS; Qualifications Frameworks; Quality Assurance; Employability; Internationalization and Mobility; New Policies and Approaches Regarding Bologna Process.

Research data was analyzed with content analysis because data is mainly qualitative and then it was reported. Quantitative data obtained through reviewing related web sites and through views of national Bologna Experts and heads of Bologna Coordination Committee/Bologna Coordinators of universities was summarized by frequency distribution.

Main findings of the research are as follows: 1) It is monitored that the section of "Information on the Institution" is included in the web sites of all universities in the scope of the research, and also it is indicated with the appropriate content. 2) It is monitored that the section of "Information on Degree Programmes" is included in

the web sites of all universities. However, some universities, in this part, didn't give information about qualification awarded, level of qualification, qualification requirements and regulations, and mode of study. 3) Although there is "Description of Individual Course Units" for the chosen courses in the web sites of universities, it is monitored that in this part, there is a lack of content in some articles such as learning outcomes of the course unit, mode of delivery, course contents, recommended or required reading, planned learning activities and teaching methods, assessment methods and criteria, language of instruction in five or more state and/or non-profit foundation universities. When the related web sites were reviewed based on "Description of Individual Course Units", it was identified more unfilled parts compared to "Information on Degree Programmes". 4) According to views of both national Bologna Experts and heads of Bologna Coordination Committee/Bologna Coordinators of universities, ECTS is not calculated consciously in higher education institutions. In addition, ECTS implementations are not internalized by universities according to national Bologna Experts. 5) According to views of both national Bologna Experts and heads of Bologna Coordination Committee/Bologna Coordinators of universities, a monitoring system will be effective for future sustainability of practices regarding National Qualifications Framework for Higher Education in Turkey. 6) It is noticed that principles of Higher Education Quality Assurance Regulation and activities of Higher Education Quality Board should be followed closely in order to guide to the quality assurance in higher education in Turkey and for sustainability in this field. 7) According to views of both national Bologna Experts and heads of Bologna Coordination Committee/Bologna Coordinators of universities, announcing the accredited programs in the guide of higher education programmes and quotas is an indicator of sustainability of the system.

Keywords: European Higher Education Area, Bologna Process, Turkish Higher Education System, European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS), ECTS Label, Qualifications Frameworks, Quality Assurance

Advisor: Prof. Dr. Yüksel KAVAK, Hacettepe University, Department of Education Sciences, Division of Educational Administration, Supervision, Planning and Economics.

Co-Advisor: Prof. Dr. Metin TOPRAK, İstanbul University, Faculty of Economics Department of Economics.

ETİK BEYANNAMESİ

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

İmza
Canan ÜNVAN

TEŞEKKÜR

Doktora öğrenimi ve tez yazımı sürecinde desteğini ve değerli katkısını gördüğüm tüm öğretim üyelerine teşekkür ederim ve saygılarımı sunarım. Bu araştırmada engin bilgisi ve deneyimiyle bana destek olan danışmanım Prof. Dr. Yüksel KAVAK'a teşekkür eder ve saygılarımı sunarım. Çalışmamın başlangıcından bitimine kadar her aşamasında desteklerini gördüğüm ikinci danışmanım Prof. Dr. Metin TOPRAK'a, çok değerli hocalarım Prof. Dr. Mehmet DURMAN ve Doç. Dr. Şaduman KAPUSUZOĞLU'na çok teşekkür ederim. Savunma jürimde yer alan Doç. Dr. Murat Gürkan GÜLCAN ve Yrd. Doç. Dr. Suzan Beyza KAPTİ'ya en samimi duygularıyla çok teşekkür ederim. Alanında bilgi ve tecrübelerinden her zaman yararlandığım ve bu araştırmada bana ilham kaynağı olan birlikte çalışma fırsatını bulduğum tüm Bologna Uzmanlarına çok teşekkür ederim. Bu çalışmaya değerli katkılarını sunan çok değerli hocalarım Bologna Uzmanları Prof. Dr. Metin TOPRAK, Prof. Dr. Mehmet DURMAN, Prof. Dr. Süheyda ATALAY, Prof. Dr. İsmail Naci CANGÜL, Prof. Dr. Lerzan ÖZKALE, Prof. Dr. Miğraç AKÇAY, Prof. Dr. Selda Önderoğlu, Prof. Dr. Nebahat SARI ve Prof. Dr. Fatma Çiğdem GÜLDÜR'e çok teşekkür ederim. Bu çalışmaya değerli katkılarını sunan Bologna Eşgüdüm Komisyonu Başkanlarına ve Kurum Bologna Koordinatörlerine çok teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca beni motive eden, desteklerini esirgemeyen annem Şerife ÜNVAN'a, babam Halil ÜNVAN'a ve ağabeyim Doç. Dr. Yüksel Akay ÜNVAN'a en derin sevgi ve saygılarımla şükranlarımı sunmak isterim. Dualarıyla, çağdaş ve örnek kişiliğiyle beni aydınlatan, üzerimde emeği çok olan anneannem Emine AKAY'ı da rahmetle ve sevgiyle anıyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	vi
ETİK BEYANNAMESİ	ix
TEŞEKKÜR	x
İÇİNDEKİLER.....	xi
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xvii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xviii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Önemi	7
1.3. Problem Cümlesi.....	7
1.3.1. Alt Problemler.....	8
1.4. Sayıtlılar	9
1.5. Sınırlılıklar	9
1.6. Tanımlar	9
1.7. Araştırmanın Kavramsal ve Kuramsal Temelleri	12
1.7.1. Magna Charta Universitatum.....	12
1.7.2. Lizbon Tanıma Sözleşmesi	14
1.7.3. Bologna Süreci Nedir? Temel Belgelerin Süreçteki Yeri Nedir?	15
1.7.3.1. Sorbonne Ortak Bildirgesi	17
1.7.3.2. Bologna Bildirgesi	17
1.7.3.3. Prag Bildirgesi	18
1.7.3.4. Berlin Bildirgesi	18
1.7.3.5. Bergen Bildirgesi	19
1.7.3.6. Londra Bildirgesi.....	20
1.7.3.7. Leuven Bildirgesi	20
1.7.3.8. Budapeşte-Viyana Bildirgesi.....	21
1.7.3.9. Bükreş Bildirgesi.....	21
1.7.3.10. Erivan Bildirgesi ve 2015 Yılı Bologna Bakanlar Toplantısı	23
1.7.4. Bologna Süreci Nasıl Yürütülmektedir?	26
1.7.5. Bologna Süreci'ne Üyelik, Üye Ülkeler ve Kuruluşlar	27
1.7.6. Bologna Süreci'nde Bazı Kavramlar	29
1.7.6.1. Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi	29
1.7.6.2. Avrupa ve Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi	33
1.7.6.3. Kalite Güvencesi.....	36
1.7.6.4. İstihdam Edilebilirlik	40
1.7.6.5. Uluslararasılaşma ve Hareketlilik.....	42
1.7.7. Türk Yükseköğretim Sistemi'nde Bologna Süreci Kapsamında Yapılan Çalışmalar	43
1.7.7.1. Bologna Uzmanları Ulusal Takımı'nın Oluşturulması	44
1.7.7.2. Diploma Eki, Diploma Eki Etiketleri ve AKTS Etiketleri Konularındaki Çalışmalar.....	46

1.7.7.3. ENIC/NARIC Merkezi ve Tanıma/Denklik Konularındaki Çalışmalar.....	46
1.7.7.4. Bologna Eşgüdüm Komisyonlarının Kurulması.....	48
1.7.7.5. Yükseköğretimde Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Konusundaki Yapılan Düzenlemeler.....	48
1.7.7.6. Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi ile İlgili Çalışmalar.....	51
1.7.7.7. Ulusal ve Uluslararası Hareketlilik İle İlgili Çalışmalar.....	55
1.7.7.8. İlgili Mevzuata Bologna Unsurlarının Yansıtılması.....	57
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	59
2.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar.....	59
2.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	67
2.3. İlgili Araştırmalar (Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri).....	71
2.4. İlgili Araştırmalar Özet.....	80
3. YÖNTEM.....	82
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	82
3.2. Çalışma Grubu.....	83
3.3. Veri Toplama Araçları.....	88
3.4. Araştırmanın Geçerliliği.....	93
3.5. Veri Toplama Araçlarının Uygulanışı.....	94
3.6. Verilerin Analizi.....	97
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	105
4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Tartışma.....	105
4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Tartışma.....	108
4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Tartışma.....	115
4.4. Dördüncü ve Beşinci Alt Problemlere Yönelik Bulgular ve Tartışma.....	124
4.4.1. Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi.....	125
4.4.2. Yeterlilikler Çerçevesi.....	135
4.4.3. Kalite Güvencesi.....	146
4.4.4. İstihdam Edilebilirlik.....	155
4.4.5. Uluslararasılaşma ve Hareketlilik.....	160
4.4.6. Bologna Süreci'ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar.....	166
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	180
5.1. Sonuçlar.....	180
5.2. Öneriler.....	183
5.2.1. Araştırmaya Dönük Öneriler.....	183
5.2.2. Uygulamaya Dönük Öneriler.....	183
KAYNAKÇA.....	185
EKLER DİZİNİ.....	194
EK 1. ETİK KURUL ONAY BİLDİRİMİ.....	195
EK 2. (ECTS) – Label Assessment Sheet.....	196
EK 3. Bilgi Toplama Formu A.....	206
EK 4. Bilgi Toplama Formu B.....	211

EK 5. Devlet Üniversitelerinde İlgili Fakültelerin İncelenen Programları ve Dersleri.....	216
EK 6. Vakıf Üniversitelerinde İlgili Fakültelerin İncelenen Programları ve Dersleri.....	219
EK 7. ORJİNALLİK RAPORU.....	220
ÖZGEÇMİŞ	221

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1.1. Bologna Sürecine İlişkin Bildirgeler ve Politika Forumları (1998-2015)	16
Çizelge 1.2. Bologna Süreci: Sorbonne'dan Bükreş'e, 1998-2012	22
Çizelge 1.3. Bologna Süreci'ne Üye Ülkeler ve Ülkelerin Üye Olduğu Yıllar	28
Çizelge 1.4. TYYÇ'nin Oluşturulma Aşamaları ve Tamamlanma Tarihleri	53
Çizelge 3.1. Üniversitelerinin Türüne (Devlet/Vakıf) Göre AKTS Etiketleri ile Ödüllendirilen Yükseköğretim Kurumları	85
Çizelge 3.2. AKTS Bilgi Paketi İncelenen Fakülte ve Programlar	86
Çizelge 3.3. AKTS Bilgi Paketi İncelenen Dersler	86
Çizelge 3.4. Araştırmaya Katılan BEK Başkanları veya Kurum Bologna Koordinatörleri	87
Çizelge 3.5. Kurumsal Bilgi Paketi (Kurum Hakkında): İngilizce Terimler ve Türkçe Karşılıkları	89
Çizelge 3.6. Program Bilgi Paketi (Derece Programları): İngilizce Terimler ve Türkçe Karşılıkları	90
Çizelge 3.7. Ders Bilgi Paketi (Dersin Öğretim Planı): İngilizce Terimler ve Türkçe Karşılıkları	91
Çizelge 3.8. Üniversitelerinin Türüne (Devlet/Vakıf) Göre AKTS Etiketleri ile Ödüllendirilen Yükseköğretim Kurumları	99
Çizelge 3.9. AKTS Etiketleri İle Ödüllendirilen 1992 Yılı ve Öncesinde Kurulan Yükseköğretim Kurumları (Eski Üniversiteler)	100
Çizelge 3.10. AKTS Etiketleri İle Ödüllendirilen 1993-2007 Yıllarında Kurulan Yükseköğretim Kurumları (Yeni Üniversiteler)	100
Çizelge 4.1. Üniversitelerin Kurumsal Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Devlet ve Vakıf Üniversitelerine Göre Dağılımı (N=31)	105
Çizelge 4.2. Üniversitelerin Kurumsal Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Üniversitelerin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı (N=31)	106
Çizelge 4.3. Üniversitelerin Program Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı: Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı (N=22)	110
Çizelge 4.4. Üniversitelerin Program Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı: İİBF İktisat Programı (N=26)	111
Çizelge 4.5. Üniversitelerin Program Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı: Mühendislik Fakültesi Bilgisayar Mühendisliği Programı (N=25)	112
Çizelge 4.6. Üniversitelerin Program Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı: Fen / Fen-Edebiyat Fakültesi Matematik Programı (N=29)	113
Çizelge 4.7. Üniversitelerin Ders Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı: Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı "Psikolojiye Giriş" Dersi (N=22)	116

Çizelge 4.8. Üniversitelerin Ders Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı: İİBF İktisat Programı “İktisada Giriş” Dersi (N=26)	118
Çizelge 4.9. Üniversitelerin Ders Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı: Mühendislik Fakültesi Bilgisayar Mühendisliği Programı “Bilgisayar Mühendisliğine Giriş” Dersi (N=25).....	120
Çizelge 4.10. Üniversitelerin Ders Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı: Fen/ Fen Edebiyat Fakültesi Matematik Programı “Analitik Geometri” Dersi (N=29).....	122
Çizelge 4.11. AKTS'nin Amacına Uygun Olarak Kullanılma Durumuna ilişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	125
Çizelge 4.12. AKTS'nin Amacına Uygun Olarak Kullanılma Durumuna İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	126
Çizelge 4.13. Tüm Düzeylerde ve Tüm Öğrenciler İçin AKTS Kredisi Uygulanma Durumuna İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	127
Çizelge 4.14. Bir AKTS Kredisinin Kaç Saat Öğrenci İş Yüküne Karşılık Geldiğine İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı) ...	128
Çizelge 4.15. AKTS Kredisinin Öğrenme Çıktılarıyla İlişkilendirilme Durumuna İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	129
Çizelge 4.16. AKTS Kredisinin Öğrenme Çıktılarıyla İlişkilendirilme Durumuna ilişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı) ...	130
Çizelge 4.17. AKTS Bilgi Paketinin Web Sayfasında Yayımlanma Durumuna İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	130
Çizelge 4.18. AKTS Bilgi Paketinin Web Sayfalarında Yayımlanma Durumuna İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı) ...	131
Çizelge 4.19. Tüm Düzeylerde Yer Alan Tüm Programların Yeterliliklerinin Tanımlanma Durumuna İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	135
Çizelge 4.20. Tüm Düzeylerde Yer Alan Tüm Programların Yeterliliklerinin Tanımlanma Durumuna İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	136
Çizelge 4.21. TYYÇ'de Öngörülen Yeterlilikler ile Programların Yeterlilikleri Arasında Bağ Kurma Durumuna İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	136
Çizelge 4.22. TYYÇ'de Öngörülen Yeterlilikler ile Programların Yeterlilikleri Arasında Bağ Kurma Durumuna İlişkin BEK Başkanlarının/ KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	137
Çizelge 4.23. Ders Öğrenme Çıktılarıyla Program Yeterlilikleri Arasında Bağ Kurma Durumuna İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	138
Çizelge 4.24. Ders Öğrenme Çıktılarıyla Program Yeterlilikleri Arasında Bağ Kurma Durumuna İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	139

Çizelge 4.25. Ders Kataloğunun Güncel Tutulmasına İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	139
Çizelge 4.26. Ders Kataloğunun Güncel Tutulmasına İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	140
Çizelge 4.27. TYYÇ'ye Yönelik Uygulamaların Web Sayfasında Yayımlanma Durumuna İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	141
Çizelge 4.28. TYYÇ'ye Yönelik Uygulamaların Web Sayfasında Yayımlanma Durumuna İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	142
Çizelge 4.29. Kalite Güvencesi Sistemlerinin Oluşturulmasına ve Uygulanmasına Yönelik Çalışmalara İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	147
Çizelge 4.30. Dış Değerlendirme Durumuna İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)	151

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. TYYÇ Düzeyleri Yeterlilik Profilleri.....	52
--	----

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AAA	: Avrupa Araştırma Alanı
AB	: Avrupa Birliği
ABET	: Mühendislik ve Teknoloji Akreditasyon Kurulu
ADEK	: Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulu
AKTS	: Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi European Credit Transfer and Accumulation System
AYA	: Avrupa Yükseköğretim Alanı
AYÇ	: Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi
BEK	: Bologna Eşgüdüm Komisyonu
BFUG	: Bologna İzleme Grubu
BS	: Bologna Süreci
BTF	: Bilgi Toplama Formu
BUUT	: Bologna Uzmanları Ulusal Takımı
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DE	: Diploma Eki
EACEA	: Eğitim, İşitsel ve Görsel Kültür Yürütme Ajansı
EFQM	: Avrupa Kalite Yönetimi Vakfı
EI	: Uluslararası Eğitim
ENIC	: Akademik Hareketlilik ve Tanıma için Avrupa Ulusal Bilgi Merkezleri Ağı
ENQA	: Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvence Birliği
EPDAD	: Eğitim Fakülteleri Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği
EQAR	: Avrupa Kalite Güvencesi Kayıt Ajansı
EQF	: Avrupa Yeterlilikler Çerçeveleri

EQF-LLL	: Avrupa Birliği'nin Hayatboyu Öğrenme İçin Avrupa Yeterlilikler erevesi
ESG	: Avrupa Yükseköğretim Alanında Kalite Güvencesi için Standartlar ve İlkeler
ESU	: Avrupa Öğrenci Birliği
EUA	: Avrupa niversiteler Birliği
EURASHE	: Avrupa Yükseköğretim Kurumları Birliği
FEDEK	: Fen, Edebiyat, Fen-Edebiyat, Dil ve Tarih Coğrafya Fakülteleri Öğretim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği
GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
HEPDAK	: Hemşirelik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
KBK	: Kurum Bologna Koordinatörleri
LRC	: Lizbon Tanıma Sözleşmesi
MDP	: Mevlana Değerşim Programı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MENAAS	: Orta Doğu, Kuzey Afrika, Asya
MİAK	: Mimarlık Akreditasyon Kurulu
MÜDEK	: Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği
MYK	: Mesleki Yeterlilik Kurumu
NARIC	: Ulusal Akademik Tanıma Bilgi Merkezleri Ağı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
ÖSYS	: Öğrenci Seçme ve Yerleşirme Sistemi
QF-EHEA	: Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlilikler erevesi

TEPDAD	: Tıp Eğitimi Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği
TYÇ	: Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi
TYYÇ	: Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi
UKN	: Ulusal Koordinasyon Noktaları
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNESCO-CEPES	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu- Avrupa Yükseköğretim Merkezi
UYÇ	: Ulusal Yeterlilikler Çerçveleri
VEDEK	: Veteriner Hekimliği Eğitim Kurumları ve Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği
YÖDEK	: Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

1. GİRİŞ

Bu bölümde, problem durumu, araştırmanın önemi, problem cümlesi, alt problemler, sayıtlar, sınırlılıklar, tanımlar ve araştırmanın kavramsal ve kuramsal temellerine yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Üniversiteler, bireylerin, dolayısıyla toplumların ve ülkelerin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Yükseköğretimin, bu sebeple, bireylerin ve toplumların ihtiyaçlarını dikkate alarak yapılandırılması gerekmektedir. Her ülke, kendi yükseköğretim sistemini iyileştirmeye ve ileriye götürmeye yönelik adımlar atarken, ayrıca, diğer ülkelerin yükseköğretim sistemlerinin de farkında ve bu sistemlerle etkileşim halinde olmalıdır. Yükseköğretimin kalitesini artırmaya yönelik girişimler, yükseköğretim ile ilgili tüm paydaşların üniversitelerin kurulduğu ilk zamanlardan itibaren öncelikli görevi ve amacı olmuştur ve ilgili paydaşlar tarafından bu yönde çeşitli adımlar atılmıştır.

Bu adımlardan biri olan Magna Charta Universitatum ise üniversitelerin gelecekte iyi yönetişimi ve kendi faaliyetlerini anlayabilmeleri için akademik özgürlük ve kurumsal özerklik ilkelerini içeren rehber niteliğinde bir belgedir ve 18 Eylül 1988 tarihinde imzalanmıştır (The Magna Charta Universitatum, <http://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum>).

Avrupa yükseköğretim politikası tartışmaları üzerinde, Magna Charta'nın, çok büyük bir etkisi olmuştur ve bu etki, geleneksel bir bakış açısından Bologna Süreci'ne yaklaşırken özellikle önemlidir. Sorbonne Bildirgesi'nin imzalanmasından on yıl önce, Magna Charta, çok önemli Bologna politika hedeflerinden bazılarını yaklaştırmıştır (Zgaga, 2006).

Magna Charta Universitatum, temellerinin atıldığı 1988 yılından günümüze kadar, 85 ülkede 802 üniversite tarafından imzalanmıştır. Diğer taraftan, yükseköğretimde işbirliğini, hareketliliği, şeffaflığı artırmak, uluslararasılaşmaya katkıda bulunmak açısından Bologna Süreci, geçmişten günümüze önemli bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, başka ülkelerin yükseköğretim kurumları/sistemleri ile etkileşimin/işbirliğinin sağlanabilmesi ve başka ülkelerle öğrenci ve öğretim

elemanı hareketliliğini tesis edebilmek için yükseköğretimde çeşitli araçların kullanılması bir gereklilik haline dönüşmüştür.

Söz konusu araçlardan biri olarak, Avrupa Konseyi ve UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) tarafından geliştirilen “Lizbon Tanıma Sözleşmesi”, resmi adıyla “Avrupa Bölgesi’nde Yükseköğretimle İlgili Belgelerin Tanınmasına İlişkin Sözleşme”, 11 Nisan 1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, söz konusu Sözleşme’yi 01.12.2004 tarihinde imzalamış ve 01.03.2007’de de yürürlüğe girmiştir.

Lizbon Tanıma Sözleşmesi (Lisbon Recognition Convention - LRC), bir tarafta verilen belgelerin, başka bir tarafta tanınmasını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır (Council of Europe, <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/165>).

LRC, yükseköğretim yeterliliklerinin ve öğrenim sürelerinin uluslararası tanınmasını kolaylaştırmak üzere tasarlanan çok taraflı yasal bir çerçevedir. (Westerheijden vd., 2010, s.44).

“Tanıma”, Bologna Süreci’nin başlangıcından beri tam ortasındadır ve bu kavram süreç boyunca dikkatleri üzerinde toplamıştır (EACEA/Eurydice vd., 2012).

Magna Charta Universitatum ve Lizbon Tanıma Sözleşmesi, Bologna Süreci’nin oluşturulmasına giden yolda iki önemli belgedir. Ayrıca, Bologna Süreci’nin ortaya çıkış sebebi şu şekilde ifade edilmektedir:

Yükseköğretim, dünyanın hemen hemen bütün bölgelerinde son yirmi yıldır çok önemli bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Ülkeler, kendi yükseköğretim sistemlerini karşılaştırmak ve benzer sorunlara ortak çözümler üretmek üzere bölgesel işbirlikleri oluşturmaya başlamışlardır. Bunlardan en kapsamlısı, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya’nın ekonomik gelişimiyle rekabet etmek amacıyla Avrupa Bölgesi’nde ortak bir Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturmak üzere başlatılan Bologna Süreci’dir (YÖK, 2010, s.2).

Kısacası, Paris Üniversitesi’nin 800. yıldönümü kutlamasına katılan Fransa, Almanya, Birleşik Krallık ve İtalya Eğitim Bakanları (Sorbonne Ortak Bildirgesi, 1998), Avrupa’da yükseköğretim sektörünün segmentasyonunun geçersiz ve zararlı bir hale dönüştüğünü belirtmiştir. Bu toplantıdan bir yıl sonra, Bologna’da (Bologna Bildirgesi, 1999), Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA) yaratmak için gönüllü bir süreç içerisine dâhil olma kararı resmîyet kazanmıştır (Bologna

Process-European Higher Education Area, <http://www.ehea.info/article-details.aspx?articleid=3>).

Bir başka ifadeyle, Bologna Süreci (BS), yükseköğretimden sorumlu Bakanlar tarafından gerçekleştirilen ve 2010 yılına kadar Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturmak için politika kararlarının alındığı bir seri toplantının ürünüdür (Crosier & Ruffio, 2009).

BS'ye üye ülkelerin yükseköğretimden sorumlu Bakanları, genellikle iki veya üç yılda bir olmak üzere, gelinen aşamayı değerlendirmek, yeni hedefler ve eylemler belirlemek amacıyla Bologna Bakanlar Konferansı'nda biraraya gelmektedir. Bakanlar Konferansı'nda bildirgeler okunmaktadır ve sürece üye ülkeler tarafından bildirgelerde belirtilen yükseköğretime ilişkin hususlarda taahhütte bulunmaktadır. 2009 yılından beri, Bakanlar Konferanslarıyla birlikte, Bologna Politika Forumu organize edilmektedir ve BS'ye üye olmayan ülkelerin Bakanları da bu foruma davet edilmektedir.

BS'ye ilişkin Bildirgeler ve Politika Forumları sırasıyla şu şekildedir: Sorbonne Ortak Bildirgesi (1998); Bologna Bildirgesi (1999); Prag Bildirgesi (2001); Berlin Bildirgesi (2003); Bergen Bildirgesi (2005); Londra Bildirgesi (2007); Leuven Bildirgesi ve 1. Bologna Politika Forumu (2009); Budapeşte-Viyana Bildirgesi ve 2. Bologna Politika Forumu (2010); Bükreş Bildirgesi ve 3. Bologna Politika Forumu (2012); Erivan Bildirgesi ve 4. Bologna Politika Forumu (2015).

BS'nin başlangıcını oluşturan 1998 yılından itibaren 2015 yılına kadar gerçekleştirilen Bakanlar Konferanslarında ve bu konferanslarda yayınlanan Bildirgelerde yükseköğretimde öne çıkan konu başlıkları özetle şu şekildedir: Akademik ve idari personelin hareketliliği; kolay anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir dereceler; Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın çekiciliği; Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi (AKTS) (European Credit Transfer and Accumulation System-ECTS) ve Diploma Eki (DE) (Diploma Supplement-DS); kalite güvencesi; sosyal boyut; hayat boyu öğrenme; tanıma; önceki öğrenmenin tanınması; eşit erişim; istihdam edilebilirlik; Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlilikler Çerçevesi; Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi; Kalite Güvencesi için Avrupa Standartları ve İlkeleri; Avrupa Kalite Güvencesi Kayıt Ajansı; otomatik tanıma; AKTS Kullanıcı Kılavuzu.

BS, sadece AB'ye üye ülkelerin değil, aynı zamanda Avrupa dışındaki Türkiye, Kazakistan, Beyaz Rusya gibi AB'ye üye olmayan ülkelerin de yer aldığı bir süreçtir. 14-15 Mayıs 2015 tarihlerinde Ermenistan'ın başkenti Erivan'da gerçekleştirilen Bologna Bakanlar Konferansı sırasında, reformları uygulayacağına taahhütte bulunarak, Beyaz Rusya (Belarus) da sürece dâhil olmuştur ve bu yakın tarihli üyelik, BS'nin dünyada hala çekiciliğini koruduğunu göstermektedir. Beyaz Rusya ile BS'ye üye ülkelerin sayısı 48'e yükselmiştir. Türkiye ise Bologna Süreci'ne 2001 yılında dâhil olmuştur. BS'nin ulusal bağlamda yürütülmesinde birçok kurumun sorumluluğu bulunmaktadır.

Bologna Süreci'nin ulusal bağlamda uygulanmasında başta yükseköğretim kurumları olmak üzere birçok paydaşa çok önemli sorumluluklar düşmektedir. Ülkemizde Yükseköğretim Kurulu sürecin uygulanmasında ve takip edilmesinde birinci dereceden sorumlu kurumdur. Yükseköğretim Kurulu, Bologna Süreci'ni yükseköğretim sistemimizin yeniden yapılanması için uygun bir araç olarak değerlendirmekte ve yükseköğretim kurumlarımızın uluslararası düzeyde görünürlüğünü, tanınırlığını, kalitesini artırmak için çalışmalarını sürdürmektedir. (YÖK, 2010, s.14).

Bir başka ifadeyle, üniversiteler, öğrenciler, öğretim elemanları, üniversite idari personeli, ilgili kurum ve kuruluşlar olmak üzere tüm yükseköğretim paydaşları, BS'nin faaliyet alanlarının ve Bologna araçlarının uygulanmasında sorumludur. Önemli bir Bologna aracı ise yükseköğretimde şeffaflığı ve tanınırlığı sağlayan AKTS'dir.

Bologna Bildirgesi (1999), BS'ye katılan ülkelerin başarması gereken temel hedefleri arasına AKTS'yi dâhil etmiştir. Sürecin işleyişi sırasında uygulanan reformlar aracılığıyla, AKTS, Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın önemli bir aracı olmuştur (European Commission, 2015).

AKTS, eğitim, öğrenim ve değerlendirme süreçlerinin şeffaflığı ilkesi temelinde, kredi biriktirme ve transferi için öğrenci merkezli bir sistemdir. AKTS'nin amacı; öğrenme kazanımlarını, yeterlilikleri, öğrenim dönemlerini tanıyarak eğitim programlarının planlanmasını, yürütülmesini, değerlendirilmesini ve öğrenci hareketliliğini kolaylaştırmaktır (European Commission, 2015).

AKTS uygulamalarına ilişkin yönlendirici ilkeler, AKTS Kullanıcı Kılavuzu'nda (ECTS Users' Guide) yer almaktadır. Bu kılavuz, 2005, 2009 ve 2015 yıllarında yayınlanmıştır.

Diğer yandan, AKTS uygulamalarında Avrupa Komisyonu tarafından önceden belirlenmiş kriterlerde mükemmeliyet düzeyine ulaşan üniversiteler, Avrupa Komisyonu tarafından “AKTS Etiket” ile ödüllendirilmektedir.

Bir başka ifadeyle, AKTS ilkelerini uygulamada mükemmellik gösteren yükseköğretim kurumlarına AKTS Etiket verilmektedir. Etiket almak için başvuruda bulunan adaylar, etiket başvurularını hazırlarken, AKTS'nin temel özelliklerinin açıklaması ile birlikte AKTS'nin doğru uygulamasına yönelik ilkelerin yer aldığı AKTS Kullanıcı Kılavuzu'nu dikkate almaları için teşvik edilmektedir. AKTS Etiket başvurularında, iki temel alanda mükemmeliyetin başarıldığı belgelenmelidir: Birinci olarak; Bilgi Paketi/Ders Kataloğu, başvuranların web sayfasında İngilizce olarak yayınlanmalıdır. İkinci olarak; uluslararası gelen ve giden öğrenciler için öğrenci dosyaları oluşturulmalıdır. Her iki hususun da, AKTS Etiket ödülü için yüksek kalitede olması gerekmektedir (European Commission, 2013).

Etiket başvurularında; öncelikle başvuranın ülkesindeki ulusal ajans, ön başvuruları almaktadır. Ulusal ajanslar, başvuranlara geri bildirimde bulunmakta ve tavsiye vermektedir. Başvuran kurumlar, başvurularını tekrar düzenledikten sonra ulusal ajanslara göndermektedir. Ulusal ajanslar, tüm son başvuruları, Avrupa Komisyonu'nda Eğitim, İşitsel ve Görsel Kültür Yürütme Ajansı'na (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency - EACEA) iletmektedir. Tüm başvurular Avrupa düzeyindeki dış uzmanlar tarafından değerlendirilmektedir. Etiket başvurularının sonuçları Avrupa Komisyonu'nun ilgili web sayfasında yayınlanmaktadır ve başarılı adaylar, etiketini Avrupa Komisyonu ve Yürütme Ajansı tarafından imzalanmış olarak almaktadır (European Commission, 2013).

AKTS Etiket ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumlarının etiketi 4 yıl süreliğine geçerli olmaktadır. Örneğin; 2013 yılında AKTS Etiket ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumlarının etiketi, 2016 yılına kadar geçerli olmaktadır. 2009 ve 2010 yıllarında Etiket alan ve 2013 yılında geçerlilik süresini yitiren yükseköğretim kurumları, etiketlerini yenilemek için tekrar başvuruda bulunabilmektedir. Yükseköğretim kurumları, en son 2013 yılında AKTS Etiket ile ödüllendirilmiştir, Avrupa Komisyonu bu tarihten sonra etiket başvurularını almak için ilana çıkmamıştır.

Avrupa Komisyonu tarafından, 2009-2013 yıllarında Türkiye’de, AKTS Etiketini ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumlarının toplam sayısı 31’dir.

AKTS Etiketini alan üniversitelerin sayısı değerlendirildiğinde, Türkiye’de, BS’nin faaliyet alanlarına ve Bologna araçlarına yükseköğretim kurumlarının uygulama boyutunda ilgisi olduğu anlaşılmaktadır.

Bologna Süreci ve Bologna araçları ile ilgili kalite güvencesi, yeterlilikler, hareketlilik, tanıma vb. alanlarda Türkiye’de araştırma konusu olan yüksek lisans ve doktora tezleri, makaleler, bildiriler bulunmaktadır.

Ayrıca, 17-18 Eylül 2015 tarihlerinde, “eğitimde kalite güvencesi” boyutunun güçlenmesine katkıda bulunması amacıyla, Hacettepe Üniversitesi tarafından “Birinci Bologna Süreci Araştırmaları Kongresi” düzenlenmiştir. Bu Kongre’nin, sürece ve uygulamalara yönelik farkındalığın derinleştirilmesine fayda sağladığı düşünülmektedir. Kongre’de araştırmacılar tarafından bu konuya ilişkin yapılan çalışmaların sunulmasının, gelecekte yapılacak araştırmalar ve düzenlemeler için yol gösterici nitelikte olacağı düşünülmektedir (Hacettepe Üniversitesi, 2015).

Ulusal platformda değerlendirildiğinde, Türkiye, 2001 yılından günümüze BS çalışmalarını yürütmektedir. Yapılan araştırmalarda özetle şu değerlendirmelere ulaşılmıştır: Türk yükseköğretim sisteminde öğrenci sayısının fazla olması önemli bir avantaj olarak değerlendirilmektedir. Yükseköğretim kurumlarında, Bologna Süreci ile uyumlu olarak, lisans, yüksek lisans ve doktora olmak üzere üç dereceli eğitim sistemi bulunmaktadır. Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi oluşturulmuştur. İlgili mevzuat ile öğrenci iş yüküne dayalı kredi sistemine geçilmiştir. Yükseköğretim kurumları DE uygulamalarında önemli bir mesafe almıştır. Mezunlarına, genellikle, DE düzenleyip verebilmektedir. Diğer taraftan, her ne kadar BS uygulamaları üniversitelerde giderek yaygınlaşmakta ise de çeşitli konularda henüz istenilen düzeyde olunmadığına ilişkin işaretler bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle, Türk yükseköğretim sisteminde iyileştirilmesi gereken bazı alanlar bulunduğu düşünülmektedir. Örneğin; yükseköğretimde kalite güvencesi uygulamaları; önceki öğrenimin tanınması; Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi’nin Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ile referanslaması; Bologna araçlarının içselleştirilmesi vb. Dahası, 15 yıllık uygulamaların kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. İşte bu araştırma, Bologna

Süreci'nin ana paydaşlarından olan ulusal Bologna Uzmanları ile yükseköğretim kurumlarının Bologna Eşgüdüm Komisyonu Başkanlarının/Kurum Bologna Koordinatörlerinin de görüşlerini alarak, Türk üniversitelerinde Bologna Süreci uygulamalarının başlangıcından beri 15 yıllık ilerleme durumunu ve sürecin çeşitli boyutlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Problem durumunda da belirtildiği gibi, Bologna Süreci, Avrupa ölçeğinde ve kapsamlı bir yükseköğretim reform hareketidir. Türkiye de bu sürecin hemen başında bu reform hareketine dâhil olmuş ve BS bildirgelerinde yer alan düzenleme ve önlemleri uygulamaya başlamıştır. Sürecin ulusal düzeydeki izleme ve değerlendirmesi Yükseköğretim Kurulu tarafından yürütülmektedir ve ilerlemeler iki veya üç yılda bir yapılan Eğitim Bakanları Konferansına sunulmaktadır. Öte yandan, literatür incelendiğinde, ulusal düzeyde, sınırlı sayıda ve sınırlı konuları ele alan BS, Türk Yükseköğretiminin Bologna Süreci'ne Uyumu, BS'nin Yükseköğretim Kurumlarındaki Yansımaları, Avrupa Birliği (AB) Yükseköğretim Politikaları, vb. konularda tez çalışmaları gözlenmektedir. Bu çalışma ise, özede AKTS Etiketine sahip üniversite uygulamalarını genelde tüm yükseköğretim kurumlarını ele alarak Türkiye'nin Bologna Süreci'ndeki 15 yıllık deneyimini kapsamlı - AKTS, yeterlilikler çerçevesi, kalite güvencesi, istihdam edilebilirlik, uluslararasılaşma ve hareketlilik boyutlarını içerecek - bir biçimde değerlendirmeye yöneliktir. Araştırma sonuçları, Türkiye'deki yükseköğretim reform hareketinde, hem kaydedilen gelişmeler ve zayıf yanları ortaya koyacak hem de AYA'ya uyum konusunda; sürecin ve araçların ne ölçüde içselleştirildiği, alınması gereken önlemler ve yapılması gereken işler hakkında başta Yükseköğretim Kurulu olmak üzere tüm üniversite yönetimlerine ve ayrıca yükseköğretimin ilgili diğer tüm paydaşlarına katkıda bulunacaktır.

1.3. Problem Cümlesi

Türkiye'deki Bologna Uzmanları ve AKTS Etiketini almış üniversitelerin BEK Başkanları veya Kurum Bologna Koordinatörleri, Bologna Süreci'nin "AKTS", "Yeterlilikler Çerçevesi", "Kalite Güvencesi", "İstihdam Edilebilirlik" ve "Uluslararasılaşma ve Hareketlilik" boyutlarına ilişkin uygulamalar ile bu uygulamaların sürdürülebilirliğini nasıl değerlendirmektedir?

1.3.1. Alt Problemler

Araştırmada, yukarıdaki temel soru çerçevesinde şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. Bologna Süreci'nde öngörülen Kurumsal Bilgi Paketi, Türkiye'de AKTS Etiketini'ne sahip üniversitelerin web sayfalarındaki Kurumsal Bilgi Paketi'ne ne ölçüde yansımıştır? Bu yansıma,
 - a) Devlet ve vakıf üniversiteleri arasında,
 - b) Üniversitelerin kuruluş yıllarına (1992 ve öncesi; 1993-2007) göre farklılık göstermekte midir?
2. Bologna Süreci'nde öngörülen Program Bilgi Paketi, Türkiye'de AKTS Etiketini'ne sahip üniversitelerin web sayfalarındaki Program Bilgi Paketi'ne ne ölçüde yansımıştır? Bu yansıma,
 - a) Devlet ve vakıf üniversiteleri arasında,
 - b) Üniversitelerin kuruluş yıllarına (1992 ve öncesi; 1993-2007) göre farklılık göstermekte midir?
3. Bologna Süreci'nde öngörülen Ders Bilgi Paketi, Türkiye'de AKTS Etiketini'ne sahip üniversitelerin web sayfalarındaki Ders Bilgi Paketi'ne ne ölçüde yansımıştır? Bu yansıma,
 - a) Devlet ve vakıf üniversiteleri arasında,
 - b) Üniversitelerin kuruluş yıllarına (1992 ve öncesi; 1993-2007) göre farklılık göstermekte midir?
4. Bologna Uzmanlarının, AKTS Etiketini'ne sahip üniversitelerde, Bologna Süreci'nin, "AKTS", "Yeterlilikler Çerçevesi", "Kalite Güvencesi", "İstihdam Edilebilirlik", "Uluslararasılaşma ve Hareketlilik" boyutları ile "Bologna Süreci'ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar" açısından mevcut uygulamalar hakkındaki görüşleriyle Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında ve Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda gelecekte sürdürülebilirliğine yönelik görüşleri nasıldır?
5. AKTS Etiketini'ne sahip üniversitelerin BEK Başkanlarının veya Kurum Bologna Koordinatörlerinin; Bologna Süreci'nin; "AKTS", "Yeterlilikler Çerçevesi", "Kalite Güvencesi", "İstihdam Edilebilirlik", "Uluslararasılaşma

ve Hareketlilik” boyutlarıyla “Bologna Süreci’ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar” açısından kendi üniversitelerindeki uygulamalar ile Türkiye’deki tüm yükseköğretim kurumlarında gelecekte sürdürülebilirliğine yönelik görüşleri nasıldır?

1.4. Sayıtlar

Bu araştırma;

- Ankete katılan çalışma grubunun, anket sorularını içtenlikle ve gerçeği yansıtacak biçimde cevapladığı,
- Araştırmada görüşlerine başvurulmuş uzman kişilerin görüşlerinin gerçek durumu objektif olarak yansıttığı,

temel sayıtlarına dayanmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sonuçları;

- Türkiye’de AKTS Etiketini ile ödüllendirilen 31 yükseköğretim kurumunun web sayfalarındaki AKTS Bilgi Paketi’nin belirtilen tarihlerde incelenmesinden elde edilen verilerle sınırlıdır.
- 9 Ulusal Bologna Uzmanı’nın, ölçme aracında yer alan sorulara verdiği yanıtlarla sınırlıdır.
- Türkiye’de AKTS Etiketini sahip 31 yükseköğretim kurumunun BEK Başkanlarının veya Kurum Bologna Koordinatörlerinin, ölçme aracında yer alan sorulara verdiği yanıtlarla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan bazı kavramlara ait tanımlar aşağıda verilmektedir.

Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi: Eğitim, öğrenim ve değerlendirme süreçlerinin şeffaflığı ilkesi temelinde, kredi biriktirme ve transferi için oluşturulan öğrenci merkezli bir sistemdir. Amacı; öğrenme kazanımlarını, yeterlilikleri, öğrenim dönemlerini tanımlayarak eğitim programlarının planlanmasını, yürütülmesini, değerlendirilmesini ve öğrenci hareketliliğini kolaylaştırmaktır (ECTS Users’ Guide, 2015).

AKTS Etiketi: AKTS ilkelerini uygulamada mükemmellik gösteren yükseköğretim kurumlarına verilen etikettir. Etiket almak için başvuruda bulunan adaylar, etiket başvurularını hazırlarken, AKTS'nin temel özelliklerinin açıklaması ile AKTS'nin doğru uygulamasına yönelik ilkelerin yer aldığı AKTS Kullanıcı Kılavuzu'nu dikkate almaları için teşvik edilmektedir. Etiket başvurularında, iki temel alanda mükemmeliyetin başarıldığı belgelenmelidir: Birinci olarak; Bilgi Paketi/Ders Kataloğu, başvuranların web sayfasında İngilizce olarak yayınlanmalıdır. İkinci olarak; uluslararası gelen ve giden öğrenciler için öğrenci dosyaları oluşturulmalıdır. Her iki hususun da, AKTS Etiketi ödülü için yüksek kalitede olması gerekmektedir (European Commission, ECTS Label-DS Label: Guidelines for Applicants, 2013).

Avrupa Yükseköğretim Alanı: Bologna Süreci'nin başlangıcından beri temel hedefinde olduğu gibi; Avrupa'da karşılaştırılabilir, uyumlu ve kolay anlaşılır yükseköğretim sistemlerini teminat altına almak anlamına gelmektedir. Bologna Süreci'nin, Mart 2010'daki Budapeşte-Viyana Bakanlar Konferansı sırasındaki, 10. yıl kutlamasında ortaya konulmuştur (EACEA/Eurydice vd.2012).

Bologna Eşgüdüm Komisyonu: Bologna çalışmalarının yeniden yapılandırılmasını ve sürdürülebilir gelişmelerini yönlendirmek üzere, yükseköğretim kurumları bünyesinde oluşturulan komisyondur (YÖK, 2008, s.2).

Bologna Süreci: Yükseköğretimden sorumlu Bakanlar tarafından gerçekleştirilen ve 2010 yılına kadar AYA oluşturmak için politika kararlarının alındığı bir seri toplantının ürünüdür (Crosier & Ruffio, 2009).

Bologna Uzmanları Ulusal Takımı: Ülkelerindeki yükseköğretim reformlarını teşvik etmek ve ilerlemeye katkıda bulunmak için biraraya gelmiş uzmanlık havuzudur. Yükseköğretimden sorumlu ulusal yetkililerin idaresi altında görev yapmaktadır (EACEA, Tarihsiz c).

Ders Bilgi Paketi (Dersin Öğretim Planı): AKTS'nin temel belgelerinden ders Kataloğu, üç bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde yer alan bilgilerden biri "dersler hakkında"dır. (European Commission, 2009). Ders Bilgi Paketi'nde, onsekiz başlık bulunmaktadır.

Ders Kataloğu: AKTS'nin temel belgelerinden biri Ders Kataloğu'dur. Bu katalog, yükseköğretimde okuyan tüm öğrenciler için güvenilir bir kılavuzdur. Kataloğun kesin formatını üniversite kendisi belirlemektedir. Tüm bilgilerin ayrıntılı, kullanıcı dostu ve güncel olması gerekmektedir. Katalog, tüm ilgili paydaşların kolaylıkla erişebilmesi için, yükseköğretim kurumunun web sayfasında yayınlanmalıdır (European Commission, 2009).

Diploma Eki: Avrupa Konseyi, Avrupa Komisyonu ve UNESCO/CEPES tarafından geliştirilen alınan derecenin rahatça anlaşılabilmesi için yükseköğretim kurumları tarafından diplomaya ek olarak verilen bir belgedir (YÖK, 2010, s.41).

Diploma Eki Etiket: Yaygın olarak kullanılan bir Avrupa dilinde doğru şekilde hazırlanmış Diploma Eki'ni lisans ve yüksek lisans mezunlarına otomatik olarak ve ücretsiz olarak verebilen yükseköğretim kurumlarına Avrupa Komisyonu tarafından verilen bir belgedir (YÖK, 2010).

İstihdam Edilebilirlik: Anamlı iş kazanım yeteneği veya serbest çalışabilme, istihdamı sürdürebilme ve iş piyasası içinde gezinebilme olarak tanımlanmaktadır (Bologna Conference, 2009).

İstihdam edilebilirlik, yükseköğretimden mezun olan öğrencilerin iş dünyasının ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterli düzeyde bilgi ve beceri ile donanmış olması demektir (YÖK, 2008).

Kalite Güvencesi: Bir yükseköğretim kurumunun veya programının iç ve dış kalite standartları ile uyumlu kalite ve performans süreçlerini tam olarak yerine getirdiğine dair güvence sağlayabilmek için yapılan tüm planlı ve sistemli işlemleri ifade etmektedir (YÖK, 2015a).

Kurumsal Bilgi Paketi (Kurum Hakkında): AKTS'nin temel belgelerinden ders kataloğu, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ise "Kurum Hakkında" bilgi yer almaktadır (European Commission, 2009). Kurumsal Bilgi Paketi'nde, on başlık bulunmaktadır.

Program Bilgi Paketi (Derece Programları): AKTS'nin temel belgelerinden ders kataloğu, üç bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde yer alan bilgilerden biri "Programlar Hakkında"dır. (European Commission, 2009). Program Bilgi Paketi'nde, ondört başlık bulunmaktadır.

Uluslararasılaşma ve Hareketlilik: Uluslararasılaşma kavramı, 20 yıl önce genellikle, öğrencilerin ülke sınırları dışında hareketliliği anlamına gelmekteydi. Ancak bu kavram, yıllar boyunca evrim geçirmiştir ve şu anda uluslararasılaşma ve hareketlilik arasında belirgin bir ayırım bulunmaktadır. Genellikle, uluslararasılaşmanın, farklı düzeylerde çeşitli güçlükleri ortaya çıkarmasına rağmen, öğrencilere, personele, yükseköğretim kurumlarına ve ülkelere faydalar sağladığı kabul edilmektedir (EACEA, 2015).

Hareketlilik, kurumların çekiciliği ile yakından bağlantılıdır ve uluslararasılaşmanın temel bileşenidir. (European Union, 2015).

Yeterlilikler Çerçevesi: Yeterlilikler çerçeveleri, AYA'nın gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bir Yeterlilikler Çerçevesi; bir yükseköğretim sistemindeki (veya eğer çerçeve bu amaç için geliştirildiyse tüm eğitim sistemi içinde) tüm yeterlilikleri kapsamaktadır. Yeterlilikler çerçevesi, belli bir yeterlilik temelinde, bir öğrencinin neyi bildiğini, anlayabildiğini ve yapabildiğini göstermektedir. 2005 yılında, Bergen Bildirgesi'yle, AYA için kapsayıcı bir yeterlilikler çerçevesi kabul edilmiştir ve 2010 yılına kadar, tüm üye ülkeler, bu kapsayıcı yeterlilikler çerçevesi ile uyumlu ulusal yeterlilikler çerçeveleri geliştirecektir. (Bologna Process-European Higher Education Area, <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=65>).

1.7. Araştırmanın Kavramsal ve Kuramsal Temelleri

Bu bölümde, Bologna Süreci'nin tarihçesi, tanımı, nasıl yürütüldüğü; Bologna Süreci'ne üyelik; Bologna Süreci'ne ilişkin bu araştırma kapsamındaki bazı kavramlar; Türk yükseköğretim sisteminde Bologna Süreci kapsamında yapılan çalışmalar yer almaktadır.

1.7.1. Magna Charta Universitatum

Magna Charta Universitatum, Avrupa'nın her yerindeki ve Avrupa'nın ötesindeki üniversitelerin 388 rektör ve başkanı tarafından, Bologna Üniversitesi'nin 900. yıldönümünde, 18 Eylül 1988 tarihinde imzalanan bir belgedir. Bu belgede, gelecekte üniversitelerin iyi yönetişimi ve kendilerini anlayabilmeleri için bir rehber olarak akademik özgürlük ve kurumsal özerklik ilkeleri yer almaktadır. Akademik özgürlük, gerçeğin bağımsız araştırılması için bir temeldir ve ayrıca hem hükümet hem de ilgili grupların aşırı müdahalesine karşı bir bariyerdir. Kurumsal özerklik,

modern üniversitelerin etkin ve verimli faaliyetleri için bir ön koşuldur (The Magna Charta Universitatum, <http://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum>).

2000 yılına kadar, Magna Charta Universitatum'u imzalayanların sayısı artmıştır. Avrupa Üniversiteler Birliği ve Bologna Üniversitesi birlikte, 2001 yılında, Magna Charta Observatory (Magna Charta Gözlemcilik Konseyi) oluşturmuştur. Söz konusu Gözlemcilik Konseyi, bu tarihten beri, Magna Charta adına görev yapmaktadır, belgeyi imzalayanların birliğidir, politik kuruluşlardan ya da ilgili gruplardan bağımsızdır. Rektörler, rektör yardımcıları ve başkanları aracılığıyla, kurumları adına Universitatum'u imzalayan üniversiteler, bugün ve gelecekte, Magna Charta Universitatum'un ilkelerine uymayı taahhüt etmekte olup Magna Charta Gözlemcilik Konseyi'nin mensubudur. Bu Konsey, kurumlarda ve toplumda, entelektüel ve bilimsel çalışmaların bütünlüğünü sağlama görevini üstlenmektedir (The Magna Charta Observatory, <http://www.magna-charta.org/magna-charta-observatory>).

Magna Charta Universitatum, temellerinin atıldığı 1988 yılından günümüze kadar, 85 ülkede 802 üniversite tarafından imzalanmıştır. Söz konusu Universitatum, Türkiye'de ise 33 yükseköğretim kurumu tarafından imzalanmıştır. İmzalayan üniversitelerin dilinde, Türkçe de dâhil olmak üzere 49 dilde, Magna Charta Universitatum bulunmaktadır.

Magna Charta Universitatum, modern üniversitelerin statüsü ile ilgili olarak çok değerli bir belgedir (Keszei, Hausz, Fonyó & Kardon, 2015).

Avrupa yükseköğretim politikası tartışmaları üzerinde, Magna Charta'nın, çok büyük bir etkisi olmuştur ve bu etki, geleneksel bir bakış açısından Bologna Süreci'ne yaklaşırken özellikle önemlidir (Zgaga, 2006).

Sorbonne Bildirgesi'nin imzalanmasından on yıl önce, Magna Charta, çok önemli Bologna politika hedeflerinden bazılarını yaklaştırmıştır. Yükseköğretimin uluslararasılaşması ve Avrupalılaşması ve aynı zamanda yükseköğretimde açıklık, bu hedeflerden bazılarıdır (Zgaga, 2006).

1.7.2. Lizbon Tanıma Sözleşmesi

Avrupa Konseyi ve UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) tarafından geliştirilen “Lizbon Tanıma Sözleşmesi”, resmi adıyla “Avrupa Bölgesi’nde Yükseköğretimle İlgili Belgelerin Tanınmasına İlişkin Sözleşme”, 11.04.1997’de uygulanmaya başlamıştır. Türkiye ise söz konusu Sözleşme’yi 01.12.2004 tarihinde imzalamış ve ülkemizde 01.03.2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme, bir tarafta verilen belgelerin, başka bir tarafta tanınmasını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Başvuruların, adil bir şekilde ve makul bir süre içerisinde değerlendirilmesini sağlamaktadır (Council of Europe, Tarihsiz b).

Bologna Süreci içerisinde tanımanın amacı, öğrenenlerin, yeterliliklerinin gerçek değerini kaybetmeksizin, bir eğitim sisteminden aldıkları yeterliliklerini başka bir eğitim sisteminde veya ülkede kullanmasına olanak sağlamaktır. Yeterliliklerin adil bir şekilde tanınmasını hedefleyen temel uluslararası yasal metin “Lizbon Tanıma Sözleşmesi”dir. Bu sözleşme, Bologna Süreci’nde, yasal olarak tek bağlayıcı metindir. Yeterliliklerin tanınmasını kolaylaştıran araçlar DE, AKTS ile Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlilikler Çerçevesi’dir. Tanımayı geliştirme ve şeffaflığı artırma süreci, her bir ülkedeki ENIC/NARIC Merkezleri aracılığıyla kolaylaştırılmaktadır (Westerheijden vd., 2010).

Lizbon Tanıma Sözleşmesi (Lisbon Recognition Convention-LRC), yükseköğretim yeterliliklerinin ve öğrenim sürelerinin uluslararası tanınmasını kolaylaştırmak üzere tasarlanan çok taraflı yasal bir çerçevedir. LRC, çoğunlukla, akademik tanımayı adreslemektedir (Westerheijden vd., 2010).

Lizbon Tanıma Sözleşmesi’ni uygulamak ve genel olarak, yeterliliklerin tanınması için politika ve uygulama geliştirmek üzere, Avrupa Konseyi ve UNESCO, 1994 yılında, ENIC ağını (European Network of National Information Centres on academic mobility and recognition - Akademik hareketlilik ve tanıma için Avrupa Ulusal Bilgi Merkezleri Ağı) oluşturmuştur. ENIC ağı, Lizbon Tanıma Sözleşmesi’ne taraf ulusal bilgi merkezlerinden oluşmaktadır. ENIC ağı tarafından genellikle şu konularda bilgi sağlanmaktadır: yurtdışından alınan diplomaların, derecelerinin ve diğer yeterliliklerin tanınması; eğitim sistemleri; yurtdışında öğrenim

görmeye ilişkin fırsatlar (örneğin; burslar, krediler, vb.). ENIC Ağı, AB'nin NARIC ağı ile yakın işbirliği içerisinde (ENIC Network, Tarihsiz a).

NARIC Ağı (National Academic Recognition Information Centres-Ulusal Akademik Tanıma Bilgi Merkezleri Ağı), Avrupa Komisyonu'nun bir girişimidir ve 1984 yılında oluşturulmuştur. Bu ağın amacı, AB'ye üye devletlerdeki, Avrupa Ekonomik Alanı'ndaki ve Türkiye'deki diplomaların ve öğrenim sürelerinin akademik tanınmasını geliştirmektir. Bu hizmetin ana kullanıcıları yükseköğretim kurumları, öğrenciler, danışmanlar, aileler, öğretmenler ve muhtemel işverenlerdir (ENIC-NARIC Network, Tarihsiz a).

Diğer taraftan, yükseköğretim kurumları tarafından "DE" kullanımı Lizbon Tanıma Sözleşmesi'nde yer almaktadır. "Diploma Eki", bu belgeye sahip kişi tarafından tamamlanan çalışmaların kapsamı, içeriği, düzeyi ve durumu hakkında standart bir açıklama sağlayan ve bir yükseköğretim diploması ile birlikte verilen bir belgedir. Diploma Eki, Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi ve UNESCO tarafından kabul edilen ölçünlere göre yükseköğretim kurumları tarafından hazırlanmaktadır. Diploma Eki; yeterliliklerin (diplomalar, dereceler, sertifikalar, vb.) adil bir şekilde akademik ve mesleki tanınmasını sağlamak ve uluslararası şeffaflığı geliştirmek için uygun bağımsız veri sunmaktadır. DE, bir özgeçmiş değildir ve orijinal belgenin yerine geçmemektedir (European Commission, Tarihsiz b).

"Tanıma" kavramı, Bologna Süreci'nin başlangıcından beri tam ortasındadır ve bu kavram süreç boyunca dikkatleri üzerinde toplamıştır. AYA'nın başarılı işleyişi için teoride olduğu gibi uygulamada da adil bir tanımayı gerçekleştirmek temel bir şarttır (EACEA/Eurydice vd., 2012).

1.7.3. Bologna Süreci Nedir? Temel Belgelerin Süreçteki Yeri Nedir?

Birçok açıdan, Bologna Süreci, Avrupa Yükseköğretimi'nde işbirliğini sağlamak için devrim niteliğindedir. Paris Üniversitesi'nin 800. Yıldönümü kutlamasına katılan Fransa, Almanya, Birleşik Krallık ve İtalya Eğitim Bakanları (Sorbonne Ortak Bildirgesi, 1998), Avrupa'da yükseköğretim sektörünün segmentasyonunun geçersiz ve zararlı bir hale dönüştüğünü belirtmiştir. Bu toplantıdan bir yıl sonra, Bologna'da (Bologna Bildirgesi, 1999), AYA yaratmak için gönüllü bir süreç içerisine dâhil olma kararı resmiyet kazanmıştır. Bologna Süreci, başlangıçta Avrupa Yükseköğretiminin cazibesini ve rekabet edilebilirliğini güçlendirmek,

kolaylıkla anlaşılır programlar ve derecelerden oluşan lisans ve lisansüstü çalışmalara dayalı bir sistemin takdimi yoluyla öğrenci hareketliliğini ve istihdam edilebilirliği teşvik etmek anlamına gelmekteydi. Kalite güvencesi de, sürecin başlangıcından beri, önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, 1999 yılından beri yapılan çeşitli Bakanlar toplantılarıyla, bu gündem genişlemiştir, geliştirilmesi gereken araçlar konusunda büyük bir hassasiyet oluşmuştur (Bologna Process-European Higher Education Area, Tarihsiz a).

Bir başka ifadeyle, Bologna Süreci, yükseköğretimden sorumlu Bakanlar tarafından gerçekleştirilen ve 2010 yılına kadar Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturmak için politika kararlarının alındığı bir seri toplantının ürünüdür (Crosier & Ruffio, 2009).

Bologna Süreci'nin hedefleri, sürece üye ülkelerin eğitimden sorumlu bakanlarının katıldığı konferanslar ve bu konferanslardaki bildirgeler ile her yıl biraz daha genişletilmektedir.

Çizelge 1.1'de, Bologna Süreci'ne ilişkin bildirgeler ve politika forumları belirtilmektedir.

Çizelge 1.1. Bologna Sürecine İlişkin Bildirgeler ve Politika Forumları (1998-2015)

Tarih	Bildirge	Politika Forumu
25 Mayıs 1998	Sorbonne Ortak Bildirgesi	
19 Haziran 1999	Bologna Bildirgesi	
19 Mayıs 2001	Prag Bildirgesi	
19 Eylül 2003	Berlin Bildirgesi	
19-20 Mayıs 2005	Bergen Bildirgesi	
18 Mayıs 2007	Londra Bildirgesi	
28-29 Nisan 2009	Leuven Bildirgesi	1.Bologna Politika Forumu
12 Mart 2010	Budapeşte-Viyana Bildirgesi	2.Bologna Politika Forumu
26-27 Nisan 2012	Bükreş Bildirgesi	3.Bologna Politika Forumu
14-15 Mayıs 2015	Erivan Bildirgesi	4.Bologna Politika Forumu

Kaynak: Bologna Process-European Higher Education Area, (<http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=3>).

Sürece üye olmayan ülkelerin de davet edildiği “Bologna Politika Forumu”, ilk olarak 28-29 Nisan 2009 tarihlerinde Leuven’de, yükseköğretimde işbirliğine ve ortaklığa vurgu yaparak gerçekleştirilmiştir. Diğer Bologna Politika Forumları ise sırasıyla, Budapeşte-Viyana (2010), Bükreş (2012) ve Erivan (2015) Bakanlar Konferansları sırasında gerçekleştirilmiştir. Genel olarak, Bologna Politika Forumlarında, uyumlu, sürdürülebilir ve açık toplumlar geliştirilmesi ve

korunmasında, yükseköğretim alanında uluslararası işbirliğinin önemli bir role sahip olduğu belirtilmiştir.

1.7.3.1. Sorbonne Ortak Bildirgesi

25 Mayıs 1998 tarihinde, Avrupa Yükseköğretim Sistemi'nin yapısının uyumlu hale getirilmesi için Paris'in Sorbonne kentinde Fransa, Almanya, İtalya ve Birleşik Krallık adına dört bakan tarafından deklare edilmiştir. Avrupa'nın yalnızca ekonomi Avrupa'sı değil, aynı zamanda bilgi Avrupa'sı olması gerektiği; entelektüel, kültürel, sosyal ve teknik boyutların güçlendirilerek, bilgi Avrupa'sının bu boyutlar üzerine inşa edilmesi belirtilmiştir. Avrupa'nın, öğrencilerin ve genel olarak vatandaşların çıkarları doğrultusunda, ulusal kimliklerin ve ortak çıkarların etkileşim halinde olduğu ve birbirini güçlendirdiği bir Avrupa Yüksek Öğretim Alanı yaratma gayretlerine katılmak için mükemmel bir fırsat sunulduğu belirtilmektedir. Bildirge'nin amacı; hareketliliğin öğrenciler, öğretim elemanları ve mezunlar için desteklendiği bir Avrupa Yükseköğretim Alanı içinde ortak bir referans çerçeve yaratmaktır. Ayrıca, iş piyasası ile bağlantılı olarak yeterliliklerin düzenlenmesini sağlamaktır (Bologna Process-European Higher Education Area, Tarihsiz b).

1.7.3.2. Bologna Bildirgesi

Sorbonne Bildirgesi'nin hedefleri, 19 Haziran 1999'da, İtalya'nın Bologna kentinde 29 Avrupa ülkesinin yükseköğretimden sorumlu Bakanı'nın imzaladığı Bologna Bildirgesi ile onaylanmıştır. Bildirgenin hedefleri aşağıda belirtilmektedir:

- Diploma Eki uygulamasıyla, Avrupa vatandaşlarının istihdamını ve Avrupa yükseköğrenim sisteminin uluslararası rekabet gücünü artırmak amacıyla kolay anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir bir derece sisteminin kabul edilmesi,
- Lisans ve yüksek lisans olmak üzere iki temel aşamaya dayanan bir sistemin kabul edilmesi,
- Öğrenci hareketliliğini teşvik etmenin en uygun yolu olarak, AKTS sisteminde olduğu gibi bir krediler sisteminin kurulması,
- Serbest dolaşım önündeki engellerin ortadan kaldırılarak hareketliliğin teşvik edilmesi,

- Karşılaştırılabilir kriterler ve metodolojiler geliştirmek için kalite güvencesi alanında işbirliğinin teşvik edilmesi.

Yukarıda belirtilen bu hedefler Bologna Süreci'nin özünü oluşturmaktadır ve bu tarihten beri sürekli geliştirilmektedir (Bologna Process-European Higher Education Area, Tarihsiz b).

Bologna Bildirgesi'nin tüm maddeleri, bağlayıcı bir sözleşmenin hükümleri değil, gönüllü bir uyumlaştırma sürecinin ölçüleri olarak ele alınmıştır (Bologna Process-European Higher Education Area, Tarihsiz a).

Sorbonne ve Bologna Bildirgelerinin gerçek hedefleri, bildirgelerde de açıkça belirtildiği gibi, Avrupa yükseköğretim sistemlerinin çekici potansiyelini ve uluslararası rekabet edilebilirliğini artırmak ve dünya çapında bir cazibe derecesini garantiye almaktır (Zgaga, 2006).

1.7.3.3. Prag Bildirgesi

19 Mayıs 2001 tarihindeki Prag Bildirgesi ile sürece üye ülkelerin sayısı 33'e yükselmiştir. Türkiye, Bologna Süreci'ne 2001 yılında üye olmuştur. Aynı zamanda hayat boyu öğrenme, aktif ortaklar olarak öğrenci katılımı ve AYA'nın cazibesini ve rekabet edilebilirliğini güçlendirmek boyutlarıyla hedefler de genişlemiştir. Kalite güvencesini ve ulusal yeterlilikler çerçevesini geliştirmek için bakanlar taahhütte bulunmuştur. Ayrıca, sosyal boyut kavramı da ilk kez bu bildirge ile gündeme gelmiştir (Bologna Process European-Higher Education Area, Tarihsiz a).

Prag Bildirgesi ile Yükseköğretimin bir kamu malı olduğu ve bir kamu sorumluluğu olduğu vurgulanmıştır (Council of Europe, Tarihsiz a).

1.7.3.4. Berlin Bildirgesi

19 Eylül 2003 tarihli Berlin Bildirgesi ile sürece üye ülkelerin sayısı 40'a yükselmiştir. Kalite güvencesinin desteklenmesinin yanı sıra, AYA'nın, Avrupa Araştırma Alanı (AAA) ile ilişkilendirilmesi yeni hedefler olarak eklenmiştir. Bu bildirge ile birlikte, iki bakanlar toplantısı arasında süreci destekleyen izleme yapıları kurulması gündeme gelmiş olup "Bologna İzleme Grubu", "Kurul" ve "Bologna Sekreteryası" oluşturulmuştur. Bakanlar, ayrıca, her bir katılımcı ülkede ulusal bir izleme yapısı yaratılması konusunda fikir birliğine varmıştır (Bologna Process-European Higher Education Area, Tarihsiz a).

Berlin Bildirgesi ile Bologna Süreci, gelecek iki yıl için bazı öncelikler belirleyerek ilave bir ivme kazanmıştır. Bunlar, aşağıda belirtilmektedir (Crosier & Ruffio, 2009):

- Kurumsal, ulusal ve Avrupa düzeyinde Kalite Güvencesini geliştirme,
- İki aşamalı sistemin uygulamasına başlama,
- Derecelerin ve çalışma sürelerinin tanınması (2005 yılından başlayarak tüm mezunlara Diploma Eki'nin otomatik ve ücretsiz olarak verilmesinin sürece dâhil edilmesi),
- Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA) için kapsayıcı bir yeterlilikler çerçevesinin hazırlanması,
- Sürece, üçüncü aşama olarak doktora düzeyinin dâhil edilmesi,
- AYA ve AAA arasında daha yakın bağların kurulması.

1.7.3.5. Bergen Bildirgesi

19-20 Mayıs 2005 tarihli Bergen Bildirgesi ile sürece üye ülkelerin toplam sayısı 45'e yükselmiştir. Bergen Konferansı'yla, "AYA'da Kalite Güvencesi için Standartlar ve İlkeler" ile "Avrupa Yükseköğretim Alanı İçin Yeterlilikler Çerçevesi" kabul edilmiştir.

Bergen Bildirgesi'nde, yükseköğretimden sorumlu bakanlar, öncelikli hedeflerini genişletmiştir. Söz konusu hedefler, aşağıda belirtilmektedir (Crosier & Ruffio, 2009):

- Sosyal boyutu güçlendirme ve hareketliliğin önündeki engelleri ortadan kaldırma,
- ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education- Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvence Birliği) raporunda önerildiği gibi kalite güvencesi için ilkelerin ve kılavuzların uygulanması,
- Kabul edilen Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlilikler Çerçevesi ile uyumlu ulusal yeterlilikler çerçevesi geliştirme,
- Ortak derecelerin verilmesi ve tanınması,

- Önceki öğrenmenin tanınmasına ilişkin süreçler de dâhil olmak üzere, yükseköğretimde esnek öğrenme yolları için fırsatlar yaratma.

1.7.3.6. Londra Bildirgesi

18 Mayıs 2007 tarihli Londra Bildirgesi ile sürece üye ülkelerin sayısı 46'ya yükselmiştir. Bu bildirme ile o zamana kadar hareketlilik, derece yapısı, tanıma, yeterlilikler çerçeveleri (kapsayıcı ve ulusal), hayatboyu öğrenme, kalite güvencesi, sosyal boyut konularında kaydedilen ilerlemeyi değerlendirmeye odaklanılmıştır. Ayrıca, 2009 yılı için ağırlıklı olmak üzere hareketlilik, sosyal boyut, veri toplama, istihdam edilebilirlik, küresel bağlamda AYA ve durum değerlendirmesi hususunda öncelikler belirlenmiştir. Vizyonların ve değerlerin yeniden düzenlenmesi açısından bir fırsat olarak değerlendirildiğinden, 2010 yılı ve sonrası için daha fazla işbirliğine ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır (Bologna Process-European Higher Education Area, Tarihsiz a).

Londra Bakanlar Toplantısı, Bologna Süreci ile yaratılan İlk yasal kuruluşu (EQAR-the European Quality Assurance Register-Avrupa Kalite Güvencesi Kayıt Ajansı) oluşturmada bir dönüm noktası sağlamıştır (Crosier, & Ruffio, 2009).

1.7.3.7. Leuven Bildirgesi

28-29 Nisan 2009 tarihli Leuven Bildirgesi ile gelecek on yıl için temel çalışma alanları belirlenmiştir. Söz konusu çalışma alanları; sosyal boyut, hayat boyu öğrenme, istihdam edilebilirlik, öğrenci merkezli öğrenme, eğitimin öğretim misyonu, uluslararası açıklık, hareketlilik, eğitim, araştırma ve yenilik, veri toplama, yükseköğretimin finansmanı ve çok boyutlu şeffaflık araçlarıdır (Bologna Process-European Higher Education Area, Tarihsiz a).

Özetle, Leuven Bildirgesi ile Bologna Süreci'nin üyesi 46 ülkenin yükseköğretimden sorumlu bakanları 2020 yılına kadar AYA için öncelikleri belirlemiştir. Bakanlar, özellikle, hayatboyu öğrenmenin, yükseköğretime erişimin genişletilmesinin ve hareketliliğin önemini vurgulamıştır. Ayrıca bakanlar, AYA'daki mezunların, 2020 yılına kadar, en az %20'sinin, yurtdışında öğrenim görmeleri ya da eğitim dönemi geçirmeleri konusunda fikir birliğine varmıştır (Bologna Conference, 2009).

1.7.3.8. Budapeşte-Viyana Bildirgesi

12 Mart 2010 tarihli Bildirge ile sürece üye ülkelerin sayısı 47'ye yükselmiştir (Bologna Process-European Higher Education Area, Tarihsiz a).

Budapeşte-Viyana Bakanlar Konferansı'nda, 2010 yılı Mart ayında, Bologna Süreci'nin onuncu yıl kutlamasıyla, AYA başlatılmıştır. 1999 yılındaki başlangıcından beri, Bologna Süreci'nin temel hedefi olduğu gibi, AYA, Avrupa'da karşılaştırılabilir, uyumlu ve kolay anlaşılır yükseköğretim sistemlerini sağlamak anlamına gelmektedir (EACEA/Eurydice, HIS/Eurostudent, 2012).

Budapeşte-Viyana Bildirgesi ile AYA resmi olarak başlatılmıştır ve 2020 yılına kadar daha fazla ilerleyebilmek için bir yol haritası çizilmiştir (Crosier and Praveva, 2013).

1.7.3.9. Bükreş Bildirgesi

26-27 Nisan 2012 tarihlerinde yayınlanmıştır. Bükreş Bakanlar Konferansı'na yükseköğretimden sorumlu 47 eğitim bakanı katılmıştır.

Bildirge'de, yükseköğretim reformunun, Avrupa'nın eski seyrini kazanmasına yardımcı olabileceği, sürdürülebilir büyümeyi ve meslekleri oluşturabileceği belirtilmektedir. Bakanlar, ekonomik krizin karşısında üç temel hedefe odaklanmaya karar vermiştir: daha fazla öğrenciye kaliteli yükseköğretim sağlama, öğrencileri istihdama yönelik becerilerle daha fazla hazırlama ve öğrenci hareketliliğini artırma. 47 ülke, 2020 yılına kadar mezunlarının en az %20'sinin yurtdışında öğrenim görmeleri ya da bir öğretim dönemi geçirmeleri hedefiyle, hareketliliği artırmak amacıyla yeni bir Avrupa Stratejisi kabul etmiştir (Bologna Process-European Higher Education Area, Tarihsiz a).

Sorbonne Bildirgesi ile 1998 yılında temelleri atılan Bologna Süreci'nin, 2012 yılındaki Bükreş Bildirgesi de dâhil olmak üzere temel hedefleri Çizelge 1.2'de özetlenmektedir.

Çizelge 1.2. Bologna Süreci: Sorbonne'dan Bükreş'e, 1998-2012

Bologna Süreci: Sorbonne'dan Bükreş'e, 1998-2012							
Öğrencilerin ve öğretmenlerin hareketliliği	Öğrencilerin, öğretmenlerin, araştırmacıların ve idari personelin hareketliliği	Hareketliliğin sosyal boyutu	Kredilerin ve hibelerin taşınabilirliği Hareketlilik verisi geliştirme	Vize ve çalışma izinlerine dikkat edilmesi	Vize ve çalışma izinleri, emeklilik sistemleri ve tanımaya ilişkin zorluklar	2020 yılına kadar öğrenci hareketliliği için % 20 ölçütü	Akademik yeterliliklerin otomatik tanınmasını gerçekleştirmek için yöntemler araştırma
Ortak bir iki aşamalı derece sistemi	Kolay anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir dereceler	Adil Tanıma Tanınan ortak dereceler geliştirme	Üçüncü derece olarak doktora düzeyinin dâhil edilmesi	Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlilikler Çerçevesi (QF-EHEA) kabul edilmesi Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi (NQF) başlatılması	2010 yılına kadar Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi (NQF)	2012 yılına kadar Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi (NQF)	Bir Ulusal Yeterlilikler çerçevesi (NQF) oluşturulmuş ülkeler için yeni yol haritaları
		Sosyal boyut	Eşit erişim	Sosyal boyutun güçlendirilmesi	Etkin izlemeli ulusal eylem planları hazırlama taahhüdü	Sosyal boyut için 2020'ye kadar ölçülebilecek ulusal hedefler	Erişimi genişletme ve tamamlama oranlarını artırma politikalarını güçlendirme
		Hayatboyu Öğrenme	Ulusal Hayatboyu Öğrenme politikalarının aynı düzeye getirilmesi Önceki Öğrenmenin Tanınması	Yükseköğretimde esnek öğrenme yolları	İstihdam edilebilirliği artırmak için Hayatboyu Öğrenme ortaklıklarında yükseköğretimin rolü	Güçlü ortaklıklar gerektiren bir kamu sorumluluğu olarak Hayatboyu öğrenme İstihdam edilebilirlik üzerinde çalışmak için çağrı	İşverenlerle işbirliğini geliştirerek istihdam edilebilirliği, hayatboyu öğrenmeyi ve girişimcilik becerilerini artırma
Kredilerin kullanımı	Bir krediler sistemi (AKTS)	AKTS ve Diploma Eki	Kredi biriktirme için AKTS		Tanıma uygulamalarının ve araçların uygun kullanımı için gereksinim	Bologna araçlarının devamlı uygulaması	Bologna araçlarının öğrenme kazanımları temelli olmasının sağlanması
	Kalite güvencesinde Avrupa işbirliği	Kalite güvencesi ve tanıma alanlarında uzmanlar arasında işbirliği	Kurumsal, ulusal ve Avrupa düzeyinde kalite güvencesi	Kalite Güvencesi için Avrupa Standartları ve İlkeleri'nin kabul edilmesi	Avrupa Kalite Güvencesi Kayıt Ajansı (EQAR) Oluşturulması	Avrupa Yükseköğretim Alanı için kapsayıcı bir odak noktası olarak Kalite	Avrupa Kalite Güvencesi Kayıt Ajansı'na (EQAR) kayıtlı ajanslara Avrupa Yükseköğretim Alanı boyunca faaliyetlerini yürütmeleri için izin verme
Bilgi Avrupası	Yükseköğretimde Avrupa boyutları	Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın Çekiciliği	Yükseköğretim ve araştırma alanları arasında bağlantılar	Değerler ve sürdürülebilir kalkınma temelinde uluslararası işbirliği	Bologna Süreci'nin küresel boyutunu geliştirmek için strateji kabul edilmesi	Bologna Politika Fora aracılığıyla küresel politika diyalogunun geliştirilmesi	İleriye yönelik gelişmeler için ilkeler hazırlamak amacıyla 2007 küresel boyut stratejisi uygulamasının değerlendirilmesi
1998	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2012
Sorbonne Bildirgesi	Bologna Bildirgesi	Prag Bildirgesi	Berlin Bildirgesi	Bergen Bildirgesi	Londra Bildirgesi	Leuven Bildirgesi	Bükreş Bildirgesi

Kaynak: EACEA/Eurydice, HIS/Eurostudent, Eurostat, 2015, s.25.

1.7.3.10. Erivan Bildirgesi ve 2015 Yılı Bologna Bakanlar Toplantısı

14-15 Mayıs 2015 tarihlerinde Ermenistan'ın başkenti Erivan'da gerçekleştirilen Bologna Bakanlar Konferansı sırasında, reformları uygulayacağına taahhütte bulunarak Beyaz Rusya (Belarus) sürece dâhil olmuştur.

Erivan Bildirgesi'nde, sürece üye ülkelerin, gelecek yıllarda, her biri eşit derecede önemli aşağıdaki hedefleri takip etmeleri belirtilmektedir:

- Eğitimin ve öğrenimin ilişkisini ve kalitesini artırmak, AYA'nın esas görevidir.
- Hızla değişen işgücü piyasaları göz önünde bulundurularak, mezunların çalışma hayatları boyunca istihdam edilebilirliklerini geliştirmek, AYA'nın ana hedefidir.
- Nüfus giderek çeşitlendiği için ve ayrıca göç ve demografik değişiklikler nedeniyle, sistemlerimizi daha kapsayıcı bir hale getirmek, AYA için gerekli bir hedeftir.
- Görüş birliğine varılmış yapısal reformları uygulamak, AYA'nın güçlendirilmesi ve uzun vadede başarısı için bir önkoşuldur. Ortak bir derece yapısı ve kredi sistemi; ortak kalite güvence standartları ve ilkeleri; hareketlilik ve ortak programlar ve dereceler için işbirliği, AYA'nın temelleridir.

AYA'nın idaresi ve çalışma yöntemleri, yukarıda belirtilen hedeflerin karşılanması için gelişmek zorundadır.

Bildirge'de, aşağıdaki politika tedbirlerinin kabul edildiği belirtilmiştir (EHEA, Yerevan Communique, 2015):

- Avrupa Yükseköğretim Alanında Kalite Güvencesi İçin Yeniden Düzenlenmiş Standartlar ve İlkeler (ESG – Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area)
- Ortak Programların Kalite Güvencesi İçin Avrupa Yaklaşımı
- Bir resmi AYA belgesi olarak yeniden düzenlenmiş 2015 AKTS Kullanıcı Kılavuzu (ECTS Users' Guide 2015)

Erivan Bakanlar Konferansı sırasında, ayrıca, 4. Bologna Politika Forumu kabul edilmiştir. Bölgelerin ve ülkelerin farklı politik, ekonomik ve kültürel tabiatının yanısıra yükseköğretim sistemlerinin çeşitliliği de dikkate alınarak AYA ve MENAAS (Middle East: ME; North Africa: NA; Asia: AS) (Orta Doğu, Kuzey Afrika, Asya) ülkeleri arasında işbirliği ve politika diyalogunun devam ettirilmesine ve güçlendirilmesine ihtiyaç olduğu forumda belirtilmiştir. Bir başka ifadeyle, forum, AYA'daki ülkelerin sınırlarında yer alan MENAAS ülkeleri ile AYA arasında işbirliğini güçlendirmeye odaklanmıştır. İşbirliğinde, özetle, aşağıda belirtilen konulara öncelik verilecektir (EHEA, Fourth Bologna Policy Forum, 2015):

- Ulusal yeterlilikler çerçevelerini geliştirmek,
- Kalite güvencesinde işbirliğini geliştirmek,
- Yeterliliklerin karşılıklı tanınmasını geliştirmek,
- Kredi transfer sistemini geliştirmede ve uygulamada işbirliği içerisinde olmak (AKTS'yi ve yeniden düzenlenen AKTS Kullanıcı Kılavuzu'nu dikkate alarak).

Ayrıca, Erivan'daki Bakanlar Toplantısı'nda, tartışılan gündem maddelerinden biri de "Bologna Süreci'nin Geleceği"dir. Katılımcılar, AYA'nın ilerlemesi için yeni bir yön bulmanın gerekli olduğu bir dönüm noktasına geldiğini kabul etmektedir (EHEA, 2015).

Dünyanın şu anki durumunda, yeni toplumların gelişmesi için Avrupa'da ve diğer ülkelerde yükseköğretim önemli bir role sahiptir. AYA'nın temellerinin atılması ve dinamik işbirliği sürecinin faaliyete geçirilmesi gibi son onbeş yıldaki başarılar, yeni bir ortak vizyon geliştirilebileceğinin göstergesidir. Bu ortak vizyonda şunlar yer alabilir: "yükseköğretimin günümüzde yüzleşmek zorunda kaldığı güçlüklerle ortak bir yanıt verme" ve "ortak hedeflerin peşinde ortak yaklaşımlar geliştirmek için enerjileri, yaratıcılığı ve kaynakları birbiriyle ilişkilendirme". Bologna Süreci'nin geleceği değerlendirildiğinde, yeni güçlükler, yeni hedefler ve yeni stratejiler üzerinde durulmaktadır. AYA'ya ilişkin aşağıda bazı mevcut güçlükler (G) ve bu güçlükler için önerilen bazı yaklaşımlar (Y) bulunmaktadır ve söz konusu güçlüklerin hem hükümetler hem de paydaşlarca en uygun AYA düzeyinde ele alınabileceği belirtilmektedir (EHEA, 2015).

G1:AYA, bütün sistemlerde ve kurumlarda öğrenci merkezli yaklaşımın uygulanmasını nasıl kolaylaştırabilir?

Y1:Akademik personelin farkındalığını artırarak; bütün alanlarda eşli öğrenme fırsatlarını sağlayarak; iç ve dış kalite artırma süreçlerine öğrenme ve öğretmeyi dâhil ederek; iyi öğretme performansının farkında olarak ve bunu kariyer geliştirme için kriterlerden biri olarak kullanarak; hayat boyu öğrenme ve önceki öğrenmenin tanınması için geniş fırsatlar sağlayarak.

G2:Modern, karmaşık ve hızla değişen toplumlarımızın yararı için yükseköğretimin bir kamu malı olmasını AYA nasıl sağlayabilir?

Y2:Avrupalı siyaset liderlerinin ve kurumsal liderlerin, akademisyenlerin, öğrenci organizasyonlarının sorumluluğunu vurgulayarak; işsizlik, yoksulluk, ihraç etme, çatışma vb. evrensel konulara ilişkin sorunlarda işbirliğini ve açık bir tartışmayı teşvik ederek; yükseköğretim kurumlarının paydaşlara ve topluma hesap verebilirliğini teminat altına alarak; sosyal katılımı geliştirerek.

G3:AYA, demografik değişikliklere (örneğin yaşlanan nüfus), göç hareketlerine ve yeni vatandaşlık taleplerine nasıl yanıt verebilir?

Y3:Demografik değişiklikler ve Avrupa toplumlarındaki etkileri ile ilgili konularda işbirliğini ve açık bir tartışma ortamını teşvik ederek; çeşitlendirilmiş öğrenci nüfusuna (örneğin genç ve yetişkin öğrencilere) uygun eğitimi sağlayarak; akademik ve profesyonel yeterliliklerin tanınmasını kolaylaştırarak; göçmen öğrencilere yeterli öğrenme fırsatları sağlayarak.

G4:AYA, bilimsel araştırmaya nasıl katkı sağlayabilir?

Y4:Eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi artıran öğretme, öğrenme ve değerlendirme yaklaşımlarını teşvik ederek; eğitim ve araştırma arasındaki bağları güçlendirerek, tüm derecelerde ve tüm disiplinlerde araştırmaya dayalı öğrenmeyi teşvik ederek; çapraz ve disiplinlerarası yetkinlikleri geliştirmeye uygun doktora programlarının tasarımını teşvik ederek; bilim ve toplum arasındaki diyalogu, yükseköğretim ve işletme arasındaki işbirliğini kolaylaştırarak.

G5:AYA, öğrenme ve öğretme alanındaki teknolojik gelişmelerin sunduğu fırsatlardan nasıl en fazla faydalanabilir?

Y5:Öğretmenlerin, öğrencilerin ve idari personelin uygun bir düzeyde teknolojik becerileri elde etmesini sağlayarak; öğrenme ve öğretilmede teknolojik yeniliklerin yararlı kullanımını teşvik ederek; öğrenmede ve öğretilmede teknolojik yeniliğin kullanımını iç ve dış kalite artırma süreçlerine dâhil edilmesini sağlayarak.

G6:AYA, yükseköğretimde küresel bir oyuncu olarak, ülkeler arasındaki çatışmalara ve ülkeler içerisindeki siyasi aşırılıklara nasıl tepki verebilir?

Y6:Devamlı politika diyalogunu ve dünyanın diğer bölgeleriyle stratejik ortaklıkları teşvik ederek; AYA içerisinde ve dünyanın diğer bölgeleriyle bilimsel işbirliğini teşvik ederek; yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşmasını geliştirerek; bütün seviyelerde öğrenci hareketliliğini teşvik ederek.

G7:Mevcut ekonomik krizin zorlukları ile AYA nasıl yüzleşebilir ve onları nasıl yeni fırsatlara dönüştürebilir?

Y7:Yükseköğretimde yeniliği, yaratıcılığı ve girişimciliği destekleyerek, bu özellikleri geliştirmesi için öğretmenleri ve öğrencileri teşvik ederek; mezunların istihdam edilebilirliğini artırarak; hükümetler ve yükseköğretim kurumları arasında diyalogu geliştirerek; iletişim ağları, aktif akademik topluluklar, metodolojiler, proje çıktıları, araçlar vb. açılardan geçmiş yıllardaki tüm başarılarından faydalanarak.

1.7.4. Bologna Süreci Nasıl Yürütülmektedir?

Bologna Süreci'ne üye ülkelerin yükseköğretimden sorumlu bakanları, genellikle iki veya üç yılda bir olmak üzere, geline aşamayı değerlendirmek, yeni hedefler ve eylemler belirlemek amacıyla Bologna Bakanlar Konferansı'nda biraraya gelmektedir. 2009 yılından beri, bakanlar konferanslarıyla birlikte, Bologna Süreci'ne üye olmayan ülkelerin bakanları da davet edilerek, "Bologna Politika Forumu" organize edilmektedir.

"Bologna İzleme Grubu (Bologna Follow-up Group - BFUG)", yılda iki veya üç kez biraraya gelmektedir. Sürecin mevcut işi ve yönlendirilmesi, BFUG'un sorumluluğundadır. BFUG, çalışma yöntemlerine, kurallara karar vermektedir ve kuralları geliştirmektedir; çalışma grupları, iş gücü oluşturmaktadır.

Bologna İzleme Grubu toplantıları öncesinde, Bologna Kurulu, genellikle, yılda iki kez toplanmaktadır. Kurul, BFUG'u faaliyetlerinde desteklemektedir. Bologna

Süreci'nin yönetiminde verimliliği ve aynı zamanda sürecin devamlılığını sağlamak için yetkiye sahiptir.

Bologna Sekreteryası, süreci desteklemektedir. Genellikle, bir sonraki bakanlar konferansına ev sahipliği yapacak ülke tarafından bu hizmet sağlanmaktadır (Bologna Process-European Higher Education Area, Tarihsiz c).

1.7.5. Bologna Süreci'ne Üyelik, Üye Ülkeler ve Kuruluşlar

2003 Berlin Bildirgesi'nde, AYA'ya üye olmak isteyen ülkeler için bakanlar tarafından tavsiyelerde bulunulmuştur ve buna yönelik iki ölçüt mevcuttur. Birinci ölçüt, 19 Aralık 1954 tarihinde imzalanan "Avrupa Kültür Antlaşması"nın üyesi olunmasıdır. İkinci ölçüt ise, ülkelerin kendi yükseköğretim sistemlerinde, Bologna Süreci'nin hedeflerini takip etmeyi ve uygulamayı taahhüt etmeleridir (Bologna Process-European Higher Education Area, Tarihsiz c).

Ülkelerin, aynı zamanda, hedefleri ve ilkeleri nasıl uygulayacakları konusunda da bilgi sağlamaları gerekmektedir. Bologna Süreci, üye devletler tarafından üstlenilen gönüllülük esasına dayalı hükümetlerarası bir süreçtir (EUR-Lex, Tarihsiz a).

Sadece AB'ye üye ülkelerin değil, aynı zamanda Avrupa dışındaki Türkiye, Kazakistan gibi AB'ye üye olmayan ülkelerin de yer aldığı bir süreçtir. Başlangıcından onaltı yıl sonra Beyaz Rusya'nın (Belarus) bu sürece dâhil olması, ülkeler tarafından hala benimsendiğini ve yakından takip edildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bologna Süreci'nin başladığı 1999 yılından günümüze kadar üye olan tüm ülkeler Çizelge 1.3'de belirtilmektedir.

Çizelge 1.3. Bologna Süreci'ne Üye Ülkeler ve Ülkelerin Üye Olduğu Yıllar

1999	2001	2003	2005	2007	2010	2015	
Almanya	İtalya	Hırvatistan	Andora	Azerbaycan	Karadağ	Kazakistan	Beyaz Rusya
Avusturya	İzlanda	Kıbrıs	Arnavutluk	Ermenistan			
Belçika	Letonya	Türkiye	Bosna Hersek	Gürcistan			
Birleşik Krallık	Lihtenştayn		Makedonya Cumhuriyeti	Moldova			
Bulgaristan	Litvanya		Rusya Federasyonu	Ukrayna			
Çek Cumhuriyeti	Lüksemburg		Sırbistan				
Danimarka	Macaristan		Vatikan				
Estonya	Malta						
Finlandiya	Norveç						
Fransa	Polonya						
Hollanda	Portekiz						
İrlanda	Romanya						
İspanya	Slovak Cumhuriyeti						
İsveç	Slovenya						
İsviçre	Yunanistan						

Kaynak: Bologna Process-European Higher Education Area, <http://www.ehea.info/members.aspx>.

2015 yılında Erivan'da gerçekleştirilen Bakanlar Toplantısı'nda Beyaz Rusya'nın üye olmasıyla, Bologna Süreci'ne üye ülkelerin sayısı 48'e yükselmiştir. Üye ülkelerin yanı sıra, Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda, Bologna Süreci çerçevesinde yapılan faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde, çeşitli kurum ve kuruluşlar da yer almaktadır ve bunlar aşağıda belirtilmektedir:

ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education-Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvence Birliği), ESU (European Students' Union-Avrupa Öğrenci Birliği), EUA (European University Association-Avrupa Üniversiteler Birliği) ve EURASHE (European Association of Institutions in Higher Education-Avrupa Yükseköğretim Kurumları Birliği) (YÖK, 2010, s.6-7).

Ayrıca, sürece katkı sağlayan diğer önemli paydaşlar şu şekildedir:

Avrupa Konseyi (Council of Europe), Avrupa Komisyonu (European Commission), UNESCO-CEPES (European Centre for Higher Education), OECD (Organization for Economic Co-operation and Development-Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü), EI (Education International Pan-European Structure-Uluslararası Eğitim Pan Avrupa Yapısı), BUSINESS EUROPE (The Confederation of European Business-Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu)(YÖK, 2010, s.6-7).

1.7.6. Bologna Süreci'nde Bazı Kavramlar

Bu alt başlıkta, Bologna Süreci'nin (Avrupa Yükseköğretim Alanı) çeşitli çalışma alanlarından bu araştırmada ele alınan, AKTS, yeterlilikler çerçevesi, kalite güvencesi, istihdam edilebilirlik ve uluslararasılaşma ve hareketlilik alanları ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

1.7.6.1. Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi

Bologna Bildirgesi (1999), Bologna Süreci'ne katılan ülkelerin başarması gereken temel hedefleri arasına AKTS'yi dâhil etmiştir. Sürecin işleyişi sırasında uygulanan reformlar aracılığıyla, AKTS, Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın önemli bir aracı olmuştur (European Commission, 2015).

AKTS, çok sayıda öğrencinin öğrenim hayatlarının bir bölümü için başka ülkelere gitmeye başlamasıyla ve yurtdışındaki öğrenimlerinin kendi ülkelerindeki kurumlarında tanınabilmesine yönelik daha büyük bir güvenceye ihtiyaç duyulduğunda, "Erasmus" altında geliştirilmiştir (European Union, 2015).

AKTS, eğitim, öğrenim ve değerlendirme süreçlerinin şeffaflığı ilkesi temelinde, kredi biriktirme ve transferi için öğrenci merkezli bir sistemdir. AKTS'nin amacı; öğrenme kazanımlarını, yeterlilikleri, öğrenim dönemlerini tanıyarak eğitim programlarının planlanmasını, yürütülmesini, değerlendirilmesini ve öğrenci hareketliliğini kolaylaştırmaktır (European Commission, 2015).

AKTS kredisi, bir dersin ya da programın iş yükünü ve tanımlanmış öğrenme kazanımlarını yansıtmaktadır. 60 kredi, bir tam yıl çalışmanın karşılığıdır. Standart bir akademik yılda, 60 kredi, genellikle, birkaç küçük parçaya bölünebilmektedir (European Commission, Tarihsiz a).

Kısa Düzey (Ön Lisans) yeterlilikleri genellikle yaklaşık olarak 120 AKTS kredisidir. Birinci Düzey (Lisans) yeterlilikleri, genellikle, 180 ya da 240 AKTS kredisidir. İkinci Düzey (Yüksek Lisans) yeterlilikleri, genellikle, 90 ya da 120 AKTS (minimum 60 AKTS) kredisidir. Üçüncü Düzey'de (Doktora), AKTS kullanımı çeşitlilik göstermektedir (European Commission, 2015).

AKTS uygulamalarına ilişkin yönlendirici ilkeler, AKTS Kullanıcı Kılavuzlarında yer almaktadır. Bu kılavuzlar, 2005, 2009 ve 2015 yıllarında yayınlanmıştır.

2009 ve 2015 yıllarında yayınlanan AKTS Kullanıcı Kılavuzları bir önceki ve ilk versiyonlarına göre geliştirilmiştir ve detaylandırılmıştır. Yeni bir AKTS Kullanıcı Kılavuzu yayınlandığında bir önceki versiyonu pasif hale dönüştürülmektedir.

6 Şubat 2009 tarihli AKTS Kullanıcı Kılavuzu'nda, AKTS'nin uygulanmasına yönelik yönlendirici ilkeler bulunmaktadır. Kılavuz'da, ayrıca, AKTS temel belgeleri bulunmaktadır. Kılavuz, yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilere, akademik ve idari personele ve ayrıca diğer ilgili paydaşlara yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır. 2009 AKTS Kullanıcı Kılavuzu, bir önceki 2005 sürümüne göre daha ayrıntılı olarak hazırlanmıştır. Kılavuz, Bologna Süreci'ndeki gelişmeler, hayat boyu öğrenmenin artan önemi, yeterlilikler çerçevelerinin oluşturulması, öğrenme kazanımlarının giderek artan kullanımı dikkate alınarak güncellenmiştir. İlgili kurum uzmanları ve AKTS rehberlerinin yardımıyla yazılmıştır ve danışmak amacıyla ilgili kurumlara, üye devletlerin uzmanlarına ve BFUG'a sunulmuştur. Avrupa Komisyonu, bu süreci koordine etmiştir ve Kılavuzun nihai halinden sorumludur (European Commission, 2009).

AKTS, eğitim programlarını tasarlamada, tanımlamada, yürütmede ve yükseköğretim yeterliliklerini vermede yardımcı olan bir araçtır. AKTS kullanımı, çıktıya dayalı yeterlilikler çerçeveleri ile bağlantılı olarak, eğitim programlarını ve yeterlilikleri daha şeffaf hale getirmektedir ve yeterliliklerin tanınmasını kolaylaştırmaktadır. AKTS, yürütülme biçimi nasıl olursa olsun, tüm program türlerine (okul tabanlı, iş tabanlı, vb.), öğrencilerin durumlarına (tam zamanlı, yarı zamanlı, vb.) ve tüm öğrenme türlerine (formal, formal olmayan ve informal) uygulanabilmektedir. AKTS, başlangıçta, Erasmus Programı çerçevesinde, hareketlilikten faydalanan öğrencilerin yurtdışında geçirdikleri öğrenim sürelerinin tanınırlığını kolaylaştırmak için 1989 yılında pilot bir uygulama olarak oluşturulmuştur (European Commission, 2009).

2009 yılında yayınlanan AKTS Kullanıcı Kılavuzu'nun birinci bölümünde, AKTS ve AYA'ya (Bologna Süreci) yönelik bilgi yer almaktadır. Kılavuz'un ikinci bölümünde, AKTS'nin temel özellikleri anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, AKTS'nin temel özellikleri detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. Dördüncü bölüm, yükseköğretim kurumlarında AKTS'nin nasıl uygulanabileceği konusunda yol göstermektedir. Beşinci bölüm'de, AKTS'nin, kurumların kalite güvence araçlarını nasıl tamamladığı ele alınmaktadır. Son bölümlerde (6-7-8), AKTS'nin temel belgeleri,

AKTS ile ilgili konularda yayınlar ve kullanıcı kılavuzunda yer alan kelimeler için bir terimler sözlüğü bulunmaktadır (European Commission, 2009).

Ayrıca, kredi transferi ve biriktirme, Diploma Eki'nin yanısıra, AKTS temel belgelerinin kullanımı ile sağlanmaktadır. Ders Kataloğu, Öğrenci Başvuru Formu, Öğrenim Sözleşmesi ve Not Çizelgesi'nden oluşan AKTS Temel Belgelerinin doğru bir şekilde kullanımı, yükseköğretimde kaliteyi artırmayı ve şeffaflığı sağlamaktadır. İlk temel belge ders kataloğudur. Bu katalog, yükseköğretimde okuyan tüm öğrenciler için güvenilir bir kılavuzdur. Kataloğun kesin formatını üniversite kendisi belirlemektedir. Tüm bilgilerin ayrıntılı, kullanıcı dostu ve güncel olması gerekmektedir. Katalog, tüm ilgili paydaşların kolaylıkla erişebilmesi için, yükseköğretim kurumunun web sayfasında yayınlanmalıdır. Katalog, öğrencilerin seçimlerini yapmalarından yeterli bir zaman önce yayınlanmalıdır. Ders kataloğu üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde “Kurum hakkında bilgi”; ikinci bölümde “programlar hakkında bilgi” ile “dersler hakkında bilgi”; üçüncü bölümde ise “öğrenciler için genel bilgi” yer almaktadır. AKTS temel belgelerinin yer aldığı AKTS Kullanıcı Kılavuzu'nun altıncı bölümünde, ayrıca, ders kataloğunun tavsiye edilen içeriğine ilişkin bir kontrol listesi verilmektedir. Web sayfasında yayınlanan ders kataloğunun, uluslararası düzeyde şeffaflığı artırmak için, sadece yerel dilde değil aynı zamanda tercihen kullanımı yaygın başka bir dilde olması gerekmektedir (European Commission, 2009).

2015 AKTS Kullanıcı Kılavuzu, Erivan'da gerçekleştirilen Bologna Bakanlar Konferansı'nda, AYA'da yükseköğretimden sorumlu bakanlar tarafından kabul edilmiştir. Yeniden düzenlenen bu kılavuzda, AYA'nın oluşumu, hayatboyu öğrenmenin güçlendirilmesi, öğretmen merkezli öğrenci merkezli yükseköğretime doğru yaklaşımda değişim, öğrenme kazanımlarının daha fazla kullanılması, öğrenme ve öğretmenin yeni yöntemlerinin geliştirilmesi vb. konularda Bologna Süreci'ndeki güncel gelişmeler dikkate alınmaktadır (European Commission, 2015).

Diğer taraftan, AKTS uygulamalarında Avrupa Komisyonu tarafından önceden belirlenmiş kriterlerde mükemmeliyet düzeyine ulaşan üniversiteler, Avrupa Komisyonu tarafından “AKTS Etiket” ile ödüllendirilmektedir.

Bir başka ifadeyle, AKTS ilkelerini uygulamada mükemmellik gösteren yükseköğretim kurumlarına AKTS Etiketleri verilmektedir. Etiket almak için başvuruda bulunan adaylar, etiket başvurularını hazırlarken, AKTS'nin temel özelliklerinin açıklaması ile birlikte AKTS'nin doğru uygulamasına yönelik ilkelerin yer aldığı AKTS Kullanıcı Kılavuzu'nu dikkate almaları için teşvik edilmektedir. AKTS etiket başvurularında, iki temel alanda mükemmeliyetin başarıldığı belgelenmelidir: Birincisi; Bilgi Paketi/Ders Kataloğu, başvuruların web sayfasında İngilizce olarak yayınlanmalıdır. İkincisi; uluslararası gelen ve giden öğrenciler için öğrenci dosyaları oluşturulmalıdır. Her iki hususun da, AKTS Etiket ödülü için yüksek kalitede olması gerekmektedir (European Commission, 2013).

Etiket başvurusunun geçerli olabilmesi için, başvurunun, ilgili ülkenin Ulusal Ajansı'na yapılması ve AB'nin resmi dillerinden birinde hazırlanması gerekmektedir (European Commission, 2013).

2013-2016 dönemi için geçerli olmak üzere AKTS Etiket başvurusu yapmak isteyen bir yükseköğretim kurumunun, Avrupa Komisyonu'nun ilgili web sayfasında yer alan ilgili başvuru formunu doldurması gerekmektedir (European Commission, 2013).

2013-2016 dönemi için geçerli olmak üzere AKTS Etiketini yenilemek isteyen bir yükseköğretim kurumunun ise Avrupa Komisyonu'nun ilgili web sayfasında yer alan ilgili yenileme formunu doldurması gerekmektedir (European Commission, 2013).

Etiket başvurularında; öncelikle başvuranın ülkesindeki Ulusal Ajans, ön başvuruları almaktadır. Ulusal Ajanslar, başvuranlara geri bildirimde bulunmakta ve tavsiye vermektedir. Başvuran kurumlar, başvurularını tekrar düzenledikten sonra Ulusal Ajanslara göndermektedir. Ulusal Ajanslar, tüm son başvuruları, Avrupa Komisyonu'nda Eğitim, İşitsel ve Görsel Kültür Yürütme Ajansı'na (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency - EACEA) iletmektedir. Tüm başvurular Avrupa düzeyindeki dış uzmanlar tarafından değerlendirilmektedir. Etiket başvurularının sonuçları Avrupa Komisyonu'nun ilgili web sayfasında yayınlanmaktadır ve başarılı adaylar, Avrupa Komisyonu ve Yürütme Ajansı tarafından imzalanan etiketini almaktadır (European Commission, 2013).

AKTS Etiketini ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumlarının etiketi dört yıl süreliğine geçerli olmaktadır. Örneğin; 2013 yılında AKTS Etiketini ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumlarının etiketi, 2016 yılına kadar geçerli olmaktadır. 2009 ve 2010 yıllarında etiket alan ve 2013 yılında geçerlilik süresini yitiren yükseköğretim kurumları, etiketlerini yenilemek için tekrar başvuruda bulunabilmektedir.

AKTS etiket başvurularını değerlendirme ölçütleri EK-2'deki formda (EK-2) yer almaktadır.

Yükseköğretim kurumları, en son 2013 yılında AKTS Etiketini ile ödüllendirilmiştir, Avrupa Komisyonu bu tarihten sonra etiket başvurularını almak için ilana çıkmamıştır.

2013 yılında, Avrupa Komisyonu tarafından AKTS Etiketini ile ödüllendirilen tüm yükseköğretim kurumlarının sayısı 26'dır (EACEA, Tarihsiz a; EACEA, Tarihsiz b).

2013 yılında Avrupa Komisyonu tarafından AKTS Etiketini yenilenen tüm yükseköğretim kurumlarının sayısı 22'dir (EACEA, Tarihsiz a; EACEA, Tarihsiz b).

1.7.6.2. Avrupa ve Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi

Yükseköğretim alanında yeterlilik, herhangi bir yükseköğretim derecesini başarı ile tamamlayan bir kişinin neleri bilebileceği, neleri yapabileceği ve nelere yetkin olacağını ifade etmektedir (YÖK, Tarihsiz f).

Yeterlilikler çerçevesi, AYA'nın gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Yeterlilikler çerçevesi; bir yükseköğretim sistemindeki (veya eğer çerçeve bu amaç için geliştirildiyse tüm eğitim sistemi içinde) tüm yeterlilikleri kapsamaktadır. Yeterlilikler çerçevesi, belli bir yeterlilik temelinde, bir öğrencinin neyi bildiğini, anlayabildiğini ve yapabildiğini göstermektedir. Başka bir ifadeyle, belli bir yeterlilik için beklenen öğrenme kazanımlarını göstermektedir. Ayrıca, eğitim ya da yükseköğretim sistemi içerisindeki çeşitli yeterliliklerin birbirleriyle nasıl etkileşim içerisinde olduklarını, öğrencilerin yeterlilikler arasında nasıl yer değiştirebileceğini anlatmaktadır. Yeterlilikler çerçevesi, bu sebeple, süreçlerden daha fazla sonuçlara odaklanmaktadır. Yeterlilikler çerçevesi, yükseköğretim kurumlarındaki programları geliştirmekle birlikte derece sistemlerini geliştirmede de önemli bir rol oynamaktadır. Yeterlilikler çerçevesi aynı zamanda, yeterliliklerin tanınmasını kolaylaştırmaktadır; bilhassa öğrenciler ve işverenler olmak üzere yeterliliklerden

faydalananlar için önemlidir. AYA’da, yeterlilikler çerçeveleri iki düzeyde oluşturulmuştur. 2005 yılında, Bergen Bildirgesi’yle, AYA için kapsayıcı bir yeterlilikler çerçevesi kabul edilmiştir ve 2010 yılına kadar, tüm üye ülkeler, bu kapsayıcı yeterlilikler çerçevesi ile uyumlu ulusal yeterlilikler çerçeveleri geliştirecektir. Bu bağlamda, her ülkenin kendi ulusal yeterlilikler çerçevesini hangi parametreler içerisinde geliştireceğini kapsayıcı yeterlilikler çerçevesi belirlemektedir ve çoğunlukla programları doğrudan etkileyen ulusal çerçevedir (Bologna Process-European Higher Education Area, Tarihsiz e).

“Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlilikler Çerçevesi (QF-EHEA)” ve “Avrupa Birliği’nin Hayatboyu Öğrenme İçin Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (EQF-LLL)” olmak üzere iki ayrı “Avrupa Yeterlilikler Çerçeveleri (AYÇ) (EQF)” bulunmaktadır.

Her iki çerçevede, yeterlilikleri (örneğin; Lisans, Yüksek Lisans, Doktora) tanımlamak için öğrenme kazanımlarını kullanmaktadır ve her iki çerçevede yükseköğretim dikkate alındığında birbirleriyle uyumludur (AYA Yeterlilikler Çerçevesi’nin (QF-EHEA) 1., 2. ve 3. düzeyleri, Avrupa Birliği’nin Hayatboyu Öğrenme İçin Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi’nin (EQF-LLL) 6., 7., ve 8. düzeylerine karşılık gelmektedir) ve her iki çerçevede ISCED’in 6., 7., ve 8. düzeylerindeki yeterlilikleri kapsamaktadır. QF-EHEA’da, kısa düzeyin yanısıra 3 temel düzey, Dublin tanımlayıcıları ile tasvir edilmiştir ve tanımlanmıştır. Dublin tanımlayıcıları, 2003 yılında takdim edilen ve AYA Yeterlilikler Çerçevesi olarak 2005 yılında kabul edilen derece ya da seviye tanımlayıcılarıdır. Bir seviye tanımlayıcısı; şu unsurları içermektedir: bilgi ve anlama, bildiğini ve anladığını uygulama, yargıda bulunma, iletişim ve hayatboyu öğrenme becerileri. QF-EHEA’da, kısa düzey ile birinci, ikinci ve üçüncü düzeyler, kredi aralıklarıyla betimlenmektedir. Kısa Düzey (Ön Lisans) yeterlilikleri genellikle yaklaşık olarak 120 AKTS kredisidir. Birinci Düzey (Lisans) yeterlilikleri, genellikle, 180 ya da 240 AKTS kredisidir. İkinci Düzey (Yüksek Lisans) yeterlilikleri, genellikle, 90 ya da 120 AKTS (minimum 60 AKTS) kredisidir. Üçüncü Düzey’de (Doktora), AKTS kullanımı çeşitlilik göstermektedir. EQF-LLL, herhangi bir kredi aralığı belirtmeksizin, ulusal yeterlilikler sistemlerini, çerçevelerini ve düzeylerini karşılaştırmada yardımcı olan ortak bir referans çerçeve sağlamak amacıyla yeterlilik seviyelerini tanımlamaktadır. Sekiz seviyeyi temel almaktadır. Hayat boyu öğrenmenin teşvik edilmesi için bir araç olarak, Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (EQF), yükseköğretimin yanısıra, genel ve yetişkin

eğitimi, mesleki eğitim ve oğretimi kapsamaktadır. Sekiz seviye, zorunlu eğitimin sonunda kazanılanlardan, akademik, mesleki ya da mesleki eğitim ve oğretimin en üst düzeyinde kazanılanlara kadar yeterliliklerin tüm süresini kapsamaktadır. Her bir seviye, kural olarak, eğitim ve kariyer yollarının çeşitliliği ile elde edilebilmelidir. Öğrenme kazanımları, bilgi, beceri ve yetkinlik olmak üzere üç kategoride belirtilmiştir (European Commission, Tarihsiz a).

Diğer taraftan, 2005 yılında, AYA'daki tüm ölkeler, AYA'nın kapsayıcı yeterlilikler çerçevesi ile uyumlu ulusal yeterlilikler çerçevelerini 2010 yılına kadar geliştirmeyi taahhüt etmişlerdir. 2007 yılındaki "Durum Değerlendirme Raporu"nda ölkelerin bu kapsamdaki çalışmalarına başladıkları veya tamamladıkları belirtilmektedir. Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi (UYÇ), bir eğitim sistemi içerisindeki tüm eğitim yeterliliklerini (ya da ilgili ölkenin politikasına bağlı olarak tüm yükseköğretim yeterliliklerini) kapsamaktadır (Bologna Process-European Higher Education Area, Tarihsiz f).

UYÇ, ulusal düzeyde veya bir eğitim sistemindeki yeterlilikleri ve bunların birbirleriyle ilişkisini açıklayan, ulusal ve uluslararası paydaşlarca tanınan ve ilişkilendirilebilen yeterliliklerin belirli bir düzen içerisinde yapılandırıldığı bir sistemdir. Bu sistem aracılığıyla, yükseköğretimde tüm yeterlilikler ve diğer öğrenme kazanımları açıklanabilir ve tutarlı bir şekilde birbiri ile ilişkilendirilebilir. Yeterliliklerin kazanılma derecesi, her ders/modül esnasında ve sonunda uygun nesnel yöntemlerle "öğrenme kazanımları" olarak ölçölür (YÖK, 2010).

UYÇ, geliştirildikten sonra, test edilmeli ve referanslanmalıdır. Referanslama (self-certification); ulusal yeterlilikler çerçevesinin, AYA kapsayıcı yeterlilikler çerçevesi ile uyumlu olduğunu doğrulayan ilgili ölkenin yetkili makamları aracılığıyla yürütölen bir süreçtir. Referanslama süreci, aynı zamanda, yabancı uzmanların da tavsiyelerini içermelidir. Referanslama süreci tamamlandığında, AYA'daki paydaşların erişimi için referanslama raporu yayımlanmalıdır (Bologna Process-European Higher Education Area, Tarihsiz f).

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'nin 23 Nisan 2008 tarihli Hayat Boyu Öğrenme için AYÇ'nin Oluşturulmasına Yönelik Tavsiye Kararı (2008/C 111/01) ölkelerin, UYÇ oluşturmalarını ve UYÇ'lerini AYÇ ile ilişkilendirmelerini ve belirtilen

süreçlerin Ulusal Koordinasyon Noktaları (UKN) tarafından koordine edilmesini tavsiye etmektedir (MYK, Tarihsiz a).

1.7.6.3. Kalite Güvencesi

Yükseköğretimde kalite şu şekilde ifade edilmektedir: “Yükseköğretimde kalite, belirli bir sistemin, kuruluşun, programın ya da disiplinin belirli standartlarıyla ilgili olduğu kadar eğitim modelinin durumsal şartları, kurumsal görev ve hedeflerle de ilgili olan çok boyutlu, çok katmanlı ve dinamik bir kavramdır. Bu yüzden kalite, şunlara bağlı olarak farklı anlamlar barındırabilir: (i) yükseköğretimdeki farklı yararlanıcı ya da paydaşların muhtelif çıkar anlayışları (öğrenci/üniversite disiplini/iş piyasası/toplum/devletin belirlediği kalite gereklilikleri); (ii) kalitenin referansları: girdiler, süreçler, çıktılar, misyonlar, amaçlar, vb.; (iii) akademik dünyanın değerlendirmeye değer nitelik ve özellikleri; (iv) yükseköğretimin gelişimindeki tarihsel dönem” (Özer vd, 2011, s. 60).

Kalite, kurumsal, ulusal ve Avrupa düzeyinde kalite güvencesinin gelişimini desteklemeyi taahhüt eden tüm ülkelerin yer aldığı AYA'nın tam ortasındadır. 2003 Berlin Bakanlar Konferansı'nda, kalite güvencesi için esas sorumluluğun kurumsal düzey temelinde olduğu sonucuna varılmıştır. Bergen'de (2005), E4 grubu tarafından sunulan bir rapor ve öneriler bazında ESG kabul edilmiştir (EUA, 2012).

Kalite Güvencesi; bir yükseköğretim kurumunun veya programının iç ve dış kalite standartları ile uyumlu kalite ve performans süreçlerini tam olarak yerine getirdiğine dair güvence sağlayabilmek için yapılan tüm planlı ve sistemli işlemleri, ifade etmektedir (YÖK, 2015a).

Yükseköğretimde kalite güvence sistemi dört temel unsuru içermektedir. Bu unsurlar kalite güvencesi konusunda bağımsız kuruluşların (ajansların) kurulması; kalite güvencesinde iç ve dış değerlendirme unsurlarının bulundurulması; kalite güvence konusuna başta öğrenciler olmak üzere tüm paydaşların çalışmalara katılmasının sağlanması ve sonuçların yayınlanması ile ilgili paydaşlar ve kamu tarafından izlenebilir durumun oluşturulmasıdır (Durman, 2008).

Kalite güvencesi sistemlerinin geliştirilmesi, eğitimin kalitesini ve etkinliğini iyileştirme stratejik hedefine ulaşmak için önemli bir kaldıraçtır. Bu sebeple, eğitimin kalitesi Avrupa düzeyinde, giderek daha fazla değerlendirmeye alınmaktadır (EACEA Eurydice, 2012).

ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education - Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvence Birliği); Avrupa Yükseköğretim Alanı'na üye ülkelerin kalite güvencesi organizasyonlarını temsil eden şemsiye bir organizasyondur. ENQA, yükseköğretimde kalite güvencesi alanında Avrupa işbirliğini teşvik etmektedir; iyi uygulama örneklerini paylaşmak ve geliştirmek için ve kalite güvencesinin Avrupa boyutunu beslemek için üyeleri arasında ve paydaşlarına uzman görüşü sunmaktadır, bilgiyi yaymaktadır (ENQA, <http://www.enqa.eu/>).

Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvence İletişim Ağı, kalite güvencesi alanında Avrupa işbirliğini teşvik etmek amacıyla, 2000 yılında kurulmuştur. Kasım 2004'te, Genel Kurul, bu iletişim ağını "Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvence Birliği"ne (ENQA) dönüştürmüştür (ENQA, Tarihsiz a).

ENQA'nın görevi, uluslararası ölçekte ajansları temsil ederek; ajansları ulusal bazda destekleyerek; ajanslara kapsamlı hizmetler ve iletişim ağı fırsatları sunarak kalite güvencesinin gelişimini yönlendirmektir. ENQA, yükseköğretimde kalite kültürünün gelişimini ve kalitenin artmasını teşvik etmektedir. ENQA, öğrencilerin yüksek kalitede eğitime erişime sahip oldukları, dünya çapında saygı duyulan yeterlilikleri elde edebildikleri bir AYA'ya katkıda bulunmak için çalışmaktadır. ENQA, kalite güvencesi yaklaşımlarının ve yükseköğretim sistemlerinin çeşitliliğine açıktır ve şu değerlere bağlı kalmaktadır (ENQA, Tarihsiz b):

- Şeffaflık: ENQA, kararlar ve raporlar için politikalarını, süreçlerini ve kriterlerini yayınlamaktadır.
- Bağımsızlık: ENQA, etkin bir şekilde, kalite güvence ajanslarının operasyonel bağımsızlığını teşvik etmektedir ve yükseköğretim kurumlarının özerkliğini desteklemektedir.
- İşbirliği: ENQA, üyeleriyle ve bağlı kuruluşlarıyla, Avrupalı ortakları ve aynı türdeki birliklerle istişari bir tutum içerisinde çalışmaktadır.
- Bütünlük: ENQA, bütünlük ile faaliyet göstermektedir ve adil, tarafsız, objektif, ve profesyonel bir tutum içerisinde faaliyet göstermektedir.

ENQA, ESU, EUA ve EURASHE'den oluşan E4 grubu kuruluşları, eğitimden sorumlu bakanların Bergen'de (2005) ve Londra'da (2007) isteği üzerine ve daha

büyük öğrenci hareketliliğini teşvik etmek ve Avrupa yükseköğretiminin kalitesini iyileştirmek için tasarlanan bir hamle ile 2008 yılında EQAR'ı (the European Quality Assurance Register-Avrupa Kalite Güvencesi Kayıt Ajansı) faaliyete geçirmiştir. EQAR, Bologna Süreci bağlamında yaratılan ilk yasal kuruluşur (EQAR, Tarihsiz d).

Birçok Avrupa ülkesinde, yükseköğretim kurumları ya da programlar, bir kalite güvence ajansı tarafından düzenli olarak dış değerlendirilmeye tabi olmaktadır. EQAR, bu ajansların bir kaydır, Avrupa'da kalite güvencesi için bir dizi ortak ilkelerle önemli derecede uyumluluğunu kanıtlayan ajansları listelemektedir. Söz konusu ilkeler, ESG'de (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area – Avrupa Yükseköğretim Alanında Kalite Güvencesi için Standartlar ve İlkeler) yer almaktadır. EQAR, kamuya, Avrupa'da faaliyet gösteren kalite güvence ajansları ile ilgili açık ve güvenilir bilgi sağlamayı amaçlamaktadır ve bu nedenle kayıt web tabanlıdır ve serbestçe erişilebilmektedir. Kayıda dâhil olmak isteyen kalite güvence ajanslarının, ESG ile önemli derecede uyum içerisinde faaliyet gösterdiğini kanıtlaması gerekmektedir (EQAR, <https://www.eqar.eu/about/introduction.html>).

EQAR'ın görevi, kalite güvencesinin şeffaflığını artırarak ve böylece Avrupa yükseköğretimine olan güveni artırarak AYA'nın gelişimine destek olmaktır (<https://www.eqar.eu/about/mission.html>).

ESG, 2005 yılında, ESU, EURASHE ve EUA ile işbirliği halinde ENQA tarafından hazırlanan bir önerinin ardından, yükseköğretimden sorumlu bakanlar tarafından kabul edilmiştir. Yeterlilikler çerçeveleri, tanınma, öğrenme kazanımlarının kullanımının teşvik edilmesi vb. diğer Bologna eylem başlıklarında olduğu gibi, 2005 yılından beri, kalite güvencesinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bütün bu kavramlar, öğrenci merkezli öğrenme ve öğretmeye doğru yaklaşımda değişime katkı sağlamaktadır. Bu değişen bağlamla, 2012 yılında, kapsamı dâhil olmak üzere anlaşılabilirliğini, uygulanabilirliğini, kullanılabilirliğini artırabilmek amacıyla ESG'nin yeniden gözden geçirilmesi ve ilk önerinin hazırlanması için çalışmalar başlatılmıştır. ESG 2015, ENQA, ESU, EUA, EURASHE tarafından EI, BUSINESSEUROPE ve EQAR işbirliği ile hazırlanmıştır ve Mayıs 2015'te AYA'da yükseköğretimden sorumlu bakanlar tarafından kabul edilmiştir. ESG'nin temel amacı; tüm paydaşlar arasında ve sınır ötesinde eğitimin ve öğretimin kalite

güvencesinin ortak anlayışına katkı sağlamaktır. ESG, kurumlar ve kalite güvence ajansları tarafından, yükseköğretimde iç ve dış kalite güvence sistemleri için bir referans belgesi olarak kullanılmaktadır. ESG ayrıca, ESG ile uyumlu kalite güvence ajanslarının kaydından sorumlu EQAR tarafından kullanılmaktadır. ESG, yükseköğretimde iç ve dış kalite güvencesi için bir takım standartlar ve ilkelerdir. ESG, kalite için standartlar anlamına gelmemektedir. Kalite güvence süreçlerinin nasıl uygulanacağına ilişkin ESG reçete de yazmamaktadır. ESG, yükseköğretimde başarılı kalite temini ve öğrenme ortamları için hayati önem taşıyan alanları kapsayan rehberlik hizmeti sunmaktadır. ESG; AYA'da yükseköğretimde karşılıklı güven ve şeffaflığı teşvik etmeye yardımcı olan Yeterlilikler Çerçevesi, AKTS ve DE'nin de dâhil olduğu daha geniş bir bağlamda dikkate alınmalıdır (ESG, 2015).

Özet olarak, ESG'nin amaçları şunlardır: ESG, ulusal, kurumsal ve Avrupa düzeyinde öğrenme ve öğretmenin kalite güvence sistemleri için ortak bir çerçeve belirlemektedir; AYA'da, yükseköğretimin kalitesini geliştirmeye ve güvence altına almaya olanak sağlamaktadır; karşılıklı güveni desteklemektedir, böylece, ulusal sınırlar içerisinde ve ötesinde tanımayı ve hareketliliği kolaylaştırmaktadır; AYA'da kalite güvencesi hakkında bilgi sağlamaktadır. Bu amaçlar, ESG'nin, farklı kurumlar, ajanslar ve ülkeler tarafından farklı yöntemlerle kullanılabilmesine ve uygulanabilmesine yönelik bir çerçeve sunmaktadır. ESG, AYA'da kalite güvencesi için dört prensibi temel almaktadır: Birincisi; yükseköğretim kurumları, kalitelerinin sağlanması ve güvence altına alınmasında öncelikli sorumluluğa sahiptir. İkincisi; kalite güvencesi, yükseköğretim sistemlerinin, kurumlarının, programların ve öğrencilerin çeşitliliğine karşılık vermektedir. Üçüncüsü; kalite güvencesi, kalite kültürünün gelişimini desteklemektedir. Dördüncüsü; kalite güvencesi, öğrencilerin, tüm diğer paydaşların ve toplumun beklentilerini ve ihtiyaçlarını dikkate almaktadır. Diğer taraftan; Kalite güvencesi için standartlar "İç Kalite Güvencesi", "Dış Kalite Güvencesi" ve "Kalite Güvence Ajansları" olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır. Bu üç bölüm, özünde birleştirilmiştir ve birlikte bir Avrupa Kalite Güvence Çerçevesi için dayanak oluşturmaktadır. İlkeler, standartların neden önemli olduğunu açıklamaktadır ve standartların nasıl uygulanabileceğini tanımlamaktadır (ESG, 2015).

1.7.6.4. İstihdam Edilebilirlik

İstihdam edilebilirliğin birçok tanımı vardır. BS'de İstihdam Edilebilirlik Çalışma Grubu raporunda, istihdam edilebilirlik, anlamlı iş kazanım yeteneği olarak veya serbest çalışabilme, istihdamı sürdürebilme ve iş piyasası içinde gezinebilme olarak tanımlanmaktadır (Bologna Conference, 2009).

İstihdam edilebilirlik, yükseköğretimden mezun olan öğrencilerin iş dünyasının ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterli düzeyde bilgi ve beceri ile donanmış olması demektir. Bologna Süreci iki üst hedefinden biri "Avrupa vatandaşlığı" iken ikincisi mezunların "istihdam edilebilirliği"dir. 2007 Londra Bildirgesi içerisinde "mezunların istihdam edilebilirliğinin artırılması için ayrıntılı çalışma yapılması" yer almaktadır. Avrupa Kalite Güvencesi Standartları ve Temel İlkeleri açısından başarılı öğrenme çıktılarının elde edilebilmesi koşulları arasında yer alan "işverenlerden ve iş piyasası ile ilgili kuruluşlardan sürekli geri bildirim alınması" ve "öğrencilerin ilerleme ve başarılarının onların istihdam edilebilirliğine yönelik olarak sürekli izlenmesi" ifadeleri, ulaşılmak istenen eğitim hedefleri arasında istihdam edilebilirliğin önemini vurgulamaktadır. Karşılaştırılabilir ve aktarılabilir mesleki ve genel yeterliliklere sahip istihdam edilebilir mezunlar verme, Bologna Sürecine yükseköğretim kurumlarının katkıları içinde yer almaktadır (YÖK, 2008).

Bu anlamda yükseköğretim, bireylerin yeteneklerini geliştirme ve etkin şekilde kullanabilme niteliklerini kazanmaları açısından önem taşımaktadır. Kişisel gelişim imkanlarından yararlanmak isteyen vatandaşların bunlardan yararlanmasını sağlamak, bu konudaki engelleri ortadan kaldırmak devletin sorumlulukları arasındadır. Yükseköğretim kurumları da imkanları doğrultusunda gereken özellikleri taşıyan herkese yükseköğretim imkanı sunmalı, hedeflenen yeterlilikleri kazandırarak mezun etmelidir. Mezun olan herkesin eğitim aldıkları alanda istihdam edilememesi, kontenjan ve mezun sayılarını azaltarak çözülebilecek bir sorun değildir. Çünkü iş ve istihdam konusu sadece eğitimle ilişkili değildir (YÖK, 2010).

Aynı zamanda ekonomi ve devlet bürokrasisinin gelişmişlik düzeyi, diğer ülkelerle ekonomik, ticari ve siyasi ilişkiler veya vatandaşlık kimliğinin diğer ülkelerde sahip olduğu itibara da bağlıdır. Burada sorunların bir kısmı eğitim ile çözülebilir görünse de sadece yükseköğretim kurumları tarafından bütün sorunların çözülebileceği beklenemez. Yükseköğretim kurumlarının sorumluluğu, mezunların eğitim aldıkları

alanda iş bulmaları durumunda, o işle ilgili yeterliliklerle donatılıp donatılmaması ile ilgilidir. İstihdam imkânlarına göre mezun vermek gibi bir sorumluluğu yoktur. Temel işlevi olanaklar ölçüsünde istekte bulunan herkese yükseköğretim yapma olanağı sunmak ve mezunları işi en iyi yapabilecek bilgi, beceri ve yetkinliklerle donattığını garantileyerek mezun etmektir (YÖK, 2010).

Yeterli donanımına sahip mezunların hangi ülkede ve nasıl çalışacakları gibi konular, diğer kurumların görev ve sorumluluk alanına girmektedir. Bu bağlamda yükseköğretim sürecine işverenler, öğrenciler ve mezunlar gibi paydaşların da katılması, istihdam edilebilirliği artırmanın önemli bir yolu olarak görülmektedir. Yükseköğretim kurumları, açacakları programları belirlerken ve program geliştirmesi yaparken, iş dünyasının ihtiyaç duyduğu yeterlilikleri bilmek ve mezunlarını bu yeterlilikler doğrultusunda donatmak durumundadır. Sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda mezunların takip edilmesi, hangi tür işlerde ne kadar süre için çalıştıkları gibi bilgilere ulaşabilmek için de mezunlarıyla irtibatlı olmalıdır. Bu nedenle programların geliştirilme süreçlerinin iş dünyasının beklentileri dikkate alınarak yapılması, istihdam edilebilirliği artırmaya katkı sağlayacaktır (YÖK, 2010).

Leuven–2009 Avrupa Yükseköğretimden Sorumlu Bakanlar Konferansı Bildirgesi'nde, iş piyasasının her geçen gün daha yüksek beceri düzeyine ve yeterliliklere sahip elemanlara ihtiyaç duyulduğu, istihdam edilebilirliğin de bireye değişen iş piyasasındaki fırsatları yakalama gücü verdiği belirtilmiştir. Bundan dolayı yükseköğretim, öğrencileri, mesleki hayatları boyunca ihtiyaç duyacakları ileri düzeyde bilgi, beceri ve yetkinliklerle donatmalıdır. Ayrıca hükümetler, yükseköğretim kurumları, sosyal ortaklar ve öğrenciler birbirleriyle yakın işbirliği içerisinde, vasıflı işgücünü korumalı ve yenilemeyi hedeflemelidir. Bu şekilde, iş piyasasının ihtiyaçlarına yanıt verebilir duruma gelinebilir. İşverenler de bu şekilde eğitime dayalı bakış açısını anlayabilir. Yükseköğretim kurumları, hükümetler, hükümet ajansları ve işverenlerle birlikte, öğrencilerin ve mezunların kariyerleri ile ilgili rehberlik hizmetlerinin sağlanmasını geliştirmelidir (Leuven 2009 Bildirgesi).

1.7.6.5. Uluslararasılaşma ve Hareketlilik

Uluslararasılaşma kavramı, 20 yıl önce genellikle, öğrencilerin ülke sınırları dışında hareketliliği anlamına gelmekteydi. Ancak bu kavram, yıllar boyunca evrim geçirmiştir ve şu anda uluslararasılaşma ve hareketlilik arasında belirgin bir ayırım bulunmaktadır. Uluslararasılaşmanın, genellikle, farklı düzeylerde çeşitli güçlükleri ortaya çıkarmasına rağmen, öğrencilere, personele, yükseköğretim kurumlarına ve ülkelere fayda sağladığı kabul edilmektedir (EACEA, 2015).

Hareketlilik yükseköğretim sistemlerine açıklık getirmektedir. Ülkelerin, birbirlerinin iyi uygulama örneklerini öğrenmesine olanak sağlamaktadır; yükseköğretimin kalitesini artıran uluslararası işbirliğini teşvik etmektedir. Hareketlilik, kurumların çekiciliği ile yakından bağlantılıdır ve uluslararasılaşmanın temel bileşenidir. (European Union and the Bologna Process Brochure, 2015).

Yükseköğretimde hareketlilik, Bologna Süreci kapsamında yapılan reformların başarıya ulaşip ulaşmadığını gösteren önemli göstergelerden biridir. Akademik hareketlilik daha açık ve hoşgörüyeye dayalı, farklı kültürlerle birlikte yaşama bilincine sahip bir toplumun oluşması, yabancı düşmanlığının ortadan kalkması açılarından önemli olduğu gibi, bilginin paylaşılması boyutunda da büyük önem taşımaktadır (YÖK, 2010).

İnsan kaynaklarının hareketliliği, AAA ve AYA'nın en önemli ve bununla birlikte en karmaşık önceliklerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Öğrencilerin, akademik ve idari personelin hareketliliği Bologna Süreci'nin merkezinde yer almaktadır. Hareketliliğin, insan kaynaklarının profesyonel gelişimine katkıda bulunduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda, hareketlilikten faydalanan akademik ve idari personelin yükseköğretim kurumlarına da faydaları bulunmaktadır.

Leuven – 2009 Avrupa Yükseköğretimden Sorumlu Bakanlar Konferansı Bildirgesi'nde, sürece dâhil ülkelerde hareketliliğin artırılması ve kalitesinin yükseltilmesi, hareket alanlarının çeşitlendirilmesi çağrısı yapılmıştır. 2020 hedefleri içerisinde mezunların en az %20'sinin yurtdışında bir süre eğitim almış veya staj yapmış olması da konulmuştur. Leuven Bildirgesi'nde hareketliliğin ve öğrenci merkezli eğitimin, değişen iş piyasasında bilgi ve becerilerini geliştirme, aktif ve sorumluluk sahibi vatandaşlar olma nitelikleri kazandıracağı vurgulanmıştır. Bildirgede lisans, yüksek lisans ve doktora derecelerinde

hareketlilik olanağının programların yapısı içinde yer alması gerekliliği; yükseköğretim kurumlarının yüksek kaliteli öğretmen ve araştırmacıları çekebilmek için çalışma koşullarını daha çekici duruma getirmeleri, bu kişilere kariyer yolları ve uluslararası işe alımlar sağlamaları önerilmektedir. Hareketliliğin sağlayacağı faydalar ise aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (Leuven 2009 Bildirgesi):

- Akademik hareketlilik, programların kalitesini ve araştırmada mükemmelliği artıracaktır.
- Kişisel gelişim ve istihdam edilebilirlik için de büyük önemi olan hareketlilik, çeşitliğe saygı duyma, diğer kültürlerle iletişim kurma kapasitesinin de gelişmesine yardım etmektedir.
- Yabancı dil çoğulculuğunu teşvik ederek yükseköğretim kurumları arasında işbirliği ve rekabeti artırır.

Leuven 2009 Bildirgesi, uluslararasılaşma konusunda yükseköğretim kurumlarına faaliyetlerini daha fazla uluslararası hale getirme ve sürdürülebilir kalkınma için küresel işbirliğine dâhil olma çağrısında bulunmaktadır.

1.7.7. Türk Yükseköğretim Sistemi'nde Bologna Süreci Kapsamında Yapılan Çalışmalar

Türkiye'de yükseköğretim sistemini yeniden yapılandırma çalışmaları son yıllarda giderek artış göstermektedir. Bologna Süreci ve Bologna araçları son dönemlerde yükseköğretim sistemindeki reform hareketlerinde önemli bir yere sahiptir. Bologna Süreci adı altında yapılan çalışmalar yükseköğretimde kaliteyi artırmaya yönelik olmuştur. Uluslararası platformlardaki uygulamalar dikkate alınarak kararlar alınması, mevzuat düzenlemeleri yapılması yükseköğretim sistemini iyileştirme, ileriye götürme ve rekabet edebilirliğini artırma çabaları olarak değerlendirilmektedir. Yükseköğretime ilişkin çalışmalarda, YÖK karar verici durumdadır, ancak yükseköğretim kurumlarına da önemli görevler düşmektedir.

Bologna Süreci'nin ulusal bağlamda uygulanmasında başta yükseköğretim kurumları olmak üzere birçok paydaşa çok önemli sorumluluklar düşmektedir. Ülkemizde Yükseköğretim Kurulu sürecin uygulanmasında ve takip edilmesinde birinci dereceden sorumlu kurumdur. YÖK, Bologna Süreci'ni yükseköğretim sistemimizin yeniden yapılanması için uygun bir araç olarak değerlendirmekte ve yükseköğretim kurumlarımızın uluslararası düzeyde görünürlüğünü, tanınırlığını, kalitesini artırmak için çalışmalarını sürdürmektedir (YÖK, 2010, s.14).

YÖK, yükseköğretim sisteminin yeniden yapılandırma çalışmalarını, kendi bünyesinde oluşturduğu belirli alanlardaki komisyonlar ve projeler ile yürütmektedir ve bunlar aşağıda ifade edilmektedir:

Bu çalışmalardan bir kısmı Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen ve ülkemizde 2004 yılından itibaren yürütülen "Bologna Uzmanları Ulusal Takımı Projesi" kapsamında, bir kısmı ise YÖK'ün oluşturduğu komisyonlar tarafından yürütülmekte ve yapılan çalışmalarla yükseköğretim kurumlarımızın tamamını sürece dâhil etmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede; öğretim elemanları, öğrenciler ve idari personel bu yeniden yapılanma sürecinin uygulanması ve yükseköğretim sistemimize katkı sağlaması için önemli bir role sahip olacaktır (YÖK, 2010, s.14).

Dolayısıyla, yeniden yapılandırma çalışmalarında yükseköğretimin tüm paydaşlarına önemli sorumluluklar düşmektedir.

1.7.7.1. Bologna Uzmanları Ulusal Takımı'nın Oluşturulması

Yükseköğretim Kurulu, Avrupa Komisyonu'nun Türkiye Ulusal Ajansı aracılığıyla finansman sağladığı, 2009-2011 ve 2011-2013 yıllarında, "Bologna Uzmanları Ulusal Takımı (BUUT)" projelerini yürütmüştür.

BUUT 2009-2011 Projesi'nin Avrupa Komisyonu'na sunulan final raporunda; Bologna Süreci'nin uygulanması sırasında yaşanan önemli ihtiyaç ve problemler şu şekilde yer almaktadır:

- Yeni kurulan yükseköğretim kurumlarındaki Bologna Süreci'nin uygulanması konusunda eğitimsel ihtiyaçlar,
- UYÇ, Program Yeterlilikleri, Öğrenme Çıktıları ve AKTS gibi önemli araçları ve bunların önemini idareci, fakülte elemanları ve öğrencilerin anlama/algılamaları hususunda ihtiyaçlar;
- AKTS ve DE uygulamalarında yükseköğretim kurumlarına teknik yardım sağlanması,
- UYÇ'nin oluşturulması.

2009-2011 Projesi'nde belirtilen faaliyet alanlarının gerçekleştirilmesi ile birlikte, Türk Yükseköğretim Sistemi içerisinde Bologna Süreci'nin uygulanmasında ciddi bir gelişme kaydedilmiştir. Proje kapsamında ve kapsam dışı olarak, ulusal ve uluslararası seviyede konferanslar, hem öğrenciler hem de yeni kurulan yükseköğretim kurumları için bölgesel çalıştaylar, saha ziyaretleri ve özel ziyaretler, AKTS ve DE etiket başvurularına bakılmaksızın üniversitelere çalıştay

ve seminerler düzenlenmiştir. Bologna Süreci uygulamaları konusunda gönüllü olduklarından, Türkiye'deki hemen hemen tüm yükseköğretim kurumları farklı düzeylerde sürece dâhil olmuştur. Söz konusu faaliyetler Bologna Uzmanlarının danışmanlık ve desteği ile yürütülmüştür (LLP, 2011).

Birinci projenin ardından uygulamaya konulan BUUT 2011-2013 Projesi'nin temel amacı; Bologna Süreci reformlarının özellikle Kalite Güvencesi, Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi, AKTS ve DE alanlarında tamamıyla ve doğru bir şekilde uygulanmasını sağlamaktır (European Commission, Tarihsiz a).

2011-2013 Projesi'nin Avrupa Komisyonu'na sunulan Final Raporu'nda, söz konusu reformları gerçekleştirmek için ulusal ve uluslararası Bologna Uzmanlarının danışmanlık ve desteğiyle yükseköğretim kurumlarına yerinde ziyaretler, Bologna Eşgüdüm Komisyonları ile ulusal koordinasyon toplantıları, öğrencilerle bölgesel toplantılar, uluslararası konferans, Bologna Uzmanları ile eşgüdüm toplantıları, danışmanlık ve destek toplantısı, paydaşlar toplantısı, AKTS ve DE Etiketli başvurularını değerlendirme toplantısı, vb. yapıldığı belirtilmiştir. Ayrıca, Bologna Uzmanları, Avrupa'da eğitimlere katılmıştır. Bu projenin, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında, AYA'nın tüm boyutlarıyla uygulanması ve yayılması ile ilgili olduğu belirtilmektedir. Rapora göre, Bologna Projesi'nin en somut etkisi, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının DE Etiketli ve AKTS Etiketlerindeki yüksek başarısıdır. Bu reform alanının, kurumlara uluslararası görünürlüğü sağladığı açıktır. YÖK, bu faaliyetlerin, reformların projeye sınırlı kalmayacağına, sürdürülebilirliğine ilişkin inisiyatif almıştır. Ayrıca raporda, yapılanların, öğrenci hareketliliğini, mezunların istihdam edilebilirliğini, paydaşların farkındalığını, program geliştirme çalışmalarını, en önemlisi üniversitelerdeki kalite güvencesi çalışmalarını artırmaya yönelik olumlu etkileri olacağı belirtilmektedir. Proje bitmiş olmasına rağmen, YÖK tarafından faaliyetlerin yürütülmesi, başarıyı ve görünürlüğü, sonraki süreçler ve devamlılık açısından da arttırmıştır (LLP, 2013).

1.7.7.2. Diploma Eki, Diploma Eki Etiketleri ve AKTS Etiketleri Konularındaki Çalışmalar

Bologna Süreci'nin önemli bir aracı olan Diploma Eki, YÖK'ün 2005 yılındaki Genel Kurul Kararı ile üniversitelerde uygulamaya konulmuştur. Söz konusu karara göre, 2005-2006 öğretim yılı sonunda mezun olacak öğrencilere, diplomalarına ek olarak Yükseköğretim Kurulu tarafından onaylanan DE'nin isteyen öğrencilere verilmesi, ilk nüshanın ücretsiz olması ve DE'nin İngilizce, Fransızca veya Almanca dillerinden biri ile düzenlenmesi uygulamaya konulmuştur (YÖK Genel Kurul Kararları, Karar No: 2005).

Avrupa düzeyinde ve Türkiye'de, yükseköğretim kurumları Avrupa Komisyonu tarafından en son 2013 yılında AKTS Etiketleri ve DE Etiketleri ile ödüllendirilmiştir.

Bir mükemmeliyet ödülü olan DE Etiketleri'ni 2013 yılında Avrupa ülkelerinde 62 üniversite, Türkiye'de ise 29 üniversite almıştır (EACEA, Tarihsiz b).

2013 yılında DE Etiketleri yenilenen üniversite sayısı Avrupa ülkelerinde 72, Türkiye'de ise 7'dir. 2013 yılında Türkiye'de AKTS Etiketleri ile ödüllendirilen üniversite sayısı 15, Avrupa ülkelerinde ise 11'dir. 2013 yılında Türkiye'de AKTS Etiketleri yenilenen üniversite sayısı bir, Avrupa ülkelerinde ise 21'dir (EACEA, Tarihsiz b).

Avrupa Komisyonu tarafından, 2009-2013 yıllarında Türkiye'de, AKTS Etiketleri ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumlarının toplam sayısı 31, DE Etiketleri ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumlarının toplam sayısı ise 73'tür. Bologna Süreci'nin şeffaflığı ve tanınırlığı artırmaya yönelik iki önemli aracı olan DE ve AKTS'ye, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının önem verdiği anlaşılmaktadır.

1.7.7.3. ENIC/NARIC Merkezi ve Tanıma/Denklik Konularındaki Çalışmalar

Yükseköğretim Kurulu bünyesinde faaliyetlerini yürüten Türkiye ENIC/NARIC Merkezi'ni öncelikle tanımlamak gerekmektedir.

Türkiye ENIC/NARIC Merkezi, Yükseköğretim Kurulu bünyesinde yapılandırılmış ve 2003 yılından itibaren ENIC/NARIC iletişim ağının bir parçası olarak faaliyet göstermektedir. Türkiye ENIC/NARIC Merkezi, ENIC/NARIC iletişim ağına dâhil diğer ENIC/NARIC Merkezleri ile bilgi ve görüş alışverişinde bulunarak öğrencileri, işverenleri, üniversiteleri, diğer yükseköğretim kurumlarını, yükseköğretimden sorumlu bakanları ve organizasyonları bilgilendirmektedir (YÖK, 2010, s.41).

Türkiye ENIC/NARIC Merkezi, yurtdışından alınan diplomaların ve derecelerin Türkiye'deki denklik/tanıma süreçlerine yönelik işlemleri kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, bu merkez aracılığıyla, Türkiye'deki yükseköğretim sistemi, diplomalar vb. hususlarda diğer paydaşlar bilgilendirilmektedir.

Bologna Süreci'nde "tanıma" kavramı, bu sürecin temel taşlarından biri olarak yerini almaktadır. Yükseköğretim düzeyinde diploma ve derecelerin tanınmasına yönelik 20.02.2016'da Resmi Gazete'de yayımlanarak uygulamaya başlanan Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Tanıma ve Denklik Yönetmeliği'nin amacı yurtdışındaki yükseköğretim kurumlarından alınan ön lisans, lisans ve yüksek lisans diplomalarının denklik işlemlerinde uyulacak usul ve esasları belirlemektir. Yönetmeliğin dayanağının belirtildiği ikinci maddede "Bu Yönetmelik 4.11.1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun yedinci maddesi ile 23.2.2006 tarihli ve 5463 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan 11.4.1997 tarihli Avrupa Bölgesinde Yükseköğretimle İlgili Belgelerin Tanınmasına İlişkin Sözleşme hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır" ifadesi yer almaktadır. Söz konusu Yönetmelikle, 06.11.2010 tarihli aynı kapsamdaki Yönetmelik iptal edilmiştir.

Bologna açısından değerlendirildiğinde, söz konusu yeni yönetmelikle "Avrupa Bölgesinde Yükseköğretimle İlgili Belgelerin Tanınmasına İlişkin Sözleşme" olan "Lizbon Tanıma Sözleşmesi" tanıma süreçlerinde dikkate alınması gereken bir husus olarak mevzuatta resmi anlamda yerini almıştır. Ayrıca, söz konusu yeni yönetmelikle kalite odaklı bir perspektif ve AKTS dikkate alınmıştır (Resmi Gazete, Sayı: 29630).

Diğer taraftan önemli bir gelişme olarak belirtilmesi gereken husus şudur: Yurtdışı'ndan alınan diploma ve derecelerin Türkiye'deki tanıma ve denklik süreçlerini ve esaslarını gösteren, uluslararası kurum ve kişilerin ve ilgili uluslararası paydaşların dikkatine ve bilgisine sunulması önem arz eden "Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Tanıma ve Denklik Yönetmeliği"nin resmi olmayan İngilizce çevirisi yapılmış ve YÖK'ün web sayfasında yayınlanmaktadır (YÖK, Tarihsiz h).

1.7.7.4. Bologna Eşgüdüm Komisyonlarının Kurulması

YÖK'ün 2008 yılındaki Genel Kurul Kararı; yükseköğretim kurumları “Bologna Eşgüdüm Komisyonu-BEK” oluşturulmasını, komisyon görev ve çalışma ilkelerini içermektedir. Yükseköğretim kurumlarının oluşturacakları BEK'in Bologna Süreci kapsamındaki AKTS/DE ve Tanınma, Kalite Güvencesi, Yeterlilikler, Öğrenim Çıktıları, Hareketlilik, Öğrenci Katılımı ve Sosyal Boyut konularında yapılacak çalışmalar, bu ilkeler çerçevesinde yürütülmelidir. Söz konusu karar doğrultusunda bütün yükseköğretim kurumları tarafından, rektörün görevlendireceği üyelerden BEK oluşturulur. Yükseköğretim kurumlarının, Bologna Süreci çalışma alanları doğrultusunda yeniden yapılandırılmasını ve sürdürülebilir gelişmesini yönlendirmek üzere her yükseköğretim kurumunda bir “BEK” oluşturulur. BEK'in görevleri; yıllık eylem planını hazırlamak ve uygulanmasını sağlamak, kurum raporu hazırlayarak YÖK'e göndermek, Bologna Süreci'nin ana çalışma alanlarında iç ve dış paydaşlarla hizmet içi seminerler düzenlemek, akademik kurullarda Bologna Süreci uygulamalarının yerleşmesi için gerekli önlemleri almak, yapılan çalışmaları değerlendirerek yeni dönem uygulamaları için stratejiler belirlemek, Bologna Süreci ile ilgili faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların etkinliklerini izlemek, katılmak ve bu doğrultuda kurum içi hazırlıklara öncülük etmek olarak belirtilmiştir. İlkelerin uygulanması ve sonuçlarının YÖK'e iletilmesinden rektörler sorumludur. BEK ilkelerinde, AYA, Bologna Süreci, AKTS, DE, Tanınma, Kalite Güvencesi, Yeterlilik, Öğrenme Çıktıları, Hareketlilik, Öğrenci Katılımı, Sosyal Boyut, Türkiye Bologna İzleme Grubu, ADEK ve BEK kavramlarının tanımları yer almaktadır (YÖK, 2008).

1.7.7.5. Yükseköğretimde Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Konusundaki Yapılan Düzenlemeler

Avrupa'daki gelişme ve eğilimlere paralel olarak 1990'ların ortalarından itibaren Türk yükseköğretiminde de kalite güvencesi arayışlarının başladığı gözlenmektedir. Bu bağlamda bir taraftan Yükseköğretim Kurulu'nun başlattığı pilot çalışmalar diğer yandan üniversitelerin yurt dışı kurum ve kuruluşlarla bağlantılı akreditasyon girişimleri bulunmaktadır (Kavak, 2016). Burada, 2005 ve 2015 yıllarında çıkarılan yönetmelikler ile akreditasyon tescil belgesi almış ajanslar ele alınacaktır.

20.09.2005 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme (YÖDEK) Yönetmeliği”dir. Söz konusu yönetmeliğin temel amacı aşağıda belirtilmektedir:

Yükseköğretim kurumlarının eğitim, öğretim ve araştırma faaliyetleri ile idari hizmetlerinin değerlendirilmesi, kalitelerinin geliştirilmesi, bağımsız "dış değerlendirme" süreciyle kalite düzeylerinin onaylanması ve tanınması konusundaki çalışmalara ilişkin esasları düzenlemektir (Resmi Gazete, Sayı:25942).

03.07.2015 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği”nin onyedinci maddesi ile “Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği” yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu yeni Yönetmeliğin birinci maddesinde amaç ve kapsam “Bu Yönetmelik, yükseköğretim kurumlarının eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetleri ile idari hizmetlerinin iç ve dış kalite güvencesi, akreditasyon süreçleri ve bağımsız dış değerlendirme kurumlarının yetkilendirilmesi süreçlerini ve bu kapsamda tanımlanan görev, yetki ve sorumluluklara ilişkin esasları düzenler” şeklinde belirtilmiştir (Resmi Gazete, Sayı: 29423).

Yeni Yönetmeliğin ikinci bölümü ise Yükseköğretim Kalite Kurulu’na ayrılmıştır. Yönetmeliğe göre en fazla 21 üyeden oluşacak kurulun görevleri şu şekildedir:

Yükseköğretimde kalite güvencesi ve akreditasyon ulusal politika ve stratejisini tanımlamak, kurumların iç kalite güvence sistemlerinin kurulmasını desteklemek, kalite kültürünün gelişmesi için çalıştay, toplantı, seminer ve benzeri faaliyetlerde bulunmak, konu ile ilgili çalışmaları izlemek, ulusal ve uluslararası ortak çalışmalara girmek, değerlendirme ilke ve kurallarını belirlemek, kurumlarca hazırlanacak öz ve dış değerlendirme raporlarından hareketle nihai rapor düzenlemek, sorunları tespit ederek çözüm önerilerini Genel Kurula sunmak, dış kalite değerlendirmesi ve akreditasyon alanlarında faaliyet göstermek amacıyla tescil almak üzere Yükseköğretim Kuruluna yapılan müracaatları değerlendirmek, bu kuruluşların faaliyetlerini izlemek, uluslararası alanda Yükseköğretimde kalite güvencesi konusunda Kurulu temsil etmek, Genel Kurula sunulan bilgileri internet sayfası üzerinden kamuoyu ile paylaşmak (Resmi Gazete, Sayı: 29423).

Söz konusu yönetmeliğe dayanarak oluşturulan Yükseköğretim Kalite Kurulu tarafından, yükseköğretimde kalite ile ilgili çalışmaların yürütülmesi öngörülmektedir.

Yükseköğretim Kalite Kurulu; Kurumsal Dış Değerlendirme Komisyonu, Kalite Güvence Ajansları Tescil Komisyonu ve Kalite Güvence Kültürünü Yaygınlaştırma Komisyonu’ndan oluşmaktadır (YÖK, Tarihsiz i).

Yukarıda belirtilen her iki yönetmelik çerçevesinde, geçmişten günümüze, program bazlı tescil yetkisi alan sekiz akreditasyon ajansı bulunmaktadır ve söz konusu ajanslar aşağıda belirtilmektedir (YÖK, Tarihsiz j).

- Eczacılık Eğitimi Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği
- Eğitim Fakülteleri Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (EPDAD)
- Fen, Edebiyat, Fen-Edebiyat, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakülteleri Öğretim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (FEDEK)
- Hemşirelik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (HEPDAK)
- Mimarlık Akreditasyon Kurulu (MİAK)
- Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (MÜDEK)
- Tıp Eğitimi Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (TEPDAD)
- Veteriner Hekimliği Eğitim Kurumları ve Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (VEDEK)

Ayrıca, önceki yıllara göre çok önemli bir farklılık ve önemli bir gelişme olarak, 2016 ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu'nda, akredite olan programlar ve hangi kuruluş tarafından akredite edildiğine ilişkin bilgi yer almaktadır. Söz konusu bilginin kılavuzda yer alması, öğrenciler için bir referans olup, programların ve dolayısıyla yükseköğretim kurumlarının kalitesini artırmaya yönelik adımlar atmaya teşvik niteliğindedir ve yükseköğretim kurumları daha fazla öğrenci çekebilmek için bir anlamda zorunlu bırakılmaktadır. Bu gelişme, diğer taraftan, Türk yükseköğretim sisteminin uluslararası platformda da görünürlüğünü ve kalitesini daha fazla artırmak adına önemlidir.

18 Haziran 2015 tarihinde YÖK tarafından tüm yükseköğretim kurumlarına gönderilen "Avrupa Yükseköğretim Alanı 2015/Bologna Süreci Uygulama Raporu" konulu yazıda; AYA 2015/Bologna Süreci Uygulama Raporu'nda yer alan Türkiye'nin 2012-2015 dönemlerindeki durumu ve iyileşmeye açık alanları özetlenmiştir. Söz konusu yazıda; AYA ülkeleri arasında, yükseköğretimdeki

öğrenci sayıları açısından Rusya'dan sonra en yüksek ikinci ülke olarak Türkiye'nin yer aldığı, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerindeki tüm öğrencilerin Bologna Süreci kapsamında olduğu belirtilmiştir. Yine aynı yazıda, yükseköğretim sisteminde zayıf olunan ve en fazla iyileşmeye açık olan alanın Kalite Güvencesi ve özellikle de Dış Kalite Güvencesi süreçleri odaklı olduğu belirtilmiştir (YÖK, 2015c).

Yukarıda belirtilen söz konusu yazı ve yapılan düzenlemeler dikkate alındığında, yükseköğretimde kalite güvencesine yönelik çalışmaların hızlandırılacağı anlaşılmaktadır.

1.7.7.6. Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi ile İlgili Çalışmalar

Bologna Süreci'nin "yeterlilikler" boyutuyla ilgili olarak; Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) oluşturulmasına yönelik ilk çalışmalar, Yükseköğretim Kurulu tarafından 2005 yılında Bergen'de gerçekleştirilen ve UYÇ (Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi) oluşturulmasını karara bağlayan Bakanlar Toplantısı sonrasında başlatılmıştır (YÖK, 2010).

TYYÇ'nin YÖK tarafından tamamen onaylanması 21.01.2010 tarihli Genel Kurul Kararı ile olmuştur. TYYÇ Şekil 1.1'de verildiği gibidir ve tüm yükseköğretim kurumlarının bu doğrultuda yapılması gerekmektedir (YÖK, 2010).

1. Lisans programları içerisinde veya lisans programları ile ilişkilendirilmiş bilgi ağırlıklı önlisans eğitim ve öğretim programları
2. Lisans programları içerisinde veya lisans programları ile ilişkilendirilmiş uygulama ağırlıklı önlisans eğitim ve öğretim programları
3. Meslek yüksekokulları uygulama ağırlıklı Önlisans eğitim ve öğretim programları
4. Bilgi ağırlıklı lisans programları
5. Uygulama ağırlıklı lisans programları
6. Bilgi ağırlıklı tezli veya tezsiz yüksek lisans programları
7. Uygulama ağırlıklı tezli veya tezsiz yüksek lisans programları
8. Doktora programları

Şekil 1.1. TYYÇ Düzeyleri Yeterlilik Profilleri (YÖK, 2010, s.24).

Şekil 1.1’de belirtildiği üzere; yükseköğretim sistemimizde 4 düzey yer almaktadır. Bunlar;

Kısa Düzey (Ön lisans), Birinci Düzey (Lisans), İkinci Düzey (Yüksek Lisans) ve Üçüncü Düzey (Doktora). Yükseköğretim Kurulu'nun 21.01.2010 tarihli Genel Kurul toplantısında yükseköğretimin herhangi bir düzeyini başarıyla tamamlayan bir öğrencinin kazanmış olacağı bilgi, beceri ve yetkinlikler kabul edilmiştir (YÖK, 2010).

TYYÇ'nin oluşturulma aşamaları ve tamamlanma tarihleri Çizelge 1.4’de verilmiştir. Çizelgede görüleceği gibi üniversiteler, TYYÇ web sitelerini 2010 tarihinde tamamlamak ve yayınlamak zorundadır.

Çizelge 1.4. TYYÇ'nin Oluşturulma Aşamaları ve Tamamlanma Tarihleri

TYYÇ Oluşturulma Aşamaları		Tamamlama Tarihi	
1	Süreci başlatmak için karar alınması	Nisan 2006	
2	Çalışma takviminin oluşturulması	2006	
3	Sürecin organizasyonu	2006-2008	
4	Çerçevenin tasarımı	Kasım 2008	
5	Paydaşlardan görüş alınması	Ocak-2009	
6	Çerçevenin onaylanması	Kısmen	Mayıs-2009
		Tamamen	Ocak-2010
7	İdari organizasyon	Şubat-2010	
8	Çerçevenin yükseköğretim programları düzeyinde uygulanması	Pilot düzeyde uygulama	Aralık-2010
		Tüm kurumlarda uygulama	Aralık-2012
9	Yeterliliklerin TYYÇ'ye dâhil edilmesi	2010-2015	
10	Çerçevenin Avrupa Yeterlilik Çerçeveleri ile uyumluluğunun belgelendirilmesi	2010-2012	
11	TYYÇ Web sitesinin oluşturulması ve yayınlanması	2010	

Kaynak: Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi, Yükseköğretim Kurulu, <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=20>, Erişim tarihi: 10.04.2016

Çalışmaların tamamlanma tarihi 2010 yılı olarak belirtilmesine rağmen, yükseköğretim kurumları tarafından bu çalışmaların tamamlanmadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple, YÖK tarafından daha sonra farklı tarihlerde yükseköğretim kurumlarına TYYÇ çalışmaları ile ilgili resmi yazılar gönderilerek üniversitelerin çalışmalarını tamamlamaları ve YÖK'e geri bildirimde bulunmaları talep edilmiştir.

YÖK tarafından 19.06.2013 tarihinde resmi yazıyla, TYYÇ'nin uygulama sürecine yönelik olarak tüm yükseköğretim kurumlarından, yükseköğretim yeterliliklerini uygulamalarına yönelik oluşturdukları internet sayfalarının YÖK'e iletilmesi talep edilmektedir. Adreslerin YÖK'ün yeterliliklere ilişkin web sayfasında sunulması, saydamlık, hesap verebilirlik ve karşılaştırılabilirliğin artırılması hedeflenmektedir. Yazıda yükseköğretim kurumlarının tüm programlarında öğrenci iş yüküne dayalı kredi sisteminin kullanılmasının yasal bir zorunluluk olarak uygulanması gerekliliği tüm yükseköğretim kurumlarına bildirilmektedir (YÖK, 2013).

Diğer taraftan, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ), Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) tarafından Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve YÖK başta olmak üzere kamu

kurum ve kuruluşları, işçi ve işveren sendikaları, meslek örgütleri ve ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde, yerli ve uluslararası uzmanlar ile akademisyenlerin katkılarıyla hazırlanarak “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” adıyla 19.11.2015 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (MYK, 2015a).

Ayrıca, MEB ve YÖK başta olmak üzere kamu kurum ve kuruluşları, işçi ve işveren sendikaları, meslek örgütleri ve ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde, ulusal ve uluslararası uzmanlar ile akademisyenlerin katılımıyla hazırlanan “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” gereğince hazırlanan Türkiye Yeterlilikler Çerçevesine Dair Tebliğ ve eki TYÇ, 2.1.2016 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (MYK, 2015b).

TYÇ’nin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin birinci maddesinde amaç “TYÇ’nin oluşturulması, geliştirilmesi, uygulanması ve güncelliğinin sağlanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek” olarak belirtilmiştir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında yönetmeliğin kapsamı “yükseköğretim dahil tüm eğitim ve öğretim programları ile diğer öğrenme yollarıyla kazanılan yeterliliklerin TYÇ’ye dahil edilme esasları, kalite güvencelerinin sağlanması, kalite güvencesinden sorumlu kurum ve kuruluşların belirlenmesi, TYÇ’nin oluşumu ve yürütülmesi için danışma, karar ve uygulama birimlerinin oluşturulması ve işletilmesi ile bu yönetmelik kapsamında yer alan çalışmalarla ilgili görev, yetki ve sorumlulukların belirlenmesine ilişkin usul ve esaslar” olarak belirtilmiştir (MYK, 2015c).

“TYÇ’nin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” doğrultusunda ülkemizdeki mevcut yeterliliklerin kapsamlı bir şekilde bir araya getirilmesi, yeterliliklerin kalitesinin artırılması, hayat boyu öğrenmenin yaygınlaştırılması ve sistemli bir şekilde desteklenmesi, ulusal ve uluslararası şeffaflığın ve tanınabilirliğin en üst düzeyde karşılanması ve toplumun tüm bireyleri için eğitim ve istihdam fırsatları yaratılması hedeflenmektedir” (MYK, 2015b).

Bir sonraki aşama ise “Referanslama Raporu Hazırlama” çalışmalarıdır. Bu kapsamdaki çalışmalar, Türkiye’de ilgili kurumlarla işbirliği halinde yürütülmektedir.

“AYÇ Danışma Grubu” tarafından yayımlanmış olan ve referanslama raporlarında ülkelerin dikkate almaları gereken 10 ölçütün her birine ilişkin Türkiye'nin verdiği resmi bilgileri içeren Türkiye Referanslama Raporu hazırlama çalışmaları ise MEB, YÖK, ilgili taraflar ve sosyal paydaşlarla işbirliği içerisinde MYK koordinasyonunda 2014 ve 2015 yılları arasında yürütülmüştür. TYÇ'nin AYÇ ile referanslanmasını ve Avrupa Yükseköğrenim Yeterlilikler Çerçevesi (AYA-YÇ) ile uyumluluğunu da içeren bütünleşik bir rapor olan “Türkiye Referanslama Raporu” taslağına yönelik ulusal istişare süreci 2016 yılı içerisinde yürütülmektedir. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik gereğince TYÇ'nin AYÇ ile referanslanması çalışmalarının 2016 yılı sonuna kadar tamamlanması gerekmektedir” (MYK, Tarihsiz a).

23.04.2015'te Resmi Gazete'de yayımlanan İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile MYK bünyesinde “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi Dairesi Başkanlığı” kurulmuştur. Söz konusu başkanlığın görevi yönetmelikte “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin oluşturulmasına, geliştirilmesine, güncelliğinin sağlanmasına ve yürütülmesine ilişkin çalışmaları yapmak ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile koordinasyonu sağlamak; TYÇ'de belirlenen kurul ve yapıların oluşturulmasına, işletilmesine ve sürdürülmesine ilişkin çalışmaları yürütmek; TYÇ'nin AYÇ ve diğer bölgesel yeterlilik çerçeveleriyle referanslanması çalışmalarını ve diğer ülkelerin ulusal yeterlilik çerçeveleriyle karşılıklı tanıma çalışmalarını yürütmek” olarak belirtilmektedir (Resmi Gazete, 2015).

1.7.7.7. Ulusal ve Uluslararası Hareketlilik İle İlgili Çalışmalar

Bologna Süreci'nin hareketlilik boyutu ile ilgili olarak; 23 Ağustos 2011'de Resmi Gazete'de yayımlanan “Mevlana Değişim Programına (MDP) İlişkin Yönetmelik” ile yurtiçinde eğitim veren yükseköğretim kurumları ile yurtdışında eğitim veren yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim elemanı değişim programının işleyişine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Yönetmelikte, yurtiçi yükseköğretim kurumları ile yurtdışı yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim elemanı değişimine ilişkin usul ve esaslar yer almaktadır (YÖK, 2011a).

MDP'ye ilişkin çalışmalar Yükseköğretim Kurulu tarafından yürütülmektedir (YÖK, Tarihsiz d).

Diğer değişim programlarından farklı olarak, hiçbir coğrafi bölge ayrımı olmaksızın değişim programı bünyesindeki hareketlilik bütün dünyadaki yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır (YÖK, Tarihsiz c).

Diğer taraftan, 18 Şubat 2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Yükseköğretim Kurumları Arasında Öğrenci ve Öğretim Üyesi Değişim Programı’na İlişkin Yönetmelik”; üniversite ve yüksek teknoloji enstitüleri bünyesinde ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim-öğretim yapan yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim üyesi değişim esaslarını içermektedir (YÖK, 2009).

Yukarıda adı geçen söz konusu değişim programı, kısaca Farabi Değişim Programı olarak adlandırılmakta olup, öğrenci veya öğretim üyelerinin bir veya iki yarıyıl süresince kendi kurumlarının dışında bir yükseköğretim kurumunda eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam etmelerini amaçlamaktadır (YÖK, Tarihsiz k).

Ayrıca, YÖK tarafından yürütölen ulusal ve uluslararası hareketlilik programlarının dışında AB Bakanlığı AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı’nca (Türkiye Ulusal Ajansı) Erasmus+ Programı yürütölmektedir.

Türkiye Ulusal Ajansı 1994 yılından beri öğrenci ve öğretim elemanı uluslararası hareketliliğine yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. AB'nin eğitim, gençlik ve spor alanındaki hibe programı olan ERASMUS+ ise, 2014-2020 yıllarını kapsayan dönemde uygulanmaktadır.

“Study in Turkey” web sayfası 2013 yılında YÖK tarafından oluşturulmuştur. Bu web sayfası, Türk Yükseköğretim sisteminin dünya çapında tanıtımını yapmayı hedeflemektedir. Türkiye, Türkiye’deki yaşam, Türkiye’deki üniversiteler ve yükseköğretim sistemine ait tüm gerekli bilgiler bu web sayfasında yer almaktadır. Türkiye’de öğrenim görmek isteyen uluslararası öğrenciler, web sayfasındaki arama motoru ile şehir, üniversite ve program seçerek araştırma yapabilmektedir (YÖK, Tarihsiz e).

Bu web sayfasının tanıtımının yer aldığı kaynak kitapçıkta, Türkiye’nin 2001 yılından beri AYA’da aktif olarak yer aldığı ve dünya çapında tanınan derecelere sahip programlar sunduğu belirtilmektedir (YÖK, Tarihsiz l).

1.7.7.8. İlgili Mevzuata Bologna Unsurlarının Yansıtılması

Yükseköğretimin en önemli ve öncelikli paydaşı olan öğrencilerin yükseköğretimdeki katılımcı rolünü artırabilmek, sürece aktif katılımını ve karar verme süreçlerinde yer almasını sağlamak amacıyla; 20 Eylül 2005'te Resmi Gazete'de "Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyleri ve Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyi Yönetmeliği" yayımlanmıştır. Söz konusu yönetmeliğin amacı aşağıda ifade edilmektedir.

Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarına kayıtlı öğrencilerin eğitim, sağlık, spor ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması ve geliştirilmesinde haklarını gözetmek, ulusal çıkarlar konusunda duyarlı olmalarını sağlamak, yükseköğretim kurumları yönetim organları ile öğrenciler arasında etkili bir iletişim kurarak öğrencilerin beklenti ve isteklerini yönetim organlarına iletmek ve öğrencilerin eğitim-öğretim konusundaki kararlara katılımını sağlamak amacıyla oluşturulacak Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyleri ile bunları ulusal ve uluslararası düzeyde temsil etmek için Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyinin kuruluş, görev, yetki ve çalışma esaslarını düzenlemektir (YÖK, 2016b).

Bologna unsurlarının mevzuata yansıtılması ile ilgili bir diğer önemli gelişme ise ders kredilerinin hesaplanmasında öğrenci iş yükünün esas alındığına ilişkin 2547 Sayılı Kanun'un 44. maddesinde yapılan değişikliktir.

YÖK Genel Kurulu'nun 07.07.2011 tarihli kararı, 6111 Sayılı Kanun'un 171, 172 ve 173. maddelerinin uygulanma esaslarını içermektedir. Kararın B maddesinin yedinci fıkrası 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 44. maddesinde yapılan değişikliği içermektedir. Buna göre:

Ders kredilerinin hesaplanmasında, Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesinde her bir düzey için belirlenen ve program bazında öngörülen bilgi, beceri ve yetkinliklerin kazandırılmasına dayalı öğrenci iş yükü esas alınır (YÖK, 2011b).

Söz konusu mevzuat düzenlemesi ile "öğrenci iş yüküne dayalı kredi" kavramı yükseköğretim sistemimizde yerini bulmuştur.

Aynı maddenin devamında, öğrenci iş yükü aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır:

Öğrenci iş yükü, ders saatlerinin yanı sıra laboratuvar, atölye, klinik çalışması, ödev, uygulama, proje, seminer, sunum, sınava hazırlık, sınav, staj, iş yeri eğitimi, gibi eğitim-öğretim etkinliklerinde harcanan bütün zamanı ifade eder. 1 kredi, 25-30 saat arası öğrenci iş yüküne karşılık gelecek şekilde yükseköğretim kurumlarının senatoları tarafından tespit edilir(YÖK, 2011b).

Aynı maddede, ayrıca, TYYÇ düzeylerine ve kredilerine ilişkin bilgi yer almaktadır:

TYYÇ'de yer alan 5. Düzey (Ön Lisans) için 120 Kredi; 6. Düzey (Lisans) için 240 Kredi; 7. Düzey (Yüksek Lisans) için asgari 90 Kredi ve 8. Düzey (Doktora) için asgari 180 Kredi esas alınır. Tıp Doktorluğu Programı 360 Kredi; Diş Hekimliği, Eczacılık ve Veteriner Hekimlik ile Orta Öğretim Alan Öğretmenliği Programları 300 Kredi olup; bu programlar, yüksek lisans düzeyindeki bütünlük programlardır (YÖK, 2011b).

Bologna unsurlarının mevzuata yansıtılması ile ilgili bir diğer güncel gelişme ise Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'ndeki değişikliktir.

20 Nisan 2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan "Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" ile 1 Temmuz 1996 tarihli "Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yönetmelik, yükseköğretim kurumlarında yürütülen yüksek lisans, doktora ve sanatta yeterlik programlarından oluşan lisansüstü eğitim ve öğretimi düzenlemektedir. Söz konusu yeni yönetmelikte, programlar için Bologna araçlarından olan AKTS kredisi belirtilmiştir (YÖK, 2016a).

Söz konusu yeni yönetmelikte, program yeterliliklerinin hesabında AKTS kredisine göre uygulama getirilmiştir (YÖK, Tarihsiz b).

Yeni yönetmeliğin Bologna terminolojisi ve Bologna araçlarıyla uyumlaştırıldığı anlaşılmaktadır.

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Erkal (2011) “Türk Yüksek Öğretiminin Bazı Sorunları: Tesbit ve Teklifler” adlı çalışmasında yüksek öğretimin temel sorunlarını geçmişten bugüne incelemiş, tespit ve önerilerini sunmuştur. Erkal, Türkiye’de yükseköğretimin 19. yüzyılın katı pozitivismine göre şartlanmış olmasının sorunlar yarattığını belirtmektedir. Erkal AYA tesisi için düşünülen Bologna Süreci’nin artı ve eksileriyle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bologna Süreci ile yapılacak çalışmalara ilişkin düşüncelerini “Diplomaların bütün ülkelerde kabul görmesi, üniversiteler arası geçişlerde, muadelette sorun yaşanmaması, eğitimin nitelik, nicelik ve program olarak iyileştirilmesi ve karşılıklı uyumlu hale getirilmesi uygundur” şeklinde belirtmiştir. Bu noktada tedirginliğini ise “Bologna Süreci’nin sağladığı program esnekliğini kullanmadan her şeyi tektipleştirmeye çalışmak, eğitim alanını dış denetime açmak ve ticarileştirmek, kendi ihtiyaçlarımız yerine yabancı ülke ve çokuluslu şirketlerin ihtiyaçlarını esas alacak bir anlayış; ülkemizin insangücü ihtiyacını ikinci plâna atar ki; bunun da sonuçta doğuracağı beyin göçü ile Türkiye’de eğitimin maliyetini arttıran ve kazancı azaltan sonuç ortaya çıkarabilir” şeklinde ifade etmiştir. Bologna Süreci’nin uygulanabilirliği konusunda kısa vadede çözülemeyecek engeller olduğunu belirtmiş, yarı yıl için belirlenen ondört haftanın bilgi aktarımı için bile yeterli değilken öğrenci katkıları, sunumları ve ödevlerin eklenmesinin bilgi aktarımında yetersizliğe yol açacağını, sınıf kontenjanlarının ülkenin gerçeklerine uymayacak biçimde düşürülmesinin sorun yaratacağını belirtmiştir. Ayrıca, eğitim-istihdam ilişkisinin geliştirilmesi gerektiğini de ifade etmektedir.

Gümüş (2011), “Bologna Süreci” ile başlayan üniversitelerin başkalaşımı ve dönüşümü konusunda yayınlanan beş kitabı incelediği makalesinde, önemli eğitim tarihçileri ve akademisyenlerin YÖK’e ve üniversitelerin dönüşümüne yönelik çeşitli yayınlar yaptığını, ancak Bologna Süreci gibi büyük bir projenin toptan başkalaştırıcı bir metalaşma, piyasalaşma, özelleştirme saldırısını kavramakta üniversite, sendika ve derneklerin geç kaldığını belirtmektedir. Başkalaşımın toplu bir değerlendirmesini yapmak üzere, konu ile ilgili Gümüş tarafından incelenen beş kitabın bazıları aşağıda özet olarak yer almaktadır:

- Adnan Gümüş ve Nejla Kurul'un "Üniversitelerde Bologna Süreci Neye Hizmet Ediyor?" kitabında yazarların BS'yi "nitelikli emek üretiminin ve nitelikli emeğin sermayeyle ilişkisinin yeniden tanımlanması süreci" olarak özetlediğini belirterek özellikle 1990'lardan itibaren üniversitelerde yaşanan dönüşümün bütüncül bir şekilde görülmesini sağlayan bir kitap olduğunu, ancak kavramların ele alınmasında bilimsel tartışma ve dönüşümden çok propaganda tekniklerinin kullanıldığını ifade etmiştir.
- Nevzat Evrim Önal'ın editörlüğünde yayınlanan "Bologna Süreci Sorgulanıyor – AB'nin Akademik Tahakkümünün Sosyalist Tahlil, Eleştiri ve Reddiyesi" ile ilgili olarak kitabın BS'nin eleştirisi açısından önemli bir kaynak olduğunu belirtmektedir. Kitap, BS'nin AB ve onun yakın temasta olduğu ülkelerde yükseköğretimi köklü bir şekilde, sadece sermayeye hizmet eder şekilde dönüştürmeyi hedeflediğini ileri sürmektedir.
- Damla Öz, Ferda Dönmez Atbaşı ve Yalçın Bürkev'in editörlüğünde yayınlanan "Gerçek, Yıkıcı ve Yaratıcı – Dünyada ve Türkiye'de Üniversite, Eğitim, Gençlik Mücadeleleri" kitabı, "BS'nin bilimin işlevlerinin yeniden tanımlanması yoluyla yarattığı tahribatın üniversite kurumunu bitirdiği gerekçesinden hareket ederek sürecin dikkatli bir şekilde tahlil edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Gümüş, kitabın "diplomalı işsizlik" çerçevesinde eğitimin metalaştırılması, öğrencilerin kamusal hizmetlerden para karşılığı yararlanmak zorunda bırakılması, kamunun eğitime katkısının kısılması ve bunların sonucunda emekçilerin çocukları için eğitim hakkının engellenmesi konularını tartışmaya açması bakımından önemli olduğunu ifade etmektedir.

Özer, Gür ve Küçükkan (2011) "Kalite Güvencesi: Türkiye Yükseköğretimi için Stratejik Tercihler" adlı çalışmada dünyada yükseköğretim kurumlarının ve öğrenci sayılarının artışına bağlı olarak yükseköğretimde finansman sorunlarının baş gösterdiği, bundan dolayı kalite güvencesine daha fazla önem verilmeye başlandığı belirtilmiştir. Özellikle Avrupa yükseköğretiminde kalite güvencesinin ön plana çıkması sonrasında Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler, gereksinimlere cevap veren yerel analizleri yapmadan kalite güvence sistemlerini ithal etmeye yönelmiştir. Yazarlar kalite güvencesi sağlamanın zorlama ile mümkün görülmediğini belirtmiş ve bunun yönteminin kalitenin anlayış olarak geliştiği ve kültürün pratiğe dönüştüğü ortamlarda sağlanabileceğini ifade etmiştir. Kalite

güvencesi hususunda dünyada hâkim olan anlayış, yükseköğretim kurumunun kaliteden sorumlu olması yaklaşımıdır. Ayrıca, dış kalite süreçleri de meslektaş ve akran değerlendirmeleri ile yapılmaktadır. Kalite güvencesinden sorumlu kuruluş ve ajanslar ve yükseköğretim kurumlarının özerkliklerini kısıtlayan bürokratik düzenlemeler, tüm dünyada tartışma konusudur. Türkiye'deki yükseköğretim sisteminin yapısı dikkate alınmadan yaptırımları olan kalite güvence mekanizmasının kurulmaya çalışılması, özerkliği zaten sorunlu olan bu kurumlar için ek bürokratik külfet olma tehlikesi taşımaktadır. Bu nedenle kalite güvencesi konusunda atılacak adımların, dikkatli ve yavaş atılmasında fayda bulunmaktadır. Kalite konusundaki çalışmalar, Türkiye'deki yükseköğretimin mevcut büyüme eğilimini destekleyecek şekilde kurulmalıdır. Kalite konusunda sorumluluk yükseköğretim kurumlarında olmalıdır. Üniversiteler, mevcut programlarının kalitesini artırmak için mezunlarını izlemeli ve ilgili sektörden tecrübeli bireylerden eğitim süresince yararlanmalıdır. YÖK ise uygulanan programların performansını belirli aralıklarla denetleyerek değerlendirmeler yapmalıdır. Belirli hedeflere ulaşamayan programların eksikliklerinin tamamlanması için ek süreler vermeli, tamamlanamayan eksikliklerde yaptırımlar uygulamalıdır.

Açıkgöz (2012) tarafından yapılan "Yükseköğretim Üzerine Bir Değerlendirme: Yeniden Yapılanma Sürecinde Bir Sistem Önerisine Giriş" adlı çalışmada eğitim yöneticilerinin, küresel gelişmelerle birlikte merkezden kararların alındığı otoriter yapılarla eğitimi yürütmekte zorlanacağı belirtilmektedir. Küresel gelişmelerin faydaya dönüştürülebilmesi için merkezi otorite sorumlulukları daraltılmalı, merkezi otoritelerin temel görevi strateji, politika ve standartlar belirlemek olmalıdır. Merkezi otoriteler bunların dışında sistemin finansal kaynaklarını harekete geçirme, kaynakların verimli kullanılabilmesini sağlama, uygulanacak politikaların geniş katılımlı olmasını sağlama, sistemin kalitesini inceleme ve değerlendirme gibi temel konulara odaklanmalıdır. Açıkgöz, AYÇ ve TYYÇ'ye göre yükseköğretimin ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimlerinden oluştuğunu, akademik yoğunluğun ise ön lisanstan doktora doğru arttığını belirtmektedir. AYÇ eğitim seviyesi sekiz seviyeli bir piramit şeklinde oluşmakta, ilk dört seviye temel ve ortaöğretimi kapsamaktadır. Açıkgöz eğitim seviyesinin bir bütün olarak ele alınması gerektiğini, bilgi ve beceri hiyerarşisi çıkarılarak basitten karmaşığa doğru sıralanması ve seviyelendirilmesini, bu sıralama ve

seviyelendirmeyi de MYK koordinesinde geliştirilen TYÇ'nin yapmasının beklendiğini ifade etmektedir.

Açıkgöz, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısının ulusal ve uluslararası platformlarda rekabet gücünü artırmak ve insanlığın refahına ve geleceğine katkı sağlamak amacıyla yükseköğretim sisteminin yeniden yapılandırılması sonucuna varmaktadır. Söz konusu reform, üniversitenin amacı, misyonu, vizyonu, uluslararasılaşması, şeffaflığı, hesap verilebilirliği vb. alanları kapsamalıdır. Reform çalışmaları, yükseköğretim alanında dünyadaki muhtemel gelişmeler ile Türkiye'nin geleceğe ilişkin talepleri dikkate alınarak yapılmalıdır.

Günay (2012) SETA Çalıştayı'nda (Türkiye'de Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması ve Kalite Güvencesi Sistemi) sunduğu "Yükseköğretimde Öğrenme Kazanımlarına Dayanan Kalite Güvence Sistemi" adlı bildiriye kalite güvencesinin tanımlama, inceleme, izleme, dokümantasyon olmak üzere sistemli faaliyetlerle yapılandırılmış bir yaklaşım gerektirdiğini, temel hedefinin de olumsuz gelişmelerden kaçınmak ve kalitesizliği önlemek olduğunu belirtmektedir. Yükseköğretim alanında kalite güvencesi, yükseköğretim kurumlarının eğitim, öğretim, araştırma faaliyetleri ve idari hizmet kalitesinin kapsamlı ve sistematik olarak değerlendirilmesi, kalitelerinin geliştirilmesidir. Bologna Süreci ile şekillenen AYA ve AAA oluşturma çalışmaları kapsamında yürütülen çalışmalar içerisinde, yükseköğretim sistemlerinde kalite güvence sistemlerinin oluşturulmasına yönelik çalışmalar, en önemli gündem maddesi haline gelmiştir. Ulusal farklılıklar göz önüne alınarak yükseköğretim kalite güvencesi ve geliştirilmesi büyük öneme sahiptir. Kalite güvencesi ile ilgili YÖK'ün dışında bir kurumun kurulması, bürokrasi yorgunu yükseköğretim sisteminin gelişmesini olumsuz etkileyebileceği için, YÖK bünyesinde kalite güvence sisteminden sorumlu bir birimin kurulması, uygun bir çözüm yolu olarak önerilebilir.

Özer (2012) SETA Çalıştayı'nda sunduğu "Avrupa Yükseköğretim Alanında Kalite Güvence Sistemi ile İlgili Genel Eğilimler" adlı bildiriye AYA'da faaliyet gösteren ve kalite güvencesinden sorumlu olan ajansların sahip oldukları kompozisyonu ve AYA'da kalite güvence sistemi ile ilgili eğilimleri ele almıştır. Ajanslar devlet tarafından resmi olarak tanınmalı, yasal dayanağa sahip olmalıdır. Kalite güvence ajanslarının yapısı dinamiktir ve devamlı evrilmekte olup yeni gelişmelere göre yeni dönüşümler benimsenmektedir. Ajansların fonlanmasında ana kaynak

hükümet ödenekleridir. Temel misyonları ise dış kalite güvencesinin sağlanmasıdır. Ajanslar çalışmalarında özerk olmalıdır. Temel işlevleri kalite güvencesi, kalite artırma/iyileştirme, programların ve kurumların dış kalite güvencesi ile yükseköğretimin kalitesi üzerine bilgi toplama ve yayınlama olarak belirlenmiştir. Özer, sonuç olarak kalite güvence ajanslarının yapısal ve işlevsel açıdan büyük bir çeşitliliğe sahip olduklarını, organizasyondan kullandıkları kalite güvence metodolojilerine kadar geniş bir alanda hareketli bir değişim yaşadıklarını belirterek uluslararası ölçekteki tartışma ortamlarının takip edilmesi ve ulusal öncelikler çerçevesinde bazı politikalar geliştirilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

Öztürk (2012) SETA Çalıştayı'nda sunduğu "YÖK'te Kalite Güvence Çalışmaları" adlı bildiriye özellikle 1980'li yıllarda dünyadaki değişik ülkelerde yükseköğretimde kalite çalışmaları çerçevesinde ulusal kalite güvence ajanslarının kurulduğunu, bu ajansların bazılarının devlet tarafından desteklenmesine karşılık, devletle ortaklaşa ya da tamamen bağımsız kalite değerlendirme kuruluşları olduğunu, kalite ajanslarının özerk kuruluşlar olarak çalışmasının önemli olduğunu ve Türkiye'de 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile bu sürecin başladığının kabul edilebileceğini belirtmiştir. YÖK'ün kanununda doğrudan kalite ifadesi yer almasa da kalite güvencesi çerçevesinde yorumlanabilecek yasal yetkileri bulunmakta olup 1994 yılından başlayarak kalite konusunda birçok çalışma yapmıştır. Bu çalışmalar; 1994 ABET (Accreditation Board for Engineering and Technology- Mühendislik ve Teknoloji Akreditasyon Kurulu) akreditasyon çalışmalarının Türkiye'de ilk kez başlatılmış olması; 2001 yılında Bologna Süreci'ne Türkiye'nin üye olması; 2005 yılında MÜDEK'in bağımsız bir akreditasyon kuruluşu olarak kurulması; yine aynı tarihte YÖDEK Komisyonu'nun kurulması ve yönetmeliğinin yayınlanması; 2011 yılında yapılan yasa değişiklikleri ile Bologna Süreci kapsamında gerekenlerin yapılması örnek olarak gösterilebilmektedir. YÖK; ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora programlarının açılmasına izin veren kurum olarak başlangıç akreditasyon görevini yerine getirmektedir. Ancak kurulan akademik birimin kalite düzeyini değerlendirme ve izleme konusunda yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum ileriye dönük sürekli bir denetimin söz konusu olmadığını göstermektedir. Türkiye'de kalite güvencesi çalışmaları ilk olarak 1997 yılında bir proje ile başlamış, ancak istenen hedeflere ulaşamamıştır. Bologna Sürecine katıldıktan sonra Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği

hazırlanmış, üniversitelerde BEK kurularak çalışmalar başlatılmıştır. BEK'ler üniversitelerde kalite çalışmalarına destek vermiştir. Ancak kalite güvence çalışmalarında yer almak üzere "kalite uzmanlarına" önemli düzeyde ihtiyaç bulunmaktadır. Bologna Süreci çerçevesinde kalite güvence sistemi alanında ülkemizde önemli çalışmalar yapılmıştır. Türk yükseköğretim sisteminde kalite çalışmalarına destek olacak temel çalışmanın asgari standartların belirlenmesi ve uygulanması olduğu belirtilmiştir.

Sağlamer (2012) SETA Çalıştayı'nda sunduğu "Belirsizlik Ortamında Yükseköğretim Nasıl Yapılandırılmalı?" adlı bildirisinde yükseköğretim kurumlarının sayısının ve çeşitliliğinin artması, paralı eğitimin yaygın hale gelmesi, rekabetin, hareketliliğin, kalite güvencesi ve diploma eşdeğerliği ile finansal koşulların üniversitelerin özerkliğine, hesap verilebilirliğine getirdiği baskıların yükseköğretim kurumlarını önemli ölçüde etkilediğini belirtmektedir. Ancak, uluslararası olma niteliğini kazanmak da çok önemlidir. Üniversiteler en iyi öğrenciyi ve öğretim elemanını çekmeye, iyi itibar kazanmaya ve yeterli finansal kaynaklara ulaşmaya çalışmaktadır. Bu da rekabeti, baskıları artırmakta, kalite güvence süreçlerini gerekli kılmaktadır. Yeterli finansal kaynakların olmadığı bir ortamda ise ulaşılabilecek iyi bir hedef bulunmamaktadır. Finansın önemli olması dolayısıyla özellikle vakıf üniversiteleri talebe göre program açmak zorunda kalmaktadır. Üniversitelerin kalite açısından uluslararası düzeyde akreditasyon süreçlerine girmesi gerekmektedir. Bu süreçler üniversitelere önemli bir bilgi birikimi sağlayacaktır. Ancak bu süreçlere zorlama yerine kendi inisiyatifleri ile girmeleri çok önemlidir.

Çelik (2014) "Avrupa Yükseköğretim Sistemi Üzerine Bologna Sürecinin Etkileri" adlı çalışmasında BS kapsamında yürütülen çalışmaların Avrupa yükseköğretim sistemi üzerindeki etkilerini eleştirel bir bakışla incelemektedir. BS, Türkiye'de yükseköğretim kalitesini artıran bir süreç olarak görülmesine rağmen özellikle Avrupa ülkelerindeki akademisyenler, öğrenciler ve iş dünyası tarafından yoğun bir şekilde eleştirilmektedir. Çelik çalışması sonucunda Bologna Süreci'nin kendi hedeflerine ulaşamadığı, hedeflere ulaşmak için kullanılan yeterlilikler, kalite güvencesi ajansları gibi araçlar yüzünden yükseköğretim sistemlerinin çok fazla bürokratikleştiği, Bologna Süreci'nin üniversiteleri tek tipleştirdiği ve hiyerarşik hale dönüştürdüğü sonuçlarına ulaşmıştır.

Çelik tarafından, Bologna Sürecine, Türkiye’de, akademisyenlerin, öğrencilerin, politikacıların ciddi bir anlam yüklediği, ancak, bu süreç çerçevesinde yapılan çalışmaların, Türkiye’nin temel yükseköğretim sorunlarını çözme ve azaltma konusunda olumlu bir performans sergileyemediği belirtilmektedir. Sürecin, fazlasıyla merkezîyetçi ve bürokratik bir yapıya sahip Türk yükseköğretim sistemini, daha fazla bürokrasiye teslim ettiği ifade edilmektedir. Topluma hesap vermesi gereken üniversitelerin, bazı ulusötesi aktörlere hesap vermeye çalıştığı belirtilmektedir.

Çetinsaya (2014) “Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası” adlı çalışmasında üniversitelerin tarihsel gelişimini ele aldıktan sonra uluslararasılaşma konusuna açıklık getirmiştir. Çetinsaya’ya göre yükseköğretimde yaşanan değişim ve dönüşüm sürecine bağlı olarak, her geçen yıl uluslararasılaşma hızlanarak devam edecektir. Küreselleşmenin dinamikleri ile yükseköğretimde de yeni bir sistem arayışı zorunlu hale dönüşmüştür. Niceliksel anlamda yükseköğretimde yaşanan büyüme, bugün için işlevini yitirmiş yapılarla ve sistemlerle gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu durum verimliliği azaltmaktadır, aynı zamanda geleceği de zora sokmaktadır. 1980’li yıllarda kurulan YÖK artık sisteme yanıt verememektedir. Bu sebeple, yükseköğretim sisteminde reform yapılması gerekmektedir. Çetinsaya bu reformun gerekliliğini “Üniversitelerin çeşitliliğine, kurumsal özerklik ve hesap verebilirliğine, bilimsel rekabet ortamının geliştirilmesine, finansal esneklik ve evrensel kalite standartları içerisinde faaliyet gösterebilmelerine imkân sağlayacak yeni bir sisteme ihtiyaç vardır. Kalite güvencesine odaklı, farklı bilim alanları ve geleneklerinin bir arada yaşamasına imkân tanıyan, küresel eğilimlere uyum sağlarken üniversitenin tarihsel birikimini ihmal etmeyen, gerçek bir akademik özgürlük ortamına imkân tanıyan, hayat boyu öğrenme dâhil yeni küreselleşme eğilimlerine adapte olabilen, çok yönlü uluslararasılaşma hedefini benimsemiş bir sürecin inşa edilmesi gereklidir” şeklinde açıklamaktadır.

Çetinsaya, bu çalışmanın gelecek yıllar boyunca politika geliştirilmesi gereken üç ana stratejik alana vurgu yaptığını belirtmektedir. Bu alanlardan birincisi, nicel büyümeden nitelikli büyümeye geçiştir. İkincisi, akademik insan kaynağının geliştirilmesi ve üçüncüsü ise yükseköğretimin uluslararasılaşmasıdır. Bu stratejik alanların ortak paydası ise kalite odaklı bir yükseköğretim sistemi inşa etmektir.

Türkiye’de yükseköğretim sisteminin yeniden yapılandırılması, kalite süreçlerinin yeniden tanımlanması gerekmektedir. Uluslararasılaşmanın birçok biçiminden birinin de öğrenci hareketliliği olduğu ifade edilmektedir. Türkiye’nin henüz yükseköğretimde uluslararasılaşma haritasına kavuşmadığı, uluslararasılaşma stratejisini bölgesel gücü ve küresel hedefleri ışığında oluşturması gerektiği belirtilmektedir.

Erdoğan (2014) “Türkiye’de Yükseköğretimin Gündemi için Politika Önerisi” adlı makalesinde Türkiye’de ve dünyada yükseköğretimin, toplumsal yapıdan teknolojiye kadar her alanda yaşanan yapısal değişimlerle bağlantılı şekilde hızlı ve önemli değişimler geçirdiğini belirtmektedir. Erdoğan, son yıllarda yükseköğretim ile şeffaflık, çeşitlilik, kalite, işbirliği ve rekabet kavramlarının bir arada kullanılmaya başlanmasından yükseköğretim sistemlerinin değişimlere uyumlu olacak şekilde yeniden oluşturulduğunu, yükseköğretimin bilgi toplumu çerçevesi içinde değerlendirilmeye başladığını, ekonominin temel dinamiklerinden işgücü piyasası, istihdam politikaları ve inovasyon boyutları ile yükseköğretimin ilişkilendirildiğini ifade etmektedir. Erdoğan’a göre bu durum yükseköğretim alanında da uluslararasılaşmayı gerekli kılmaktadır. Türkiye, hedeflerine ulaşmak adına uluslararasılaşma stratejisini belirlerken yükseköğretimde de yasal ve yapısal açıdan yeniden yapılandırılmalı, üniversite kapasiteleri artırılırken kalite güvencesi oluşturulmalı, iyi tanımlanmış yeterlilikler çerçevesi oluşturulmalı, insan kaynakları hem nitelik hem nicelik olarak yükseltilmeli ve kurumlar arasında eşgüdüm sağlanmalıdır.

Timurcanday Özmen, Özdağoğlu (2015) “Bologna Süreci Kapsamında Dokuz Eylül Üniversitesi Bilgi Paketi Tasarım Sürecine Makro Bakış” başlıklı çalışmada, Dokuz Eylül Üniversitesi bünyesinde bilgi paketinin nasıl tasarlandığı ve hayata geçirildiği anlatılmıştır. Öncelikle sistematik bir alt yapı kurulmuş, daha sonra, üniversitenin tümünde katılımın sağlanabilmesi ve problem giderilmesi için “kar yığını modeli” kullanılmıştır. Bologna Süreci gerekliliklerinde tanımlanan kurallara göre bilgi paketi bileşenleri düzenlenmektedir. Bu çalışma, zorunlu olarak veya gönüllü bir şekilde benimsenen bir sürecin nasıl kurgulanabileceğinin sistematik bir biçimde ortaya konması adına örnek olay niteliği taşımaktadır. Bilgi paketinin öğrenciler için açık bir bilgi kaynağı olmasının yanısıra, öğretim elemanları için de derslerinin güncelliğini takip edeceği, benzer derslerle karşılaştırma yapacağı bir

platform görevi de bulunmaktadır. Bilgi paketi, üniversiteler için kurumu ve bünyesindeki programları tanıtan, sistematik bir dokümantasyon hizmeti veren, yazılım alt yapısıyla desteklenen, sürdürülebilir özelliği olan kılavuz niteliğinde bir yapıdır. Bu görevin yerine getirilebilmesi için, bilgi paketinin tüm kurumlarda temel bileşenleriyle benzer düzeyde olması gerekmektedir. Bu yönde bir çalışmanın, üst düzeyde bir kurum tarafından bir proje ile ortaya konması ve referans bir sistem olarak tüm kurumlara sunulması önerilmektedir.

2.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Bologna Süreci Araştırmacıları Konferansı Raporu (Bologna Process Researchers' Conference Report, 2014), 24-26 Kasım 2014 tarihlerinde Romanya'nın başkenti Bükreş'te gerçekleştirilen "Yükseköğretimin Geleceği-Bologna Süreci Araştırmacıları Konferansı" sonrasında hazırlanmıştır. Bu raporda, Erivan Bakanlar Konferansı'nda değerlendirilmek üzere bazı tavsiyeler ve sonuçlar yer almaktadır. Konferans, öncelikle, Avrupa ülkelerindeki yükseköğretimden sorumlu Bakanların dönemsel toplantılarındaki müzakerelerinde bilgi amacıyla tavsiyeler ve araştırmaya dayalı içgörü sunmayı hedeflemektedir. Raporda, Erivan Bakanlar Konferansı'nda değerlendirilmek üzere, bazı tavsiyeler ve sonuçlar yer almaktadır. Aşağıda belirtilen temalara işaret edilmiştir:

- AYA ve Bologna Süreci'nin mevcut durumu,
- Avrupa'da yükseköğretimin geleceği,
- Avrupa'da yükseköğretimin gelişimi için yeni öncelikli alanlar,
- Yükseköğretimde politika yapmaya karşı araştırmanın rolü.

Konferansın bazı temel sonuçları şunlardır:

- Bologna Süreci'nin birçok alanda olumlu, dikkat çekici ve pratik etkileri bulunmaktadır. Birçok alanda, açık ve somut katkılar yapılmıştır, örneğin, yükseköğretimde kalite güvencesi, derecelerin yapısı, yükseköğretimin uluslararasılaşması,
- Bologna Süreci'nin en önemli katkılarından biri yükseköğretimde diyalog için bir Avrupa Alanı yaratmasıdır, bu da dünyada tektir,
- Bologna Süreci, dünyanın diğer bölgelerinin de dikkatini çekmiştir,

- Bologna Süreci'nin başlangıcından 15 yıl sonra, yükseköğretimdeki birçok paydaş, kamudaki temsilciler ve iş piyasası Bologna Süreci'nin ruhunu içselleştirmiştir. Bu ruhu desteklemiş ve teşvik etmiştir,
- Ancak, sadece teknik düzenlemeler değil, yeni bir vizyon gereklidir,
- Avrupa'da ve dünyanın diğer bölgelerinde yükseköğretimde araştırma gelişen bir alandır. Yükseköğretimde araştırma, politika yapma sorumlulukları, güvenilir delillerin mevcudiyeti ve daha genel anlamda profesyonel içgörü arasındaki boşluğa köprü oluşturmaya katkıda bulunmaktadır.

Raporda, ayrıca, Erivan Bakanlar Konferansı için bazı tavsiyeler yer almaktadır:

- Yükseköğretim için ortak bir Avrupa alanı içerisinde, yükseköğretimde eşgüdümlü çabaların ve Avrupa diyalogunun önemini Bakanların yeniden onaylamasıdır,
- AYA için yeni bir vizyon geliştirme ihtiyacı, bu yeni vizyon Avrupa'daki ve dünyadaki yeni gelişmeleri dikkate almalıdır,
- Bologna Süreci'nin temel eksikliklerinden biri, yükseköğretimin özüne ve içeriğine zararı olacak şekilde, yapılara abartılı bir şekilde vurgu yapılması ve bürokratik uygulama yöntemleridir. Bu durumu düzeltmek için, yakın gelecek dönemde öncelikli alan olarak hayat boyu öğrenme dâhil olmak üzere öğrenme ve öğretmeyi tanımlamak, bir çalışma grubu oluşturulmasını sağlamaktır,
- Yükseköğretimde politika yapmak için yükseköğretimde araştırmanın çeşitli kollarının öneminin yeniden onaylanmasıdır.

Sjur Bergan (2015), Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın gelişiminin dört farklı aşamadan geçtiğini belirtmiştir.

Birinci aşamada, AYA'ya doğru ilerlemeyi başlatan Sorbonne (1998), Bologna (1999) ve Prag'daki (2001) Bakanlar Konferansları yer almaktadır.

Berlin (2003) ve Bergen (2005) Bakanlar Konferanslarının işaret edildiği ikinci aşamada, AYA'nın iki enstrümanı (ESG/Avrupa Yükseköğretim Alanında Kalite Güvencesi için Standartlar ve İlkeler ve QF-EHEA/Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlilikler Çerçevesi) ilk olarak gündeme getirilmiş ve kabul edilmiştir. Aynı

zamanda bu aşama, AYA'ya üye ülkelerin belirlenen hedefleri 2010 yılına kadar başarmasına dayanıyorsa, bu hedefleri başarmaya doğru üye ülkelerin gösterdiği gelişmeyi değerlendirme zorunluluğu gerçeğine de damga vurmuştur. Bu hususta, 2003 yılında, Durum Değerlendirme Raporlarının ortaya çıkış sebebidir. İlk kez 2005 yılında, "Durum Değerlendirme Raporu (Stocktaking Report)" sunulmuştur.

2005 Yılında Bergen Bakanlar Konferansı'nda yayınlanan Durum Değerlendirme Raporu'nda; "Kalite Güvencesi", "İki Aşamalı Derece Sistemi", ve "Dereceleri ve Eğitim Sürelerini Tanıma" olmak üzere üç öncelikli eylem başlığında sürece üye ülkelerin geldikleri aşama ve bu üç eyleme yönelik ülkelerin karneleri yer almaktadır. Bu raporda, Bologna Süreci'ne dâhil ülkeler için iyi bir haber olarak müşterek ve gönüllü hükümetlerarası sürecin başarılı olduğu sonucuna varılmıştır (Bologna Process Stocktaking Report, 2005).

Sjur Bergan'a göre (2015), ikinci aşama ayrıca, AYA'ya giriş kriterlerinin genişletilmesi ile 2001 yılında 33 ülkeden, 2003 yılında 40'a, 2005'te ise 45 üye ülkeye doğru artışın olduğu bir aşamadır.

Üçüncü aşama; 2007'deki Londra'dan, 2009'da Leuven ve 2010'da Budapeşte ve Viyana'ya doğru bir bütünleştirme, pekiştirme aşamasıdır. "Küresel Boyut Stratejisi (Bologna Süreci, 2007)", "Bologna Politika Forumu", ve "2020 yılına kadar % 20 hareketlilik hedefi" gibi yeni girişimler başlatılmıştır. Ancak, 2010 yılı yaklaştığı için, yeni hedefler tanımlamak yerine, sözü verilen taahhütlerin yerine getirilmesine ağırlık verilmiştir.

Dördüncü aşama; 2010 yılında AYA'nın oluşturulması ile gelmektedir ve bu aşama 2012 Bükreş Konferansı ile işaretlenmektedir. Bu aşamada, AYA gelişmeye devam etmektedir, fakat aynı zamanda, azalan bir siyasi ilgi bulunmaktadır. Yükseköğretim finansal krizlerden etkilenmektedir ve AYA'nın daha fazla nasıl geliştirilebileceğine yönelik dikkate değer belirsizlikler bulunmaktadır. Bergan'a göre, AYA'nın beşinci aşaması ise Mayıs 2015'teki Erivan Konferansı'dır.

"Öğrenci Gözüyle Bologna" başlıklı çalışmada (ESU, 2015), Avrupa Öğrenciler Birliği'nin, Bologna Süreci'ne ilişkin görüşleri yer almaktadır. Erivan'da gerçekleştirilen Bologna Bakanlar toplantısında tartışılan bazı konularda Avrupa Öğrenciler Birliği'nin görüşlerini yansıtmaktadır ve sonrasında da bu hususların takip edileceği belirtilmektedir.

Çalışmanın amacı; yükseköğretimde temel paydaş olan öğrencilerin bakış açısıyla, bir bütün olarak, sürecin ve reformların uygulanmasında öğrencilerin gözüyle mevcut durumun, başarıların ve gelecekteki zorlukların altını çizmektir. Böylece, AYA uygulama raporlarında sunulan görüşleri ve diğer paydaşların raporlarındaki görüşleri bütünleştirmektir. Bu yayın için veri, ESU'nun ulusal öğrenci birliklerinden “yönetimde öğrenci katılımı”, “sosyal boyut”, “kalite güvencesi”, “tanıma”, “hareketlilik ve uluslararasılaşma”, “yapısal reformlar”, “yükseköğretimin finansmanı”, “Bologna Süreci ve geleceği” gibi konularda anket yoluyla toplanmıştır. Toplamda 38'den fazla ulusal öğrenci birliği ankete yanıt vermiştir. Bologna Süreci'ni ve Bologna reformlarının uygulanmasını öğrencilerin nasıl algıladığına ilişkin bütün bir resim sunmaya olanak sağlayan bir çalışma ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın sonuçları, Bologna Süreci'nin orijinal taahhütlerinin tüm katılımcı ülkelerde eşit düzeyde uygulamadan uzakta olduğunu göstermiştir. AYA'nın amaçlarına ulaşmada temel engel, Bologna reformlarının minimum düzeyde uygulanmasından yoksun olunmasıdır. Bu uygulama eksikliği ve sürecin başlangıcından onbeş yıl sonra Bologna Bildirgesi'nin hedeflerinin büyük oranda tamamlanmamış olması, öğrenciler arasında Sürece ilişkin güven eksikliğini ve endişeyi ortaya çıkarmaktadır. Bologna Süreci'nin yükseköğretimde çok büyük bir etkisi bulunmaktadır ve birçok Avrupa ülkesi yükseköğretim sistemlerini Bologna Bildirgesi ve diğer bildirgeler ışığında iyileştirmektedir. Bununla birlikte, Avrupa, tamamıyla işlevsel bir AYA'ya ulaşmaktan hala uzaktır. Bologna Süreci'nin başlangıcından onbeş yıl sonra, birçok güçlük devam etmektedir, Süreci yeniden düşünmeye ihtiyaç bulunmaktadır. Bologna Süreci ve uygulanması ile ilgili tüm tartışmalara ve karar alma süreçlerine öğrencileri, akademisyenleri ve kurumları dâhil etmek bir çözümdür.

“Bologna Süreci Tehdit Altında” başlıklı çalışmada (Clarke, 2015), Avrupa'daki dokuz ülkeden (Sırbistan, İrlanda, Almanya, İtalya, Letonya, Danimarka, Portekiz, Romanya ve Birleşik Krallık) akademisyenler, görüşme ve anket yoluyla, çalışma ortamlarını etkileyen birkaç anahtar konuyu tanımlamıştır. Bu konular; azalan finansman, destekleyici ilişkiler oluşturmada yaşanan zorluklar, akademik hayatın ilk yıllarındaki olumsuz deneyimler, çalışma koşullarında bozulma, Bologna Süreci ile ortaya çıkan güçlükler, öğretim ve araştırma rollerine ilişkin değişen talepler, kurumlarındaki karar verme süreçlerine dâhil edilmeme ve karar verme

süreçlerinde etkisizliktir. Akademisyenlerin Bologna Süreci'ne ilişkin değerlendirmeleri şu şekildedir: Katılımcıların % 40'ı, Bologna Süreci'nin işyükünü artırdığı görüşünü paylaşmaktadır ve bazı akademisyenler, kurumlarında sürece harcanan para miktarı üzerinde yorumda bulunmuşlardır. Bologna Süreci'nin, lisans programlarını öğrencilerin lisede deneyimlediğine çok yakın bir hale getirdiği; krediye dayalı sistem yoluyla eğitimde enstrümantalist bir yaklaşımı teşvik ettiği konusunda endişeler ifade edilmiştir. Modüler öğretimin takdimi, akademik birimlerin yeniden yapılandırılması, farklı bölümlerin, okulların ve fakültelerin birleştirilmesi, kurumun merkezindeki personel ile merkezin dışında kalan kurum personeli arasında oluşan uzaklığa yardımcı olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışma sonucunda çeşitli konularda yükseköğretim kurumlarına çeşitli tavsiyelerde bulunmaktadır. Akademisyenlerin Bologna Süreci ile ilgili tavsiyelerinden biri "yükseköğretim kurumları, akademisyenlerin Bologna Süreci'nin tüm açıları hakkında doğru bir şekilde bilgilendirildiğinden emin olmalıdır" şeklindedir.

2.3. İlgili Araştırmalar (Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri)

Bural (2007) "Avrupa Birliği Yükseköğretim Politikaları ve Türkiye (Avrupa Yükseköğretim Alanı, Erasmus ve Türkiye İlişkileri)" adlı Yüksek Lisans Tezi çalışmasında AYA ve Erasmus Programı'na Türkiye'nin yaklaşımlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Doküman inceleme yöntemi ile toplanan veriler incelenerek AYA'ya katılım gösteren ülkelerin genel olarak amaçları ve belirlenen prensiplere hangi derecede destek verdikleri araştırılmıştır. Araştırmada AB ve Türkiye'nin yükseköğretim politikaları kendi özel koşullarında tanımlanmış ve aralarındaki benzerlikler ortaya konulmuştur. Ayrıca AYA'ya ve Erasmus Programı'na Türkiye'nin ne düzeyde katıldığı ve beklenen faydanın ne olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmada AYA katılımcısı her bir ülkenin geçmişine ve ihtiyacına göre farklı amaçlar taşıdıklarını, bundan dolayı bazı uygulamalara çok istekli yaklaşılırken bazı uygulamalara ise isteksiz bir yaklaşım sergilendiği, bazı uygulamalarda ise ortak çıkarlar doğrultusunda birleşilebildiği sonuçlarına ulaşılmıştır. AYA'nın ancak ayrı ayrı her bir ulusal sistemin izin verdiği ölçüde gerçekleşebileceği yorumu yapılmıştır. Yükseköğretimde uluslararasılaşma eğilimi ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Dalgıç (2008), “Türk Yükseköğretiminde Öğretim Elemanlarının Bologna Süreci Kapsamındaki Uygulamalara İlişkin Görüşleri” adlı Doktora Tezi çalışmasında öğretim elemanlarının Bologna Süreci kapsamındaki uygulamalar ile ilgili görüşlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evreni, Ankara ili genelinde kamu ve vakıf üniversitelerinin mühendislik, fen-edebiyat ve eğitim fakültelerinde 2006-2007 eğitim öğretim yılında tam gün görev yapan 3781 öğretim elemanı oluşturmaktadır. Örneklem olarak 575 öğretim elemanı belirlenmiş ve anket yöntemi ile veriler toplanmıştır. Araştırma modeli olarak tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni öğretim elemanlarının buldukları üniversitelerdeki BS kapsamındaki uygulamalara ilişkin görüşleridir. Demografik değişkenler ile üniversite ve fakülte türleri ile unvan değişkenleri bağımsız değişken olarak alınmıştır.

Verilerin istatistiksel analizlerinin yapılması sonucunda öğretim elemanlarının Bologna Süreci kapsamında yapılan çalışmalara ilişkin bilgi eksikliklerinin olduğu ve sürecin yeterince anlaşılmadığı; üniversitelerde daha çok geleneksel anlamda eğitim-öğretim ve araştırma gibi işlevlerin yerine getirildiği, Bologna Süreci'ne ilişkin etkin uygulamaların yeterince yapılamadığı; Bologna Süreci uygulamalarının gerçekleştirilme düzeyine ilişkin öğretim elemanlarının algılarının ilerleyen yaş ve unvana göre olumsuzluk gösterdiği, genç öğretim elemanlarının uygulamalara daha olumlu yaklaştıkları, kadın öğretim elemanlarının erkeklere göre uygulamaların gerçekleştirilme düzeylerini daha yüksek değerlendirdikleri; öğretim elemanlarının görüşlerinin görev yaptıkları fakülte türüne göre değişim gösterdiği, Bologna Süreci kapsamındaki uygulamaları gerçekleştirme konusunda mühendislik ve fen-edebiyat fakültelerinin eğitim fakültelerine göre daha başarılı olduğu; benzer şekilde öğretim elemanları görüşlerinin görev yaptıkları üniversite türüne göre de anlamlı bir farklılık gösterdiği, vakıf üniversitelerinde Bologna uygulamalarının daha yüksek düzeyde gerçekleştirildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Toksöz (2008) “Avrupa Eğitim Alanı ve Avrupa Kimliği İnşası” adlı Doktora Tezi çalışmasında Avrupa eğitim alanının, Avrupa kimliğinin oluşturulması ve AB vatandaşlığının geliştirilmesi üzerindeki rolünün ve etkilerinin sosyal inşası açısından incelenmesi ve gösterilmesi amaçlanmıştır. Söylem analizi araştırma yöntemi kullanılan çalışmada 1995 Beyaz Kitabı ve Bolonya Deklarasyonu analiz edilmiş, kimlik kavramı, gelişim süreci ve bu süreçte eğitimin rolü araştırılmıştır.

Toksöz, Avrupa eğitim alanı ile ilgili temel oyuncular ve belgeleri tarihi bir perspektif içerisinde incelemiş, söylem analizi ile elde ettiği sonuçlarla birlikte Avrupa eğitim alanının bir parçası olarak oluşturulan Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nın Avrupa kimliği ve AB vatandaşlığının inşasında önemi yadsınamaz bir rol oynayacağı ve bunun da AB'nin meşruiyet sorununa çözüm getirebileceği sonucuna varmıştır.

Akbuz (2009) "Bolonya Süreci Prensiplerinin, Türkiye'de Dört Yıllık Eğitimde Verilen İngilizce Ders İçeriklerine Uygulanması" adlı Yüksek Lisans Tezi çalışmasında Bologna Süreci esaslarının Türk Yüksek Öğretim Sistemi'nde dört yıllık lisans öğrencilerine verilen İngilizce ders içeriklerine uygulamasındaki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Yıldız Teknik ve Sakarya Üniversitelerinde dört yıllık lisan eğitimi alan öğrenciler için verilen zorunlu İngilizce ders içerikleri üzerinde inceleme yapılmıştır. Araştırmanın odak noktası, Bologna Süreci kapsamında verilen zorunlu İngilizce derslerinin, sürecin temel hedefleri olan akademik hareketlilik ve mezunların iş bulabilirliği konusundaki rolü olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında 2004-2009 yılları arasında verilen İngilizce derslerine yönelik müfredatlar incelenmiş, programlarda Bologna Süreci kapsamında yapılan değişiklikler irdelenmiş, Bologna Süreci reformlarına yönelik sonuçları değerlendirmenin erken olduğu belirtilerek var olan üzerinden programların geliştirilmesine olumlu bir etki oluşturduğu bulgulanmıştır.

Süngü (2009), "Türkiye'de Eğitim Fakültesi Öğretim Elemanları İle Üniversite Uzmanlarının Avrupa Yükseköğretim Alanının Oluşturulmasına İlişkin Görüşleri" adlı Doktora Tezi çalışmasında Türkiye'deki eğitim fakültelerindeki öğretim elemanları ve üniversitelerin AB ofisi uzmanlarının AYA oluşturma çalışmalarına yönelik görüşlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Katılımcıların, BS'ye ilişkin algıları, sürecin Türk yükseköğretime etkisi, Türk yükseköğretim kurumlarında uygulanması, öğretim programları, hareketlilik ile ilgili düzenlemeler, kalite güvencesi, toplumsal boyut ve öğrenci katılımı ile ilgili görüşler ve bunların bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Boğaziçi, Erciyes, Marmara, ODTÜ, Uludağ ve Yüzüncü Yıl Üniversitelerinin Eğitim Fakültelerinde ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde görev yapan öğretim elemanları ve bu üniversitelerin AB ofisleri, uluslararası ilişkiler ofisleri veya Erasmus ofislerindeki uzmanlar araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma

grubunu 2008–2009 öğretim yılında yedi üniversitenin eğitim fakültelerinde görev yapan 308 öğretim elemanı ile sözü edilen birimlerde görev yapan 27 uzman oluşturmaktadır. Tarama modeli kullanılarak yapılan araştırmada öğretim elemanları ve uzmanların görüşleri arasında farklılıkların olup olmadığı, kişisel özelliklere göre görüşlerin değişip değişmediği konularında belirleme yapmaya yönelik ölçekler kullanılmıştır.

Süngü tarafından yapılan çalışma sonucunda öğretim elemanlarının AYA oluşturulması çalışmalarına olumlu yaklaştıkları, genel düşüncenin AYA çalışmalarının Türk Yükseköğretim Sistemini de olumlu yönde etkileyeceği, öğretim programlarının ortak ölçünler doğrultusunda oluşturulması ve uygulanması gerektiği, AYA oluşturulma sürecinde yapılması gereken teknik düzenlemelerin yararlı olacağı, akademik hareketlilik ile işbirliğinin gelişeceği, kalite güvence uygulamasının Türk yükseköğretimini olumlu etkileyeceği, öğrenci katılımının olması gereken düzeye ulaşmadığı, Bologna Süreci ile ilgili toplantılara katılan öğretim elemanlarının sürece yönelik yaklaşımlarının toplantılara katılmayanlara göre daha olumlu yönde olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Akman (2010) “Bologna Süreci ve Yükseköğretim Kurumlarındaki Yansımaları” adlı Yüksek Lisans Tezi çalışmasında Bologna Süreci ve yükseköğretim sistemlerini sürece iten sebepler, sürecin ilkeleri, ilkelerin uygulama yöntemleri, hedefleri, ulusal ve kurumsal düzeyde işlevselliği konularının irdelenmesi, reformların ne derecede gerçekleştirildiği, uygulamaların kurumlarda ortaya çıkardığı ve çıkaracağı muhtemel olumlu ve olumsuz sonuçların, sürecin sunduğu fırsatlar ve tehditlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden literatür tarama yöntemi ile elde edilen veriler çerçevesinde yapılan çalışma, Bologna Süreci, süreç yönetimi ve analizi, Avrupa’da ve Türkiye’de Bologna Süreci konularına odaklanmıştır.

Akman bu kavramsal çerçeve kapsamında yaptığı çalışma sonucunda Bologna Süreci’nin hukuki açıdan bağlayıcılık taşımamakta olduğunu, hükümetler arası bir süreç olan Bologna Süreci’nin eylem planlarının uygulanmaması durumunda cezai yaptırımın olmamasının sürece katılmayı düşünen ülkeler açısından bir cazibe oluşturduğunu, ancak bu durumun aynı zamanda eylem planlarının zamanında uygulanmasını da güçlendirdiğini bulgulamıştır. Akman’ın ortaya koyduğu önemli bir tespit ise ülkelerin ve paydaş kurumların hazırladıkları raporların sınırlı veriler

doğrultusunda hazırlanmasından dolayı uygulamanın gerçek durumunu yansıtmadığıdır. Sürece dâhil ülkeler ve kurumlarca bazı eylem başlıklarının ihmal edildiği veya yetersiz çalışma yapıldığı tespitinden hareketle, uygulamada başarılı görünen bazı eylem başlıklarının bağlantılı olduğu diğer başlıkların ihmalinden dolayı ne kadar ve nasıl başarılı olduğu konusunda bir kuşku yarattığı da çalışma sonucunda ortaya konan bir başka tespittir. Benzer şekilde bazı eylem başlıklarının önündeki yasal engellerin kaldırılmasının, bu konuda yapılacak uygulamaların bütünüyle gerçekleştirilebilecek olması anlamına gelemeyeceği, özellikle finansman sıkıntılarının sürecin hedeflerini uygulamada önemli bir engel oluşturduğu araştırmadan elde edilen sonuçlar arasındadır. Akman, ulusal düzeydeki koordinasyon eksikliklerinin süreci uygulamaya çalışan kurumlar açısından zorluklar yarattığını, sorunları çözmek adına hedeflenen uygulamaların kurumlara yeterli düzeyde aktarılamaması durumunda yanlış uygulamaların doğmasına neden olabileceğini belirterek kurumların başarısızlığının ulusal başarısızlığa, ulusal başarısızlığın ise Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturma hedefinde başarısızlığa yol açacağı için kurumsal problemlere yeterli özenin gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Aydınalp (2011) "Almanya, Danimarka, Birleşik Krallık, Avustralya, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de Yükseköğretim Programlarında Kalite Güvencesi ve Akreditasyon Süreci" adlı Yüksek Lisans Tezi çalışmasında Bologna Süreci'ne dâhil olan Almanya, Danimarka, Birleşik Krallık ile Avustralya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yükseköğretim programlarında uygulanan kalite güvence sistemlerinin incelenmesi, karşılaştırılması ve Türkiye için yükseköğretim programlarında etkin bir kalite güvence sistemi önerisinde bulunulması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında incelenecek ülkelerin yükseköğretim programlarında kalite güvencesi ve akreditasyonun amaç ve süreçlerin işleyişi ile ilgili veriler elde edilerek analiz yapılmıştır. Yöntem olarak doküman incelemesi kullanılmış, bu doğrultuda alanyazın taraması, internet aracılığıyla ulaşılan makalelerin, raporların ve web sitelerinin incelenmesi ile veriler toplanmıştır. Nitel araştırma yöntemini kullanan bu çalışma, karşılaştırmalı eğitim araştırması olan kesit alma niteliğinde bir araştırmadır. Tarama modelinin bir türü olan karşılaştırmalı taramadan yararlanılmıştır. Araştırmanın evrenini dünya ülkeleri oluşturmakta, örneklemini Almanya, Danimarka, Birleşik Krallık ile Avustralya, ABD

ve Türkiye oluşturmaktadır. Örneklemedeki ülkeler dünyanın farklı kıtalarından seçilmiştir.

Araştırma sonucunda incelenen ülkelerde kalite güvencesi ve akreditasyon süreçlerinin, yükseköğretim kurumlarında ve programlarında kalitenin geliştirilmesi ve güvenilirliğinin artırılması, kurum veya programa mali destek sağlanması, akademik ortamlarda saygınlık kazanılması, öğrenci hareketliliğinin sağlanabilmesi ve derece programlarının şeffaflığının artırılması gibi amaçlarla gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak ülkelerde uygulanan kalite güvencesi ve akreditasyon süreçlerinin işleyişinde farklılıklar olduğu da tespit edilmiştir. Araştırma, Türkiye'deki yükseköğretim programlarında dış kalite güvencesinin işleyişi konusundaki eksiklikleri de ortaya koymaktadır.

Durdu (2011) tarafından "Bologna Süreci ve Türk Yükseköğretimi'nin Bologna Süreci'ne Uyumu" adlı Yüksek Lisans Tezi çalışmasında Bologna Süreci kapsamındaki uygulamaların incelenmesi ve yeni yükseköğretim sisteminin üretim faaliyetlerinin nasıl etkilendiğinin gösterilmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi ile literatür taraması üzerinden yapılan çalışmanın kapsamı Bologna Süreci'nin tarihçesi ile Türk Yükseköğretimi'nin Bologna Süreci'ne uyumunun incelenmesinden oluşmaktadır. Çalışmada özel bir örneklem ele alınmamış olup, genel olarak Türkiye'deki yükseköğretim sisteminin Avrupa Yükseköğretim Alanı Süreci'ne girmesi ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda yükseköğretim sisteminin kalitesinin artırılması durumunda beşeri sermaye açısından daha fazla üretim yapılabileceği, böylece ülkelerin ekonomik üretim faktörlerinin verimliliğinin artacağı, ülkelerin bu sebeple beşeri sermaye ve eğitim alanına her geçen gün daha fazla yatırım yaptığı bulgularına yer verilmiştir. Avrupa ülkelerinden özellikle gelir durumu yüksek olanların, özellikle rekabete açık sektörlerle ilgili alanlarda öğrenim görmek üzere gelen öğrenci ve öğretim elemanlarına cazip tekliflerde bulunarak onları çekmeye çalıştıklarını, bu durumun da Türkiye'den yurtdışına beyin göçü yaşanmasına sebep olduğunu önemli bir sonuç olarak belirtmiştir.

Durdu, staj çalışmaları ile ilgili yaptığı incelemeler sonucunda uluslararası staj uygulamalarının öğrencilerin mesleki yeterliliklerinin artmasına sebep olduğunu, bunun da ekonomik verimliliğe önemli ölçüde katkı sağladığını belirtmektedir. Türkiye'de öğrencilerin staj hareketliliği konusunda yeterince bilgilendirilmediği,

özellikle ekonomik olarak rekabet edilebilir sektörlerde görev alabilecek öğrencilerin yurt dışında staj yapmalarını sağlamak üzere gerekli bilgilendirmelerin yapılması gerektiği yönünde tespit yapılmıştır. Bologna Süreci'nin, Avrupa ülkelerinin yükseköğretim yoluyla beşeri sermayelerini artırmalarını sağladığı belirtilmektedir.

Süzen (2011), "Avrupa Üniversiteler Birliği Kurumsal Değerlendirme Programına Katılan Ankara'daki Üniversitelerin Kurumsal Değerlendirme Raporlarının İncelenmesi" adlı Doktora Tezi çalışmasında, yükseköğretim kurumlarının kurumsal değerlendirme raporları ile Türkiye'deki yükseköğretim sisteminin sorunları irdelenmiş ve öğretim üyelerinin kurumsal değerlendirme çalışmaları ile raporlarda yer alan önerilere katılma durumlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulguların, üniversitelerde iç ve dış değerlendirme çalışmalarının daha etkin bir biçimde yürütülmesine katkı sağlanması düşünülmektedir. Tarama modeli ile yürütülen araştırmanın örneklemini ve veri kaynaklarını, araştırma evrenini oluşturan yükseköğretim kurumlarında dış değerlendirme çalışmalarında görev alan birer yönetici düzeyinde temsilci ile bu üniversitelerin ilgili alanlarında öğretim üyesi sayısı bakımından en büyük fakültelerinde görevli öğretim üyeleri oluşturmaktadır. Dış değerlendirme çalışmalarına ilişkin veri için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Öğretim üyelerinin görüşleri için ise anket tekniği kullanılmıştır.

Süzen'e göre, araştırmanın sonuçları şu şekildedir: Türkiye'deki üniversite sistemi merkezidir, kurumsal özerklik düzeyi Avrupa standartlarına göre düşüktür. Yükseköğretim kurumları, kalite güvence sistemi oluşturmaya ve kalite kültürü geliştirmeye ihtiyaç duymaktadır. Öğrencilerin yönetimde temsil edilmelerine ilişkin adımlar atılmasına rağmen kararlara ve yönetim süreçlerine katılımı sınırlamalar bulunmaktadır. Üniversitelerde verilen eğitim hala öğretici odaklıdır. Yükseköğretim kurumlarında öğrenci ve personel hareketliliği ve bu amaç için ayrılan fonlar yeterli bulunamamıştır. Yükseköğretim kurumlarında hareketlilik açısından yabancı dil öğretimi yeterli değildir. Üniversitelerde, kalite güvencesi ile ilgili yürütülen çalışmalar üst yönetim seviyesindedir, üniversite personelinin söz konusu çalışmalara katılımı ve bu çalışmalardaki farkındalık düzeyi düşüktür.

Kıyıcı (2012), "Bologna süreci: Yükseköğretim sistemi için bir fırsat mı yoksa bir tehdit mi" adlı Yüksek Lisans Tezi çalışmasında BS'yi ele almış, resmi dokümanlar

doğrultusunda süreç ile ilgili genel bir değerlendirme yapmayı ve yükseköğretim sistemine olası etkilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Literatür taraması yöntemi ile yapılan çalışmada Bologna ortak bildirimleri, paydaş kurumların yaptığı araştırmalar ve çalışma raporları, konu ile ilgili makaleler taranmıştır. Elde edilen önemli bir bulgu BS'nin etkileri uzun vadede ortaya çıkacak kapsamlı bir reform paketi olmasından hareketle, başarılı veya başarısız olacağının önceden tahmin etmenin zor olduğudur. Mevcut işleyiş konusunda ise yükseköğretim sistemi açısından bir fırsat olduğu değerlendirilmektedir. Sürecin gelecekteki başarısının paydaşların katkısı ve işbirliğine, yasal reformların içselleştirilmesine, yeterli bir zamana ve finansal desteğe bağlı olduğu yorumlanmıştır.

Kıyıcı'ya göre Bologna Süreci yükseköğretim sistemlerinin yeniden yapılandırılması için önemli bir fırsat sunmaktadır. Sonuç olarak, süreç, farklı öğrenme metodlarının ve ortamlarının denenebilmesi için gerekli olanakları sunmakta, bilgi ve deneyim paylaşımını kolaylaştırmakta, küresel anlamda iş çevrelerinin ihtiyaçlarına ve küresel vatandaşlığın gelişmesine katkıda bulunmakta, kültürler arası etkileşimin gelişimine de yardımcı olmakta, öğrenci merkezli bir öğretim sistemini desteklediği için daha bilinçli öğrencilerin yetişmesini sağlamakta, yükseköğretimde fırsat eşitliği, mesleki eğitimin etkinliği gibi ek faydaların da ortaya çıkmasını sağlamakta olduğu bulgulanmıştır.

Altan (2013), "Sosyal Özneler, Ulusal Devletler ve Uluslararası Kurumlar: Türkiye'de Yüksek Öğretimin Yeniden Yapılandırılması ve Bologna Süreci" adlı Yüksek Lisans Tezi çalışmasında, Bologna Süreci bağlamında ortaya çıkan uluslararası ve ulusal aktörler ile beraberinde gelişen politik, ekonomik ve sosyal dinamikleri irdelemek, Türkiye'nin sürece katılımı sonrasında ulusal çerçevedeki kurumsal ve organizasyonel düzeylerde ortaya çıkan işleyiş biçim(ler)i ile çok katmanlı ulusötesi yönetim sistemini araştırmak amaçlanmıştır. Altan çalışmasında birden fazla kaynak ve yöntemden yararlanmıştır. İncelenen kaynaklar kalkınma planları, çeşitli tarihlerdeki yükseköğretim uygulamaları ve Meclis komisyon raporları ile bu uygulamalara yönelik tartışmalar, Türkiye'de yükseköğretimin yeniden yapılandırılmasına yönelik işveren ve işçi örgütlerinin yayınladıkları raporlar, Dünya Bankası ve OECD tarafından konu ile ilgili yayınlanan raporlar ile ilgili akademik araştırmalar olarak belirtilmiştir.

Görüşme soruları dört konuya odaklanmıştır. İlk soru seti Türkiye’de Bologna Süreci ve ulusal kurumlar arasındaki ilişkinin niteliğine yöneliktir. İkinci soru seti Bologna Süreci ilkeleri ve kurumlarının Türkiye Yükseköğretim Sistemi ile bütünleşme sürecinin özelliklerine yöneliktir. Üçüncü soru seti Bologna Süreci’ne Türkiye’nin katılımına katkıda bulunan yerel sosyal dinamiklere yöneliktir. Dördüncü soru seti Bologna Süreci ilkeleri ve kurumları karşısında Türkiye Yükseköğretim Sistemi’nin özerkliğine yöneliktir. Hazırlanan soru setleri ile Türkiye’de yükseköğretimin yeniden yapılandırılmasına yönelik kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Özellikle sorunlu noktaların belirlenmesine yönelik yaklaşımlar arası benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırılmıştır.

Kuzu (2013), “Yükseköğretimde Değişen Değerler Bağlamında Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlilik Düzeyi Algısı: Öğretim Elemanları Üzerine Bir Uygulama” adlı Doktora Tezi çalışmasında üniversitelerdeki AYA yeterlilik düzeyinin yükseköğretimde değişen değerler bağlamında öğretim elemanları üzerindeki AYA algısı ve farkındalığına etkisinin istatistiksel olarak anlamlılığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca teorik ve uygulamalı yapılan araştırma sonucunda elde edilen bilgiler ışığında yükseköğretim alanında gelecekte yapılması olası çalışmalara yardımcı olabilecek ipuçlarını yakalamak da ikinci bir amaç olarak belirlenmiştir. Araştırmanın kavramsal modeli, akademik personelin AYA algısını incelemeye yönelik olarak geliştirilmiş, bu kavramsal modelde alt bileşenleriyle karmaşık ve bütünleşik bir yapıdaki Yükseköğretim ve Değişen Değerler Algısı, AYA Algısı ve AYA Yeterlilik üzeri ilişkisi ile ilgili değişimden “etkilenen ve değişimi etkileyen/yön veren” nitelikleriyle önemli bir role sahip öğretim elemanları algısını ve bu algıya etkisi olduğu düşünülen AYA yeterlilik düzeylerini belirlemeye yönelik bir kavramsal model geliştirilmiştir. Nicel araştırma modellerinden tarama modeli kullanılan araştırmanın evrenini, Selçuk Üniversitesi’nde görev yapan 2714 akademisyen oluşturmaktadır. Tüm akademisyenlere gönderilen anketlerden geriye dönen 1772 anket üzerinden kullanılabilir olan 1761 anket ile örneklem oluşturulmuştur.

Çalışmanın sonucunda yükseköğretim ve değişen değerler algısı ile AYA algısı arasında pozitif anlamlı bir ilişkinin olduğu, ancak yükseköğretim ve değişen değerler algısındaki iki algıyla AYA algısı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu, bunun da kalite çalışmasındaki prosedürlerin artmasına dayalı olarak AYA ile ilgili

olumlu yargı ve beklentilerin azalması ve paydaş katılımının sağlanması konusundaki AYA uygulamalarındaki başarısızlıklardan kaynaklı algı düşümü olarak değerlendirildiği; AYA yeterlilik düzeyi ile yükseköğretim ve değişen değerler algısı arasında genelde pozitif anlamlı ilişkiler olduğu, ancak AYA formasyonel yeterlilik düzeyi ile yükseköğretim ve değişen değerler algısı ve AYA uluslararasılaşma yeterlilik düzeyi ile yükseköğretim ve değişen değerler arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu, bunun AYA'nın uygulanamadığı teknik düzenlemelerin çokluğu ve karmaşıklığının etkili olduğu, teknik düzenlemelerle AYA yeterlilik düzeyinin yükseltildiği durumlarda değişen değerlere karşı akademisyenlerin duyarlılıklarının ve farkındalıklarının düştüğü; AYA yeterlilik düzeyi ile AYA algısı arasında pozitif anlamlı ilişki olduğu, ancak AYA formasyonel yeterlilik düzeyi ile AYA algısı arasındaki ilişkinin negatif yönlü olduğu, bunun AYA'nın bürokratik işyükü çıkarmasından kaynaklandığı bulgulanmıştır.

2.4. İlgili Araştırmalar Özet

Yurtiçinde yapılan çalışmalarda, Türk yükseköğretiminin bazı sorunları, üniversitelerin Bologna Süreci ile başlayan dönüşümü, yükseköğretimde kalite güvencesi, Türkiye'de yükseköğretimin yeniden yapılandırılması, Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda kalite güvence sistemi, uluslararasılaşma, vb. konularda araştırmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda, özetle, şu sonuçlara ulaşılmıştır. Bologna Süreci'nin uygulanabilirliği konusunda kısa vadede çözülemeyecek engeller olduğu belirtilmiştir. Eğitim-istihdam ilişkisinin geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yükseköğretimde kalite güvencesini sağlamanın zorlama ile mümkün görülmediği, bunun yönteminin kalitenin anlayış olarak geliştiği ve kültürün pratiğe dönüştüğü ortamlarda sağlanabileceği ifade edilmiştir. Kalite güvencesi konusunda atılacak adımların, dikkatli ve yavaş atılmasında fayda bulunduğu belirtilmiştir. Kalite konusunda sorumluluğun yükseköğretim kurumlarında olduğu belirtilmiştir. Bologna Süreci'nin kendi hedeflerine ulaşamadığı, hedeflere ulaşmak için kullanılan yeterlilikler, kalite güvencesi ajansları gibi araçlar yüzünden yükseköğretim sistemlerinin çok fazla bürokratikleştiği, Bologna Süreci'nin üniversiteleri tek tipleştirdiği ve hiyerarşik hale dönüştürdüğü sonuçlarına ulaşılmıştır. Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısının ulusal ve uluslararası platformlarda rekabet gücünü artırmak ve insanlığın refahına ve geleceğine katkı sağlamak amacıyla yükseköğretim sisteminin yeniden yapılandırılması sonucuna

varılmıştır. Bologna Süreci ile şekillenen AYA ve AAA oluşturma çalışmaları kapsamında yürütülen çalışmalar içerisinde, yükseköğretim sistemlerinde kalite güvence sistemlerinin oluşturulmasına yönelik çalışmaların önemli bir gündem maddesi haline geldiği belirtilmiştir.

Yurtdışında yapılan çalışmalarda, özetle, Bologna Süreci Araştırmacıları Konferansı raporu yayınlanmıştır. Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın dört farklı aşamadan geçtiği belirtilmiştir ve bu aşamalar ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Avrupa Öğrenciler Birliği tarafından, "Öğrenci Gözüyle Bologna" başlıklı bir çalışma yayınlanmıştır. Yapılan konferansta, özetle, şu sonuçlara ulaşılmıştır. Bologna Süreci'nin birçok olumlu etkisi bulunmaktadır. Bologna Süreci, sadece Avrupa ülkelerinin değil, dünyanın diğer bölgelerinin de dikkatini çekmiştir. Başlangıcından onbeş yıl sonra, birçok yükseköğretim paydaşı tarafından Bologna Süreci'nin ruhu içselleştirilmiştir, ancak sadece teknik düzenlemeler değil, aynı zamanda yeni bir vizyon gerekmektedir. Avrupa Öğrenciler Birliği tarafından yapılan çalışmada, Bologna Süreci ve uygulanması ile ilgili tüm tartışmalara ve karar alma süreçlerine öğrencileri, akademisyenleri ve kurumları dâhil etmenin işlevsel bir AYA'ya ulaşabilmenin bir çözümü olarak belirtilmiştir.

Yurtiçinde yapılan tezlerde, Türkiye'de yükseköğretimin yeniden yapılandırılmasında BS'nin rolü, yükseköğretim sistemlerini bu sürece iten sebepler, yükseköğretimdeki bazı paydaşların (örneğin öğretim elemanlarının) uygulamalara ilişkin görüşleri, vb. konularda araştırmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda, özetle, şu sonuçlara ulaşılmıştır: Öğretim elemanları genel olarak Bologna Süreci'ni olumlu algılamaktadır. Bologna Süreci, Türk yükseköğretim sistemini olumlu yönde etkilemektedir. Hareketlilik konusu AB ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'deki yükseköğretim kurumları tarafından da desteklenmektedir. Sürecin beraberinde getirdiği hareketlilikle ilgili düzenlemeler, işbirliğini geliştirmektedir. Ortak bir AYA oluşturulması çalışması, küreselleşmenin getirdiği bir zorunluluktur. Yükseköğretimde uluslararasılaşma eğilimi ortaya çıkmıştır. Bologna Süreci'nin başarılı bir yönü olarak, dünyanın çeşitli yerlerinde bulunan üniversitelerin kaliteleri birbirleriyle karşılaştırılabilir bir boyuta gelmiştir. Diğer taraftan, öğrenci katılımı olması gereken düzeye ulaşamamıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde, eğitim ve iş dünyası arasında bağlantı kurulabilirken, Türkiye'de eğitim ve istihdam arasındaki ilişki yeterince güçlü değildir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın yöntemi, çalışma grubu, veri toplama araçları ve uygulanışı, verilerin analizi konuları ele alınmıştır.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, araştırmanın konusunu oluşturan olgunun doğal ortamında incelenmesi ve mevcut durumunun ortaya konması hedeflenmiş ve araştırmacının katılımcı rolü de dikkate alınarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bununla birlikte, bazı bulgularda nicel analizlere yer verilmiştir.

Yıldırım ve Şimşek (2013, s:45-46) nitel araştırmayı aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır:

Nitel araştırma yaklaşımı, kuram oluşturmaya temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı oldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön planda tutan bir yaklaşımdır. Buradaki kuram oluşturma ifadesi, elde edilen verilerden hareketle bilinmeyen sonuçları birbirleri ile ilişkileri içinde açıklayan bir modelleme çalışması anlamına gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s:45-46).

Yıldırım ve Şimşek (2013) nitel araştırmaların yedi temel özelliğini aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

1. Doğal ortama duyarlık: Araştırmanın konusunu oluşturan olgu ya da olay, mümkün olduğu ölçüde doğal ortamında algılanmalı ve incelenmelidir.
2. Araştırmacının katılımcı rolü: Nitel araştırma yapan araştırmacı, doğrudan veri kaynağına yakın olmak ister. Nitel araştırmacı, araştırmanın doğal bir parçası durumuna gelir. Bir başka ifadeyle, nitel araştırmacı, alanda zaman harcayan, araştırma kapsamındaki kişilerle doğrudan görüşen, gerektiğinde söz konusu kişilerin deneyimlerini yaşayan, alanda kazandığı bakış açısını ve deneyimleri, elde edilen verilerin analizinde kullanan kişidir.
3. Bütüncül yaklaşım: Elde edilen verilerin bütüncül olması gerekmektedir. Araştırmanın problemini oluşturan değişkenlerin birlikteliği ön planda tutulur. Elde edilen veriler bütüncül bir yaklaşımla analiz edilir.
4. Algıların ortaya konması: Araştırmadaki bireylerin algılarının ve deneyimlerinin ortaya konulması çok önemlidir. Araştırmaya dâhil edilen bireyler, önemli bir veri kaynağı olarak kabul edilir. Araştırma problemine yönelik olabildiğince ayrıntılı ve derinlemesine veri toplanmaya çalışılır.

5. Araştırma deseninde esneklik: Araştırma problemlerinin çözümüne yönelik nitel araştırma yaparken araştırmancının başında oluşturulan kavramsal ve yöntemsel yapı, süreç içerisinde değişikliğe uğrayabilir. Bu nedenle araştırmancının esnek bir tutum sergilemesi gereklidir. Bu şekilde, süreç içinde yeni düzenlemeler ve eklemeler yapılması mümkün olur.
6. Tümevarımcı analiz: Nitel araştırmada tümevarım ilkesi hâkimdir. Araştırmacı, elde ettiği verilerden hareket ederek analiz ettiği probleme yönelik ana temaları ortaya çıkarma, verileri anlamlı bir yapıya kavuşturarak bir kuram oluşturma çabası içindedir. Ana temalar bazen önceden belirlenmiş olsa dahi, araştırma sürecinde, söz konusu temaların sürekli değişime açık olması yönünde bir esneklik bulunmaktadır.
7. Nitel veri: Nitel araştırmada temel amaç sayılar yoluyla sonuçlara ulaşmak değildir. Ancak nitel yöntemlerle toplanan verilerin bazı sayısal analizlerinin de yapılması mümkündür. Amaç, araştırılan konu ile ilgili betimsel ve gerçekçi bir resim ortaya koymaktır. Bu sebeple, toplanan verilerin ayrıntılı ve derinlemesine olması gerekmektedir ve ayrıca araştırmaya konu olan bireylerin görüş ve deneyimleri mümkün olduğunca doğrudan sunulmalıdır. Görüşme, gözlem ya da doküman yoluyla elde edilen verinin ayrıntılı olması, araştırmancının sonunda ulaşılan sonuçların geçerlik ve güvenilirliği için önemli bir ölçüttür.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmancının çalışma grubu, Avrupa Komisyonu tarafından Türkiye’de AKTS Etiketini ile ödüllendirilen 22 devlet ve 9 vakıf olmak üzere toplam 31 yükseköğretim kurumudur. 2010-2013 yıllarında, Türkiye’deki üniversiteler, AKTS Etiketini ile ödüllendirilmiştir.

Araştırmancının ilk üç alt problemi ile ilgili olarak, AKTS Etiketini ile ödüllendirilen 31 yükseköğretimin kurumunun web sayfasında AKTS Bilgi Paketi’nin bulunduğu bölümden bazı programlar ve dersler incelenmiştir ve bu incelemeden veri elde edilmiştir. Söz konusu devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarının incelenen ve/veya incelenemeyen fakülte, program ve derslerine ilişkin olarak oluşturulan ayrıntılı çizelgeler devlet üniversiteleri için (EK-5)’te, vakıf üniversiteleri için (EK-6)’da yer almaktadır. Söz konusu çizelgelerde, AKTS Etiketini ile ödüllendirilen

devlet üniversiteleri D1'den D22'ye kadar, vakıf üniversiteleri ise V1'den V9'a kadar kodlanarak ifade edilmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi ile ilgili olarak, Bologna Süreci faaliyet alanlarında bilgi ve tecrübe sahibi, bu alandaki ulusal ve uluslararası gelişmeleri takip eden, uygulama boyutunda yükseköğretimin ilgili paydaşlarına danışmanlık ve destek veren, farklı yükseköğretim kurumlarında öğretim üyesi olarak görev yapan 9 Ulusal Bologna Uzmanı'ndan "Bilgi Toplama Formu (BTF) A" aracılığıyla görüş alınmıştır. BTF-A'nın yanıtlarından veri elde edilmiştir.

Araştırmanın beşinci alt problemi ile ilgili olarak, AKTS Etiket alan yükseköğretim kurumlarının BEK Başkanlarına veya Kurum Bologna Koordinatörlerine "Bilgi Toplama Formu (BTF) B" yanıtlanmak üzere gönderilmiştir ve BTF-B'nin yanıtlarından veri elde edilmiştir.

Araştırmanın inceleme alanı farklı veri kaynakları ve çalışma gruplarından oluşmaktadır ve aşağıda belirtilmektedir.

Birinci Alt Probleme İlgili Çalışma Grubu: Araştırmanın birinci alt probleminin veri kaynağı, Türkiye'deki AKTS Etiketine sahip üniversitelerin kurumsal bilgi paketi (kurum hakkında) ile ilgili web sayfalarıdır. Bu bağlamda, araştırma, AKTS Etiketine sahip 31 üniversiteyi kapsamaktadır. Üniversitelerin adları ve sayıları, devlet/vakıf üniversitesi ayırımına göre Çizelge 3.1'de yer almaktadır.

Çizelge 3.1. Üniversitelerinin Türüne (Devlet/Vakıf) Göre AKTS Etiketli ile Ödüllendirilen Yükseköğretim Kurumları

AKTS Etiketli ile Ödüllendirildiği Yıl	AKTS Etiketli İle Ödüllendirilen Devlet Yükseköğretim Kurumları	AKTS Etiketli İle Ödüllendirilen Devlet Yükseköğretim Kurumu Sayısı	AKTS Etiketli İle Ödüllendirilen Vakıf Yükseköğretim Kurumları	AKTS Etiketli İle Ödüllendirilen Vakıf Yükseköğretim Kurumu Sayısı	Toplam
2010	Karadeniz Teknik Üniversitesi Sakarya Üniversitesi*	2	-	-	2
2011	Anadolu Üniversitesi Ege Üniversitesi	2	İzmir Ekonomi Üniversitesi	1	3
2012	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Marmara Üniversitesi, Mersin Üniversitesi Mustafa Kemal Üniversitesi Pamukkale Üniversitesi	5	Çağ Üniversitesi Fatih Üniversitesi İstanbul Aydın Üniversitesi İstanbul Kültür Üniversitesi Maltepe Üniversitesi Yaşar Üniversitesi	6	11
2013	Atatürk Üniversitesi Balıkesir Üniversitesi Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Çukurova Üniversitesi Dokuz Eylül Üniversitesi Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü (Gebze Teknik Üniversitesi) Karabük Üniversitesi Kocaeli Üniversitesi Namık Kemal Üniversitesi Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Niğde Üniversitesi Sakarya Üniversitesi* Uludağ Üniversitesi Yıldız Teknik Üniversitesi	13	Başkent Üniversitesi İzmir Üniversitesi	2	15
Toplam	-	22	-	9	31

*Sakarya Üniversitesi'nin AKTS Etiketli 2013 yılında yenilenmiştir.

İkinci Alt Probleme İlgili Çalışma Grubu: Araştırmanın ikinci alt probleminin veri kaynağı, Türkiye'deki AKTS Etiketli ile sahip üniversitelerde yer alan 4 fakülte türünden seçilmiş program bilgi paketi (derece programları) web sayfalarıdır. Bu bağlamda, araştırma AKTS Etiketli ile sahip 31 üniversitedeki 4 farklı fakültenin 4 farklı programını kapsamaktadır. Öğrenci sayılarının fazlalığı ve farklı ISCED alanlarından olmaları dikkate alınarak, öncelikle, Çizelge 3.2'de belirtilen fakülteler ve programlar seçilmiş ve ilgili web sayfaları incelenmiştir.

Çizelge 3.2. AKTS Bilgi Paketi İncelenen Fakülte ve Programlar

İlgili Fakülte	İncelenen Program	İncelenen Program Sayısı
Eğitim Fakültesi	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı	22
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF)	İktisat (Ekonomi) Programı	26
Mühendislik Fakültesi	Bilgisayar Mühendisliği Programı	25
Fen/Fen-Edebiyat Fakültesi	Matematik Programı	29
TOPLAM		102

Çizelge 3.2'de belirtildiği üzere, araştırmanın ikinci alt problemi için AKTS Etiketini ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumlarının Eğitim Fakültesi'nden Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı; İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden İktisat Programı; Mühendislik Fakültesi'nden Bilgisayar Mühendisliği Programı; Fen/Fen-Edebiyat Fakültesi'nden Matematik Programı dikkate alınmıştır ve incelenmiştir. Ayrıca, ilgili fakülte bünyesinde Matematik Programı bulunmayan bazı üniversitelerde Matematik-Bilgisayar Programı incelenmiştir.

Üçüncü Alt Probleme İlgili Çalışma Grubu: Araştırmanın üçüncü alt probleminin veri kaynağı, Türkiye'deki AKTS Etiketine sahip üniversitelerin 4 farklı fakültesi bünyesindeki 4 farklı programı türünden seçilmiş derslerle ilgili ders bilgi paketleri (dersin öğretim planı) web sayfasıdır. Bu bağlamda, araştırma AKTS Etiketine sahip 31 üniversitedeki 4 farklı fakültenin 4 farklı programından seçilmiş dersleri kapsamaktadır. Söz konusu derslerin ilgili programlarda aynı isimle bulunma düzeyinin yüksek olması ve söz konusu derslerin ilgili programlarda zorunlu olması sebebiyle öncelikle bu dersler seçilmiştir. Araştırmada yer alan derslerin adları Çizelge 3.3'de yer almaktadır.

Çizelge 3.3. AKTS Bilgi Paketi İncelenen Dersler

Fakülte-Program	İncelenen Ders	İncelenen Ders Sayısı
Eğitim Fakültesi- Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı	Psikolojiye Giriş	22
İİBF-İktisat Programı	İktisada Giriş	26
Mühendislik Fakültesi- Bilgisayar Mühendisliği Programı	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş	25
Fen/Fen-Edebiyat Fakültesi- Matematik Programı	Analitik Geometri	29
TOPLAM		102

Çizelge 3.3’de belirtildiği üzere, araştırmanın üçüncü alt problemi için AKTS Etiketini ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumlarının Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı’ndan Psikolojiye Giriş dersi; İİBF İktisat Programı’ndan İktisada Giriş dersi; Mühendislik Fakültesi Bilgisayar Mühendisliği Programı’ndan Bilgisayar Mühendisliğine Giriş dersi; Fen/Fen-Edebiyat Fakültesi Matematik veya Matematik-Bilgisayar Programı’ndan Analitik Geometri dersi dikkate alınmıştır ve incelenmiştir.

Ayrıca, ilgili fakültenin ilgili programı bünyesinde yukarıda belirtilen dersleri bulunmayan bazı üniversitelerde Bilgisayar Mühendisliğine Giriş dersi yerine Bilgisayar Programlama, Bilgisayar Bilimlerine Giriş, Bilgisayar Mühendisliği Kavramları, Programlamaya Giriş veya Algoritmalar ve Programlama dersleri; İktisada Giriş dersi yerine Mikro İktisada Giriş, İktisat I veya Mikroekonominin İlkeleri dersleri; Analitik Geometri dersi yerine Matematiğin Temelleri dersi incelenmiştir.

Dördüncü Alt Problemle İlgili Çalışma Grubu: Araştırmanın dördüncü alt problemiyle ilgili çalışma grubu Türkiye’deki Bologna Uzmanları’dır. Bu bağlamda araştırmaya, ülkemizdeki toplam 25 Bologna Uzmanı’ndan 9’u katılmıştır.

Beşinci Alt Problemle İlgili Çalışma Grubu: Araştırmanın beşinci alt problemiyle ilgili çalışma grubu Türkiye’de AKTS Etiketine sahip 31 üniversitenin BEK Başkanları veya Kurum Bologna Koordinatörleridir. Araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarına ulaşamadığı durumlarda Kurum Bologna Koordinatörlerine ulaşılmıştır. Bu bağlamda, araştırmaya, 23 üniversitenin BEK Başkanı veya Kurum Bologna Koordinatörü katılmıştır. Katılımcılara ilişkin ayrıntılı dağılım, Çizelge 3.4’te belirtilmektedir.

Çizelge 3.4. Araştırmaya Katılan BEK Başkanları veya Kurum Bologna Koordinatörleri

	Devlet Üniversitesi	Vakıf Üniversitesi	Toplam
BEK Başkanı	6	5	11
Kurum Bologna Koordinatörü	10	2	12
Toplam	16	7	23

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın ilk üç alt problemi ile ilgili olarak araştırma kapsamındaki yükseköğretim kurumlarının web sayfalarındaki AKTS Bilgi Paketi'nin, Avrupa Komisyonu tarafından belirlenen gereklilikleri hangi düzeyde yerine getirdiğinin anlaşılması için ilgili web sayfalarının incelenmesi, dolayısıyla doküman incelemesi yapılmıştır.

Araştırmanın dördüncü ve beşinci alt problemleri ile ilgili olarak; Bologna Uzmanları ile AKTS Etiketleri ile ödüllendirilen üniversitelerin BEK Başkanlarının veya Kurum Bologna Koordinatörlerinin, Bologna Süreci'nin boyutlarından "AKTS", "Yeterlilikler Çerçevesi", "Kalite Güvencesi", "İstihdam Edilebilirlik", "Uluslararasılaşma ve Hareketlilik" ile "Bologna Süreci'ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar" konusuyula ilgili mevcut ve geleceğe yönelik uygulamalar hakkındaki görüşlerini alarak değerlendirme yapabilmek için bu sürecin anlık bir fotoğrafının çekilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, en uygun veri toplama tekniği anket ya da tarama yöntemi olmaktadır.

Tarama modeli, geçmişte veya halen varolan durumların olduğu şekliyle betimlenmesini amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda bilinmek istenen şey vardır ve uygun bir şekilde gözlenerek belirlenebilir. Tarama modelinde amaçları ifade etmek için genellikle "Ne idi?", "Nedir?", "Ne ile ilgilidir?", "Nelerden oluşmaktadır?", "Şimdiki durumu nedir?" gibi sorular kullanılır (Karasar, 2014).

Bu araştırmada, her bir alt problem için belirlenen veri toplama aracı aşağıda anlatılmaktadır.

Birinci Alt Problem: Bu alt problemle ilgili veri toplama aracı, Bologna tarafından öngörülen ve Avrupa Komisyonu tarafından yükseköğretim kurumlarına önerilen kurumsal bilgi paketidir. 2013 yılı AKTS Etiketleri Değerlendirme Kitapçığı'ndaki (EK-2) Kurumsal Bilgi Paketi (Kurum Hakkında) Bölümü'nde yer alan kontrol listesi (checklist) ve Türkçe karşılıkları Çizelge 3.5'de belirtilmektedir.

Çizelge 3.5. Kurumsal Bilgi Paketi (Kurum Hakkında):
İngilizce Terimler ve Türkçe Karşılıkları

İngilizce Terimler	Türkçe Karşılıkları
Information on the Institution	Kurum Hakkında
1 Name and Adress	1 İsim ve Adres
2 Academic Calendar	2 Akademik Takvim
3 Academic Authorities	3 Akademik Yönetim
4 General Description of the Institution	4 Genel Bilgi
5 List of programmes offered	5 Derece Programlarının Listesi
6 General Admission Requirements	6 Öğrenci Kabulü
7 General Arrangements for the RPL (formal, informal and non-formal)	7 Önceki Öğrenmenin Tanınması
8 General Registration Procedures	8 Kayıt İşlemleri
9 ECTS Credit Allocation based on the student workload needed in order to achieve expected learning outcomes	9 AKTS Kredilerinin Belirlenmesi
10 Arrangements for academic guidance	10 Akademik Danışmanlık

İkinci Alt Problem: Bu alt problemle ilgili veri toplama aracı, Bologna tarafından öngörülen ve Avrupa Komisyonu tarafından yükseköğretim kurumlarına önerilen program bilgi paketidir. 2013 yılı AKTS Etiket Değerlendirme Kitapçığı'ndaki (EK-2) Program Bilgi Paketi (Derece Programları) Bölümü'nde yer alan kontrol listesi (checklist) ve Türkçe karşılıkları Çizelge 3.6'da belirtilmektedir.

**Çizelge 3.6. Program Bilgi Paketi (Derece Programları):
İngilizce Terimler ve Türkçe Karşılıkları**

İngilizce Terimler	Türkçe Karşılıkları
Information on Degree Programmes	Derece Programları
1 Qualification Awarded	1 Kazanılan Derece
2 Level of Qualification	2 Derecenin Düzeyi
3 Specific Admission Requirements	3 Kabul ve Kayıt Koşulları
4 Specific Arrangements for the RPL (formal, informal and non-formal)	4 Önceki Öğrenmenin (formal, in-formal, non-formal) Tanınması Hakkında Kurallar
5 Qualification Requirements and Regulations	5 Yeterlilik Koşulları ve Kuralları
6 Profile of the Programme	6 Program Profili
7 Key Learning Outcomes	7 Öğrenme Çıktıları
8 Occupational Profiles of Graduates with Examples	8 Mezunların İstihdam Profilleri (örneklerle)
9 Access to Further Studies	9 Üst Derece Programlarına Geçiş
10 Course Structure Diagram with Credits (60 per full-time academic year)	10 Müfredat
11 Examination Regulations, Assessment and Grading	11 Sınavlar, Ölçme ve Değerlendirme
12 Graduation Requirements	12 Mezuniyet Koşulları
13 Mode of Study (full-time, part-time; e-learning...)	13 Çalışma Şekli (Tam Zamanlı, Yarı Zamanlı, e-öğrenme) (Öğretim biçimi)
14 Programme Director or Equivalent	14 Program Başkanı İletişim Bilgileri

Üçüncü Alt Problem: Bu alt problemle ilgili veri toplama aracı, Bologna tarafından öngörülen ve Avrupa Komisyonu tarafından yükseköğretim kurumlarına önerilen ders bilgi paketidir. 2013 yılı AKTS Etiketli Değerlendirme Kitapçığı'ndaki (EK-2) Ders Bilgi Paketi (Dersin Öğretim Planı) Bölümü'nde yer alan kontrol listesi (checklist) ve Türkçe karşılıkları Çizelge 3.7'de belirtilmektedir.

**Çizelge 3.7. Ders Bilgi Paketi (Dersin Öğretim Planı):
İngilizce Terimler ve Türkçe Karşılıkları**

İngilizce Terimler	Türkçe Karşılıkları
Description of Individual Course Units	Dersin Öğretim Planı
1 Course Unit Title	1 Dersin Adı
2 Course Unit Code	2 Dersin Kodu
3 Type of Course Unit (Compulsory, optional)	3 Dersin Türü
4 Level of course unit (e.g. first, second or third cycle; sub-level if applicable)	4 Dersin Seviyesi
5 Year of study (if applicable)	5 Yıl
6 Semester/trimester when the course unit is delivered	6 Yarıyıl
7 Number of ECTS credits allocated	7 AKTS
8 Name of lecturer(s)	8 Dersi Veren Öğretim Görevlisi/Görevlileri
9 Learning outcomes of the course unit	9 Dersin Öğrenme Çıktıları
10 Mode of delivery (face-to-face, distance learning)	10 Öğrenim Türü
11 Prerequisites and co-requisites	11 Dersin Ön Koşulu Olan Dersler
12 Recommended optional programme components	12 Ders İçin Önerilen Diğer Hususlar
13 Course Contents	13 Dersin İçeriği
14 Recommended or required reading	14 Ders Kitabı / Malzemesi / Önerilen Kaynaklar
15 Planned learning activities and teaching methods	15 Planlanan Öğrenme Aktiviteleri ve Metodları (Planlanan Öğrenme Faaliyetleri ve Yöntemleri)
16 Assessment Methods and criteria	16 Değerlendirme
17 Language of instruction	17 Dersin Sunulduğu Dil
18 Work placements	18 Staj Durumu

Anlam kaybı yaşanmaması ve terminolojide tutarlılığın sağlanması açısından, ilk üç alt probleme yönelik olarak, AKTS Bilgi Paketi'nin yukarıda belirtilen bölümlerindeki İngilizce terimlerin Türkçe'ye tercüme için Ege Üniversitesi'nin ilgili web sayfasında yayınladığı Türkçe kavramlar dikkate alınmıştır.

Dördüncü alt problem: Araştırmanın dördüncü alt problemine gerekli verileri toplamak üzere Bologna Uzmanları için araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış bir Bilgi Toplama Formu (FORM A/EK-3) geliştirilmiştir. Formun geliştirilme süreci şu şekildedir: Bologna Süreci'ne ilişkin düzenlemelerin ve literatürün taranması sonrasında taslak BTF-A oluşturulmuştur. BTF-A'da yer alan soruların kapsam

geçerliliği için uzmanların görüşlerine başvurulmuştur. Söz konusu uzmanların görüşleri doğrultusunda BTF-A yeniden düzenlenmiştir. BTF-A, son şeklini aldıktan sonra, tüm katılımcılara gönderilmeden önce, bir Bologna Uzmanı tarafından pilot çalışma olarak yanıtlanması ve görüşlerinin alınması sağlanmıştır.

Bologna Uzmanları için hazırlanan “Bilgi Toplama Formu A” 6 bölümden oluşmaktadır. Formun birinci bölümünde, “AKTS”; ikinci bölümünde “Yeterlilikler Çerçevesi”, üçüncü bölümünde “Kalite Güvencesi”; dördüncü bölümünde “İstihdam Edilebilirlik”; beşinci bölümünde “Uluslararasılaşma ve Hareketlilik”; altıncı bölümünde ise “Bologna Süreci’ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar” konuları yer almaktadır. BTF-A’da, 9 kapalı uçlu ve 16 açık uçlu soru olmak üzere toplamda 25 soru bulunmaktadır.

Beşinci Alt Problem: Araştırmanın beşinci alt problemi için gerekli verileri toplamak üzere BEK Başkanları/Kurum Bologna Koordinatörleri için araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış bir Bilgi Toplama Formu (FORM B/EK-4) geliştirilmiştir. Formun geliştirilme süreci şu şekildedir: Bologna Süreci’ne ilişkin düzenlemelerin ve literatürün taranması sonrasında taslak BTF-B oluşturulmuştur. BTF-B’de yer alan soruların kapsam geçerliliği için uzmanların görüşlerine başvurulmuştur. Söz konusu uzmanların görüşleri doğrultusunda BTF-B yeniden düzenlenmiştir. BTF-B, son şeklini aldıktan sonra, tüm katılımcılara gönderilmeden önce, üniversitesinde ayrıca Bologna Koordinatörü olarak görev yapmış bir ulusal Bologna Uzmanı tarafından pilot çalışma olarak yanıtlanması ve görüşlerinin alınması sağlanmıştır.

AKTS Etiketleri ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumlarının BEK Başkanları veya Kurum Bologna Koordinatörleri için hazırlanan “Bilgi Toplama Formu B” 6 bölümden oluşmaktadır. BTF-B’nin birinci bölümünde, “AKTS”; ikinci bölümünde “Yeterlilikler Çerçevesi”, üçüncü bölümünde “Kalite Güvencesi”; dördüncü bölümünde “İstihdam Edilebilirlik”; beşinci bölümünde “Uluslararasılaşma ve Hareketlilik”; altıncı bölümünde ise “Bologna Süreci’ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar” konuları yer almaktadır. BTF-B’de, 10 kapalı uçlu ve 15 açık uçlu soru olmak üzere toplamda 25 soru bulunmaktadır.

3.4. Araştırmanın Geçerliliği

Araştırmanın ilk üç alt problemi için yapılan web sayfası incelemelerinde, Avrupa Komisyonu tarafından oluşturulmuş ve AKTS Etiketini başvurusunda bulunan tüm yükseköğretim kurumlarınca bilinen ve referans alınan resmi bir belge olan 2013 AKTS Etiketini Değerlendirme Kitapçığı (EK-2) dikkate alınmıştır. İlgili web sayfaları incelenirken, incelemeye ilişkin tarih kayıtları not edilerek bulguların sunumunda söz konusu verilerin belirtilen tarihler için geçerli olduğu ifade edilmiştir.

Araştırmanın dördüncü ve beşinci alt problemleri için geliştirilmiş olan bilgi toplama formlarının geçerliliği konusunda aşağıda belirtilen çalışmalar yapılmış ve araçların geçerliliği sağlanmıştır.

Çalışmada, araştırmanın amaçları doğrultusunda ilgili alan yazın ve Bologna Süreci'ne ilişkin düzenlemeler taranarak araştırmacı tarafından geliştirilen, Bologna Uzmanları için "Bilgi Toplama Formu A"; AKTS Etiketini alan üniversitelerin BEK Başkanları/Kurum Bologna Koordinatörleri için "Bilgi Toplama Formu B" kullanılmıştır. Araştırmanın dördüncü ve beşinci alt problemi için hazırlanan söz konusu formlar öncelikle taslak olarak hazırlanmış, bu taslak formlarda yer alan sorular alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda revize edilmiş ve son biçimi verilmiştir.

Uzman görüşü alınan kişiler aşağıda belirtilmektedir.

- Prof. Dr. Süheyda Atalay (Bologna Uzmanı) - Ege Üniversitesi
- Prof. Dr. İsmail Naci Cangül (Bologna Uzmanı)- Uludağ Üniversitesi
- Prof. Dr. Yasemin Kepenekci - Ankara Üniversitesi
- Doç. Dr. Murat Gürkan Gülcan - Gazi Üniversitesi
- Doç. Dr. Yaşar Kondakçı - Orta Doğu Teknik Üniversitesi
- Doç. Dr. Mustafa Bayrakçı - Sakarya Üniversitesi
- Yrd. Doç. Dr. Derya Çobanoğlu Aktan - Hacettepe Üniversitesi

Söz konusu formlar, ilgili katılımcılara yanıtlanmak üzere gönderilmeden önce pilot çalışma olarak bir Bologna Uzmanı tarafından yanıtlanması sağlanmıştır.

Yapılan analizlerin sonucunda geliştirilen bilgi toplama formlarının (BTF-A (EK-3) ve BTF-B (EK-4)) kapsam ve şekil geçerliliği olduğu sonucuna varılmıştır.

3.5. Veri Toplama Araçlarının Uygulanışı

Araştırmanın ilk üç alt problemine yönelik uygulamalar sırasıyla aşağıda belirtilmektedir.

AKTS Etiketini almak için, Avrupa Komisyonu'na, yükseköğretim kurumları tarafından yapılan başvurularda, iki temel alanda mükemmeliyetin başarıldığının belgelenmesi gerekmektedir. Birinci ölçüt, "Bilgi Paketi/Ders Kataloğu"nun, başvuranların web sayfasında İngilizce olarak yayınlanması; ikinci ölçüt ise gelen ve giden öğrenciler için öğrenci dosyaları oluşturulmasıdır. Her iki ölçütün de bu ödülü almak için yüksek kalitede olması gerekmektedir. AKTS Etiketini başvuruları, Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan ve web sayfasında yayınlanan AKTS Etiket Başvurularını Değerlendirme Ölçütlerine (EK-2) göre değerlendirilmektedir.

Yukarıdaki bilgi çerçevesinde, araştırmanın ilk 3 alt problemine yönelik olarak, öncelikle, AKTS Etiketini ile ödüllendirilen 31 yükseköğretim kurumunun her birinin AKTS Bilgi Paketi'nin yer aldığı İngilizce web sayfaları ayrı ayrı araştırılmıştır. İlgili üniversitelerin ilgili web sayfalarının AKTS Etiketini Değerlendirme Kitapçığında (ECTS Assessment Sheet 2013) yer aldığı şekliyle başlıklarının ve içeriklerinin doldurulup doldurulmadığı incelenmiştir. Söz konusu incelemeler 2015 ve 2016 yılları içerisinde yapılmış, inceleme yapılan tarihler ayrı ayrı kaydedilmiştir. AKTS Bilgi Paketi'nde ilgili fakültelerin ilgili programlarının ve derslerinin olduğu web sayfaları incelenirken, hata yapma olasılığını en aza indirmek ve objektif değerlendirme yapabilmek için zaman zaman geriye dönüşlerle ilgili sayfalar tekrar kontrol edilmiştir.

Bir başka ifadeyle ve özet olarak, AKTS Etiketini alan üniversitelerin web sayfalarındaki AKTS Bilgi Paketi incelenirken, 2013 yılı AKTS Etiketini Değerlendirme Kitapçığının Değerlendirme Kriterleri Bölümü'ndeki "Information Package/Course Catalogue (Bilgi Paketi/Ders Kataloğu)" başlığı altında yer alan ve aşağıda belirtilen üç alt başlık ve kontrol listeleri dikkate alınmıştır:

- Birinci Alt Problem İçin

"Information on the Institution (Kurum Hakkında)"

- İkinci Alt Problem İçin
“Information on Degree Programmes (Derece Programları)”
- Üçüncü Alt Problem İçin
“Description of Individual Course Units (Dersin Öğretim Planı)”

Ayrıca, söz konusu incelemelerde AKTS Etiket Değerlendirme Kitapçığı'nın yanısıra, AKTS Etiket Başvuru Formu, AKTS Kullanıcı Kılavuzları (2009 ve 2015) ve Ege Üniversitesi'nin ilgili web sayfaları da referans alınmıştır.

Bilgi Paketi/Ders Kataloğu ve kontrol listelerinin doğru ve tam oluşturulması, web sayfasında İngilizce yayınlanması, AKTS Etiket almanın bir gereği olduğu için söz konusu inceleme yapılmıştır ve araştırmanın ilk üç alt problemine yanıt aramak için yapılan inceleme aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

Birinci Alt Problem: Araştırmanın birinci alt problemine yanıt aramak üzere, AKTS Etiket alan üniversitelerin web sayfalarında yayınladıkları AKTS Bilgi Paketi'nde “Kurum Hakkında” bölümünün ve bu bölümde yer alan alt başlıkların, AKTS Etiket Değerlendirme Kitapçığı'nda tanımlandığı şekilde ve içerik olarak doğru ve tam doldurulup doldurulmadığı araştırılmış, içerik analizi yapılmıştır.

İkinci Alt Problem: Araştırmanın ikinci alt problemi için, AKTS Etiket alan üniversitelerin web sayfalarında yayınladıkları AKTS Bilgi Paketi içerisinde, dört farklı fakülteden dört farklı program seçilerek inceleme yapılmıştır. AKTS Etiket ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumlarının AKTS Bilgi Paketi'nde, Eğitim Fakültesi'nden Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı'nın; İİBF'den İktisat Programı'nın; Mühendislik Fakültesi'nden Bilgisayar Mühendisliği Programı'nın; Fen/Fen-Edebiyat Fakültesi'nden Matematik veya Matematik-Bilgisayar Programı'nın, AKTS Etiket Değerlendirme Kitapçığı'nda “Derece Programları” bölümünde tanımlandığı şekilde ve içerik olarak doğru ve tam doldurulup doldurulmadığı araştırılmış, içerik analizi yapılmıştır.

Üçüncü Alt Problem: Araştırmanın üçüncü alt problemi için AKTS Etiket ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumlarının Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı'ndan Psikolojiye Giriş dersi; İİBF İktisat Programı'ndan İktisada Giriş dersi, Mühendislik Fakültesi Bilgisayar Mühendisliği Programı'ndan Bilgisayar Mühendisliğine Giriş dersi, Fen/Fen-Edebiyat Fakültesi Matematik veya

Matematik-Bilgisayar Programı'ndan Analitik Geometri dersi alınmış ve incelenmiştir. Söz konusu derslerin, AKTS Etiket Değerlendirme Kitapçığı'nda "Dersin Öğretim Planı" bölümünde tanımlandığı şekilde ve içerik olarak doğru ve tam doldurulup doldurulmadığı araştırılmış, içerik analizi yapılmıştır.

Araştırmanın dördüncü ve beşinci alt problemlerine yönelik olarak Bilgi Toplama Formları (A ve B) hazırlanmıştır. Bilgi Toplama Formlarına son şekli verildikten sonra, formlar ile ilgili Hacettepe Üniversitesi Etik Kurul izni alınmıştır. İlgili izin (EK-1)'de sunulmaktadır. Araştırmada yer alan BTF'lerin uygulamaları 2015-2016 yılları içinde yapılmıştır.

Dördüncü Alt Problem: Bilgi Toplama Formu A'yı, Ulusal Bologna Uzmanlarının yanıtlaması öngörülmüştür. Araştırmaya katılması düşünülen Bologna Uzmanlarına, öncelikle telefon ve/veya elektronik posta aracılığıyla katılımları sorulmuştur ve tüm Bologna Uzmanlarından olumlu yanıt alınmıştır. Ardından, katılımcılara, elektronik posta aracılığıyla, "google form" üzerinden "BTF-A" gönderilmiştir ve belirli bir süreye kadar yanıtlamaları talep edilmiştir.

İlgili katılımcılarla yapılan telefon görüşmeleri ve e-posta yazışmalarında, ilgili formu yanıtlayanların isimlerinin ve üniversitelerinin bu araştırmada belirtilemeyeceği kendilerine sözlü ve/veya yazılı olarak ifade edilmiştir.

Elektronik postayla "google form" üzerinden alınan yanıtlar, "Microsoft Excel"de düzenlenmiştir. Ardından, yanıt veren her bir Bologna Uzmanına kendi yanıtları elektronik posta ile tekrar gönderilerek ekleme, düzeltme, değiştirmeye yönelik görüşleri tekrar alınmıştır. Bazı uzmanların forma verdiği yanıtlara ilişkin düzeltmeleri kendi istekleri doğrultusunda revize edilmiştir.

Beşinci Alt Problem: Bilgi Toplama Formu B'yi, AKTS Etiket alan üniversitelerin BEK Başkanlarının veya Kurum Bologna Koordinatörlerinin yanıtlaması öngörülmüştür. Söz konusu üniversitelerin BEK Başkanlarına/Kurum Bologna Koordinatörlerine öncelikle sözlü iletişim yoluyla (telefon) ulaşılmıştır.

AKTS Etiket ile ödüllendirilen 31 yükseköğretim kurumunun BEK Başkanı/Kurum Bologna Koordinatörü ile yapılan telefon görüşmesi sırasında, 1'i hariç 30 yükseköğretim kurumu temsilcisi BTF-B'yi yanıtlayacağına ilişkin olumlu yanıt vermiştir. "D9" kodlu üniversitenin Bologna Koordinatörü, "şu an üniversitelerinde Bologna anlamında yetkili biri olmadığı için, kendisi de Bologna çalışmalarında

dışarıda bırakıldığı için üniversitelerinde bu soruları yanıtlayabilecek yetkili kimse olmadığını” belirterek soruları yanıtlayamayacağını telefonda bildirmiştir.

Araştırmaya katılımları sorulup olumlu yanıt bildirenlere, elektronik posta aracılığıyla, “google form” üzerinden “BTF-B” gönderilmiştir ve belirli bir süreye kadar yanıtlamaları talep edilmiştir.

İlgili katılımcılarla yapılan telefon görüşmeleri ve e-posta yazışmalarında, ilgili formu yanıtlayanların isimlerinin ve üniversitelerinin bu araştırmada belirtmeyeceği kendilerine sözlü ve/veya yazılı olarak ifade edilmiştir.

Formu belirtilen süreye kadar yanıtlamayanlara tekrar hatırlatma yapılmıştır. Sürecin en başında ilgili formu cevaplandıracağını söylemesine rağmen yanıtlamayanlara üçüncü kez hatırlatma yapıp belirli bir tarihe kadar yanıtlamaları için kendilerine tekrar süre verilmiştir. Süreç içerisinde bazı katılımcılar ile tekrar telefonda görüşülmüştür.

Elektronik postayla “google form” üzerinden alınan yanıtlar, “Microsoft Excel”de düzenlenmiştir. Ardından, yanıt veren her bir katılımcıya kendi yanıtları elektronik posta ile tekrar gönderilerek ekleme, düzeltme, değiştirmeye yönelik görüşleri tekrar alınmıştır. Bazı katılımcıların forma verdiği yanıtlara ilişkin düzeltmeleri kendi istekleri doğrultusunda revize edilmiştir.

3.6. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde, alt problemlerin özelliklerine uygun nitel veri analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Web sayfası taraması ve bilgi toplama formları ile toplanan verinin, araştırma sorununa kuramsal ve/veya uygulama açısından çözüm önerileri geliştirmeye imkân sağlayacak bir şekilde, işlenerek çözümlenmesi, yorumlanıp değerlendirilmesi 2016 yılı içerisinde yapılmıştır.

Bu araştırmada, araştırmanın ilk üç alt problemi ile ilgili olarak, ilgili web sayfalarının taraması, dolayısıyla doküman incelemesi yapılmıştır.

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Diğer taraftan, araştırmanın ilk üç alt problemine yönelik olarak, üniversiteler türüne ve kuruluş yıllarına göre analiz edilmiştir.

Üniversiteler türüne göre “devlet” ve “vakıf” olmak üzere ayrı ayrı analiz edilmiştir. Devlet ve vakıf üniversitelerinin uluslararasılaşma kavramına ve AKTS uygulamalarına olan yaklaşımları, vakıf üniversitelerinin daha fazla öğrenci çekebilmek için rekabet potansiyellerinin yüksekliği gözönünde bulundurularak üniversite türüne göre ayrı değerlendirme yapılması gerektiği düşünülmüştür.

Üniversiteler kuruluş yıllarına göre ise “1992 yılı ve öncesinde kurulan üniversiteler” ile “1993-2007 yıllarında kurulan üniversiteler” olmak üzere analiz edilmiştir. “1992 yılı ve öncesinde kurulan üniversiteler” dikkate alındığında, bu üniversitelerin kuruluş yıllarının daha eski olması sebebiyle, bu üniversiteler “1993-2007 yıllarında kurulan üniversiteler” ile karşılaştırılarak AKTS uygulamalarına yönelik yaklaşımları ayrı ayrı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu araştırmada, “1992 yılı ve öncesinde kurulan üniversiteler” için “eski üniversiteler”; “1993-2007 yıllarında kurulan üniversiteler” için ise “yeni üniversiteler” adı tanımlanmıştır.

Üniversitelerinin türüne göre AKTS Etiketleri ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumları Çizelge 3.8’de belirtilmektedir.

Çizelge 3.8. Üniversitelerinin Türüne (Devlet/Vakıf) Göre AKTS Etiketli ile Ödüllendirilen Yükseköğretim Kurumları

AKTS Etiketli ile Ödüllendirildiği Yıl	AKTS Etiketli ile Ödüllendirilen Devlet Yükseköğretim Kurumları	AKTS Etiketli ile Ödüllendirilen Devlet Yükseköğretim Kurumu Sayısı	AKTS Etiketli ile Ödüllendirilen Vakıf Yükseköğretim Kurumları	AKTS Etiketli ile Ödüllendirilen Vakıf Yükseköğretim Kurumu Sayısı	Toplam
2010	Karadeniz Teknik Üniversitesi Sakarya Üniversitesi*	2	-	-	2
2011	Anadolu Üniversitesi Ege Üniversitesi	2	İzmir Ekonomi Üniversitesi	1	3
2012	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Marmara Üniversitesi, Mersin Üniversitesi Mustafa Kemal Üniversitesi Pamukkale Üniversitesi	5	Çağ Üniversitesi Fatih Üniversitesi İstanbul Aydın Üniversitesi İstanbul Kültür Üniversitesi Maltepe Üniversitesi Yaşar Üniversitesi	6	11
2013	Atatürk Üniversitesi Balıkesir Üniversitesi Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Çukurova Üniversitesi Dokuz Eylül Üniversitesi Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü (Gebze Teknik Üniversitesi) Karabük Üniversitesi Kocaeli Üniversitesi Namık Kemal Üniversitesi Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Niğde Üniversitesi Sakarya Üniversitesi* Uludağ Üniversitesi Yıldız Teknik Üniversitesi	13	Başkent Üniversitesi İzmir Üniversitesi	2	15
Toplam	-	22	-	9	31

*Sakarya Üniversitesi'nin AKTS Etiketli 2013 yılında yenilenmiştir.

AKTS Etiketli ile ödüllendirilen 1992 yılı ve öncesinde kurulan yükseköğretim kurumları (eski üniversiteler) Çizelge 3.9'da belirtilmektedir.

Çizelge 3.9. AKTS Etiketi İle Ödüllendirilen 1992 Yılı ve Öncesinde Kurulan Yükseköğretim Kurumları (Eski Üniversiteler)

Kuruluş Yılı	AKTS Etiketi İle Ödüllendirilen 1992 Yılı ve Öncesinde Kurulan Yükseköğretim Kurumları	AKTS Etiketi İle Ödüllendirilen 1992 Yılı ve Öncesinde Kurulan Yükseköğretim Kurumları Sayısı
1955	Ege Üniversitesi Karadeniz Teknik Üniversitesi	2
1957	Atatürk Üniversitesi	1
1973	Anadolu Üniversitesi Çukurova Üniversitesi	2
1975	Uludağ Üniversitesi	1
1982	Dokuz Eylül Üniversitesi Marmara Üniversitesi Yıldız Teknik Üniversitesi	3
1992	Balıkesir Üniversitesi Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü (Gebze Teknik Üniversitesi), İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Kocaeli Üniversitesi Mersin Üniversitesi Mustafa Kemal Üniversitesi Niğde Üniversitesi Pamukkale Üniversitesi Sakarya Üniversitesi	10
Toplam		19

AKTS Etiketi ile ödüllendirilen 1993-2007 yıllarında kurulan yükseköğretim kurumları (yeni üniversiteler) Çizelge 3.10'da belirtilmektedir.

Çizelge 3.10. AKTS Etiketi İle Ödüllendirilen 1993-2007 Yıllarında Kurulan Yükseköğretim Kurumları (Yeni Üniversiteler)

Kuruluş Yılı	AKTS Etiketi İle Ödüllendirilen 1993-2007 Yıllarında Kurulan Yükseköğretim Kurumları	AKTS Etiketi İle Ödüllendirilen 1993-2007 Yıllarında Kurulan Yükseköğretim Kurumları Sayısı
1994	Başkent Üniversitesi	1
1996	Fatih Üniversitesi	1
1997	Çağ Üniversitesi İstanbul Kültür Üniversitesi Maltepe Üniversitesi	3
2001	İzmir Ekonomi Üniversitesi Yaşar Üniversitesi	2
2006	Namık Kemal Üniversitesi	1
2007	Karabük Üniversitesi Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İstanbul Aydın Üniversitesi İzmir Üniversitesi	4
Toplam		12

Araştırmanın dördüncü ve beşinci alt problemleri ile ilgili olarak Bilgi Toplama Formlarında açık uçlu sorularla toplanan verilerin, araştırmanın alt problemleri çerçevesinde tespit edilen temalar doğrultusunda içerik analizi yapılmıştır. Söz konusu formlarda kapalı uçlu sorularda elde edilen nitel veri sayısal hale dönüştürülmüştür.

İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Ayrıca, tüm alt problemler çerçevesinde elde edilen bazı verilerin sayısallaştırılmasının ve dolayısıyla karşılaştırma yapılabilmesinin mümkün olması, ayrıca daha objektif bir bakış açısı sunulabilmesi nedeniyle, bu araştırmada, bazı nitel veriler nicelleştirilmiştir.

Nitel verilerin nicelleştirilmesi; dokümanların incelenmesi, görüşme ve gözlem yollarıyla elde edilen yazılı verilerin belirli süreçlerden geçirilerek sayısallaştırılması olarak tanımlanabilir. Sayılar ve rakamlar nicel araştırmaya giriyor olsa da nitel araştırmaların belirli düzeylerde sayılara indirgenmesi de mümkün olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmanın her bir alt problemi için elde edilen verinin analizi aşağıda açıklanmaktadır.

Birinci Alt Problem: Alt problem birin yanıtını bulmak üzere AKTS Etiketini ile ödüllendirilen 31 yükseköğretim kurumunun web sayfasındaki AKTS Bilgi Paketi'nin Kurumsal Bilgi Paketi (Kurum Hakkında) İngilizce bölümündeki Çizelge 3.5'te yer alan başlıklar incelenmiştir.

Söz konusu doküman analizi, 9-20 Temmuz 2015 tarihlerinde yapılmıştır. İlgili bölümün, AKTS Kullanıcı Kılavuzu'nun içeriği dikkate alınarak, AKTS Etiketini Değerlendirme Kitapçığı'nda tanımlandığı gibi yazılıp yazılmadığı ve içeriğinin doğru doldurulup doldurulmadığı araştırılmıştır. İlgili kategorinin, ilgili web sayfasında yukarıdaki hususlar dikkate alınarak mevcut olma durumuna göre varsa "1" değeri, yoksa "0" değeri verilerek, söz konusu incelemede elde edilen veri nicelleştirilmiştir. Sonrasında elde edilen nicel veri, üniversitelerin türü ve

üniversitelerin kuruluş yıllarına göre karşılaştırmalı tablolar oluşturularak analiz edilmiştir.

İkinci Alt Problem: Alt problem ikinin yanıtını bulmak üzere AKTS Etiketleri ile ödüllendirilen 31 yükseköğretim kurumunun web sayfasındaki AKTS Bilgi Paketi'nin Program Bilgi Paketi (Derece Programları) İngilizce bölümündeki Çizelge 3.6'da belirtilen başlıklar incelenmiştir. İlgili bölümün, AKTS Kullanıcı Kılavuzu'nun içeriği dikkate alınarak, AKTS Etiketleri Değerlendirme Kitapçığı'nda tanımlandığı gibi yazılıp yazılmadığı ve içeriğinin doğru doldurulup doldurulmadığı araştırılmıştır. İlgili kategorinin, ilgili web sayfasında yukarıdaki hususlar dikkate alınarak mevcut olma durumuna göre varsa "1" değeri, yoksa "0" değeri verilerek, söz konusu incelemede elde edilen veri nicelleştirilmiştir. Sonrasında elde edilen nicel veri, üniversitelerin türü ve üniversitelerin kuruluş yıllarına göre karşılaştırmalı tablolar oluşturularak analiz edilmiştir.

İlgili web sayfaları taranarak yapılan söz konusu doküman incelemesi, ilgili fakülteler bünyesinde seçilen dört ayrı program bazında gerçekleştirilmiştir. Söz konusu programlar ve incelenme tarihleri aşağıda açıklanmaktadır:

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı; 22 devlet üniversitesinin 5'inde, 9 vakıf üniversitesinin 4'ünde olmak üzere toplamda 9 yükseköğretim kurumunda bulunmamaktadır. Bu sebeple, 17 devlet üniversitesinin ve 5 vakıf üniversitesinin ilgili web sayfalarındaki Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı incelenmiştir. Söz konusu inceleme, 28-29 Temmuz 2015 tarihlerinde yapılmıştır.

İktisat Programı; 22 devlet üniversitesinin 2'sinde, 9 vakıf üniversitesinin 3'ünde olmak üzere toplamda 5 yükseköğretim kurumunda bulunmamaktadır ve bu üniversiteler çizelgelerde yansıtılmamıştır. Bu sebeple, 20 devlet üniversitesinin ve 6 vakıf üniversitesinin ilgili web sayfalarındaki İktisat Programı incelenmiştir. Söz konusu inceleme, 30 Temmuz 2015-3 Ağustos 2015 tarihlerinde yapılmıştır.

Bilgisayar Mühendisliği Programı; 22 devlet üniversitesinin 5'inde, 9 vakıf üniversitesinin 1'inde olmak üzere toplamda 6 yükseköğretim kurumunda bulunmamaktadır. Bu sebeple, 17 devlet üniversitesinin ve 8 vakıf üniversitesinin ilgili web sayfalarındaki Bilgisayar Mühendisliği Programı incelenmiştir. Söz konusu inceleme, 3 Ağustos 2015 tarihinde yapılmıştır.

Matematik Programı; 22 devlet üniversitesinin tümünde bulunmaktadır. 9 vakıf üniversitesinin 2'sinde Matematik Programı bulunmamaktadır. Bu sebeple, 22 devlet üniversitesinin ve 7 vakıf üniversitesinin ilgili web sayfalarındaki Matematik Programı incelenmiştir. Söz konusu inceleme, 11 Eylül 2015 tarihinde yapılmıştır.

Üçüncü Alt Problem: Alt problem için yanıtını bulmak üzere AKTS Etiketini ile ödüllendirilen 31 yükseköğretim kurumunun web sayfasındaki AKTS Bilgi Paketi'nin Ders Bilgi Paketi (Dersin Öğretim Planı) İngilizce bölümündeki Çizelge 3.7'de belirtilen başlıklar incelenmiştir. İlgili bölümün, AKTS Kullanıcı Kılavuzu'nun içeriği dikkate alınarak, AKTS Etiket Değerlendirme Kitapçığı'nda tanımlandığı gibi yazılıp yazılmadığı ve içeriğinin doğru doldurulup doldurulmadığı araştırılmıştır. İlgili kategorinin, ilgili web sayfasında yukarıdaki hususlar dikkate alınarak mevcut olma durumuna göre varsa "1" değeri, yoksa "0" değeri verilerek, söz konusu incelemede elde edilen veri nicelleştirilmiştir. Sonrasında elde edilen nicel veri, üniversitelerin türü ve üniversitelerin kuruluş yıllarına göre karşılaştırmalı tablolar oluşturularak analiz edilmiştir.

İlgili web sayfaları taranarak yapılan söz konusu doküman incelemesi, ilgili fakültelerin ilgili programları bünyesinde seçilen dört ayrı ders bazında gerçekleştirilmiştir. Ders programı incelemelerinde ilgili programı bulunmayan üniversiteler dikkate alınmamıştır.

Söz konusu dersler ve incelenme tarihleri aşağıda açıklanmaktadır:

Psikolojiye Giriş Dersi: 22 devlet üniversitesinin 5'inde, 9 vakıf üniversitesinin 4'ünde olmak üzere toplamda 9 yükseköğretim kurumunda Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı bulunmadığından, 17 devlet üniversitesinin ve 5 vakıf üniversitesinin ilgili web sayfalarındaki Psikolojiye Giriş Dersi incelenmiştir. Söz konusu inceleme, 4-6 Eylül 2015 tarihlerinde yapılmıştır.

İktisada Giriş Dersi: 22 devlet üniversitesinin 2'sinde, 9 vakıf üniversitesinin 3'ünde olmak üzere toplamda 5 yükseköğretim kurumunda İktisat Programı bulunmadığından, 20 devlet üniversitesinin ve 6 vakıf üniversitesinin ilgili web sayfalarındaki İktisada Giriş dersi incelenmiştir. Söz konusu inceleme, 7-9 Ağustos 2015 tarihlerinde yapılmıştır.

Bilgisayar Mühendisliğine Giriş Dersi: 22 devlet üniversitesinin 5'inde, 9 vakıf üniversitesinin 1'inde olmak üzere toplamda 6 yükseköğretim kurumunda

Bilgisayar Mühendisliği Programı bulunmadığından, 17 devlet üniversitesinin ve 8 vakıf üniversitesinin ilgili web sayfalarındaki Bilgisayar Mühendisliğine Giriş Dersi incelenmiştir. Söz konusu inceleme, 10 Ağustos 2015 tarihinde yapılmıştır.

Analitik Geometri Dersi: 22 devlet üniversitesinin tümünde Matematik Programı bulunmaktadır. Matematik Programı, 9 vakıf üniversitesinin 2'sinde bulunmadığından, 22 devlet üniversitesinin ve 7 vakıf üniversitesinin ilgili web sayfalarındaki Analitik Geometri dersi incelenmiştir. Söz konusu inceleme, 12-13 Eylül 2015 tarihlerinde yapılmıştır.

Dördüncü Alt Problem: Bu problemle ilgili, 9 Bologna Uzmanı'ndan BTF A'nın yanıtları alınmıştır. Bu formda yer alan Evet/Hayır/Kısmen şeklindeki kapalı uçlu sorulara verilen yanıtlar, bir başka deyişle nitel veri, sayısallaştırılmıştır ve tablolar oluşturulmuştur. Açık uçlu sorulardan elde edilen veri için içerik analizi dikkate alınmıştır.

Beşinci Alt Problem: 16 devlet üniversitesi, 7 vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 23 üniversitenin BEK Başkanı/Kurum Bologna Koordinatörü'nden bu alt problemle ilgili yanıtlar alınmıştır. BTF B'deki Evet/Hayır/Kısmen şeklindeki kapalı uçlu sorulara verilen yanıtlar, bir başka deyişle nitel veri, sayısallaştırılmıştır ve tablolar oluşturulmuştur. Açık uçlu sorulardan elde edilen veri için içerik analizi dikkate alınmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, alt problem sırasına göre verilmiş araştırma bulguları ve bu bulgularla ilgili yorum ve tartışmalar yer almaktadır.

4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Tartışma

Araştırmanın birinci alt problemi; “Bologna Süreci’nde öngörülen Kurumsal Bilgi Paketi, Türkiye’de AKTS Etiket’ine sahip üniversitelerin web sayfalarındaki Kurumsal Bilgi Paketi’ne ne ölçüde yansımıştır?” idi. Bu yansıma, devlet ve vakıf üniversiteleri ile üniversitelerin kuruluş yıllarına göre ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Çizelge 4.1’de kurumsal bilgi paketine ilişkin bulgular, devlet ve vakıf üniversiteleri ayırımına göre verilmektedir.

Çizelge 4.1. Üniversitelerin Kurumsal Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Devlet ve Vakıf Üniversitelerine Göre Dağılımı (N=31)

Kurumsal Bilgiler	Devlet Üniversiteleri (22)		Vakıf Üniversiteleri (9)	
	Var	Yok	Var	Yok
İsim ve Adres	21	1	8	1
Akademik Takvim	21	1	8	1
Akademik Yönetim	20	2	8	1
Genel Bilgi	21	1	8	1
Derece Programlarının Listesi	19	3	7	2
Öğrenci Kabulü	21	1	8	1
Önceki Öğrenmenin Tanınması	21	1	8	1
Kayıt İşlemleri	21	1	7	2
AKTS Kredilerinin Belirlenmesi	21	1	8	1
Akademik Danışmanlık	21	1	8	1
Ortalama	20,7		7,8	

Bu alt problem çerçevesinde, üniversite web sayfalarındaki kurumsal bilgi paketinde, üniversitelerin isim ve adreslerinden başlayarak, akademik takvim, öğrenci kabulü, akademik yönetim durumu vb. kurum hakkında temel bilgilerin yer alması beklenmektedir. Çizelge 4.1.deki bulgular incelendiğinde; hem devlet hem de vakıf üniversitelerinin hemen hepsinde kurumsal bilgilerin yer aldığı ve tanımlanmış içeriğe uygun olarak doldurulduğu görülmektedir. Sadece devlet üniversitelerinin 3’ünde, vakıf üniversitelerinin 2’sinde “derece programlarının

listesi”nin; ayrıca, 2 vakıf üniversitesinde “kayıt işlemleri” hakkında bilgilerin yer almadığı saptanmıştır.

Çizelge 4.2’de kurumsal bilgi paketine ilişkin bulgular, üniversitelerin kuruluş yılları ayırımına göre verilmektedir.

Çizelge 4.2. Üniversitelerin Kurumsal Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Üniversitelerin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı (N=31)

Kurumsal Bilgiler	Eski Üniversiteler (19)		Yeni Üniversiteler (12)	
	Var	Yok	Var	Yok
İsim ve Adres	17	1	11	1
Akademik Takvim	18	1	11	1
Akademik Yönetim	16	2	11	1
Genel Bilgi	18	1	11	1
Derece Programlarının Listesi	18	3	10	2
Öğrenci Kabulü	18	1	11	1
Önceki Öğrenmenin Tanınması	18	1	11	1
Kayıt İşlemleri	18	1	10	2
AKTS Kredilerinin Belirlenmesi	18	1	11	1
Akademik Danışmanlık	18	1	11	1
Ortalama	17,7		10,8	

Çizelge 4.2’deki bulgular incelendiğinde, hangi yılda kurulmuş olursa olsun hemen hemen tüm kurumların web sayfalarında kurumsal bilgilerin yer aldığı gözlenmektedir. Sadece, 1992 yılı ve öncesinde kurulan 3 üniversite ile 1993-2007 yıllarında kurulan 2 üniversitede “derece programlarının listesi”nin; eski üniversitelerden 2’sinde “akademik yönetim” ve yeni üniversitelerden 2’sinde “kayıt işlemleri”yle ilgili bilgilerin girilmediği saptanmıştır.

Yukarıda belirtilen bulgular dikkate alınarak, yükseköğretim kurumlarının kurumsal bilgilerinin web sayfalarında yer almasının öneminin, araştırma kapsamındaki üniversitelerin büyük çoğunluğunun da farkında olduğu değerlendirilmektedir. Bologna çerçevesinde beklenen bilgilerin büyük ölçüde yansıtıldığı anlaşılmaktadır.

Yükseköğretimin en önemli ve temel paydaşı olan öğrencilerin, gelecekte öğrenim görmek için tercihte bulunacakları üniversite hakkında bilgi edinmelerinin en kolay ve hızlı yolu ilgili kurumun web sayfasında güncel ve doğru bilgiye ulaşabilmesidir.

Sadece yerel öğrenciler değil, aynı zamanda uluslararası öğrencilerinde bu bilgiye ulaşabilmeleri için ilgili web sayfalarının Türkçe'sinin yanısıra İngilizce'sinin de oluşturulması gerekmektedir. Bir kurumun tanınırlığını ve şeffaflığını artıran unsurlardan biri her kurumun kendi web sayfasını etkin kullanabilmesidir.

Bu araştırmanın ilk üç alt probleminin konusu olan Ders Kataloğu'nun amacının yükseköğretim kurumları tarafından doğru anlaşılması gerekmektedir.

AKTS'nin ilk temel belgesi ders kataloğudur. Ders kataloğu, bir kuruma devam eden tüm öğrenciler için düzenli bir rehberdir. Ders kataloğunda yer alan tüm bilgiler, ayrıntılı, kullanıcı dostu ve güncel olmalıdır. Tüm ilgili tarafların kolaylıkla erişim sağlayabilmesi için, kurumun web sayfasında yayımlanmalıdır. Öğrencilerin seçimlerini yapabilmesi için yeterince erken bir zamanda web sayfasında yayımlanmalıdır. Uluslararası şeffaflığı artırabilmek için sadece yerel dilde değil aynı zamanda, tercihen yaygın kullanılan başka bir dilde de yayımlanmalıdır (European Commission, 2009).

Yükseköğretim kurumlarının web sayfalarında kurumsal bilgilerin de yer aldığı ders kataloğuna erişimin kolay ve hızlı bir şekilde sağlanabilmesi ve kataloğun belirli aralıklarla güncellenmesi gerekmektedir.

Yükseköğretim kurumlarında ilgili sayfaya yönelik bir terminoloji birliği olmaması da ayrı bir husus olarak göze çarpmaktadır. Üniversiteler; "Bilgi Paketi", "Ders Kataloğu", "Ders Bilgi Paketi", "Eğitim Bilgi Sistemi", "AKTS Bilgi Paketi", "AKTS", "Bologna Bilgi Sistemi", "Üniversite Kataloğu", "AKTS Ders Kataloğu" vb. aynı amaç için oluşturulmuş farklı kavramları kullanmaktadır.

Araştırma kapsamındaki üniversitelerin web sayfasında ilgili bölüme ulaşmak için geçirilen zaman her üniversitede farklı olmuştur. Bazı üniversitelerde söz konusu bölümün görünürlüğü yüksek seviyede ve kolay bulunabilir iken bazı üniversitelerde ilgili bölüme ulaşmak oldukça vakit almıştır.

Bu alt problem çerçevesinde, bazı üniversitelerin ilgili web sayfalarında "derece programlarının listesi" ve "kayıt işlemleri"nin eksik olduğu gözlemlenmiştir.

Bir üniversitenin ilgili web sayfasında, "derece programlarının listesi" bölümünün eksik olması, üniversitenin sunduğu programlardan üniversite adaylarının ya da üniversite ile ilgilenenlerin anında bilgi sahibi olamayacağı anlamına gelmektedir. Bu bilginin eksikliği, üniversitenin hangi alanda çalıştığının anlaşılmasına,

dolayısıyla, muhtemel adayların ilgili üniversiteyi tercih etmemesine sebep olabilir. Aynı zamanda, “kayıt işlemleri” ile ilgili bilgi olmaması durumunda adaylar bu konu hakkında fikir sahibi olamayacaktır. Dolayısıyla, eğitimin başlangıcında olumsuz değerlendirmelere sebep olabilir.

Alanyazın incelendiğinde, bu konu ile ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen bulguların araştırmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Örneğin, Timurcanday Özmen, Özdağoğlu (2015) tarafından yapılan çalışmada, Bilgi paketinin öğrenciler için açık bir bilgi kaynağı olmasının yanısıra, öğretim elemanları için de derslerinin güncelliğini takip edeceği, benzer derslerle karşılaştırma yapacağı bir platform görevinin de bulunduğu belirtilmektedir. Sürdürülebilir özelliği olan kılavuz niteliğinde bir yapı olduğu ve tüm kurumlarda temel bileşenleriyle benzer düzeyde olması gerektiği belirtilmektedir.

Bu araştırma kapsamında, AKTS Etiketini sahip üniversiteler yer almaktadır. AKTS Etiketini almanın bir gereği Bilgi Paketi/Ders Kataloğu'nun kurumların web sayfasında İngilizce olarak yayınlanmasıdır. Söz konusu üniversiteler bu gerekliliği yerine getirdiği için AKTS Etiketini ile ödüllendirilmiştir.

Bu sebeple, ilgili web sayfaları incelenirken bazı bölümlerde eksikliklerle karşılaşılması çelişkilere sebep olmaktadır.

Bazı üniversitelerin konuyu içselleştirmeyip, diğer üniversitelerle rekabet ederken, bu etikete sahip olmanın avantajını da kullanarak, daha fazla öğrenci çekmeyi hedeflediği anlaşılmaktadır.

Ayrıca, yukarıda ifade edilen söz konusu zayıflıkların, üniversite yönetiminin, üniversite akademik ve idari personelinin konuya ilişkin yeterince fikir sahibi olmadığından kaynaklanmasının yanısıra, üniversitenin fiziki, akademik ya da idari kapasite yetersizliğinden de kaynaklanabilir.

4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Tartışma

Araştırmanın ikinci alt problemi; “Bologna Süreci'nde öngörülen Program Bilgi Paketi, Türkiye'de AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversitelerin web sayfalarındaki Program Bilgi Paketlerine ne ölçüde yansımıştır?” idi. Bu yansıma, devlet ve vakıf üniversiteleri ile üniversitelerin kuruluş yıllarına göre ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Araştırma kapsamında incelenmek üzere dört ayrı fakülte türünden seçilmiş birer program şunlardır: Eğitim Fakülteleri'nden Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı, İİBF'den İktisat Programı, Mühendislik Fakülteleri'nden Bilgisayar Mühendisliği Programı, Fen/Fen-Edebiyat Fakülteleri'nden Matematik / Matematik-Bilgisayar Programı.

Her bir program için elde edilen bulgular devlet ve vakıf üniversitesi ile üniversitelerin kuruluş yılları gruplamasına göre sunulmaktadır.

Bu alt problem çerçevesinde, üniversite web sayfalarındaki program bilgi paketlerinde, üniversitelerdeki her bir programla ilgili; kazanılan derece, derecenin düzeyi, program profili, öğrenme çıktıları, mezunların istihdam profilleri, program yeterlikleri, müfredat, üst öğrenime geçiş vb. konularla ilgili temel bilgilerin yer alması beklenmektedir.

Çizelge 4.3'de üniversitelerin Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı'na ilişkin bulgular yer almaktadır.

**Çizelge 4.3. Üniversitelerin Program Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı:
Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı (N=22)**

Program Bilgileri	Devlet Üniversiteleri (17)	Vakıf Üniversiteleri (5)	Eski Üniversiteler (17)	Yeni Üniversiteler (5)
Kazanılan Derece	15	5	15	5
Derecenin Düzeyi	14	4	14	4
Kabul ve Kayıt Koşulları	15	5	15	5
Önceki Öğrenmenin Tanınması Hakkında Kurallar	14	4	14	4
Yeterlilik Koşulları ve Kuralları	15	4	15	4
Program Profili	16	5	16	5
Öğrenme Çıktıları	16	5	16	5
Mezunların İstihdam Profilleri	16	5	16	5
Üst Derece Programlarına Geçiş	16	5	16	5
Müfredat	15	5	15	5
Sınavlar, Ölçme ve Değerlendirme	16	5	16	5
Mezuniyet Koşulları	15	5	15	5
Çalışma Şekli (Öğretim Biçimi)	14	5	14	5
Program Başkanı İletişim Bilgileri	16	5	16	5
Ortalama	15,21	4,78	15,21	4,78

Not: Parantez içindeki rakamlar, bünyesinde ilgili programın bulunduğu ilgili üniversitelerin sayısını ifade etmektedir.

Çizelge 4.3 incelendiğinde, ortalama olarak 17 devlet üniversitesinin 15'inde, 5 vakıf üniversitesinin hemen hemen tamamında rehberlik ve psikolojik danışma programını tanıtmayla ilgili tüm bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Programla ilgili bilgilerden “derecenin düzeyi” ve “öğretim biçimine” ilişkin bilgilerin 3 devlet üniversitesinin ve 3 eski üniversitenin; “derecenin düzeyi” ve “yeterlilik koşulları ve kuralları” ile ilgili bilgilerin bir vakıf üniversitesinin ve bir yeni üniversitenin web sayfasında yer almadığı saptanmıştır.

Çizelge 4.4'de üniversitelerin İktisat Programı'na ilişkin bulgular yer almaktadır.

**Çizelge 4.4. Üniversitelerin Program Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı:
İİBF İktisat Programı (N=26)**

Program Bilgileri	Devlet Üniversiteleri (20)	Vakıf Üniversiteleri (6)	Eski Üniversiteler (17)	Yeni Üniversiteler (9)
Kazanılan Derece	17	6	15	8
Derecenin Düzeyi	17	5	14	8
Kabul ve Kayıt Koşulları	19	6	16	9
Önceki Öğrenmenin Tanınması Hakkında Kurallar	18	5	15	8
Yeterlilik Koşulları ve Kuralları	18	5	15	8
Program Profili	18	5	16	7
Öğrenme Çıktıları	19	6	16	9
Mezunların İstihdam Profilleri	18	6	16	8
Üst Derece Programlarına Geçiş	19	6	16	9
Müfredat	20	6	17	9
Sınavlar, Ölçme ve Değerlendirme	19	6	16	9
Mezuniyet Koşulları	19	6	16	9
Çalışma Şekli (Öğretim Biçimi)	18	6	15	9
Program Başkanı İletişim Bilgileri	18	6	16	8
Ortalama	18,35	5,71	15,64	8,42

Not: Parantez içindeki rakamlar, bünyesinde ilgili programın bulunduğu ilgili üniversitelerin sayısını ifade etmektedir.

Çizelge 4.4 incelendiğinde, ortalama olarak 20 devlet üniversitesinin 18’inde, 6 vakıf üniversitesinin hemen hemen tamamında; 17 eski üniversitenin 16’sında, 9 yeni üniversitenin hemen hemen tamamında iktisat programını tanıtmayla ilgili tüm bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Programla ilgili bilgilerden; “derecenin düzeyi”, “yeterlilik koşulları ve kuralları” ve “program profili” ile ilgili bilgilerin bir vakıf üniversitesinin web sayfasında yer almadığı saptanmıştır. Ayrıca, “derecenin düzeyi” ile ilgili bilgilerin 3 eski üniversitenin; “program profili” ile ilgili bilgilerin 2 yeni üniversitenin web sayfasında yer almadığı anlaşılmıştır.

Çizelge 4.5’de üniversitelerin Bilgisayar Mühendisliği Programı’na ilişkin bulgular yer almaktadır.

**Çizelge 4.5. Üniversitelerin Program Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı:
Mühendislik Fakültesi Bilgisayar Mühendisliği Programı (N=25)**

Program Bilgileri	Devlet Üniversiteleri (17)	Vakıf Üniversiteleri (8)	Eski Üniversiteler (15)	Yeni Üniversiteler (10)
Kazanılan Derece	16	8	14	10
Derecenin Düzeyi	15	7	13	9
Kabul ve Kayıt Koşulları	16	8	14	10
Önceki Öğrenmenin Tanınması Hakkında Kurallar	15	7	13	9
Yeterlilik Koşulları ve Kuralları	16	7	14	9
Program Profili	17	7	15	9
Öğrenme Çıktıları	17	8	15	10
Mezunların İstihdam Profilleri	16	7	14	9
Üst Derece Programlarına Geçiş	17	8	15	10
Müfredat	17	8	15	10
Sınavlar, Ölçme ve Değerlendirme	17	8	15	10
Mezuniyet Koşulları	16	8	14	10
Çalışma Şekli (Öğretim Biçimi)	15	8	13	10
Program Başkanı İletişim Bilgileri	16	8	15	9
Ortalama	16,14	7,64	14,21	9,57

Not: Parantez içindeki rakamlar, bünyesinde ilgili programın bulunduğu ilgili üniversitelerin sayısını ifade etmektedir.

Çizelge 4.5 incelendiğinde, ortalama olarak 16 devlet üniversitesinin, 8 vakıf üniversitesinin, 14 eski üniversitenin, 10 yeni üniversitenin hemen hemen tamamında bilgisayar mühendisliği programını tanıtmayla ilgili tüm bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Programla ilgili bilgilerden “derecenin düzeyi”, iki devlet üniversitesinin ve bir vakıf üniversitesinin; “program profili” ile ilgili bilginin bir vakıf üniversitesinin ve bir yeni üniversitenin web sayfasında yer almadığı saptanmıştır. Ayrıca, “yeterlilik koşulları ve kuralları” ile ilgili bilgilerin bir eski üniversitenin, bir yeni üniversitenin web sayfasında yer almadığı anlaşılmıştır.

Çizelge 4.6’da üniversitelerin Matematik Programı’na ilişkin bulgular yer almaktadır.

**Çizelge 4.6. Üniversitelerin Program Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı:
Fen/Fen-Edebiyat Fakültesi Matematik Programı (N=29)**

Program Bilgileri	Devlet Üniversiteleri (22)	Vakıf Üniversiteleri (7)	Eski Üniversiteler (19)	Yeni Üniversiteler (10)
Kazanılan Derece	21	6	18	9
Derecenin Düzeyi	20	5	17	8
Kabul ve Kayıt Koşulları	21	6	18	9
Önceki Öğrenmenin Tanınması Hakkında Kurallar	20	5	17	8
Yeterlilik Koşulları ve Kuralları	20	5	17	8
Program Profili	22	6	19	9
Öğrenme Çıktıları	22	5	19	8
Mezunların İstihdam Profilleri	22	6	19	9
Üst Derece Programlarına Geçiş	21	6	18	9
Müfredat	21	5	18	8
Sınavlar, Ölçme ve Değerlendirme	22	6	19	9
Mezuniyet Koşulları	21	6	18	9
Çalışma Şekli (Öğretim Biçimi)	20	5	17	8
Program Başkanı İletişim Bilgileri	22	4	19	7
Ortalama	21,07	5,42	18,07	8,42

Not: Parantez içindeki rakamlar, bünyesinde ilgili programın bulunduğu ilgili üniversitelerin sayısını ifade etmektedir.

Çizelge 4.6 incelendiğinde, ortalama olarak 21 devlet üniversitesinin, 19 eski üniversitenin tamamında; 7 vakıf üniversitesinin 5'inde, 10 yeni üniversitenin 8'inde matematik programını tanıtmayla ilgili tüm bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Programla ilgili bilgilerden, “derecenin düzeyi” ile “yeterlilik koşulları ve kuralları” ile ilgili bilgilerin iki devlet ve iki vakıf üniversitesinin web sayfasında yer almadığı anlaşılmıştır. Ayrıca, “müfredat” ile ilgili bilgilerin bir eski ve iki yeni üniversitenin web sayfasında yer almadığı saptanmıştır.

Sonuç olarak, yukarıdaki bulgular incelendiğinde, araştırma kapsamındaki yükseköğretim kurumlarının ilgili web sayfalarındaki araştırma kapsamındaki her

bir programda ilgili başlıkları doldurma ve içeriğini oluşturma düzeyinin çeşitlilik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Söz konusu programlardaki ilgili bölümün ortalama doldurulma oranlarının farklılık göstermesi, yükseköğretim kurumlarının kendi bünyelerindeki ilgili programa öğrenci çekebilme motivasyonunun düzeyinden kaynaklanabileceği gibi, üniversitenin ilgili programdaki akademik ve fiziki kapasitesi ile de ilgili olabilir.

Bu alt problemde yer alan program bilgi paketinin içeriği, gelecekte bu bölümü tercih edecek öğrenciler ve ilgili programın mevcut öğrencileri için rehber niteliğindedir. Örneğin, bir programdaki “öğretim biçimi” başlığının içeriğinin doldurulmuş olması, bir başka deyişle, programın öğretim biçimine ilişkin bilginin ilgili web sayfasında yer alması, ilgili programı tercih ederken potansiyel öğrencinin zamanında karar verebilmesine yardımcı olacaktır.

Program bilgilerinde yer alan “önceki öğrenmenin tanınması”, eğitim mevzuatında tam anlamıyla yerini almamıştır ve Türk eğitim sisteminde geliştirilmeye açık alanlardan biridir. Bu bölümün, bazı üniversitelerce doldurulmamış olması, kavramın tam olarak anlaşılmasından veya içselleştirilemediğinden kaynaklanabilir.

Bologna'nın önemli bir aracı olan “AKTS”, Önceki Öğrenmenin Tanınması'nı kolaylaştırmaktadır. Bu kavram, ulusal mevzuatımızda yerini bulduğunda ve tanımlandığında, önceden kazanılan ve kredi sistemini de dikkate alarak belgelendirilebilen bilgi ve becerilerin, gelecekteki eğitim ve mesleki kariyere önemli bir katkısı olacağı düşünülmektedir.

AKTS'nin kullanımı, AYA'nın diğer hedeflerine de hizmet etmektedir: Örneğin; AKTS, önceki öğrenmenin ve deneyimin tanınmasını kolaylaştırmaktadır ve hayat boyu öğrenmeye daha geniş katılıma özendirir (European Commission, 2015).

“Öğrenme Çıktıları”, bir başka ifadeyle “Öğrenme Kazanımları” konusu ise Türk yükseköğretim sisteminde önemli bir yere sahiptir.

Öğrenme Kazanımı, bir öğrenme sürecinin tamamlanmasının ardından öğrenenin neleri bileceğinin, neleri kavrayacağı ve neleri yapabileceğinin açık, gözlenebilir ve ölçülebilir biçimde tanımlanmasıdır (YÖK, 2010).

AKTS, öğrenme süreçlerinin ve öğrenme kazanımlarının şeffaflığı temelinde, kredi biriktirme ve transferi için öğrenci merkezli bir sistemdir (European Commission, 2015).

AKTS Kullanıcı Kılavuzlarında da belirtildiği gibi, her bir program için öğrenme çıktılarının, yükseköğretim kurumlarının ilgili web sayfasında yer alması gerekmektedir.

Ayrıca, araştırma kapsamındaki bazı üniversitelerin web sayfalarında incelenen ilgili programlarda, “program profili” ile ilgili bilgiye rastlanamamıştır. Program profilinde ilgili programa ilişkin özellikler yer almaktadır. Bu bilgilerin eksikliği hem yerel hem de uluslararası öğrenciler için bu programı tercih etme düzeyini azaltabileceği düşünülmektedir.

AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversitelerin kılavuzu, bu etikete sahip olmadan önce ve etiketi aldıktan sonra, “AKTS Kullanıcı Kılavuzu”dur. Bu kılavuzda, yükseköğretim kurumları, öğrenciler ve ilgili paydaşlar için bilgiler kapsamlı bir şekilde anlatılmaktadır.

4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Tartışma

Araştırmanın üçüncü alt problemi; “Bologna Süreci’nde öngörülen Ders Bilgi Paketi, Türkiye’de AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversitelerin web sayfalarındaki Ders Bilgi Paketlerine ne ölçüde yansımıştır?” idi. Bu yansıma, devlet ve vakıf üniversiteleri ile üniversitelerin kuruluş yıllarına göre ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen dört program türünden seçilmiş birer ders incelenmiştir. Bu dersler şunlardır: Eğitim Fakülteleri Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı “Psikolojiye Giriş” dersi, İİBF İktisat Programı “İktisada Giriş” dersi, Mühendislik Fakülteleri Bilgisayar Mühendisliği Programı “Bilgisayar Mühendisliğine Giriş” dersi, Fen/Fen-Edebiyat Fakülteleri’nden Matematik/ Matematik-Bilgisayar Programı “Analitik Geometri” dersi.

Her bir ders için elde edilen bulgular devlet ve vakıf üniversitesi ile üniversitelerin kuruluş yılları gruplamasına göre sunulmaktadır.

Bu alt problem çerçevesinde, üniversite web sayfalarındaki ders bilgi paketlerinde, üniversitelerdeki her bir dersle ilgili; dersin adı, dersin türü, dersin önkoşulu,

öğrenme çıktıları, dersin değerlendirilmesi, AKTS, öğrenme faaliyetleri, staj durumu, vb. konularla ilgili temel bilgilerin yer alması beklenmektedir.

Çizelge 4.7’de üniversitelerin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı’ndaki “Psikolojiye Giriş” dersine ilişkin bulgular yer almaktadır.

**Çizelge 4.7. Üniversitelerin Ders Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı:
Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı
“Psikolojiye Giriş” Dersi (N=22)**

Ders Bilgileri	Devlet Üniversiteleri (17)	Vakıf Üniversiteleri (5)	Eski Üniversiteler (17)	Yeni Üniversiteler (5)
Dersin Adı	15	4	15	4
Dersin Kodu	15	4	15	4
Dersin Türü	15	4	15	4
Dersin Seviyesi	15	3	15	3
Yıl	15	4	15	4
Yarıyıl	15	4	15	4
AKTS	15	4	15	4
Dersi Veren Öğretim Görevlisi/Görevlileri	14	3	14	3
Dersin Öğrenme Çıktıları	13	4	13	4
Öğrenim Türü	12	3	12	3
Dersin Ön Koşulu Olan Dersler	13	3	13	3
Dersin İçeriği	13	3	13	3
Ders Kitabı/Malzemesi/ Önerilen Kaynaklar	11	3	11	3
Planlanan Öğrenme Faaliyetleri ve Yöntemleri	11	3	11	3
Değerlendirme	14	3	14	3
Dersin Sunulduğu Dil	14	4	14	4
Staj Durumu	7	3	7	3
Ortalama	13,35	3,47	13,35	3,47

Not: Parantez içindeki rakamlar, ilgili program bünyesinde ilgili dersin bulunduğu ilgili üniversitelerin sayısını ifade etmektedir.

Çizelge 4.7 incelendiğinde, ortalama olarak 17 devlet üniversitesinin 13’ünde, 5 vakıf üniversitesinin 3’ünde psikolojiye giriş dersinin tanıtımıyla ilgili tüm bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Ders bilgi paketiyle ilgili bilgilerden; “dersin öğrenme çıktıları”, “öğrenim türü”, “dersin içeriği”, “ders kitabı/malzemesi/önerilen kaynaklar”, “Planlanan Öğrenme Faaliyetleri ve Yöntemleri” ile ilgili bilgilerin 4-6

devlet üniversitesiyle 1-2 vakıf üniversitesinin web sayfalarında eksik olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, dersin “staj durumu” ile ilgili bilgilerin çok az üniversitede (17 devlet üniversitesinin 7’sinde) belirtildiği görülmüştür.

Çizelge 4.7’deki bulgular üniversitelerin kuruluş yıllarına göre incelendiğinde; eski üniversitelerin 4-5’inde, yeni üniversitelerin 1-2’sinde ders bilgi paketiyle ilgili bilgilerden yukarıdaki paragrafta vurgulanan bilgilerin (“dersin öğrenme çıktıları”, “öğrenim türü”, “dersin içeriği”, “ders kitabı/malzemesi/ önerilen kaynaklar” vb.) eksik olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, dersin staj durumuyla ilgili bilgilerin hem eski hem de yeni üniversitelerin bir bölümünde (17 eski üniversitenin 7’sinde) belirtildiği görülmüştür.

Araştırma kapsamında incelenen ikinci ders, “İktisada Giriş” dersidir. Çizelge 4.8’de üniversitelerin İktisat Programı’ndaki “İktisada Giriş” dersine ilişkin bulgular yer almaktadır.

**Çizelge 4.8. Üniversitelerin Ders Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı:
İİBF İktisat Programı “İktisada Giriş” Dersi (N=26)**

Ders Bilgileri	Devlet Üniversiteleri (20)	Vakıf Üniversiteleri (6)	Eski Üniversiteler (17)	Yeni Üniversiteler (9)
Dersin Adı	19	6	16	9
Dersin Kodu	19	6	16	9
Dersin Türü	18	6	16	8
Dersin Seviyesi	16	5	14	7
Yıl	19	6	16	9
Yarıyıl	19	6	16	9
AKTS	19	6	16	9
Dersi Veren Öğretim Görevlisi/Görevlileri	16	5	14	7
Dersin Öğrenme Çıktıları	15	6	13	8
Öğrenim Türü	14	4	13	5
Dersin Ön Koşulu Olan Dersler	15	6	14	7
Dersin İçeriği	16	6	14	8
Ders Kitabı/Malzemesi/ Önerilen Kaynaklar	15	6	13	8
Planlanan Öğrenme Faaliyetleri ve Yöntemleri	11	5	9	7
Değerlendirme	17	6	15	8
Dersin Sunulduğu Dil	17	6	15	8
Staj Durumu	10	3	8	5
Ortalama	16,17	5,52	14	7,70

Not: Parantez içindeki rakamlar, ilgili program bünyesinde ilgili dersin bulunduğu ilgili üniversitelerin sayısını ifade etmektedir.

Çizelge 4.8 incelendiğinde, ortalama olarak 20 devlet üniversitesinin 16’sında, 6 vakıf üniversitesinin hemen hemen tamamında; 17 eski üniversitenin 14’ünde, 9 yeni üniversitenin 8’inde “İktisada Giriş” dersinin tanıtımıyla ilgili tüm bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Ders bilgi paketiyle ilgili bilgilerden; “dersin öğrenme çıktıları”, “öğrenim türü”, “dersin içeriği”, “ders kitabı/malzemesi/önerilen kaynaklar”, “planlanan öğrenme faaliyetleri ve yöntemleri” ile ilgili bilgilerin 5-9 devlet

üniversitesinin web sayfasında eksik olduğu gözlemlenmiştir. “Dersin seviyesi”, “öğrenim türü” ile ilgili bilgilerin, 1-2 vakıf üniversitesinin web sayfasında eksik olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, dersin “staj durumu” ile ilgili bilgilerin çok az üniversitede (20 devlet üniversitesinin 10’unda) belirtildiği görülmüştür.

Çizelge 4.8’deki bulgular üniversitelerin kuruluş yıllarına göre incelendiğinde; eski üniversitelerin 3-8’inde, “dersin seviyesi”, “dersi veren öğretim görevlisi/görevlileri”, “dersin öğrenme çıktıları”, “öğrenim türü”, “dersin içeriği”, “ders kitabı/malzemesi/ önerilen kaynaklar”, “planlanan öğrenme faaliyetleri ve yöntemleri” ile ilgili bilgilerin eksik olduğu saptanmıştır. Yeni üniversitelerin 4’ünde “öğrenim türü” ilgili bilgilerin eksik olduğu saptanmıştır. Ayrıca, dersin “staj durumu” ile ilgili bilgilerin hem eski hem de yeni üniversitelerin bir bölümünde (17 eski üniversitenin 8’inde) belirtildiği görülmüştür.

Araştırma kapsamında incelenen üçüncü ders, “Bilgisayar Mühendisliğine Giriş” dersidir. Çizelge 4.9’da üniversitelerin Bilgisayar Mühendisliği Programı’ndaki “Bilgisayar Mühendisliğine Giriş” dersine ilişkin bulgular yer almaktadır.

**Çizelge 4.9. Üniversitelerin Ders Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı:
Mühendislik Fakültesi Bilgisayar Mühendisliği Programı
“Bilgisayar Mühendisliğine Giriş” Dersi (N=25)**

Ders Bilgileri	Devlet Üniversiteleri (17)	Vakıf Üniversiteleri (8)	Eski Üniversiteler (15)	Yeni Üniversiteler (10)
Dersin Adı	17	8	15	10
Dersin Kodu	17	8	15	10
Dersin Türü	17	8	15	10
Dersin Seviyesi	15	7	13	9
Yıl	17	6	15	8
Yarıyıl	17	8	15	10
AKTS	17	8	15	10
Dersi Veren Öğretim Görevlisi/Görevlileri	16	7	14	9
Dersin Öğrenme Çıktıları	15	6	13	8
Öğrenim Türü	12	5	12	5
Dersin Ön Koşulu Olan Dersler	12	8	11	9
Dersin İçeriği	14	6	13	7
Ders Kitabı/Malzemesi/ Önerilen Kaynaklar	12	7	11	8
Planlanan Öğrenme Faaliyetleri ve Yöntemleri	11	5	11	5
Değerlendirme	15	8	14	9
Dersin Sunulduğu Dil	16	8	14	10
Staj Durumu	10	3	9	4
Ortalama	14,70	6,82	13,23	8,29

Not: Parantez içindeki rakamlar, ilgili program bünyesinde ilgili dersin bulunduğu ilgili üniversitelerin sayısını ifade etmektedir.

Çizelge 4.9 incelendiğinde, ortalama olarak 17 devlet üniversitesinin 15’inde, 8 vakıf üniversitesinin 7’sinde; 15 eski üniversitenin 13’ünde, 10 yeni üniversitenin 8’inde “Bilgisayar Mühendisliğine Giriş” dersinin tanıtımıyla ilgili tüm bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Ders bilgi paketiyle ilgili bilgilerden; “öğrenim türü”, “dersin içeriği”, “ders kitabı/malzemesi/önerilen kaynaklar”, “planlanan öğrenme faaliyetleri ve yöntemleri” ile ilgili bilgilerin 3-6 devlet üniversitesinin web sayfasında eksik

olduğu gözlemlenmiştir. Diğer taraftan, 2-3 vakıf üniversitesinin web sayfasında, “öğrenim türü”, “dersin içeriği”, “planlanan öğrenme faaliyetleri ve yöntemleri” ile ilgili bilgilerin eksik olduğu gözlenmiştir.

Çizelgedeki bulgular üniversitelerin kuruluş yıllarına göre incelendiğinde; eski üniversitelerin 2-4’ünde, “dersin seviyesi”, “dersin öğrenme çıktıları”, “öğrenim türü”, “dersin içeriği”, “ders kitabı/malzemesi/önerilen kaynaklar”, “planlanan öğrenme faaliyetleri ve yöntemleri” ile ilgili bilgilerin eksik olduğu saptanmıştır. Yeni üniversitelerin 2-5’inde “dersin öğrenme çıktıları”, “öğrenim türü”, “dersin içeriği”, “ders kitabı/malzemesi/ önerilen kaynaklar”, “planlanan öğrenme faaliyetleri ve yöntemleri” ile ilgili bilgilerin eksik olduğu saptanmıştır.

Ayrıca, dersin “staj durumu” ile ilgili bilgilerin çok az üniversitede (17 devlet üniversitesinin 10’unda, 8 vakıf üniversitesinin 3’ünde, 15 eski üniversitenin 9’unda, 10 yeni üniversitenin 4’ünde) belirtildiği görülmüştür.

Araştırma kapsamında incelenen dördüncü ders, “Analitik Geometri” dersidir. Çizelge 4.10’da üniversitelerin Matematik Programı’ndaki “Analitik Geometri” dersine ilişkin bulgular yer almaktadır.

**Çizelge 4.10. Üniversitelerin Ders Bilgi Paketine İlişkin Bulguların Dağılımı:
Fen/Fen-Edebiyat Fakültesi Matematik Programı
“Analitik Geometri” Dersi (N=29)**

Ders Bilgileri	Devlet Üniversiteleri (22)	Vakıf Üniversiteleri (7)	Eski Üniversiteler (19)	Yeni Üniversiteler (10)
Dersin Adı	21	6	18	9
Dersin Kodu	21	6	18	9
Dersin Türü	21	6	18	9
Dersin Seviyesi	20	5	17	8
Yıl	21	6	18	9
Yarıyıl	21	6	18	9
AKTS	21	6	18	9
Dersi Veren Öğretim Görevlisi/Görevlileri	20	5	17	8
Dersin Öğrenme Çıktıları	19	6	16	9
Öğrenim Türü	15	4	14	5
Dersin Ön Koşulu Olan Dersler	15	5	14	6
Dersin İçeriği	19	6	16	9
Ders Kitabı/Malzemesi/ Önerilen Kaynaklar	18	6	15	9
Planlanan Öğrenme Faaliyetleri ve Yöntemleri	14	4	12	6
Değerlendirme	19	6	16	9
Dersin Sunulduğu Dil	20	6	17	9
Staj Durumu	9	3	8	4
Ortalama	18,47	5,41	15,88	8

Not: Parantez içindeki rakamlar, ilgili program bünyesinde ilgili dersin bulunduğu ilgili üniversitelerin sayısını ifade etmektedir.

Çizelge 4.10 incelendiğinde, ortalama olarak 22 devlet üniversitesinin 18’inde, 7 vakıf üniversitesinin 5’inde; 19 eski üniversitenin 16’sında, 10 yeni üniversitenin 8’inde “Analitik Geometri” dersinin tanıtımıyla ilgili tüm bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Ders bilgi paketiyle ilgili bilgilerden; “öğrenim türü”, “planlanan öğrenme faaliyetleri ve yöntemleri” ile ilgili bilgilerin 7-8 devlet üniversitesinin web sayfasında eksik olduğu gözlemlenmiştir. Diğer taraftan, 3 vakıf üniversitesinin web sayfasında, “öğrenim türü” ve “planlanan öğrenme faaliyetleri ve yöntemleri” ile ilgili bilgilerin eksik olduğu gözlemlenmiştir.

Çizelge 4.10'daki bulgular üniversitelerin kuruluş yıllarına göre incelendiğinde; eski üniversitelerin 5-9'unda, "öğrenim türü", "planlanan öğrenme faaliyetleri ve yöntemleri" ile ilgili bilgilerin eksik olduğu saptanmıştır. Yeni üniversitelerin 4'ünde "planlanan öğrenme faaliyetleri ve yöntemleri" ile ilgili bilginin eksik olduğu saptanmıştır.

Ayrıca, dersin "staj durumu" ile ilgili bilgilerin çok az üniversitede (22 devlet üniversitesinin 9'unda, 7 vakıf üniversitesinin 3'ünde, 19 eski üniversitenin 8'inde, 10 yeni üniversitenin 4'ünde) belirtildiği görülmüştür.

Sonuç olarak, yukarıda belirtilen bulgular değerlendirildiğinde, araştırma kapsamındaki üniversitelerde ilgili bölümün ders bazında doldurulmasında, kurumsal bilgiler ve program bilgileri ile karşılaştırıldığında, daha fazla eksiklik olduğu göze çarpmaktadır.

Bir derse ilişkin tüm bilgilerin AKTS Bilgi Paketi'nin ilgili bölümünde yer alması, bu dersi alan öğrenciler için yol gösteren bir rehber niteliğindedir. Bu sebeple, yükseköğretim kurumlarının ilgili bölümleri her bir ders bazında doldurmasının öğrencilerin öğrenim hayatlarındaki planlamalarına katkısı olacaktır.

İlgili derste önerilen kaynak listesinin duyurulması, dersin öğrenme çıktılarının belirtilmesi vb. hususlar, yükseköğretimin en önemli paydaşı olan öğrenciye gereken önemin verildiğinin bir göstergesi olacaktır. Bologna'nın, öğrenci merkezli eğitim yaklaşımı da dikkate alınmış olacaktır.

Öğrenci merkezli eğitimin, "eğitim aşamalarında karar verme süreçlerine öğrencilerin de dâhil olması; öğrenene ve öğrenenin ihtiyaçlarına odaklanılması" olarak tanımlandığı gözönünde bulundurulduğunda, öğrencinin gelecekte okumak istediği programa ve dolayısıyla ilgili derslere ilişkin güncel bilgiye en kolay ve hızlı şekilde ulaşabilmesinin yolu yükseköğretim kurumlarının web sayfalarında bu bilgileri yayımlamasıdır.

Sadece AKTS Etiketini ile ödüllendirilen yükseköğretim kurumları değil, aynı zamanda tüm üniversitelerin AKTS Bilgi Paketi'ni web sayfalarında tam ve doğru olarak yayımlamaları, bu bilgileri güncellemeleri, yükseköğretim kurumlarının hem ulusal hem de uluslararası platformda şeffaflığını, tanınırlığını artırmaya çok büyük bir etkisi olacaktır. Dolayısıyla, uluslararası gelen öğrenci açısından da hareketliliğe katkısı olacaktır.

Diğer taraftan, AKTS Etiket alan üniversiteler, sadece AKTS Etiket alabilmek için değil, aynı zamanda kurumlarının görünürlüğünü daha fazla artırabilmek için ve aynı zamanda etiket aldıktan sonra da, AKTS Kullanıcı Kılavuzu'nun rehberliğini de dikkate alarak, AKTS Bilgi Paketi'ni tam ve doğru oluşturmalı, geliştirmeli ve her zaman güncellemelidir.

4.4. Dördüncü ve Beşinci Alt Problemlere Yönelik Bulgular ve Tartışma

Araştırmanın dördüncü alt problemi; “Bologna Uzmanlarının, AKTS Etiket’ne sahip üniversitelerde, Bologna Süreci’nin, “AKTS”, “Yeterlilikler Çerçevesi”, “Kalite Güvencesi”, “İstihdam Edilebilirlik”, “Uluslararasılaşma ve Hareketlilik” boyutları ile “Bologna Süreci’ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar” açısından mevcut uygulamalar hakkındaki görüşleriyle Türkiye’deki tüm yükseköğretim kurumlarında ve Avrupa Yükseköğretim Alanı’nda gelecekte sürdürülebilirliğine yönelik görüşleri nasıldır?” idi.

Araştırmanın beşinci alt problemi ise; “AKTS Etiket’ne sahip üniversitelerin BEK Başkanlarının/Kurum Bologna Koordinatörlerinin (KBK); Bologna Süreci’nin; “AKTS”, “Yeterlilikler Çerçevesi”, “Kalite Güvencesi”, “İstihdam Edilebilirlik”, “Uluslararasılaşma ve Hareketlilik” boyutlarıyla “Bologna Süreci’ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar” açısından kendi üniversitelerindeki uygulamalar ile Türkiye’deki tüm yükseköğretim kurumlarında gelecekte sürdürülebilirliğine yönelik görüşleri nasıldır” idi.

Bu bölümde, araştırmanın dördüncü ve beşinci alt problemlerine ilişkin bulgular, bilgi toplama formlarının (BTF-A:EK-3 ve BTF-B:EK-4) büyük ölçüde benzer olması nedeniyle birlikte sunulmaktadır. Bu bağlamda, dördüncü alt problemle ilgili Bologna Uzmanları Ulusal Takımı’ndan 9 Bologna Uzmanı ile beşinci alt probleme ilişkin üniversite BEK Başkanlarının/KBK’ların (23 kişi) görüşleri, bilgi toplama formlarındaki tema ve soru sırasıyla, her bir soruya verilen yanıtların nicel ve nitel analizleriyle aşağıda sunulmaktadır.

4.4.1. Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi

Uygulanan bilgi toplama formlarında (BTF-A ve BTF-B), bu boyutta 6 soru yer almaktadır.

BTF-A'nın birinci sorusu; "AKTS Etiketi ile ödüllendirilen üniversitelerde, AKTS, amacına uygun olarak kullanılıyor mu?" idi. Çizelge 4.11'de, Bologna Uzmanlarının yanıtları yer almaktadır.

Çizelge 4.11. AKTS'nin Amacına Uygun Olarak Kullanılma Durumuna ilişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Bologna Uzmanları	1	1	7	9

Çizelge 4.11 incelendiğinde, 9 Bologna Uzmanından 7'si "kısmen" yanıtını vermiştir. Diğerlerinden biri "evet", biri "hayır" yanıtı vermiştir. Bu bağlamda Bologna Uzmanlarına göre, araştırma kapsamındaki üniversitelerimizde AKTS'nin, tam olarak amacına uygun kullanılmadığı söylenebilmektedir. Bologna Uzmanlarının soruyla ilgili açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Eski alışkanlıklarını devam ettiren öğretim üyeleri ve bölümler bulunmaktadır, ders saati uygulamasını iş yüküne tercih edenlerin oranı hala çok fazladır.
- Çoğu üniversitede sadece olması gerektiği için yapılmıştır.
- Kullanım kılavuzu gereklilikleri mekanik bir şekilde yapılmaktadır.
- AKTS Etiketi alındıktan sonra, denetim ve izleme yapılmadığı için bugün birçok üniversitede pasif halde ayrı bir paket olarak sadece envanterde tutulmaktadır.
- Öğrencilerin büyük çoğunluğu bilinçli ve bilgili olmadığından ECTS sisteminin avantajlarını sorgulayamamaktadır.
- AKTS uygulaması öğrenme çıktıları temelinde öğrenci/öğrenme merkezli bir eğitim sistemini öngörmektedir. Üniversiteler bu anlamda AKTS sistemini tam anlamıyla hayata geçirebilmiş değildir.
- AKTS kredileri hedeflenen öğrenme çıktıları kazanması için öğrencinin harcayacağı iş yüküne dayanmaktadır. Öğrenme çıktılarının

kazandırılmasının yeterince analiz edilememesi nedeniyle iş yükleri de çok gerçekçi olmamaktadır.

- AKTS kredilerinin hesaplanmasında sorunlar yaşanmaktadır, farklı uygulamalar ile kredi hesaplamaları yapılmaktadır.

Diğer taraftan, BTF-B'deki birinci soru "Üniversitenizde, AKTS, amacına uygun olarak kullanılıyor mu?" idi. BEK Başkanlarının/Kurum Bologna Koordinatörlerinin (KBK) görüşleri Çizelge 4.12'de yer almaktadır.

Çizelge 4.12. AKTS'nin Amacına Uygun Olarak Kullanılma Durumuna İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Devlet Üniversiteleri	9	0	7	16
Vakıf Üniversiteleri	6	0	1	7
Toplam	15	0	8	23

Çizelge 4.12'deki bulgular incelendiğinde, AKTS Etiketini almış üniversitelerin yarısında AKTS uygulamalarının amacına uygun olduğu görülürken, 8 üniversitede "kısmen" uygulanması dikkati çekmektedir. Katılımcılardan bazıları iş yükü hesabının gerçekçi mi olduğu sorunu dile getirmiştir.

BEK Başkanlarının/KBK'nın soruyla ilgili açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- AKTS kurallarına uygun düzenlemeler olmasına rağmen iş yükü hesapları tam anlamıyla yapılamamıştır, güncellemeler zamanında gerçekleştirilememektedir.
- İş yüküne dayalı kredi sistemi YÖK tarafından zorunlu hale getirilmiş olmasına rağmen AKTS kullanan üniversiteler de arka planda yerel kredi sistemlerini kullanmaya devam etmektedir.
- AKTS temelden bir yaklaşımla gelmediği ve ilk yıllarında tamamen biçimsel kullanıldığı için hala özümsememiştir.
- AKTS kredilerinin ve iş yükünün hesaplanmasında sorunlar yaşanmaktadır.
- Bologna Süreci'ni bazı üniversiteler yeniden yapılanma fırsatı görürken, bazı üniversiteler yeniden yapılanma yapmadan mevcut kredilerini bir çarpın ile çarpıp AKTS kredilerini elde etme yoluna gitmiştir.

- Yeni öğretim üyelerinin sisteme yabancı olmaları ve bu kişiler için eğitici çalışmaların yapılmıyor olması nedeniyle sorunlar yaşanmaktadır.
- Geleneksel uygulamaya alışmış öğretim elemanları kredili sistemden kopmamaktadır.
- Öğrencilerden ders yüklerine ilişkin alınan bilgiler kimi zaman tartışmalı bilgiler olmaktadır.

BTF-A'nın ikinci sorusu; "AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversitelerde, tüm düzeylerde ve tüm öğrenciler için AKTS kredisi uygulanıyor mu?" idi. Çizelge 4.13'de Bologna Uzmanlarının yanıtları yer almaktadır.

Çizelge 4.13. Tüm Düzeylerde ve Tüm Öğrenciler İçin AKTS Kredisi Uygulanma Durumuna İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Bologna Uzmanları	3	0	6	9

Çizelge 4.13 incelendiğinde, 9 Bologna Uzmanından 6'sı "kısmen", 3'ü "evet" yanıtını vermiştir. Bu bağlamda Bologna Uzmanlarına göre, araştırma kapsamındaki üniversitelerde tüm düzeylerde ve tüm öğrenciler için AKTS kredisinin tam olarak uygulanmadığı söylenebilmektedir. Bazı yanıtlarda, önlisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde uygulamaların sınırlı olduğu üniversitelerin bulunduğu ifade edilmektedir.

Bologna Uzmanlarının soruyla ilgili açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Lisans düzeyinde de bazı dallarda eksiklikler göze çarpmaktadır.
- AKTS Etiketini, kurumdaki bütün lisans ve yüksek lisans programlarında AKTS uygulanmasını gerektirmektedir. Bazı kurumlar bu nedenle ön lisans ve doktora düzeyinde AKTS kredilendirmesini yapmamış olabilir.
- Etiketinin alınmasından sonra yapılan değişikliklerde bazı üniversitelerde geriye dönüşler olabilmektedir.

Diğer taraftan, araştırmanın BTF-B'deki ikinci sorusunda; araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarına/KBK'ya, üniversitelerinde hangi düzeylerde hangi kredi sistemi (AKTS veya yerel kredi) kullanıldığı sorulmuştur. AKTS kredisinin, genel olarak, tüm kurumlarda ve tüm düzeylerde kullanıldığı ifade edilmektedir. Genellikle, AKTS ve yerel kredinin birlikte kullanıldığı, her iki kredinin de değişik

amaçlarla uygulandığı belirtilmektedir. Yaz okulu ve yatay-dikey geçişlerde öğrencilerin mağdur edilmemesi ve üniversiteler arası uyumun sağlanması için yerel kredi kullanıldığı belirtilmektedir.

Bazı katılımcılar tarafından, önlisans, lisans ve lisansüstü için AKTS kullanılırken öğretim elemanlarının yüklerinin hesabında yerel kredi sistemi kullanıldığı ifade edilmektedir.

BTF-A'nın üçüncü sorusunda; Bologna Uzmanlarından "1 AKTS kredisinin kaç saat öğrenci iş yüküne karşılık geldiğini" açıklamaları istenmiştir. Bu bağlamda Bologna Uzmanlarının bu soruya verdiği yanıtlar analiz edildiğinde "1 AKTS kredisinin 25-30 saat öğrenci iş yüküne karşılık geldiği"nin tüm Bologna Uzmanları tarafından yanıtladığı görülmektedir. AKTS Kullanıcı Kılavuzu'ndan ve Bologna Uzmanlarının sunumlarından dolayı, üniversiteler tarafından "1 AKTS kredisinin 25-30 saat öğrenci iş yüküne karşılık geldiğinin" belirtildiği, ancak bu konudaki hesaplamaların bilinçli yapılmıyor olabileceği Bologna Uzmanları tarafından ifade edilmektedir. Bu soruya ilişkin Bologna Uzmanlarının açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Bölümler arasında hesaplama farklılıkları görülmektedir. Bazı programlarda 20 saate kadar düşerken 30 saatin üzerine çıkan programlar da bulunmaktadır.
- Uygulamada öğrencilerin 1 AKTS için 25 saatten az çalıştığı görülmektedir.

Araştırmanın BTF-B'deki 3. sorusunda, araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarına/Kurum Bologna Koordinatörlerine, "üniversitelerinde, bir AKTS kredisinin kaç saat öğrenci iş yüküne karşılık geldiği" sorulmuştur. Söz konusu katılımcıların bu soruya verdiği yanıtlar Çizelge 4.14'de yer almaktadır.

Çizelge 4.14. Bir AKTS Kredisinin Kaç Saat Öğrenci İş Yüküne Karşılık Geldiğine İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Ortalama 2-8 Saat	25-30Saat	Toplam
Devlet Üniversiteleri	1	15	16
Vakıf Üniversiteleri	1	6	7
Toplam	2	21	23

Çizelge 4.14 incelendiğinde, üniversitelerin yarısından fazlasının konuya ilişkin farkındalık düzeyinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, 1 devlet üniversitesi katılımcısının 1 AKTS kredisinin sekiz saat öğrenci iş yüküne karşılık geldiğini, 1 vakıf üniversitesi katılımcısının ise ortalama iki saate karşılık geldiğini belirtmesi dikkat çekicidir.

BTF-A'nın dördüncü sorusu; "AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversitelerde, AKTS Kredisi, öğrenme çıktılarıyla ilişkilendirilmiş midir?" idi. Çizelge 4.15'de Bologna Uzmanlarının yanıtları yer almaktadır.

Çizelge 4.15. AKTS Kredisinin Öğrenme Çıktılarıyla İlişkilendirilme Durumuna İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Bologna Uzmanları	4	0	5	9

Çizelge 4.15 incelendiğinde, 9 Bologna Uzmanından 5'i "kısmen", 4'ü "evet" yanıtını vermiştir. Bu bağlamda Bologna Uzmanlarına göre, araştırma kapsamındaki üniversitelerde AKTS kredisinin öğrenme çıktılarıyla ilişkilendirilme durumunun tamamlanmadığı ifade edilebilmektedir. Bologna Uzmanlarının soruyla ilgili açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Özellikle akredite olan programlarda bu uygulama daha sağlıklı yürütülmektedir. Çünkü öğrenme çıktıları ile öğrenim yöntemleri direkt ilişkilidir. Bu sayede krediler daha doğru işlemektedir.
- Lisans ve lisansüstü düzeyde ilişkilendirme yapılmış olmasına rağmen, önlisans düzeyinde ilişkilendirmenin eksik olduğu görülmektedir.
- Kılavuzda o şekilde belirtildiği için ilişkilendirilmiş gözükmemektedir, ancak doğrudan ölçme yöntemlerine bakıldığında yazılmış olan öğrenme çıktılarına karşılık gelmediği fark edilmektedir.
- Üniversitelerde AKTS kredileri genellikle ders programı ve içerikleri ile ilişkilendirilmekte, öğrenme çıktıları ile dolaylı ilişki kurulmaktadır. Uygulama henüz öğrenme çıktıları temelinde değildir.
- Öğrenme çıktıları ile AKTS kredisini ilişkilendiren çok az sayıda üniversite bulunmaktadır.

Araştırmanın BTF-B'deki dördüncü sorusu “Üniversitenizde, AKTS Kredisi, öğrenme çıktılarıyla ilişkilendirildi mi?” idi. BEK Başkanlarının/KBK'nın yanıtları Çizelge 4.16'da yer almaktadır.

Çizelge 4. 16. AKTS Kredisinin Öğrenme Çıktılarıyla İlişkilendirilme Durumuna İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Devlet Üniversiteleri	14	0	2	16
Vakıf Üniversiteleri	5	0	2	7
Toplam	19	0	4	23

Çizelge 4.16 incelendiğinde, BEK Başkanlarının/KBK'nın büyük çoğunluğu, bu soruyu, kendi üniversitelerindeki uygulamaları açısından “evet” olarak yanıtlamıştır. Açıklamalarda, AKTS kredisi ile öğrenme çıktılarının ilişkilendirildiği genellikle tüm kurumlar tarafından ifade edilmektedir. Bazı düzeylerde (örneğin yüksek lisans) ve programlarda ilişkilendirmenin tamamlanmadığı belirtilmektedir.

BTF-A'nın beşinci sorusu; “AKTS Bilgi Paketi (Program bilgi paketleri, ders bilgi paketleri, genel bilgiler, vb.), tüm düzeyler için, AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversitelerin WEB sayfasında yayımlanmış mıdır?” idi. Bologna Uzmanlarının yanıtları Çizelge 4.17'de yer almaktadır.

Çizelge 4. 17. AKTS Bilgi Paketinin Web Sayfasında Yayımlanma Durumuna İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Bologna Uzmanları	6	0	3	9

Çizelge 4.17 incelendiğinde, 9 Bologna Uzmanından 6'sı “evet”, 3'ü “kısmen”, yanıtını vermiştir. Bu bağlamda Bologna Uzmanlarına göre, AKTS Bilgi Paketi'nin araştırma kapsamındaki üniversitelerin web sayfalarında yayımlandığı ifade edilebilmektedir. Bologna Uzmanlarının soruyla ilgili açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Etiketinin alınabilmesi için yayınlanması bir zorunluluktur. Ancak, bazı üniversitelerde artık sadece inaktif olarak yer almaktadır.
- Web sayfalarında, bulunması zor bir noktada olsa, genellikle yer almaktadır.

- Ağırlıklı olarak lisansta tamamlanmaktadır. Yüksek lisans ve doktora da gerek program düzeyinde gerekse ders düzeyinde eksiklere rastlanabilmektedir. Lisansta da bazen belirli dallarda eksikler göze çarpmaktadır.
- Bazı kurumlarda ise etiket alındıktan sonra yapılan değişiklikler sırasında geriye dönüşler olabilmektedir.
- Bazı üniversiteler sadece bu etiketi almak için ayrı bir web sayfası düzenlemiştir. AKTS bilgi paketi tüm taraflarla paylaşılmamaktadır.

Araştırmanın BTF-B'deki beşinci sorusu "AKTS Bilgi Paketi (Program bilgi paketleri, ders bilgi paketleri, genel bilgiler, vb.), tüm düzeyler için, üniversiteniz web sayfasında yayımlanıyor mu?" idi. BEK Başkanlarının/KBK'nın görüşleri Çizelge 4.18'de yer almaktadır.

Çizelge 4. 18. AKTS Bilgi Paketinin Web Sayfalarında Yayımlanma Durumuna İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Devlet Üniversiteleri	14	0	2	16
Vakıf Üniversiteleri	7	0	0	7
Toplam	21	0	2	23

Çizelge 4.18 incelendiğinde, BEK Başkanlarının/KBK'nın büyük çoğunluğu, AKTS Bilgi Paketi'ni web sayfalarında yayımladığını belirtmiştir. Bir devlet üniversitesi katılımcısı tarafından, lisans ve yüksek lisans düzeyleri için yayımlandığı, ancak önlisans ve doktora düzeyinde çalışmaların devam ettiği belirtilmiştir. Bir devlet üniversitesi katılımcısı, müfredat değiştikten sonra güncelleme yapılamadığını belirtmiştir.

BTF-A'nın altıncı sorusunda; Bologna Uzmanlarına "Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında ve Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda, AKTS uygulamalarının sürdürülebilirlik açısından gelecekteki durumuna" ilişkin görüşleri sorulmuştur. Bologna Uzmanlarının yanıtları aşağıda belirtilmektedir:

- Eğer AKTS kredileri tam anlamıyla öğrenme çıktıları ile ilişkilendirilirse sürdürülebilirlik açısından karşılaştırılabilir ve değerlendirilebilir bir ölçüt haline alabilir. İşte o zaman gerçek anlamını bulacaktır.

- Öğrenme çıktılarının ulaşılabilir, değerlendirilebilir ve ölçülebilir olması AKTS uygulamalarının sürdürülebilirliği için en temel husustur. Öğrenme çıktılarının kazandırılması için planlanan aktivitelerin çok iyi tanımlanması gerekir.
- Önemli bir şeffaflık aracı olduğu için sürdürülecektir. Ayrıca dünyanın başka bölgelerinde de ülkeler birbirinin yükseköğretim sistemlerini anlamak için Bologna Süreci uygulama araçlarını örnek almaya başlamıştır. Dünyada yükseköğretim alanındaki rekabetin bu birbirini anlama çabalarını hızlandıracağı düşünülmektedir.
- Hareketlilik anlamında kullanılması yaygınlaşarak devam edecektir. Bu anlamda faydalıdır. Ancak AKTS'nin tek başına kredili sistem olarak kullanılması yönündeki uygulamalar azalabilir, hatta bazı kurumlarda yerel krediye geçiş yapılabilir.
- Türkiye'de AKTS öncesi uygulanan kredi belirleme yöntemi ile AKTS sistemi karşılaştırıldığında Türkiye açısından sistemin sürdürülebilir olmayacağı söylenebilir. Ancak AYA'da bu tür bir kredi sistemi olmadığı için AKTS Avrupa'da sürdürebilir olacaktır.
- AKTS uygulamaları, hem AYA'da hem de Türkiye'de sistem olarak benimsenmiş ve uygulamaya geçmiştir. Ancak içselleştirilmesi ve kalite güvencesi boyutunun geliştirilmesi zaman içerisinde gerçekleşecektir.
- Ulusal yükseköğretim otoritelerinin bunu çeşitli araçlarla, yazılım paketleriyle izlemesi, çıktıları itibarıyla ödüllendirmesi gerekir, başka türlü sürdürülebilir olamaz.
- Sürdürülebilirlik konusu Türkiye'nin yükseköğretim ve uluslararasılaşma politikaları ile doğrudan ilgilidir.

Diğer taraftan, BTF-B'nin 6. sorusu ile araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarına/KBK'ya "Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında, AKTS uygulamalarının sürdürülebilirlik açısından gelecekteki durumuna" ilişkin görüşleri sorulmuştur. Bir devlet üniversitesi katılımcısı, sistemin zamanla gerileyeceğini düşünmekte, Türkiye'nin büyük ve köklü üniversitelerinin hala AKTS'ye geçmemiş olmasını da buna gerekçe olarak göstermektedir. Katılımcıların yanıtları aşağıda belirtilmektedir:

- AKTS, öğrenci lehine bir sistem olarak oturmuş görünmektedir. Türkiye'deki diğer kurumların da bu sisteme geçmesi ulusal anlamda aynı dilin konuşulabilmesinin yanı sıra tanınırlık anlamında da katkı sağlayacaktır.
- Üniversite üst yönetimi ve YÖK'ün tutumuna bağlıdır. Eğer bu tutum devam ederse sürekli hale gelir.
- Sürdürülebilirlik açısından AKTS uygulamalarının sürekli güncel, kolay ulaşılabilir ve anlaşılabilir olması gerekmektedir.
- Yükseköğretim kurumlarının önemli bir kısmında sisteme inanç konusunda bir motivasyon azalması olduğu gözlemlenmektedir.
- AKTS uygulamalarının sürdürülebilirliği, paydaşların sistemi benimsemelerine ve uygulamalarına bağlıdır.
- Öğrenci merkezli AKTS uygulamaları öğrenci hareketliliğini ve öğrencilerin yurtdışında gördükleri eğitimlerinin kendi ülkelerinde tanınmasını kolaylaştıracaktır. Bu sistem ile farklı ülkelerin eğitim kurumlarında öğrenim gören değişim öğrencilerinin aldıkları derslerin sonuçlarının olabildiğince adil bir biçimde ilgili kurumlarca karşılıklı olarak tanınması sağlanabilecektir.
- Sürdürülebilirlik açısından öğretim üyelerinin daha ilgili olması gerekmektedir.
- AKTS süreci tüm yükseköğretim sisteminde uygulanır hale gelmedi ki sürdürülebilir olsun.
- Türkiye'de AKTS sistemine geçişin yasal zorunluluk şeklinde gerçekleşmiş olması, birliktelikten doğan kolaylığı sağlamıştır.
- Her döneme kesinlikle 30 AKTS suni uygulamalara yol açmaktadır. Avrupa Yükseköğrenim alanında verilen esnekliğin bizde de tanınması gerekmektedir.
- YÖK Kalite Kurulu sürdürülebilirlik konusunda belirleyici olacaktır.

Sonuç olarak, Bologna Uzmanlarının ve BEK Başkanlarının/Kurum Bologna Koordinatörlerinin, bilgi toplama formlarındaki “AKTS” bölümünde yer alan aynı içerikli sorulara yanıtları değerlendirildiğinde; AKTS'nin amacına uygun olarak kullanılması konusunda Bologna Uzmanlarının 7'si “kısmen” yanıtını vermiştir.

Bologna Uzmanları, yükseköğretim kurumlarının konuyu içselleştirmediğini, AKTS hesaplamalarının doğru yapılmadığını, AKTS uygulamalarının AKTS Kullanıcı Kılavuzu'nun gerekliliği olduğu için mekanik bir şekilde dikkate alındığını belirtmiştir. Diğer taraftan, AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversitelerin BEK Başkanları/KBK, 15'i "evet", 8'i "kısmen" olmak üzere büyük oranda, üniversitelerinde AKTS'nin amacına uygun olarak kullanıldığını ifade etmiştir. Burada bir çelişki ortaya çıkmaktadır. Söz konusu üniversitelerin söz konusu katılımcılarının açıklamaları incelendiğinde ise, öğrencilerin iş yükü hesaplamalarında sorunlar yaşandığı belirtilmektedir. Aynı zamanda, bazı üniversitelerin yerel krediyi hala kullanmaya devam ettikleri de belirtilmektedir.

AKTS Etiketini alan üniversitelerde, AKTS'nin tüm düzeylerde uygulanmasına ilişkin Bologna Uzmanlarının 6'sının görüşü "kısmen" iken; söz konusu üniversitelerin ilgili katılımcılarının bu soruya yanıtı genel olarak AKTS kredisi kullanıldığı şeklindedir. Ancak, söz konusu üniversiteler yerel kredi kullanmaya da devam etmektedir.

Bir AKTS kredisinin kaç saatlik öğrenci iş yüküne karşılık geldiği sorusuna Bologna Uzmanlarının hepsi ve ilgili üniversitelerin ilgili katılımcılarının büyük çoğunluğu "25-30 saat arası" şeklinde yanıt vermiştir. Bologna Uzmanları, hesaplamaların bilinçli yapılmadığı hususuna dikkat çekmektedir.

AKTS kredisinin, araştırma kapsamındaki üniversitelerde, öğrenme çıktılarıyla ilişkilendirme durumuna ilişkin sorusunu, Bologna Uzmanlarının 5'i "kısmen", 4'ü "evet" olarak yanıtlamıştır. Diğer taraftan, söz konusu üniversitelerin söz konusu katılımcılarının büyük çoğunluğu ise "evet" olarak yanıtlamıştır. Burada bir çelişki ortaya çıkmaktadır.

AKTS Bilgi Paketi'nin üniversitelerin web sayfasında yayımlanması sorusuna ilişkin olarak Bologna Uzmanları ve söz konusu üniversitelerin ilgili katılımcıları büyük oranda "evet" yanıtını vermiştir. Ancak, bazı Bologna Uzmanları tarafından belirtilen "Bazı üniversiteler sadece bu etiketi almak için ayrı bir web sayfası düzenlemiştir" görüşü dikkat çekicidir.

AKTS uygulamalarının gelecekte sürdürülebilirliği durumuna ilişkin "olumlu" ve "olumsuz" yanıtlar bulunmaktadır. Ancak hem Bologna Uzmanlarının hem de araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarının/KBK'nın yaklaşımı,

politika belirleyicilerin kararlılığı ve tutarlılığı ile bu konunun doğrudan ilgili olduğudur.

6111 sayılı Kanun çerçevesinde, yükseköğretim kurumlarında öğrenci iş yüküne dayalı kredi sistemi bir zorunluluk haline dönüşmüştür. Bir başka ifadeyle, bu kredi sistemi, yasal olarak da güvence altına alınmıştır. Ancak, yükseköğretim kurumlarının söz konusu kredi sistemini, bir zorunluluk olmanın ötesinde, içselleştirmesi gerekmektedir. Bu kredi sisteminin aynı zamanda bir şeffaflık ve tanınırlık aracı olduğunun bilincinde olarak AKTS uygulamalarının ve hesaplamalarının amacına uygun bir şekilde üniversitelerde yürütülmesi ve sürdürülmesi önemlidir. Ayrıca, AKTS Etiketinin bir zorunluluğu olan AKTS Bilgi Paketi'nin, web sayfasında görünür ve kolay bulunabilir olması üniversitelere olumlu anlamda katkı sağlayacaktır.

4.4.2. Yeterlilikler Çerçevesi

Uygulanan bilgi toplama formlarında (BTF-A ve BTF-B), bu boyutta 6 soru yer almaktadır.

BTF-A'nın yedinci sorusu; "AKTS Etiketinin ödüllendirilen üniversitelerde, tüm düzeylerde yer alan tüm programların yeterlilikleri tanımlanmış mıdır?" idi. Bologna Uzmanlarının yanıtları Çizelge 4.19'da yer almaktadır.

Çizelge 4. 19. Tüm Düzeylerde Yer Alan Tüm Programların Yeterliliklerinin Tanımlanma Durumuna İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Bologna Uzmanları	4	0	5	9

Çizelge 4.19 incelendiğinde, 9 Bologna Uzmanından 4'ü "evet", 5'i "kısmen" yanıtını vermiştir. Bu bağlamda Bologna Uzmanlarına göre, araştırma kapsamındaki üniversitelerde tüm düzeylerde yer alan tüm programlarının yeterliliklerinin tanımlanmış olduğu ifade edilememektedir. Bologna Uzmanlarının soruyla ilgili açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- AKTS Etiketinin için lisans ve yüksek lisans yeterliliği gerekli olduğundan birçok üniversite sadece bu gerekliliği yerine getirmiştir. Ön lisans ve doktora yeterlilikleri bazı üniversitelerde tanımlanmamıştır.

- Lisans düzeyinde bazen belirli dallarda eksiklikler göze çarpmaktadır.
- YÖK tarafından üniversitelere gönderilen yazıların faydası olmuştur.

Araştırmanın BTF-B'deki yedinci sorusu “Üniversitenizde, tüm düzeylerde yer alan tüm programlarınızın yeterlilikleri tanımlandı mı?” idi. BEK Başkanlarının/KBK'nın görüşleri Çizelge 4.20'de yer almaktadır.

Çizelge 4.20. Tüm Düzeylerde Yer Alan Tüm Programların Yeterliliklerinin Tanımlanma Durumuna İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Devlet Üniversiteleri	14	0	2	16
Vakıf Üniversiteleri	7	0	0	7
Toplam	21	0	2	23

Çizelge 4.20 incelendiğinde, devlet üniversitelerinin BEK Başkanlarının/KBK'nın büyük çoğunluğu bu soruyu “evet” olarak yanıtlamıştır. Vakıf üniversitelerinin BEK Başkanlarının/KBK'nın tamamı tüm düzeylerde yer alan tüm programların yeterliliklerinin tanımlandığını ifade etmektedir.

Bu soruya “Kısmen” olarak yanıt veren bir devlet üniversitesi katılımcısı, bazı bölümlerde henüz tanımlanmadığını belirtmiştir. Öğretim üyelerinin iş yükünü bahane ederek yeterli çabayı göstermediğini belirtmiştir.

Bir devlet üniversitesi katılımcısı, üniversitelerinin TYYÇ kapsamında seçilen pilot üniversitelerden biri olduğu için ilgili çalışmalarını tamamladıklarını belirtmiştir.

BTF-A'nın sekizinci sorusu; “Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi'nde (TYYÇ) öngörülen yeterlilikler ile AKTS Etiketleri ile ödüllendirilen üniversitelerde yürütülen programların yeterlilikleri arasında bağ kurulmuş mudur?” idi. Bologna Uzmanlarının yanıtları Çizelge 4.21'de yer almaktadır.

Çizelge 4.21. TYYÇ'de Öngörülen Yeterlilikler ile Programların Yeterlilikleri Arasında Bağ Kurma Durumuna İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	TOPLAM
Bologna Uzmanları	3	0	6	9

Çizelge 4.21 incelendiğinde, 9 Bologna Uzmanından 3'ü “evet”, 6'sı “kısmen” yanıtını vermiştir. Bu bağlamda Bologna Uzmanlarına göre, TYYÇ'de öngörülen

yeterlilikler ile araştırma kapsamındaki üniversiteler bünyesinde yürütülen programların yeterlilikleri arasında bağ kurulduğunu ifade etmek mümkün değildir. Bologna Uzmanlarının açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Bu konu, AKTS Etiketini için zorunlu bir standart değildir, uygulama Türkiye’de güzel bir örnek olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, ilişkilendirme genel olarak şekilsel olarak yapılmakta, program çıktılarının TYYÇ’nin düzey tanımlayıcıları ile gerçek anlamda ilişkilendirilmesi ve bunun kanıtlanması iyileştirmeye açık alanlardandır.
- TYYÇ, program yeterliliklerini yazmayı kolaylaştırmıştır.
- Kurulan bağ şekilsel bir noktada kalmıştır. YÖK’ün konunun arkasında durması durumunda yıllar içinde daha doğru bir ilişkilendirme yapılacaktır.
- Birtakım eksiklikler olmakla birlikte büyük ölçüde bağ kurulmuş durumdadır.
- Çok sayıda üniversite bu çalışmayı alan yeterlilikleri ya da Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ile ilişkilendirerek yapmış olmakla birlikte, YÖK’ün sürekli uyarısına rağmen hala bu bağı kurmayan üniversiteler mevcuttur.
- Ön lisans ve doktora düzeyleri için belirlenmemiş olabilir.

Araştırmanın BTF-B’deki sekizinci sorusu “TYYÇ’de öngörülen yeterlilikler ile üniversitenizde yürütülen programların yeterlilikleri arasında bağ kuruldu mu?” idi. Bu soruya ilişkin BEK Başkanlarının/KBK’nın görüşleri Çizelge 4.22’de yer almaktadır.

Çizelge 4.22. TYYÇ’de Öngörülen Yeterlilikler ile Programların Yeterlilikleri Arasında Bağ Kurma Durumuna İlişkin BEK Başkanlarının/KBK’nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Devlet Üniversiteleri	11	0	5	16
Vakıf Üniversiteleri	7	0	0	7
Toplam	18	0	5	23

Çizelge 4.22 incelendiğinde, vakıf üniversitelerinin BEK Başkanlarının/KBK’nın tamamı söz konusu bağı kurulduğunu belirtmektedir. Devlet üniversitelerinin çoğunda TYYÇ’de öngörülen yeterlilikler ile yürütülen programlardaki yeterlilikler arasında bağ kurulduğu, matrislerin tanımlandığı ve web sitelerinde yayınlandığı

yönünde açıklamalar yapılmıştır. Bazı devlet üniversitelerinde ise bağlantıların kısmen tanımlandığı, eksikliklerin olduğu belirtilmiştir. Birimler arasında birlikteliğin sağlanamadığı da ifade edilmiştir.

Bir vakıf üniversitesi, lisans düzeyinin tamamlandığını, yüksek lisansın tanımlamalarının da kısmen yapıldığını belirtmiştir. Bir vakıf üniversitesi katılımcısı, bu konuda YÖK Bologna Uzmanlarından doğrudan destek alındığını belirtmiştir.

BTF-A'nın dokuzuncu sorusu; "AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversitelerde, ders öğrenme çıktılarıyla program yeterlilikleri arasında bağ kurulmuş mudur?" idi. Çizelge 4.23'de Bologna Uzmanlarının yanıtları yer almaktadır.

Çizelge 4.23. Ders Öğrenme Çıktılarıyla Program Yeterlilikleri Arasında Bağ Kurma Durumuna İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	TOPLAM
Bologna Uzmanları	5	0	4	9

Çizelge 4.23 incelendiğinde, 9 Bologna Uzmanından 5'i "evet", 4'ü "kısmen" yanıtını vermiştir. Bu bağlamda Bologna Uzmanlarına göre, ders öğrenme çıktılarıyla program yeterlilikleri arasında bağ kurulduğu ifade edilebilmektedir. Bologna Uzmanlarının açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Tam anlamıyla ilişkilendirilmediği üniversiteler bulunmaktadır.
- İlk uygulanan süreçlerden biri olduğu için bütün üniversiteler tarafından ders öğrenme çıktılarıyla program yeterlilikleri arasında, birtakım eksiklikler olmasına rağmen bağ kurulmuştur. İlişkinin kalite boyutu iyileştirmeye açıktır.
- Önlisans ve doktora düzeyleri için eksiklikler bulunmaktadır.

Araştırmanın BTF B'deki dokuzuncu sorusu "Üniversitenizde, ders öğrenme çıktılarıyla program yeterlilikleri arasında bağ kuruldu mu? idi. BEK Başkanlarının/KBK'nın görüşleri Çizelge 4.24'de yer almaktadır.

Çizelge 4.24. Ders Öğrenme Çıktılarıyla Program Yeterlilikleri Arasında Bağ Kurma Durumuna İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kismen	Toplam
Devlet Üniversiteleri	14	0	2	16
Vakıf Üniversiteleri	7	0	0	7
Toplam	21	0	2	23

Çizelge 4.24 incelendiğinde, araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarının/KBK'nın hemen hemen tamamı söz konusu bağın kurulduğunu belirtmektedir. Açıklamalardan, bazı üniversitelerde birtakım eksiklikler olmakla birlikte bağ kurma çalışmalarının genellikle yapıldığı anlaşılmaktadır.

Bir devlet üniversitesi katılımcısının açıklamasında, “bağlantının mecburen kurulmaya çalışıldığı, fakat zorla yapılan kâğıt üstündeki işten ne kadar hayır beklendiği” sorulmaktadır. Bir vakıf üniversitesi katılımcısı ise “lisans düzeyinde bağ kurma işleminin yapıldığını, yüksek lisans düzeyinde çalışmaların devam ettiğini” belirtmektedir.

BTF-A'nın onuncu sorusu; “AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversiteler, yürütmekte olduğu programlar kapsamında yer alan derslere ait ders kataloğunu güncel tutuyor mu?” idi. Çizelge 4.25’de Bologna Uzmanlarının yanıtları yer almaktadır.

Çizelge 4.25. Ders Kataloğunun Güncel Tutulmasına İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kismen	TOPLAM
Bologna Uzmanları	1	0	8	9

Çizelge 4.25 incelendiğinde, 9 Bologna Uzmanından 1’i “evet”, 8’i “kısmen” yanıtını vermiştir. Bu bağlamda Bologna Uzmanlarına göre, ders kataloğunun tamamıyla güncel tutulduğu ifade edilememektedir. Bologna Uzmanlarının açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Kataloğun güncellenmesi için sürekli olarak iyileştirme çalışmaları yapılması gerekmektedir. Bu da program yeterliliklerine ulaşma düzeyinin ölçülmesi ile gerçekleştirilebilir. Akredite olan programlarda güncelleme sürekli yapılmaktadır.

- Bazı üniversiteler güncelleme yaparken bazıları yapmamaktadır. Ayrıca, aynı bilgiler web sitesinde birden fazla bölümde yer almakta, bir bölümde güncellenip diğer bölümde güncelleme yapılmadığında, aynı web sitesinde aynı konuda iki ayrı bölümde farklı bilgi verme durumu ve uyumsuzluk ortaya çıkmaktadır.
- AKTS ile öğrenci bilgi sistemlerinin veritabanının farklı olduğu üniversiteler bulunmaktadır. Üniversite kendi işleyişi için öğrenci veri tabanını kullanmaktadır, AKTS kredilerini ise değişim öğrencileri için gerekli bir kredi sistemi olarak değerlendirmektedir. Bu sebeple güncellemede sorunlar yaşanmaktadır. Diğer taraftan, etiket almamış bazı üniversitelerde ise bu durumun tam tersine rastlanabilmektedir.
- Üniversitelerin AKTS Etiketini aldıktan sonra ders kataloglarını güncel tutup tutmadıklarına ilişkin ülke düzeyinde kurumsal bir takip sistemi bulunmamaktadır. Ancak, üniversitelerin önemli bir kısmının bu uygulamayı benimsedikleri ve sistemlerini güncelledikleri düşünülmektedir.
- Üniversitelerin birçoğunda tek veri tabanı bulunmamaktadır. Ancak güncellemeleri statik olarak AKTS paketine aktaran üniversiteler bulunmaktadır.
- Ders kataloğunu güncel tutan üniversiteler bulunmakla birlikte, etiket aldığı tarihten beri aynı tutan üniversiteler de bulunmaktadır.

Araştırmanın BTF-B'deki onuncu sorusu "Üniversitenizde, yürütülmekte olan programlar kapsamında yer alan derslere ait ders kataloğu güncel tutuluyor mu?" idi. BEK Başkanlarının/KBK'nın görüşleri Çizelge 4.26'da yer almaktadır.

Çizelge 4.26. Ders Kataloğunun Güncel Tutulmasına İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Devlet Üniversiteleri	14	0	2	16
Vakıf Üniversiteleri	7	0	0	7
Toplam	21	0	2	23

Çizelge 4.26 incelendiğinde, araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarının/KBK'nın hemen hemen tamamı üniversitelerinde ders kataloğunun

güncel tutulduğunu ifade etmektedir. Açıklamalara göre, üniversitelerin birçoğunda ders katalogları düzenli olarak güncellenmektedir ve düzenli güncelleme yapmak için yazılımlar kullanılmaktadır. “Kısmen” güncelleme yapıldığını belirten üniversitelerde ise bu durumun eğitim öğretim sistemine tam entegrasyon sağlanmamasına bağlandığı ifade edilmektedir. Bir katılımcı tarafından, ders kataloğu anlayışının oturması için, çok ciddi bir “ders koordinatörlüğü” kavramına ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.

BTF-A'nın onbirinci sorusu; “AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversiteler, TYYÇ'ye yönelik uygulamalarını web sayfalarında yayımlamış mıdır?” idi. Çizelge 4.27'de Bologna Uzmanlarının yanıtları yer almaktadır.

Çizelge 4.27. TYYÇ'ye Yönelik Uygulamaların Web Sayfasında Yayımlanma Durumuna İlişkin Bologna Uzmanlarının Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	TOPLAM
Bologna Uzmanları	6	0	3	9

Çizelge 4.27 incelendiğinde, 9 Bologna Uzmanından 6'sı “evet”, 3'ü “kısmen” yanıtını vermiştir. Bu bağlamda, Bologna Uzmanlarına göre, TYYÇ'ye yönelik uygulamalar üniversitelerin web sayfasında yayımlanmaktadır. Bologna Uzmanlarının açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Etiketinin alınabilmesi için bir mecburiyet olmasından dolayı, web sayfalarında, TYYÇ'ye yönelik uygulamalar yayınlanmıştır.
- YÖK tarafından üniversitelere gönderilen yazıların etkisi olmuştur.
- Yayımlamış olan üniversiteler bulunmakla birlikte, tümü yayımlamamıştır.

Araştırmamızın BTF-B'deki onbirinci sorusu “Üniversitenizde, TYYÇ'ye yönelik uygulamalarınız web sayfasında yayımlanıyor mu?” idi. BEK Başkanlarının/KBK'nın görüşleri Çizelge 4.28'de yer almaktadır.

Çizelge 4.28. TYYÇ'ye Yönelik Uygulamaların Web Sayfasında Yayımlanma Durumuna İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kismen	Toplam
Devlet Üniversiteleri	11	4	1	16
Vakıf Üniversiteleri	7	0	0	7
Toplam	18	4	1	23

Çizelge 4.28 incelendiğinde, bu soruyu, araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarının/KBK'nın 18'i "evet", 4'ü "hayır", 1'i "kısmen" olarak yanıtlamıştır. Söz konusu yanıtlardan, araştırma kapsamındaki üniversitelerin yarısından fazlasının TYYÇ'ye yönelik uygulamalarını üniversiteleri web sayfasında yayımladığı anlaşılmaktadır. Devlet üniversitelerinin 3'ü bu konuda çalışmaları olmadığını belirtmiştir. Vakıf üniversitelerinin ise tamamı TYYÇ'ye yönelik uygulamalarını web sayfalarında yayımladığını; bir vakıf üniversitesi, lisans düzeyinde yapılan çalışmaların tamamen yayınlandığını, yüksek lisans ile ilgili ise kısmen yayımlandığını belirtmiştir.

BTF-A'nın onikinci sorusunda, Bologna Uzmanlarına, Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında, TYYÇ uygulamalarının sürdürülebilirlik açısından gelecekteki durumuna ilişkin görüşleri sorulmuştur. Bologna Uzmanlarının açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Öncelikli olarak tüm yükseköğretim kurumlarının TYYÇ uygulamalarını tüm programları için sağlayıp daha sonra bulunulan bölge ve meslekler açısından değerlendirerek sürdürmeleri gerekmektedir. Sadece yükseköğretim de yapılması yeterli değildir. Alttan gelen eğitim sistemlerinde de bir zorunluluk olmalıdır.
- Tamamıyla, YÖK'ün konunun arkasında durmasına bağlıdır. YÖK, yükseköğretim kurumlarına güncellemeleri yaptırmayı başarabildiği sürece sürdürülebilir olacaktır, aksi durumda zaman içinde silinip gidecektir.
- YÖK tarafından arada sürdürüleceği doğrultusunda işaret verilmediği takdirde hemen terkedilebilir. Üniversitelerin genelinde, yeterliliklerin, eğitim kalite süreçlerinin çerçevesini/altyapısını oluşturduğunu fark eden öğretim elemanı ve/veya yöneticiler çoğunluğu oluşturmamaktadır.

- Ulusal yeterlilikler çerçeveleri ülkelerin eğitim sistemlerini gözden geçirmeleri ve yeniden yapılandırmaları, uluslararası şeffaflık ve tanınma açısından son yıllarda ortaya çıkmış en önemli araçlardan biridir. Bundan sonra ki süreçte de hem diğer ülkelerde ve hem de Türkiye'de giderek daha önem kazanacaktır ve bu doğrultuda yapılmakta olan çalışmalar ivme kazanacaktır.
- Etkin bir izleme ve güncelleme yapıldığında, YÖK ve MEB, TYÇ'yi kendi çerçevelerine ve izleme süreçlerine işlediğinde uygulamalar sürdürülebilir olacaktır. Mevcut durumda, etkin çalışmanın önünde bir engel görünmemektedir. Tamamen kurumların insan kaynakları, yönetim ve teknik kapasitelerine bağlı bir durumdur.
- Bologna projesi üniversitelerimizde bu konunun uygulanması için bir hareket yaratmaktadır. Bologna projesi uygulamasının devamlılığı ile bu mümkün olabilecektir.
- Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi gibi bu konunun da çok uzun zaman alacağı düşünülmektedir.
- TYYÇ dikkate alınarak oluşturulan program çıktılarının, mezunlar, işverenlerden alınan geri bildirimler ve bölgesel ihtiyaçlar gözönünde bulundurularak güncellenmesi gerekmektedir.

Bir Bologna Uzmanı, bu konunun kurumların önceliğinde olmadığını, bu nedenle de sürdürülebilir olduğunu düşünmediğini ifade etmektedir. Özellikle, bu işi takip edenlerin geri durması noktasında, çalışmaların devam edeceğine yönelik inancının sınırlı olduğunu belirtmektedir.

Diğer taraftan, BTF-B'nin onikinci sorusu da "Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında, TYYÇ uygulamalarının sürdürülebilirlik açısından gelecekteki durumuna ilişkin görüşünüz nedir?" idi. BEK Başkanlarının/KBK'nın açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- TYYÇ çalışmalarını YÖK'ün desteği ile bütün kurumların tamamlaması, Türkiye yükseköğretim alanının tanınırlığı ve sunulan hizmetlerin kalitesinin belirlenmesi ve yükseltilebilmesi açısından önemli görülmektedir. Ayrıca, bu çalışmalarla, üniversitelerin izlenebilirlik ve şeffaflık konusunda gelişmelerine de katkı sağlanmaktadır.

- Sürdürülebilirlik tamamen üniversite üst yönetimine ve YÖK'ün tutumuna bağlıdır.
- TYYÇ konusunda üniversitelerde farkındalıklar artmakta olduğu için gelecekte bu uygulama sürdürülebilecektir.
- Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında TYYÇ uygulamalarının sürdürülebilirliği, kurumların bu uygulamaları benimsemesi ile sağlanabilir.
- Öncelikle ülkenin kendi ihtiyaçlarına göre yeni güncel bir sistem oluşturmak gerekmektedir.
- TYYÇ'nin şu anda ne kadar oturtulabildiği ve uygulanabildiği tartışmaya açıktır.
- Kesinlikle sürdürülmeli ve kalite çalışmaları desteklenmelidir.
- Bu haliyle sürdürülemez. Çünkü TYYÇ'nin nasıl sürdürüleceğine dair bir yönetmelik bulunmamaktadır.
- Düzeltme ve revizelerle sürdürülebilirliğin iyileştirilmesi sağlanacaktır.
- TYYÇ'nin sadece üniversitelerin idari ve akademik personeli seviyesinde bilinmesi yeterli değildir. TYYÇ'nin, ders öğrenim çıktılarının, program yeterliliklerinin öğrenciler tarafından da bilinmesi durumunda sürdürülebilirlik sağlanabilecektir.
- TYYÇ'de tanımlanan kriterler, özellikle bazı alanlarda, başlıkların çok geniş kapsamlı içeriğe sahip olması nedeniyle, karmaşık ve analiz edilmesi güç ifadeler barındırmaktadır.
- Tüm programlara akreditasyon alma zorunluluğu getirilirse ve ders öğrenim çıktıları ile program yeterlilikleri ve amaçları düzgün ve düzenli olarak ölçülürse sürdürülebilir.

Diğer taraftan, bir vakıf üniversitesi katılımcısı tarafından bu soru “TYYÇ uygulamalarının ne olduğunu bilen akademisyen sayısını sorgularsanız sorunuza cevap bulabilirsiniz” olarak yanıtlanmıştır.

Bu konuda geri bir adım atıldığı şeklinde bir algı bulunduğundan, bu haliyle sürdürülebilir olduğunun düşünülmediği ifade edilmektedir. YÖK Kalite Kurulu'nun getireceği temel ilkelerin bu anlamda belirleyici olacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, Bologna Uzmanlarının ve BEK Başkanlarının/KBK'nın, bilgi toplama formlarında (A ve B) “Yeterlilikler Çerçevesi” bölümünde yer alan aynı içerikli

sorulara yanıtları değerlendirildiğinde özetle aşağıdaki hususlar ortaya çıkmaktadır.

AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversitelerde, tüm düzeylerde yer alan tüm programların yeterliliklerinin tanımlanmasına ilişkin olarak Bologna Uzmanları, ön lisans ve doktora düzeyinde söz konusu yeterliliklerin bazı üniversitelerde tanımlanmadığını belirtmektedir. Diğer taraftan, araştırma kapsamındaki üniversitelerin ilgili katılımcılarının büyük çoğunluğu üniversitelerinde bu çalışmanın yapıldığını ifade etmektedir.

TYYÇ'de öngörülen yeterlilikler ile AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversitelerde yürütülen programların yeterlilikleri arasında bağ kurulduğuna ilişkin soruyu Bologna Uzmanlarının 6'sı "kısmen" olarak yanıtlamıştır. İlgili üniversitelerin çoğunluğu ise bu soruyu "evet" olarak yanıtlamıştır ve bu noktada bir çelişki oluşmaktadır. Bologna Uzmanlarının açıklamaları analiz edildiğinde ise söz konusu çelişkinin sebebi daha net olarak ortaya çıkmaktadır. TYYÇ'de öngörülen yeterlilikler ile program yeterlilikleri arasındaki ilişkinin şekilsel düzeyde kaldığı Bologna Uzmanlarının açıklamalarında ifade edilmektedir.

AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversitelerde, ders öğrenme çıktılarıyla program yeterlilikleri arasında bağ kurulduğuna ilişkin soruyu Bologna Uzmanları ve ilgili üniversitelerin BEK Başkanları/KBK'ları çoğunlukla olumlu yanıtlamıştır.

"AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversitelerin, yürütmekte olduğu programlar kapsamında yer alan derslere ait ders kataloğunu güncel tutuyor mu?" sorusunu 8 Bologna Uzmanı "kısmen" olarak yanıtlamıştır. Söz konusu soruyu ilgili üniversitelerin büyük çoğunluğu ise "evet" olarak yanıtlamıştır. AKTS Etiketini almanın bir ön koşulu olan ders kataloğu, yükseköğretim kurumlarının web sayfasında bulunmaktadır. Ancak, Bologna Uzmanlarının açıklamaları da dikkate alınarak, öğrenciler ve ilgili yükseköğretim paydaşları için kataloğun güncel tutulmasının öneminin üniversitelere anlatılması konuya ilişkin ilerleme kaydedilmesine yardımcı olacaktır.

AKTS Etiketini ile ödüllendirilen üniversitelerin, TYYÇ'ye yönelik uygulamalarını web sayfalarında yayımlama durumuna ilişkin soruyu Bologna Uzmanları ve ilgili üniversiteler büyük oranda olumlu yanıtlamıştır. Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında, TYYÇ uygulamalarının sürdürülebilirlik açısından gelecekteki durumuna ilişkin olarak hem Bologna Uzmanları hem de ilgili üniversiteler bir takip sisteminin olmasının sürdürülebilirliğe katkısı olacağını ifade etmektedir.

Sonuç olarak, açıklamalar dikkate alındığında, Türk yükseköğretim sisteminde ulusal yeterlilikler çerçevesi ile ilgili çalışmaların devam etmesi, üniversite üst yönetiminin yönlendirmesi, süreci sahiplenmesi ve YÖK'ün konuyu üniversitelerde uygulama boyutunda izlemesi ile mümkün olabileceği anlaşılmaktadır. Ayrıca, BUUT Projeleri ve YÖK tarafından üniversitelere gönderilen TYYÇ ile ilgili yazılar, üniversitelerde bu konuya önem verildiği algısı yaratmaktadır. Bir izleme mekanizmasının oluşturulması durumunda, üniversiteler tarafından konu içselleştirilmese dahi yapılması/tamamlanması gereken bir görev olarak düşünüldüğü anlaşılmaktadır.

4.4.3. Kalite Güvencesi

Uygulanan bilgi toplama formlarında (BTF-A ve BTF-B), bu boyutta 4 soru yer almaktadır.

BTF-A'nın 13. sorusunda; Bologna Uzmanlarına, AKTS Etiketini alan üniversitelerin kalite güvencesi sistemlerinin oluşturulmasına ve uygulanmasına yönelik çalışmaları hakkındaki görüşü sorulmuştur. Bologna Uzmanlarının açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- AKTS etiketi alan üniversitelerin çoğunda kurumsal değerlendirmenin varlığı kaçınılmazdır. Ancak AKTS program bazında belirlenen bir ölçüt olduğundan her programın kalite güvence sistemini oluşturması gerekmektedir. Bu yönde programların kalite güvencesi sistemlerini oturtmaya yardımcı olacak dernekler (MÜDEK, FEDEK, MİAK, vb.) kurulmuş her bir alan için de kurulmaya devam etmektedir. Bu sistemler işlemeye tam anlamıyla başladığında AKTS kredisi anlamlı hale gelecektir.
- Genelde bir çaba ve birçok akredite olan bölüm bulunmaktadır. YÖK tarafından önümüzdeki dönemde düzenli olarak tüm programların akreditasyonu isteneceğinden hızla yaygınlaşacaktır. Bir rekabet unsuru haline gelince otomatikleşecektir.
- Henüz birbiri ile doğrudan alakalı olduğu tüm kurumlarca fark edilmiş değildir.
- AKTS uygulamaları, kapsamı ve içeriği göz önüne alındığında kalite güvencesinin esaslarını oluşturmaktadır. AKTS Etiketini alan üniversiteler

de bu anlamda etikete ulaşarak önemli bir alt yapı ve standart oluşturmuş durumdadır.

- YÖK, MEB ve MYK'nın kalite güvence mekanizmaları ve kurulları oluşturulmuş durumdadır. Birkaç bağlantı eksikliği de giderilince sistem sorunsuz duruma geçecektir.
- AKTS Etiketini, çoğu üniversitede kalite güvencesi için herhangi bir değişim oluşturmamıştır. Kaliteye inanan yükseköğretim kurumlarında ise akreditasyon çalışmaları yapılmaktadır.
- Bu üniversitelerde çalışmaların az da olsa hızlanmış olabileceği düşünölmektedir. Ancak gerçekten kalite güvence sisteminin oluşması üst düzey yöneticilerin tutumuna çok bağlıdır.
- Sadece AKTS Etiketini alan üniversitelerin değil tüm üniversitelerin, programlarının bağımsız kuruluşlar tarafından akreditasyonu için sistematik çalışmalar yapmaları gerektiği düşünölmektedir.

Araştırmanın BTF-B'deki onüçüncü sorusu, "Üniversitenizde, kalite güvencesi sistemlerinin oluşturulmasına ve uygulanmasına yönelik çalışmalar yapıldı mı?" idi. BEK Başkanlarının/KBK'nın bu soruya ilişkin görüşleri Çizelge 4.29'da yer almaktadır.

Çizelge 4. 29. Kalite Güvencesi Sistemlerinin Oluşturulmasına ve Uygulanmasına Yönelik Çalışmalara İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımını (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Devlet Üniversiteleri	10	1	5	16
Vakıf Üniversiteleri	5	0	2	7
Toplam	15	1	7	23

Çizelge 4.29 incelendiğinde, bu soruyu, araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarının/KBK'nın 15'i "evet", 1'i "hayır", 7'si "kısmen" olarak yanıtlamıştır. Söz konusu yanıtlardan, araştırma kapsamındaki üniversitelerde kalite güvencesi sistemlerinin oluşturulmasına ve uygulanmasına yönelik çalışmaların yapıldığı anlaşılmaktadır. Devlet üniversitelerinin BEK Başkanlarının/KBK'nın çoğunluğu üniversitelerinde kalite güvencesi sistemlerinin oluşturulması çalışmalarının yapıldığını veya yapılmaya başlandığını belirtmektedir. Bazı vakıf üniversiteleri katılımcıları, kalite komisyonlarının

oluşturulduğunu, periyodik olarak komisyon toplantılarının düzenlendiğini ifade etmektedir. Kalite güvencesi sistemi ile ilgili zaman zaman çalışmaların yapıldığı, ancak bu çalışmaların düzenli ve sürdürülebilir olmadığı bazı katılımcılar tarafından belirtilmektedir.

Program akreditasyon çalışmaları ile ilgili olarak bazı programlar için akreditasyon işlemlerinin tamamlandığı, bazı programlar için devam ettiği belirtilmektedir. Bazı üniversiteler, ADEK, İç Kontrol ve EFQM mükemmellik modeli çalışmaları yaptığını ifade etmektedir.

BTF-A'nın ondördüncü sorusunda, Bologna Uzmanlarına, kalite güvencesi çalışmaları çerçevesinde, AKTS Etiket alan üniversitelerin iç değerlendirme çalışmaları (birim kurulması, personel atama, iç değerlendirme raporunun hazırlanması, kurum internet sayfasında yayınlanması, vb.) hakkındaki görüşü sorulmuştur. Bologna Uzmanlarının bu soruya ilişkin açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Bu konuda üniversiteler, ülke düzeyinde 2005 yılından itibaren (özellikle YÖDEK çalışmaları ile) başlatılan kalite çalışmaları ile önemli bir farkındalık geliştirmiş ve iç değerlendirme konularında değerli çalışmalar yerine getirmiştir. Çalışmalar genellikle bir rektör yardımcısı koordinasyonunda, AKTS ve Erasmus koordinatörleri ile akademik ve idari birimler tarafından yürütülmektedir. Ancak, tüm bu çalışmaların daha kurumsal alt yapıya ve bir işleyişe ihtiyacı bulunmaktadır.
- Üniversitelerde öğrenci işleri daire başkanlığı altında bir birim kurulması, bu birimin yeterli personelle donatılması ve AKTS çalışmalarının bu birimce izlenmesi süreklilik sağlayacaktır.
- AKTS Etiketine sahip olunması, o üniversitedeki çalışmanın da aynı hızda olması anlamına gelmemektedir. Kalite güvencesi çalışmalarının zayıf olduğu düşünülmektedir.
- Bu konuda 28 Temmuz 2015'te Resmi Gazete'de yayımlanan "Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği" ve bu kapsamda oluşturulan Kalite Kurulu'nun çalışmalarını takip etmek gerekmektedir.

Diğer taraftan, BTF-B'nin ondördüncü sorusunda, BEK Başkanlarına/Kurum Bologna Koordinatörlerine, üniversitelerinde, kalite güvencesi çalışmaları

çerçevesinde, iç değerlendirme çalışmalarına (birim kurulması, personel atama, iç değerlendirme raporunun hazırlanması, kurum internet sayfasında yayınlanması, vb.) yönelik neler gerçekleştirildiği sorulmuştur. Bazı üniversiteler iç değerlendirme çalışmalarının yapıldığını ifade ederken bazıları üniversitelerinde bu çalışmaların yapılmadığını dile getirmektedir. Vakıf üniversitelerinin ise tamamı bu yönde çalışmalar yaptığını belirtmektedir.

Bir devlet üniversitesi, iç denetim birimlerinin düzenli olarak denetlemelerde bulunduğunu ve rapor hazırladığını, aynı zamanda kurumsal SWOT analizi yapan bir kurulları bulunduğunu, bu analiz sonuçlarının web sayfalarında yayımlandığını belirtmektedir. Bir başka devlet üniversitesi katılımcısı, ADEK ve YÖDEK süreçlerinde yapıldığını ancak daha sonra yapılmadığını belirtmektedir.

Bir başka devlet üniversitesi, ADEK çalışmalarının yapıldığını, bu konu ile ilgili eğitim öğretim, Ar-Ge, idari konular gibi başlıklarda alt komisyonlar oluşturulduğunu, paydaş analizleri, akademik ve idari personel anketleri gerçekleştirildiğini ifade etmektedir. Geline nokta kurum kalite komisyonunun oluşturulduğunu, strateji daire başkanlığı bünyesinde iç kontrol birimi kurulduğunu ve çalışmaların devam ettiğini belirtmektedir.

Bir devlet üniversitesi, üniversitelerinde iç kontrol çalışmaları ile ilgili komisyonlar oluşturulduğunu, belli dönemlerde incelemeler yapıldığını, üniversitelerinde bir kalite kurulu kurulduğunu, bu kurulun EFQM mükemmellik modeli üzerinde çalıştığını ifade etmektedir.

BTF-A'nın onbeşinci sorusunda, Bologna Uzmanlarına, kalite güvence çalışmaları çerçevesinde, AKTS Etiket alan üniversitelerin dış değerlendirme çalışmaları (kurumsal dış değerlendirme, program akreditasyonu vb.) hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Bologna Uzmanlarının bu soruya ilişkin açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- İç değerlendirmenin yapılmasını sağlayan en önemli etmenlerden biri dış değerlendirme değildir. Doğru kredilendirme için iç değerlendirmenin arkasından dış değerlendirme gelmelidir. Program yeterlilikleri, öğrenme çıktıları, ders öğrenim çıktıları ve AKTS ilişkisi program bazında akreditasyona sahip üniversitelerde daha doğru ve sürdürülebilir olmuştur.

- Bazı programlarda yapılmıştır. Ancak, yurtdışı akreditasyon kurumu olmayan alanlarda ulusal kurumun güven kazanması ve tarafsız olması zaman alacağı için YÖK tarafından ciddi adımlar atılması gerekmektedir.
- Uluslararası akreditasyon alacak kadar ilerde olan bazı kurumların AKTS Etiketi ile hiç ilgilenmedikleri bilinmektedir. Türkiye'de bu konuda bir tür bölünme yaşanmaktadır. Uluslararası program akreditasyonunu tercih eden kurumlar AKTS çalışmalarını adeta ikisi farklı şeylermiş gibi ve "YÖK zorunlu tuttuğu için" yaparken diğer bir grup üniversite ise ulusal program akreditasyonunu tercih etmektedir ve onlar AKTS ders kataloğunun ve yeterliliklerin bu amaçla da kullanılabileceğini fark etmiş durumdadır.
- AKTS Etiketi alan üniversiteler kalite güvencesi için öngörülen alt yapıyı ve standartları önemli ölçüde oluşturmuş oldukları için dış kalite güvencesi süreçlerinde de başarılı olabilmektedir.
- Türkiye için YÖK tarafından genel bir dış değerlendirme çerçevesi oluşturulabilir ve uyarlanabilir. Bütün dış değerlendiriciler de bunu dikkate alır.
- Bu konuda MÜDEK, MİAK, FEDEK vb. kurumlarla çalışmalar yapılmaktadır. EUA ile dış değerlendirme yapan kurum sayısı oldukça fazladır. Ancak, bunun ülke içinde yapılabilmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir.
- AKTS Etiketi alan üniversitelerin dikkate alması gereken en önemli işlev kurumsal dış değerlendirme ve program akreditasyonlarının yapılmasıdır. Öğrenci işleri daire başkanlığı altındaki bir birimde İngilizce bilen, akreditasyon ve dış değerlendirme süreçleriyle ilgili eğitim almış personelle bu çalışmalar süreklilik kazanabilir.
- YÖK tarafından zorunlu hale getirilmedikçe zor bir süreç olacağı düşünülmektedir.
- Bu konuda 28 Temmuz 2015'de Resmi Gazete'de yayımlanan "Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği" ve bu kapsamda oluşturulan Yükseköğretim Kalite Kurulu'nun çalışmalarını takip etmek gerekmektedir.

Araştırmanın BTF-B'deki onbeşinci sorusu, "Üniversiteniz herhangi bir dış değerlendirme (kurumsal dış değerlendirme, program akreditasyonu vb.) sürecinden geçti mi?" idi. BEK Başkanlarının/KBK'nın görüşleri Çizelge 4.30'da yer almaktadır.

Çizelge 4.30. Dış Değerlendirme Durumuna İlişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın Görüşlerinin Dağılımı (Sayı)

	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Devlet Üniversiteleri	8	2	6	16
Vakıf Üniversiteleri	2	1	4	7
Toplam	10	3	10	23

Çizelge 4.30'daki bulgular incelendiğinde, bu soruyu, araştırma kapsamındaki üniversitelerin 10'u "evet", 3'ü "hayır" ve 10'u "kısmen" olarak yanıtlamıştır. Yanıtlardan, üniversitelerin dış değerlendirme ile ilgili faaliyetler yürüttüğü anlaşılmaktadır. Devlet üniversitelerinin çoğunda dış değerlendirme çalışmalarının yapıldığı, ikisinde ise herhangi bir dış değerlendirmenin yapılmadığı görülmektedir.

Açıklamalara göre, dış değerlendirmeler ulusal (MÜDEK, FEDEK, MİAK, vb.) ve uluslararası (EUA, EFQM vb.) akreditasyon kurumları tarafından yapılmaktadır.

Türk Standartları Enstitüsü (TSE) tarafından ISO 9000, 9001 Kalite Yönetim Sistemi kapsamında dış değerlendirmeden geçen üniversiteler bulunmaktadır.

Devlet üniversitelerinde, bazı bölümler ve programlar için dış değerlendirme ve akreditasyon çalışmalarının yapıldığı, diğer bölüm ve programlar için çalışmaların devam ettiği anlaşılmaktadır. Vakıf üniversitelerinde ise genel olarak program akreditasyonlarının yapıldığı ve yapılmaya devam ettiği anlaşılmaktadır.

Dış değerlendirme konusunda bazı üniversitelerde başlangıç düzeyinde çalışmalar yapıldığı, bir vakıf üniversitesinde bu konuda çalışma yapılmadığı görülmektedir.

BTF-A'nın onaltıncı sorusunda, Bologna Uzmanlarına, Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında ve Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda, kalite güvencesi/akreditasyon çalışmalarının sürdürülebilirlik açısından gelecekteki durumuna ilişkin görüşü sorulmuştur. Bologna Uzmanlarının bu soruya ilişkin açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Kalite güvence sisteminin işletiliyor olması sürekli iyileştirme anlamına gelmesiyle birlikte standardizasyona gidiş anlamına da gelmektedir. Program akreditasyonları üniversitenin kalite güvence sistemine bağlı ancak özgür olmalıdır.
- Bu konuda sürdürülebilirlik, Kalite Kurulu'nun yapacağı adil ve tarafsız çalışmalar ile YÖK'ün arkasında durabilmesine bağlıdır.
- Sürdürülebilirlik açısından kalite güvencesi/akreditasyon konusunun tüm yükseköğretim kurumlarınca farkındalığının sağlanması gerekmektedir. Halâ bir farkındalık sağlanamamış olması ise önemli bir sorundur.
- YÖK tarafından çıkartılan yeni yönetmelik ile bu konudaki çalışmaların hız kazanması beklenmektedir. Gelecekte yasal düzenlemeler yapılarak konunun önemi arttırılacaktır ve yükseköğretim kurumlarının gündeminde kaçınılmaz olarak daha fazla yer alacaktır.
- Ulusal otoritenin işi sahiplenmesi gerekmektedir. Bu konuda yeterince farkındalık olduğu için bundan sonra ulusal otorite ve yükseköğretim kurumlarının inisiyatifindedir.
- Üniversiteler, gelecekte kendilerini bekleyen öğrenci tercihi problemi nedeniyle kalite güvencesi çalışmalarını önceleyen bir yapıya doğru gitmektedir.
- Dünyada yükseköğretimle ilgili gelişmeler ve rekabet bu çalışmaların sürdürülebilirliğine katkıda bulunacaktır.
- Sürdürülebilir olması için ENQA ve ESG ile uyum sağlanmalıdır.

BTF-B'nin onaltıncı sorusunda, BEK Başkanlarına/Kurum Bologna Koordinatörlerine, Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında, kalite güvencesi/akreditasyon çalışmalarının sürdürülebilirlik açısından gelecekteki durumuna ilişkin görüşleri sorulmuştur. Açıklamalara göre; YÖK Kalite Kurulu'nun getireceği temel ilkelerin bu anlamda belirleyici olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, kalite güvencesi sisteminin oluşturulması, bölüm ve program bazında akreditasyonların hayata geçirilmesinde itici gücün özellikle vakıf üniversiteleri için öğrenciler, veliler ve iş dünyası olduğu ifade edilmektedir. Bu soruya ilişkin BEK Başkanlarının/KBK'nın açıklamaları aşağıda sunulmaktadır:

- Türkiye üniversitelerinin kalite güvencesi anlamında alacağı tedbirler ve gerçekleştireceği çalışmalar global pazarda rekabet edebilirliğe katkı

sağlayacaktır. Aynı zamanda, akademik seviyesi yüksek, iş piyasasında aranan niteliklere sahip mezunlar yetiştirebilmek ve bilimsel araştırmaların sayısını ve niteliğini artırmak anlamında da katkı sağlayacaktır.

- Bunun için bir Yükseköğretim Kalite Güvencesi Kurulu oluşturulmuştur. Kurulun koordine edici ve zorlayıcı etkisi sonucu çalışmalar hareketlenebilir. Ancak yükseköğretimde rekabet ortamı oluşmadan, konuyla ilgili bilinç oluşturulmadan ve gerekli eğitim süreçleri yaşanmadan yapılanlar kağıt üzerinde kalır ve sürdürülemez olur.
- Kalite belgesi alan kurumların kadro ve öğrenci tercihlerinde avantajlı duruma gelmesi halinde sürdürülebilirlik mümkün olur.
- Kalite Güvencesi çalışmalarının içselleştirilebilmesi için ortak kalite adımları, kriterleri vb. standartlar belirlenerek veya belirlenmişse yayımı ve gelişimi sağlanarak bu konuda bizzat üniversitelerin kendi personelinden uzmanlar yetiştirilmelidir, hareket yetki ve kabiliyeti verilmelidir. Bu şekilde olmazsa kalite çalışmaları belli başlı üniversitelerin tekeli dışına çıkmayacaktır.
- ÖSYS Kılavuzunda akredite olmuş programların ilan edilmesi, kamuoyunda bu konuda yapılan açıklamalar, sistemin sürdürülebilir olacağını göstermektedir.
- Gelecekte birçok yükseköğretim kurumunda akreditasyon çalışmaları artarak devam edecektir. Belli bir kalitenin yakalanması açısından yararlı bir uygulamadır.
- Üniversitenin öğrencileri ve akademisyenleri kalite güvencesi/akreditasyon uygulamalarından yarar sağladığı müddetçe sürdürülebilir.
- Akreditasyon konusundaki bilinçlenmenin artmasıyla, öğrencilerin ve ailelerin akredite programlara talebi artacaktır. Özellikle tanıtım kılavuzlarına bu bilginin işlenmesi ile konu önem kazanacaktır. Talep, eğitimde kalitenin yükselmesi ile sonuçlanacaktır.

Sonuç olarak, Bologna Uzmanlarının ve BEK Başkanlarının/KBK'nın, bilgi toplama formlarında "Kalite Güvencesi" bölümünde yer alan aynı içerikli sorulara yanıtları değerlendirildiğinde, Kalite güvencesine ilişkin çalışmaların yükseköğretim kurumları tarafından çoğunlukla yapıldığı ve yapılmaya devam edildiği ve

üniversitelerin bu konuya önem verdiği anlaşılmaktadır. Üniversitelerin bu çalışmaları yaptığını destekler nitelikte olan bir Bologna Uzmanı'nın görüşü ise "AKTS Etiket alan üniversitelerin kalite güvencesi için öngörülen alt yapıyı ve standartları önemli ölçüde oluşturmuş oldukları için dış kalite güvencesi süreçlerinde de başarılı olabildiği" şeklindedir. İç değerlendirme yapılmasını sağlayan en önemli etmenlerden birinin de dış değerlendirme olduğu ayrıca belirtilmiştir. AKTS Etiket alan üniversitelerin dikkate alınması gereken en önemli işlevin kurumsal dış değerlendirme ve program akreditasyonlarının yapılması olarak ifade edilmiştir.

Bir Bologna Uzmanı tarafından ise, sadece AKTS Etiket alan üniversitelerin değil tüm üniversitelerin programlarının bağımsız kuruluşlar tarafından akreditasyonu için sistematik çalışmalar yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Özetle, açıklamalar dikkate alındığında, hem Bologna Uzmanları hem de araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanları/KBK yükseköğretimde kalite güvencesine ilişkin olarak iki güncel gelişmeye dikkat çekmektedir. ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu'nda üniversitelerin akredite edilen programlarının yer alması üniversitelerde bu konuda farkındalığın, rekabetin ve ayrıca bu yönde çalışmaların artırılmasına katkı sağlayacaktır. Bir diğer husus ise 23 Temmuz 2015 tarihinde yayımlanan "Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği"nin esaslarının ve bu yönetmelik çerçevesinde oluşturulan Yükseköğretim Kalite Kurulu'nun faaliyetlerinin üniversitelerde kalite güvencesine yönelik çalışmaların sürdürülebilirliği açısından da yakından izlenmesi gerektiğidir. Alanyazın incelendiğinde, bu konu ile ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen bulguların araştırmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Örneğin, Öztürk (2012) tarafından yapılan çalışmada, Türk yükseköğretim sisteminde kalite çalışmalarına destek olacak temel çalışmanın asgari standartların belirlenmesi ve uygulanması olduğu belirtilmektedir.

Dolayısıyla, yukarıda belirtilen gelişmeler de kalite güvencesi ile ilgili çalışmaların sistematik bir hale dönüştürüleceğinin ve giderek üniversitelerin gündeminde de daha fazla yer alacağının bir göstergesidir. Yükseköğretim sistemindeki söz konusu güncel gelişmelerin eğitimde kalitenin artmasına olumlu bir etkisi olacağı düşünülmektedir.

4.4.4. İstihdam Edilebilirlik

Uygulanan bilgi toplama formlarında (BTF-A ve BTF-B), bu boyutta 2 soru yer almaktadır.

BTF-A'nın onyedinci sorusunda, Bologna Uzmanlarına, Bologna Süreci çalışmalarıyla bağlantılı olarak, AKTS Etiketli alan üniversitelerin, mezunlarının istihdamını artırmaya yönelik çalışmaları (program geliştirme sürecinde mezun ve işveren görüşlerinin alınması, kariyer etkinlikleri düzenlenmesi, kariyer merkezleri kurulması, endüstriyle ortaklıkların artırılması, staj ve uygulamalı çalışmaların artırılması vb.) hakkındaki görüşü sorulmuştur. Bologna Uzmanlarının bu soruya ilişkin açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Kalite güvence sistemi ve program akreditasyonu bu amaçla yapılmaktadır. Akreditasyonun temel amacı geri dönütlerle zayıf yanları güçlendirmek için programın müfredatında yapılması gerekenleri ortaya çıkarmaktır.
- Tüm kurumlarda bu çalışmalar başlatılmış durumdadır. Ancak kurumlar anlamları hakkında genelde doğru fikir sahibi değildir. Şekil bazında kalan birçok çalışma mevcuttur. Kısa süreli güzel uygulamalar olsa da yönetim değişiklikleri nedeniyle uzun vadeli ve kurumsal kalite çalışmalarının yapılması çok zordur.
- Tarafların birbirlerine inanmamaları sebebiyle birkaç özel örnek dışında bu konuda zayıf kalınmaktadır.
- AKTS ve kalite güvencesi çalışmaları ile birlikte üniversiteler bu konularda daha kurumsal yaklaşımlar ve uygulamalar geliştirmektedir. Birçok üniversite program çıktılarının belirlenmesinde paydaş görüşlerine başvurmaya başlamıştır. Kariyer merkezlerinin faaliyetleri genişletilmektedir. Staj, eğitim-öğretim programlarının önemli bir parçası haline getirilmektedir. Bu konuların diğer üniversitelere kıyasla AKTS Etiketli alan üniversitelerin daha fazla gündeminde olması beklenmektedir.
- Bu konu aslında ulusal otorite olarak YÖK'ün üreteceği veri tabanına bağlıdır. YÖK, bu konuda özendirici olabilir.
- AKTS Etiketli almanın bu çalışmalara doğrudan katkısı sınırlıdır.

- Mezunların ve mezunları istihdam eden işverenlerin geri bildirimleri periyodik olarak alınmalıdır. Kariyer etkinliklerinin düzenlenmesi ve staj uygulamaları da önemli hususlardır.

BTF-B'nin onyedinci sorusunda, araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarına/Kurum Bologna Koordinatörlerine, Bologna Süreci çalışmalarıyla bağlantılı olarak, üniversitelerinde mezunların istihdamını artırmaya yönelik (program geliştirme sürecinde mezun ve işveren görüşlerinin alınması, kariyer etkinlikleri düzenlenmesi, kariyer merkezleri kurulması, endüstriyle ortaklıkların artırılması, staj ve uygulamalı çalışmaların artırılması vb.) neler yapıldığı sorulmuştur. Açıklamalara göre, üniversitelerin büyük bir çoğunluğunda bu konuda çalışmalar yapılmakta ve yapılmaya devam etmektedir. Bazı üniversiteler kariyer merkezlerini kurmuş, üniversite- sanayi işbirliği konusunda çalışmalar yapmaya başlamıştır. Aynı zamanda, birçok üniversitenin kariyer günleri adı altında öğrencileri ile işverenleri bir araya getirme faaliyetleri yaptığı anlaşılmaktadır.

Staj çalışmalarının daha verimli hale getirilmesi için üniversiteler ile sanayi odaları arasında işbirliği yapıldığı belirtilmektedir. İstihdam edilebilir mezunlar vermek üzere paydaşlardan dönütler alan ve gerekli güncellemeleri yapan üniversiteler bulunmaktadır.

Mezunların girdikleri işleri takip etmek üzere veri tabanı çalışmalarının yapılmadığı, mezun takip sistemlerinin genel olarak oluşturulmadığı da bazı üniversiteler tarafından ayrıca belirtilmektedir. Bazı üniversiteler ise bu çalışmaların sınırlı düzeyde yapıldığını belirtmektedir.

Vakıf üniversitelerinin bu konuya büyük önem verdikleri ve çalışmalar yürüttükleri anlaşılmaktadır. Kariyer merkezlerinin vakıf üniversitelerinin tümünde kurulu ve aktif faaliyette olduğu; sanayi ile işbirlikleri yapıldığı; işverenlerin aradıkları niteliklerle ilgili çalışmalar yapıldığı anlaşılmaktadır.

Üniversiteler tarafından kariyer günleri düzenlendiği, böylece öğrenciler ile işverenlerin bir araya gelmesinin sağlandığı belirtilmektedir. Birçok üniversitenin, mezun öğrencileri ile iletişim kurmak üzere gerekli birimleri kurmuş olduğu anlaşılmaktadır.

BTF A'nın onsekizinci sorusunda, Bologna Uzmanlarına, Bologna Süreci uygulamalarının, Türkiye'deki tüm yükseköğrenim mezunlarının istihdamını gelecekte nasıl etkileyebileceği sorulmuştur. Sürecin içselleştirilmesi en sorunlu

bölüm olarak değerlendirilmektedir. Bologna Uzmanlarının bu soruya ilişkin açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Uluslararası platformda tanınırlığı sağlar ve istihdam edilebilirliği kolaylaştırır.
- Şeffaf bir şekilde uygulanır ve üniversitelerin karşılaştırmalı durumları paylaşırsa ciddi anlamda istihdamı ve dolayısıyla üniversitelerin tercih edilirliğini etkiler.
- Olumlu etkileyeceği kesindir. Bu çalışmalar ile Türkiye'deki yükseköğretim programları ulusal ve uluslararası düzeyde daha tanımlı ve şeffaf hale gelmektedir. Tüm çalışmalar yükseköğretim sisteminin kalitesini yükseltmekte ve mezunların istihdamını daha tanımlı ve anlamlı hale getirmektedir.
- Uygulamaların devamlı olarak ve geliştirilerek yapılması mezunların iş dünyasına daha kolay uyum sağlamalarına neden olacağından olumlu olur.

Ayrıca, “Otoritelerin bugünkü iş yapma tarzları ve siyasilerin daha fazla öğrenci kaydedilmesi için özellikle taşra üniversitelerinde yeni programların açılmasına yönelik baskıları” gerekçe gösterilerek iki Bologna Uzmanı tarafından bu konuda olumsuz görüş bildirmektedir.

BTF-B'nin onsekizinci sorusu da “Bologna Süreci uygulamaları, Türkiye'deki tüm yükseköğrenim mezunlarının istihdamını gelecekte nasıl etkileyebilir veya etkileyecektir?” idi. BEK Başkanlarının/KBK'nın açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Bologna Süreci ile mezunların alanlarındaki yeterlilik düzeylerinin belli bir standardın üzerinde tutulmasına dair çalışmalar yapılmış olması bu mezunların istihdam edilebilirliğini yükseltmiştir. Aynı şekilde bu süreçte öğrenciler arasında artan farkındalık düzeyi de istihdam anlamında farklı arayışları da doğurmaktadır ve kazanımları artan mezunların girişimcilik düzeyinin de arttığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda devam edecek gelişmelerin, gelecekteki mezunların da istihdam düzeyini artıracığı öngörülmektedir.
- Bologna Süreci uygulamaları ile yükseköğrenim görmek ya da çalışmak amaçları ile Avrupa'da kolayca dolaşabilmeleri hedeflenmektedir.

Yükseköğretim sistemlerinin kendilerine özgü farklılıkları korunarak birbirleriyle karşılaştırılabilir olması ve uyumlu hale getirilmesiyle bir ülkeden ya da yükseköğretim sisteminden bir diğerine geçişin kolaylaşacağı ve böylece öğrencilerin ve öğretim görevlilerinin hareketliliği ile istihdamın artacağı düşünülmektedir.

- Ülke nüfusunun diğer AB ülkelerinin nüfusundan genç olduğu düşünülürse, yurt içindeki istihdamdan daha fazla AB'de ve diğer ülkelerde iş olanakları açısından yararlı olacaktır.
- Eğitim kalitesi açısından, uluslararasılaşma ve değişim programları aracılığıyla yeni fırsatlar yaratılabilir. Ayrıca rekabet ortamına uyumda da kolaylaştırıcı olabilir.
- Daha evrensel düşünen daha hoşgörülü daha bakış açısı yüksek öğrencilere sahip olunacağı düşünülmektedir.
- Öğrencilerin gerek yurt dışında gerek yurt içinde yaptığı hareketlilik sonucu daha rahat iş buldukları konusunda geri dönüşler alınmaktadır. Bu nedenle bu uygulamaya kesintisiz devam edilmelidir.
- İyi uygulanırsa çok yararlıdır. Ancak üniversitelerce ve akademik personel tarafından faydası net anlaşılamamaktadır.
- Bologna Süreci, mezunların istihdamını sınırlı da olsa artırmaktadır. Ancak bu konudaki farkındalığın düşük olduğu ve birimlerarası bağlantının yeterince anlaşılmadığı düşünülmektedir.
- Bologna Süreci'nin şeffaflık, karşılaştırılabilirlik vb. etkileri şimdiden hissedilmektedir. Özellikle Avrupa'da çalışma olanakları bakımından bu sonuç elde edilmektedir.
- Bologna Süreci'nin amaçlarından biri olan hareketlilik faaliyetleri ile Türkiye'de üniversite öğrencileri yurtdışı ile tanışmıştır. Çok kültürlü ortam, yabancı dil becerisi vb. gibi hareketlilik kazanımları kesinlikle öğrencilerin iş dünyasının aradığı bazı yetkinlikleri kazanmalarını sağlamıştır. Öğrencilerin müfredat kapsamında zorunlu stajları olmasa bile yurt dışına çıkmak için Erasmus Staj hareketliliğinden yararlanmaları da istihdama katkı sağlamaktadır. Müfredatın güncellenmesi ve ilgili sektörlerin görüşlerine göre müfredatların belirlenmesi, istihdamın kalitesini artıracığı gibi verimliliği de artıracaktır.

- Mezunlara verilen diploma ekleri, iş bulma imkânını artırmaktadır.
- Bologna Süreci uygulamaları, eğitim sistemlerinin karşılaştırılabilir olması açısından avantaj sağlayacaktır. Öğrenci hareketliliğinden yararlanan öğrenciler, fark yaratacaktır. Akredite olmuş programların mezunları, almış olduğu eğitimin kalite güvencesini de belgeleyebilmektedir. Bu noktada, uluslararası geçerliliği olan akreditasyon kuruluşları tarafından akredite olmuş okulların mezunları, özellikle yurt dışında daha avantajlı durumda olabilecektir.
- Bologna kriterlerinin dikkatlice izlendiği, değerlerinin samimiyetle içselleştirildiği üniversitelerin mezunlarının istihdamı zaman içinde olumlu yönde etkilenecektir. Ancak birçok yerde değerler içselleştirilmiş değildir ve "miş gibi" yapılmaktadır. Uzun vadede faydaları ve istihdam adına olumlu gelişmelerin ortaya çıkacağı düşünülmektedir.
- Kaliteli mezun garantisi imkânını sağlamaktadır.

Sonuç olarak, Bologna Uzmanlarının ve BEK Başkanlarının/KBK'nın, bilgi toplama formlarında "İstihdam Edilebilirlik" bölümünde yer alan aynı içerikli sorulara yanıtları değerlendirildiğinde; istihdam edilebilir mezunlar yetiştirmek üniversitelerin çoğunun gündeminde olmakla birlikte, yükseköğretim kurumlarında bu konuda yapılan çalışmaların aynı düzeyde ve motivasyonda olmadığı anlaşılmaktadır. Yapılan çalışmalar zaman zaman şekil boyutunda kalmaktadır. Mezunlara yönelik bir veritabanı oluşturulması, ulusal otorite olarak YÖK'ün bu konuda öncülük yaparak özendirici olması bir Bologna Uzmanı tarafından önerilmektedir. Alanyazın incelendiğinde, bu konu ile ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen bulguların araştırmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Örneğin, Özer, Gür ve Küçükkan (2011) tarafından yapılan çalışmada, üniversitelerin, mevcut programlarının kalitesini artırmak için mezunlarını izlemeleri ve ilgili sektörden tecrübeli bireylerden eğitim süresince yararlanmaları ifade edilmektedir. Benzer şekilde, Erkal (2011) tarafından yapılan çalışmada, eğitim-istihdam ilişkisinin geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Hem bazı Bologna Uzmanları hem de araştırma kapsamındaki üniversitelerin ilgili bazı katılımcıları konunun taraflarca içselleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Özetle, açıklamalar da dikkate alındığında, Bologna Süreci'nin boyutlarından kalite güvencesi, yeterlilikler, istihdam edilebilirlik, hareketlilik vb. hususların birbirinden

ayrı kavramlar olarak değerlendirilmemesi gerektiği, her bir alanda yapılan çalışmanın bir diğer alanı desteklediği ve beslediği, dolayısıyla, öğrencilere, mezunlara, iş piyasasına ve yükseköğretimin diğer tüm ilgili paydaşlarına fayda sağladığı açıkça anlaşılmaktadır.

4.4.5. Uluslararasılaşma ve Hareketlilik

Uygulanan bilgi toplama formlarında (BTF-A ve BTF-B), bu boyutta 3 soru yer almaktadır.

BTF-A'nın ondokuzuncu sorusunda, Bologna Uzmanlarına, AKTS Etiket alan üniversitelerdeki öğrencilerin uluslararası değişim programlarından faydalanma düzeyine ilişkin görüşü sorulmuştur. Bu soruya ilişkin açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Değişim programlarından faydalanma, genel olarak, gelen öğrenci sayısı ile giden öğrenci sayısı açısından farklı incelenmelidir. Her etiket alan bu anlamda çok başarılı olamamıştır. Kalite güvencesi ile ilişkilendirilecek mekanizmaların geliştirilmesi sağlanmalıdır. İç mekanizmada ve yönetmeliklerdeki eksiklik öğrencilerin dönüşte çözmesi gereken bir sürü sorun ortaya koymaktadır. Giden öğrenci bu sebeple iyi örnek olamamaktadır.
- Bütçe sebebiyle giderek azalmaktadır.
- İlişkili olduğu düşünülmemektedir. Etiket ne Türkiye'de ne de Avrupa'da hareketlilik sayılarını doğrudan etkileyen bir şey değildir. Türkiye'de etiket bir tür kalite belgesi gibi algılanmaktadır. Ancak bu sadece ulusal düzeyde geçerli bir algıdır. Bu nedenle de yurtdışından öğrenci çekmede hiçbir önemi yoktur. Avrupa Komisyonu'nun etiket uygulamasından vazgeçme nedenlerinin başında da bu "bir türlü tanınamama" sorunu gelmektedir.
- AKTS Etiket yükseköğretim kurumlarının programlarını AYA'da belirlenmiş olan standartlar çerçevesinde daha açık ve şeffaf hale getirmektedir. Asgari kalite standartlarının varlığını güvence altına almakta ve dolayısı ile değişim programlarını kolaylaştırmaktadır ve desteklemektedir.
- AKTS Etiket çalışmalarının düzeyi öğrenci hareketliliğini pozitif yönde etkilemektedir.

- Ulusal Ajans'taki veriler ile AKTS öncesi ve sonrası rakamlar tam olarak izlenerek bir değerlendirme yapılabilir.
- Hareketlilik öğrencilerinin (hem giden hem gelen) diğer kurumda aldıkları eğitime ve akademik tanınma konularına, AKTS kredilendirmesinin çok olumlu yansımaları vardır. Üniversitenin etiket sahibi olması karşı kurumda bir güven yaratmaktadır.

BTF-B'nin ondokuzuncu sorusunda, araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarına/Kurum Bologna Koordinatörlerine, üniversitelerindeki öğrencilerin uluslararası değişim programlarından faydalanma düzeyi sorulmuştur. Yükseköğretim kurumları, öğrencilerinin, uluslararası değişim programlarından farklı düzeylerde yararlandıklarını belirtmiştir. Genelde, hareketliliğin artarak devam ettiği, bu konuda üniversitelere ayrılan bütçenin artması durumunda daha fazla öğrencinin değişim programlarından yararlanabileceği belirtilmektedir.

Ayrıca, açıklamalara göre “giden öğrenci” olarak yeterli düzeyde, ama “gelen öğrenci” olarak yeterli düzeyde olmadığı düşünülmektedir. Türkçe eğitim veren bir kurumun öğrencilerinin hangi dil yeterliliği ile başka bir ülkede akademik başarı elde edeceği sorulmaktadır. Ya da tam tersi olarak; yabancı dilde dersleri bulunmayan bir üniversitenin gelen yabancıya yabancı dilde dersi nasıl açacağı sorulmaktadır. Vakıf üniversiteleri öğrencilerinin başka fırsatlarla uluslararası deneyimlerini artırmayı tercih edebildiği ifade edilmektedir.

BTF-A'nın yirminci sorusunda, Bologna Uzmanlarına, AKTS Etiketini alan üniversitelerdeki akademik personelin uluslararası değişim programlarından faydalanma düzeyine ilişkin görüşü sorulmuştur. Akademik personel değişiminin daha rahat olduğu ancak yararlanma oranının yetersiz olduğu dile getirilmektedir. Bologna Uzmanlarının, bu soruya ilişkin açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- AKTS Etiketini çalışmalarının düzeyi personel hareketliliğini pozitif yönde etkilemektedir. Yeteri kadar destek olmadığı için sayı yükseltilememektedir. Bu konuda daha fazla destek olursa çok daha yüksek sayılarda değişim olacağı düşünülmektedir.
- Ulusal Ajans'taki veriler ile AKTS öncesi ve sonrası rakamlar tam olarak izlenerek bir değerlendirme yapılabilir. Bu konuda bir değişim/artış olduğu düşünülmemektedir.

- Akademik personelin değişim programlarından faydalanma düzeyi doğrudan AKTS Etiketini ile ilgili değildir. Ancak üniversitenin etiket sahibi olması karşı kurumda bir güven yaratmaktadır ve hareketliliği kolaylaştırmaktadır.

BTF-B'nin yirminci sorusunda, araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarına/Kurum Bologna Koordinatörlerine, üniversitelerindeki akademik personelin uluslararası değişim programlarından faydalanma düzeyine ilişkin görüşleri sorulmuştur. BEK Başkanları/Kurum Bologna Koordinatörleri, genel olarak, akademik personelin değişim programlarından yararlandığını, ancak yararlanma oranının yetersiz olduğunu belirtmiştir. Üniversitelere ayrılan bütçenin akademik ve idari personel hareketliliğinde de azaldığını, hibe miktarının azalmasının, değişim oranlarının düşmesine yol açtığı belirtilmiştir. Ayrıca, idari personelin yeterli düzeyde yararlanamadığını, bunun da dil sorunundan kaynaklandığını ifade edilmektedir.

BTF-A'nın yirmibirinci sorusunda, Bologna Uzmanlarına, Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında ve Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda, uluslararasılaşmanın ve hareketliliğin gelecekteki durumuna ilişkin görüşleri sorulmuştur. Bu soruya ilişkin açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Gelecekte uluslararası bağlantılar daha fazla güçlenecektir. Programın yeterliliklerine sahip olan öğrenci her ortamda çalışabilecektir.
- Bütçe ile orantılı bir şekilde değişim gösterecektir. Ek kaynaklar bulunmalıdır.
- Hem öğretim üyeleri, hem öğrenciler hem de kurum yöneticileri yararının farkındadır. Avrupa'daki politika yapıcılarının, ön yargıların aşılmasında ve ulusların birbirlerine yaklaşmasında eğitim hareketliliğinin artmasının önemli katkısını kesin olarak görmeleri ve bu doğrultuda politika yapıyor olmaları sebebiyle uluslararasılaşma ve hareketlilik artacaktır.
- Bu konu günümüze kadar AYA içerisinde başarı sağlanmış en önemli konulardan birisidir. 2020'ye kadar Avrupa'da %20 öğrenci hareketliliği hedeflenmektedir. AYA oluşturma hedeflerinin başında gelen bu hedefe ulaşılması ve geliştirilmesi için bu yöndeki çalışmaların ve hareketliliğin bundan sonraki yıllarda da zenginleşerek devam edeceği düşünülmektedir.

- Ülkelerin sınırları artık kaybolmaktadır. Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda uluslararasılaşma ve hareketlilik her gün biraz daha artmaktadır. Türkiye'nin bu konuda geleceğinde ülke politikaları etkili olacaktır.
- Avrupa'da aynı düzeyde kalacağı, ülkemizde biraz daha artacağı düşünülmektedir.
- Hibe miktarlarının artırılarak daha çok sayıda bireyin hareketlilikten yararlandırılması mümkün olabilir. Uluslararasılaşmanın sadece hareketlilikle değil ortak eğitim programları oluşturulması, araştırma işbirliklerinin kurulması ile de desteklenmesi gerekir.

Diğer taraftan, bir Bologna Uzmanı, 2020 yılına kadar %20 hedefine ulaşılmasının çok zor olacağını düşünmektedir. Ulusal düzeydeki siyasi yapının Avrupa'ya olumsuz yaklaşımının toplum içinde de yansıma bulduğu ve bu sebeple Avrupa'ya mesafe konduğu belirtilmektedir. Bu sebeple, beklentisinin olumlu olmadığını ifade etmektedir.

Bir başka Bologna Uzmanı da, hareketliliğin dinamik bir olgu olduğunu, AB bünyesinde zirve yaptığını ve durağanlaştığını, Türkiye'de de benzer bir durum olduğunu ve 2020 için öngörülen rakamlara ulaşılmasının güç olduğunu belirtmektedir. Kurumlar arasında tanınma konusunda yaşanan problemlerin öğrencilerin hareketliliğe bakışını negatif etkilediği, dil problemi de bir diğer sorun olarak hareketlilik önündeki en önemli engel olduğu ifade edilmektedir.

BTF-B'nin yirmibirinci sorusunda, araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarına/Kurum Bologna Koordinatörlerine, Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında, uluslararasılaşmanın ve hareketliliğin gelecekteki durumuna ilişkin görüşleri sorulmuştur. Bu soruya ilişkin açıklamalar aşağıda belirtilmektedir:

- Hareketlilik faaliyetleri üniversitelerin uluslararasılaşma süreçlerine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda birçok öğrencinin sosyal ve akademik gelişimine de katkı sağlamaktadır. YÖK desteği ile uluslararasılaşma faaliyetlerinin ivme kazanması, yükseköğretim kurumlarının çeşitli alanlarda birçok farklı yöne öne çıkmasına vesile olacaktır.
- Türkiye'nin bölgede özellikle Afrika, Ortadoğu ve bazı Asya ülkeleri için bir cazibe merkezi ülke haline geliyor olması ve bu doğrultuda yabancı öğrencilere burs veriliyor olması ve ayrıca AB programlarındaki artış

trendi ve kazanılan tecrübe gelecek vadetmektedir. Ancak bunun bilincinde olan yetkililerin var olması önem arz etmektedir.

- Hareketliliğin yönü ülkemizin siyasi durumundan dolayı dışarıya doğru artmaya devam ederken içeriye doğru (gelen öğrenci sayısının) hızla düşecektir. Gelen öğrenci ve/veya öğretim elemanı olmadıkça uluslararasılaşma da ivme kazanamayacaktır.
- Üniversite sayısının artması ile üniversitelere ayrılan bütçe azalmaktadır. Bütçenin artması gerekmektedir. Böylece daha fazla kişi hareketlilik faaliyetinden faydalanabilir. Yapılan ikili anlaşmaların artması gerekmektedir. Uluslararasılaşmanın ve hareketliliğinin artması için nitelikli ve iyi bir yabancı dil bilgisine sahip akademisyenlere ihtiyaç olduğu ve bunu iyileştirmek için yeni politikalar geliştirilmesi gerektiğidir.
- Akademik dolaşım üniversite evrenselliğinin bir gereğidir. Dolayısıyla, yükseköğretim kurumları için öğrenci ve öğretim elemanı değişimi gerekli ve önemlidir.
- Yabancı dil yeterliliklerinin artırılması ve bütçenin iyileştirilmesi gelecekteki durumu güçlendirecektir.
- Bologna Süreci veya başka bir isim altında yürütülecek süreçlere ihtiyaç olduğu ve üniversitelerde ki standartları geliştirmeye yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Ayrıca, açıklamalarda, son bir kaç yıldaki durağanlığın ve endişelerin aşılması için Ulusal Ajans ve YÖK nezdinde rutinleşen yaklaşımların değiştirilmesi ve bir hareketliliğin getirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Bir vakıf üniversitesi katılımcısı, uluslararasılaşmanın hali hazırda daha çok vakıf üniversitelerinin gündeminde olduğunu belirtmektedir. Uluslararasılaşmanın bir ihtiyaç olduğu vakıf üniversitelerince daha iyi anlaşılışken devlet üniversitelerinde anlaşılmadığı ifade edilmektedir. Uluslararası öğrenci kazanımı için yapılan birçok çalışmada vakıf üniversitelerinin öne çıktığı düşünülmektedir. Türkiye’de ilkokuldan başlayan eğitim sistemine yönelik politikalar ile bu konuda fazla gelişilemeyeceği bir başka vakıf üniversitesi katılımcısı tarafından belirtilmektedir. Uluslararasılaşma için ilkokuldan başlanarak İngilizce eğitiminin tüm kademelerde zorunlu bir şekilde verilmesi gerektiği; YÖK tarafından alınan

kararların belirleyici olsa da eğitime kökten müdahale edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Uluslararasılaşma ve hareketliliğin, Türkiye'deki eğitim kurumlarına olumlu katkı sağlayacağı, kalitenin yükseltilmesine faydası olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, uluslararası işbirliği olanaklarının yaratılması için önemli fırsat olacağı ifade edilmektedir.

Sonuç olarak, Bologna Uzmanlarının ve BEK Başkanlarının/KBK'nın, bilgi toplama formlarında "Uluslararasılaşma ve Hareketlilik" bölümünde yer alan aynı içerikli sorulara yanıtları değerlendirildiğinde, özetle, öğrencilerin, akademik ve idari personelin uluslararası değişim programlarından faydalanma düzeyine ilişkin olarak "bütçe" sorunu hem Bologna Uzmanları hem de ilgili üniversitelerin ilgili katılımcıları tarafından dile getirilmektedir. Değişim programlarından faydalanarak yurtdışına giden öğrenciler için "Yabancı Dil" sorununun ise hala geçerliliğini koruduğu anlaşılmaktadır. 2020 yılına kadar öğrenci hareketliliğinde %20 hedefine ulaşılmasının zor olacağını düşünen iki Bologna Uzmanı bulunmakla birlikte, ilgili yükseköğretim kurumlarının ilgili katılımcılarının açıklamaları dikkate alındığında üniversitelerin "hareketliliğe" önem verdiği anlaşılmaktadır.

Alanyazın incelendiğinde, bu konu ile ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen bulguların araştırmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Örneğin, Çetinsaya (2014) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'de yükseköğretim sisteminin yeniden yapılandırılması, kalite süreçlerinin yeniden tanımlanması gerektiği, uluslararasılaşmanın birçok biçiminden birinin de öğrenci hareketliliği olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin henüz yükseköğretimde uluslararasılaşma haritasına kavuşmadığı, uluslararasılaşma stratejisini bölgesel gücü ve küresel hedefleri ışığında oluşturması gerektiği belirtilmektedir.

Özetle, açıklamalar da dikkate alındığında, üniversiteler için öğrenci ve öğretim elemanı değişimi önemlidir. Yabancı dil yeterliliklerinin artırılmasının ve bütçenin iyileştirilmesinin, hareketliliğin gelecekteki durumunu güçlendireceği düşünülmektedir. Bir vakıf üniversitesi katılımcısının, uluslararasılaşmanın günümüzde daha çok vakıf üniversitelerinin gündeminde olduğunu belirtmesi dikkat çekicidir. Türkiye'de yükseköğretim sistemi ile ilgili politika belirleyicilerin yükseköğretim sistemine ilişkin gelecek dönemdeki hedeflerini belirleyerek bu hedeflere ilgili paydaşlarla birlikte ulaşması gerekmektedir. Belirlenen hedeflere

giden yoldaki bütçe, yabancı dil vb. sorunların da yine karar vericiler tarafından çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Yükseköğretimin eğitimin son kademelerinden olduğu düşünülürken, çözümlenmesi gereken sorunların da öğrencilerin eğitim hayatlarının başlangıcında değerlendirilmesi önemlidir.

Diğer taraftan, AKTS, DE ve yeterlilikler çerçeveleri, hareketliliği, uluslararasılaşmayı ve tanınmayı kolaylaştıran, şeffaflığı artıran önemli Bologna araçlarıdır. Bologna Süreci'nin sadece AB üye ülkeleri değil, dünyanın diğer ülkelerinin de izlediği, benimsediği ve ayrıca Türkiye'nin de 2001 yılından beri üyesi olduğu dikkate alındığında, uluslararasılaşma ve hareketlilik kavramlarının ülkeler için önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Ülkelerin eğitim sistemlerinin çeşitli araçlarla karşılaştırılabilir hale getirilmesinin uluslararası hareketliliği artıracığı düşünülmektedir.

4.4.6. Bologna Süreci'ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar

Uygulanan bilgi toplama formlarında (BTF-A ve BTF-B), bu boyutta 4 soru yer almaktadır.

BTF-A'nın yirmiikinci sorusunda, Bologna Uzmanlarına, Bologna Süreci uygulamalarının, eğitimin niteliği üzerindeki olumlu yansımaları hakkında görüşleri sorulmuştur. Bu soruya ilişkin açıklamalar aşağıda belirtilmektedir:

- Oldukça olumlu sonuçlar alınmaktadır. Bologna Süreci'ni içselleştirmiş üniversiteler sürecin sadece eğitim programlarının düzenlenmesi olmadığını aslında iyi bir yönetim şekli de oluşturduğunu görmüştür. Kalite güvencesi sistemi ile sürekli değerlendirme yapılmaya başlanmış ve bu sayede uluslararası çalışma ve istihdam edilebilirlik artmıştır.
- Eğitimin kalitesi artmaktadır, istihdam olumlu etkilenmektedir, programlar yeniden yapılanmaktadır, dersler gerçekten gerekliyse programda kalmaktadır. Seçmeli dersler artmaktadır. Başarısız programlar yavaş yavaş öğrenci bulamayıp kapanacaktır.
- Öğretim üyeleri bu süreci gerçekten anlamaya ve içselleştirmeye razı olmadığı takdirde son derece zayıf kalabilir. Üst yönetimin konuyu kavraması durumunda fayda sağlamaktadır.
- Bu kapsamda yapılan tüm çalışmalar, ortak değerler ve sistemler üzerinde tanımlanmış olan araçlar ve standartlar ile eğitim sisteminin

niteliğini arttırmaya ve dünyada önemli bir rekabet gücü oluşturmaya yöneliktir. Günümüze kadar yapılan ve yürütülen çalışmalar ile bu anlamda önemli bir başarı elde edilmiştir. Bundan sonra bu konuların içselleştirilmesi ve uygulamalar ile bu yöndeki etkisinin daha yüksek olacağı düşünülmektedir.

- Olumlu yansıması şeffaflıktır. Ayrıca, hesap verebilirlik, müfredat güncelleme ve kalite denetimi organları kurmaya yardımcı olmuştur.
- Olması gerekenler için en azından kâğıt üzerinde düzenlemeye imkân sağlanmıştır. Bundan sonra olayın içselleştirilmesi ve hazmedilmesi gerekmektedir. Uygulamaların, yapmış olmak için değil, öyle olması gerektiği için yapılması gerekmektedir. Bu konuda hala kurumlar içinde öğretim üyelerine yönelik eğitim eksikliği bulunmaktadır. Her yıl yüzlerce öğretim üyesi istihdam edilmektedir ve bunların çok önemli bir kısmı Bologna süreçlerinden habersizdir. Kurumlar da buna yönelik bir hedef belirlemiş değildir.
- Bologna Süreci uygulamalarının en önemli etkilerinden birisi eğitimde şeffaflık olmuştur. Ayrıca oranı az da olsa bir veya iki dönem yurtdışında eğitim alan öğrenciler ya da üniversitelerimizdeki yabancı öğrenciler sayesinde uluslararasılaşma faaliyetleri artmıştır. Bu konudaki en önemli dar boğazlardan birisi Türk öğrencilerin düşük yabancı dil seviyesidir.
- Uygulamalar üniversitelerde programların farklı bir bakış açısı ile gözden geçirilmesini sağlamıştır ve belli orandaki üniversitede güncellenmesine neden olmuş ve bu da eğitimin niteliğinin artmasına neden olmuştur.
- Bologna Süreci'nin en önemli ayaklarından birisi şeffaflıktır. Öğrencilerin neyi, nasıl, ne zaman öğreneceklerini önceden bilmesi ve hangi yeterliliklere sahip olarak mezun olacaklarını bilmeleri olumlu yansımalarıdır.

Diğer taraftan, BTF-B'nin yukarıdaki ile aynı içerikli yirmiikinci sorusuna, BEK Başkanlarının/KBK'nın biri dışında tümü Bologna Süreci uygulamalarının eğitimin niteliği üzerinde olumlu yansımaları olduğunu belirtmiştir. Soruya ilişkin açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Belirtilen Olumlu yansımaları: Öğrenme çıktıları gibi minimum yeterliliklerin belirlenmesi; artan hareketlilik ve diğer uluslararasılaşma

faaliyetlerinin yükseköğretimde sunulan eğitimin kalitesini rekabet edebilir düzeye çıkarması; eğitimi planlaması; ders yeterliliklerini program yeterlilikleri ile ilişkilendirmesi; öğrenci merkezli eğitime katkı vermesi; eğitimi piyasayla ilişkilendirmesi; eğitimin problemlerini ortaya çıkarması; bilgiye dayalı anlama, düşünme ve aksiyon için zemin hazırlaması; öğretim elemanlarına öğrencilerine hangi özellikleri nasıl kazandırmaları gerektiği konusunda bir farkındalık oluşturması; şeffaflık; öğrencinin haklarının tanınması ve bilgiye erişiminin desteklenmesi (ilan edilen kataloglar, her ne kadar yüzeysel olsa da bir adımdır); eğitim programlarının gözden geçirilmesi ve adına uygun içeriklerin oluşturulması; dersin amacının ve çıktılarının belli olması.

- Belirtilen Olumlu yansımaları (devam): Ders içeriklerinin ve yüklerinin belli olması; değerlendirme sisteminin belli olması; sosyal boyuta önem veren, bunu uygulayan ve pekiştiren bireylerin yetişmesi; hareketlilik faaliyetleri ile kültürel farkındalıkların görülmesi; eğitim sistemlerinde ve müfredatlarda birliktelik sağlanması; statik bir yapıdan dinamik bir yapıya geçişin sağlanması, böylelikle derslerin sürekli güncel tutulması ve öğrencilere gelecekte katkı sağlayacak şekilde derslerin güncel tutulması; ölçülebilirliğin artması; iç-dış değerlendirme süreçleri; öğrencilerin ve yükseköğretim kurumlarının sürece aktif katılımının sağlanması; öğrencilerin eğitim programlarını ve derslerini bilinçli seçmelerine yardımcı olması; öğrencilerin dersleri başarı ile tamamladıklarında hangi yeterliliklere sahip olacaklarını önceden bilmesi; kurumların tanınırlıkları ve prestijlerinin artması.
- Belirtilen Olumlu yansımaları (devam): Az gelişmiş veya yeni kurulmuş üniversitelerdeki öğretimin standartlarının yükseltilmesine katkı sağlaması; bilgi sistemi sayesinde bilgi ve kaynakların internet ortamına taşınması ve erişilebilirliğinin kolaylaşması; kurumların kaliteyi, mezun ve mezuniyet sonrası gibi süreçleri birlikte ele almaları; daha aktif danışmanlık sisteminin işlevsel hale gelmesi; farklı üniversitelerle daha kolay işbirlikleri; öğrencilerde farkındalık oluşturması; dersler arasında eşgüdüm sağlanması.

Diğer taraftan, bir devlet üniversitesi katılımcısı, değişim programları dışında Bologna Süreci'nin olumsuz yanları olduğunu belirtmiştir. Bir başka devlet üniversitesi katılımcısı, sürecin yararlı olduğunu ancak akademik personelin henüz farkında olmadığını belirtmiştir. Vakıf üniversitelerinin BEK Başkanlarının/KBK'nın biri dışında tamamı Bologna Süreci uygulamalarının eğitimin niteliği üzerinde olumlu yansımaları olduğunu belirtmiştir. Bir vakıf üniversitesi katılımcısı, bu konuda bir bilgiye sahip olmadığı gibi araştırma da yapmadığını ve dolayısıyla bu konuda görüş bildiremeyeceğini belirtmiştir. Vakıf üniversitesi katılımcıları tarafından belirtilen olumlu yansımalar aşağıda belirtilmektedir:

- Eğitimin yerellikten kurtulması, daha çağdaş uygulamaları empoze etmesi; öğrenim çıktıları ve program yeterliliklerinin öğrencilere, iş dünyasına kısmen de olsa dersleri, programları karşılaştırma imkânı sağlaması; DE Etiket, AKTS Etiket gibi enstrümanların öğrencilerin yurtdışından daha rahat kabul almalarını sağlaması; öğrencileri eğitim sürecinin içinde daha merkeze taşıması; üniversitelerin uluslararası düzeyde rekabete yönelik farkındalık düzeylerinin artması; eğitim-öğretimde standartlar getirilmiş olması; eğitim programlarının şeffaf olması; derslerin ve öğrenci değerlendirmelerinin AKTS bazında karşılaştırılabilir olması; sürekli iyileştirme yoluyla müfredat geliştirilmesine zemin oluşturması, dolayısıyla ürün ve süreç kalitesinin iyileştirilmesi.

BTF-A'nın yirmiüçüncü sorusunda, Bologna Uzmanlarına, Bologna Süreci uygulamalarının, akademik ve idari süreçler açısından, Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarına olumsuz yansımaları hakkında görüşleri sorulmuştur. Beş Bologna Uzmanı, Bologna Süreci uygulamalarının olumsuz yansımaları olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Bologna Uzmanlarının bu soruya ilişkin açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Bir AB projesi ve zoraki uygulama olarak değerlendirildiği için hem akademik hem de idari süreçlerde reddetme şeklinde olmuştur. Ayrıca, şeffaf olmanın gereği süreçleri zorlamıştır, dökümantasyon zorluk yaratmıştır. Alt yapı eksikliği, alışlagelmiş eğitim sisteminden ayrılma, özellikle akademik personel açısından zorluk olarak nitelendirilmektedir.
- Çoğu üniversitedeki yanlış ve gereksiz uygulama fazlaları nedeniyle kişilerin süreçle ilgili yanlış yorumları olabilmektedir, bu da sürece inancı

zayıflatmaktadır. (Örneğin: öğrenci merkezli eğitim kavramının bazı akademisyenler tarafından yanlış anlaşılması ve uygulanması.)

- Hem YÖK hem de kurumlar düzeyinde işi tam olarak bilmeyenlerin karar alıcı ve denetçi olmaları gereksiz yere bir işi birden çok kez tekrarlatmaya sebep olmuştur. Dolayısıyla, işin ruhundan kopuk halde yapılmasına yol açmıştır. Gereksiz iş yükü ve gereksiz raporlama yükü ortaya çıkmıştır.
- Bazı çevrelerce üniversite özerkliğini azalttığı ve tek tip eğitim olduğu kanaati bulunmaktadır.

BTF-B'nin yukarıdaki ile aynı içerikli yirmiüçüncü sorusuna, beş devlet üniversitesinin BEK Başkanı/Kurum Bologna Koordinatörü bu konuya ilişkin olumsuz görüşlerinin bulunmadığını belirtmiştir. Olumsuz görüş bildiren devlet üniversitesi katılımcıları ise şu konulara dikkat çekmektedir:

- Çalışmaların sürekliliğinin olmaması; öneminin ve gereğinin benimsenememesi; yanlış algılar; süreç uygulamalarının fazla iş yükü olarak görülmesi; tüm süreçlerde web tabanlı sistemlerin kullanılmaması; üniversitelerde kalite süreçlerinin benimsenmemesi ve uygulanmaması; bilinç eksikliği; eski gelenekten kolaylıkla kopulamaması; bürokrasi oluşturması.

Bir devlet üniversitesi katılımcısı, doğru bir sistem olmadığını, yeni baştan kurgulanması gerektiğini ifade etmiştir. Başka bir devlet üniversitesi katılımcısı, şu anda yansıyan bir olumsuzluk görülmediğini, ancak 5-10 yıl sonrasında tek tip eğitimin yaratıcılık açısından olumsuzluk getirebileceğini belirtmiştir. Böyle bir durumun gelişmemesi için seçmeli derslerin çeşitliliğinin artırılmasının çok önem arz ettiği ifade edilmiştir.

Bir devlet üniversitesi katılımcısı, idari ve akademik yapıların bu sürece inanmamasının çıktılarının biçimsel olmasına neden olduğunu belirtmiştir. Bu süreci yürütenlerin, ciddi eleştiri ve psikolojik gerginlikleri göğüslemek zorunda kaldığı ifade edilmiştir. Sistemin, hala idari yapılar tarafından tam olarak anlaşılmadığı için sadece akademik bir süreç olarak algılandığı belirtilmiştir. Topyekün sahiplenmeyince sadece öğrenci işleri dairesi, fakülte sekreteri, Bologna Koordinatörü gibi belli başlı kişi ve birimlerin tekelinde kaldığı, dolayısıyla özümsemenin geciktiği, yavaşladığı ve hatta engellendiği ifade edilmiştir.

Bir devlet üniversitesi katılımcısı, bu sürecin tepeden inme şekliyle uygulandığından formal bir görüntüde devam etmiş kurumların içselleştirmesinin zayıf olduğunu belirtmiştir. Zaman kısıtlaması ve diğer türlü yetersizliklerden dolayı kurumlar diğer kurumların örnekleri üzerinden hareket ettiğinden özgünlüğün zayıf olduğu belirtilmiştir. Bu soruya yapılan açıklamalara göre, katılımın yeterince güçlü olmadığı durumlarda süreç zayıflamış, uygulanma ve sonuç verme ihtimali düşük bir şekilsel sürece dönüşmüştür.

Bir devlet üniversitesi katılımcısı tarafından bu önemli işte üniversitelerde bir daire başkanlığının tahsis edilebileceği önerisi getirilmiştir. Bunun uygun ve yeterli olup olmayacağına da tartışılabileceği belirtilmiştir.

İki vakıf üniversitesinin BEK Başkanı/Kurum Bologna Koordinatörü herhangi bir olumsuzluk olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Bir vakıf üniversitesi katılımcısı tarafından, yönetimin, akademisyenin, öğrencinin iş yükünü artıran bürokratik bir süreç olarak tanımlanmıştır. Bologna Süreci'ne tüm üniversite mensuplarının öncelikle inanması ve süreci benimsemesi gerektiği; zorlama ile yapılan işlerden gereken verim alınamadığı; kültürel değerler açısından Türk yükseköğretim sistemine uygun olmadığı için yaşanan sıkıntılar olduğu belirtilmektedir. İdari süreçler açısından, geçiş sürecindeki yıllarda eğitimlerine devam eden öğrencilerin durumlarında, bireysel bazda; akademik açıdan, daha önce sözü edilen staj zorunluluğunun eğitim planındaki yeri ve değerlendirmesine ilişkin sıkıntılar yaşanabildiği belirtilmektedir.

BTF-A'nın yirmidördüncü sorusunda, Bologna Uzmanlarına, Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında Bologna araçlarının kullanılmasının, yükseköğretim sistemimiz açısından yararlı olup olmadığı hakkında görüşleri sorulmuştur. Bologna Uzmanlarının tümü Bologna araçlarının kullanılmasının yükseköğretim sistemi açısından oldukça yararlı olduğunu ifade etmektedir. Açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Bu sayede gelişmiş ve daha emin üniversiteler olacaktır. Her üniversite kapasitesini bu anlamda gösterecek ve mezunlar daha bilinçli olacaktır. Ancak bu araçları kullanmaya karşı gösterilen direnç oldukça fazla olup bunun bir elden takibi zorunludur.
- Rekabeti ve kaliteyi arttıracaktır, yanlış uygulamaları azaltacaktır.
- Şeffaflığı artırmıştır, ölçme değerlendirme yöntemlerini çeşitlendirmiştir.

- Yükseköğretim sisteminin uluslararası kabul görmüş yaklaşımlar ve araçlar temelinde yapılandırılması ve geliştirilmesi, kalite güvencesi, tanınma ve uluslararasılaşma gibi konularda başarı sağlanması için kaçınılmaz olarak sürecin devam ettirilmesi, ortaya çıkan araçların en iyi şekilde kullanılması gerekmektedir.
- Öğretim üyesinin eğitim konusunda kendisini, öğrencisini ve kurumunu düşünerek ona göre bir yöntem izlemesini sağlamaktadır. İstihdama yönelik ders konularında değişiklik yapan kurum ve öğretim üyesi sayısı hala çok düşüktür.
- Özellikle AKTS en önemli araçtır ve eğitimde kalite eşitliğine fırsat tanımaktadır.
- Bologna araçları, şeffaflık ve kalite süreçlerinin sistematik yapılmasına neden olmaktadır. Bu çalışma zorlu bir süreçtir ancak tüm yükseköğretim sisteminin toparlanmasına neden olmaktadır.
- AKTS, DE gibi Bologna araçlarının kullanılmasının faydaları aşikârdır.

Araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarının/KBK'nın BTF-B'nin yukarıdaki ile aynı içerikli yirmidördüncü sorusuna ilişkin açıklamaları analiz edilmiştir. Biri dışında araştırmaya katılan tüm devlet üniversiteleri katılımcıları tarafından, Bologna araçlarının kullanılmasının Türkiye'deki yükseköğretim sistemi açısından yararlı olduğu belirtilmektedir. Açıklamaları aşağıda sunulmaktadır:

- Şeffaflık ve kalite gibi konuların gündeme gelerek tartışılabilir ve üzerine çalışılabilir alanlar haline gelmesi anlamında yararlıdır.
- Eğitim süreçlerinin gelişmesi için ihtiyaç vardır.
- Kurumlar arasında transferi kolaylaştırıcı bir rolü ve katkısı vardır.
- Öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliğine katkı sağlamaktadır. Ayrıca diplomaların tanınırlığını artırmaktadır.
- Bir devlet üniversitesi katılımcısı, önceden de kredili sistem ile her şeyin halledilebildiğini, AKTS sisteminin bir faydası olmadığını belirtmiştir.
- Bütün sistem içerisinde tüm kurumların birbirleri ile ilişkilendirilebilmelerine yardımcı olduğu düşünülmektedir.
- Özellikle yeni kurulan, gelişmemiş kurumlara bir yol haritası ortaya konmaktadır ve böylece daha köklü kurumların tecrübelerinden ortaya çıkmış öğretim sistemleri, ders programları vb. hedeflenebilir.

- Diğer durumda kurumların yerinde sayacağı ve çalışmalara el atmayacağı düşünülmektedir. AKTS formlarının olması bile öğretim elemanlarını dersin içeriği ve işleyişi konusunda zorlamaktadır.
- Üniversitelere bir standartlaşma ve yapılan her aşamayı kayıt altına alma becerileri kazandırdığı gibi, üretilen bir ürününün tescillenme aşamalarını gerçekleştirme prosedürlerini de kazandırmıştır.
- Dünyada yarışabilir olmak ve gerçekten çabalı öğrencilere fırsat yaratmak açısından yararlıdır.

Vakıf Üniversitelerinin katılımcılarının tamamı, Bologna araçlarının kullanılmasının yükseköğretim sistemi açısından yararlı olduğunu belirtmiştir. Açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Bu araçlar jeneriktir ve belli esneklikler ile uygulanabilir.
- Yükseköğretim sistemindeki süreçlere belirli bir standart getirilebileceği düşünülmektedir.
- Öğrenci merkezli bir anlayışın hâkim olması adına da katkı sağlamaktadır. Öğrenci odaklılığın müfredata yansımaları, Bologna araçlarının sisteme kattığı/katacağı en büyük yararlar.
- Eğitim öğretimde şeffaflık getirdiği, yapılan her türlü faaliyet yazılı olarak beyan edildiği için yararlıdır.
- Bir vakıf üniversitesi katılımcısı, bu araçların kullanılmasının yararlı olduğunu belirtmekle birlikte, tüm yükseköğretim kurumlarında bu araçların kullanılmadığı, kullananlar arasında da samimiyetle kullanılmadığı ifade edilmektedir. Ancak bir kültür değişimi yaşanmasıyla ve uzun erimde yararları görülebileceği düşünülmektedir.
- Sürekli iyileştirme yoluyla müfredat geliştirilmesine zemin oluşturmaktadır. Bu ise hem ürün hem de süreç kalitesini iyileştirmektedir.

BTF-A'nın yirmibeşinci sorusunda, Bologna Uzmanlarına, Bologna Süreci'nin başlangıcından 15 yıl sonra gelinen noktada, yükseköğretim alanında yeni politika(lar) geliştirilmesi gerektiğini düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur. Bu soruya ilişkin açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Onbeş yıl sonra hala çok eksik olunan konu sürecin içeriğinin liderlik bazında özümsememiş olmasıdır. Evrak işi, nitelik işinden önce gelmiştir. YÖK'ün düzenlemeleri oldukça faydalı olmuştur.
- Yeni politikalar geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Faydaları görüldüğüne göre bundan sonra yasal altyapı oluşturulmalıdır.
- Yeni politikalar geliştirilmesinden daha çok Bologna Süreci'nin bir devamı olarak AB'de izlenen Yükseköğrenimin Modernizasyonu Ajandası kapsamında oluşturulması gereken acil politikaların başında “Önceki Öğrenmenin Tanınması” gelmektedir. Bu konunun çok hızlı bir şekilde yasal bir çerçeveye oturtulmasına ek olarak, aynı ajanda kapsamında Avrupa'da çok önem verilen ve Türkiye için de hayati öncelik taşıyan “Yükseköğrenime Erişim, “Yükseköğrenimde Tutma”, “Esnek Öğrenme Yolları” ve “İstihdam Edilebilirlik” konuları Türkiye için de acil politika alanlarıdır.
- Yükseköğretimi düzenleyen mevcut yasal düzenlemeler Bologna Süreci'nde ortaya çıkan gelişmeleri yeterli ölçüde göz önüne almamaktadır. Örneğin, Türkiye'de halen uluslararası standartlarda kabul görebilecek bir kalite güvencesi sistemi oluşturulamamıştır. Tüm bu ve diğer konularda Bologna Süreci'nin ortaya çıkardığı yenilikleri göz önünde bulunduran ve bunlardan ülke adına fayda sağlayacak kapsamlı bir bakış açısına ve yeni düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır.
- Ulusal otoritelerin bütün paydaşların katılımıyla içselleştirilmiş mekanizmaları geliştirmeleri uygun olur.
- Klasik yöntemlerle program açma döneminin kapatılması gerekmektedir. Program açma ve kapatma YÖK üzerinden değil, kurumların kendi bünyelerinde karar vermeleri gereken bir dinamizme kavuşturulmalıdır. YÖK bunu denetlemelidir.
- Gelişen şartlarda kuşkusuz yeni ve güncel politikalar kaçınılmazdır.
- Dünyadaki teknolojik, politik ve sosyal değişimlere paralel olarak çok dinamik bir süreç olduğundan sürekli gözden geçirilmeli ve araçları güncellenmelidir.

- Program akreditasyonu ve kurumsal değerlendirmenin teşvik edilmesi için mekanizmalar geliştirilmesi; araştırma ile eğitimin sinerjik etkisinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Araştırma kapsamındaki üniversitelerin BEK Başkanlarının/KBK'nın BTF-B'nin yukarıdaki ile aynı içerikli yirmibeşinci sorusuna ilişkin açıklamaları analiz edilmiştir. Devlet üniversiteleri katılımcıları mevcut politikaların gözden geçirilmesi, yeni politikalar geliştirilerek sistemin canlı tutulması ve desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Devlet üniversitelerinin açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Bologna Süreci, Türkiye yükseköğretim alanı için birçok kazanımı beraberinde getiren önemli bir politika yapıcı araç olmuştur ancak günümüzde küreselleşme ve artan enformasyon akımı ile birlikte ağı yakalamak için oluşturulan politikaların sürekli gözden geçirilmesi ve duruma göre yenilerinin oluşturulması gerekliliği doğmaktadır.
- Bologna Süreci onbeş yıl önce başlamıştır, ancak Türkiye'de bu çalışmalar son altı yılda hızlanmıştır ve yaygınlaşmıştır. Tam etkisi görölmeye başlarken, hem AB politikaları hem de YÖK'ün tutumu son birkaç yılda Bologna Süreci çalışmalarının yavaşlamasına neden olmuştur.
- Mutlaka geliştirilmelidir. Bologna Süreci sürekli gelişme, kalitenin arttırılması, yaşam boyu öğrenme gibi yenilikçi bir yapılanma gerektirmektedir.
- İçerisinde bulunan siyasi durum ve güvenlik sorunları nedeniyle uluslararasılaşma konusunda yeni politikalar geliştirilmesi gerekmektedir.
- Son onbeş yıla bakıldığında bu süreçte konferanslar, bildiriler ve deklarasyonlarla sürekli yeni politikalar geliştirilmiştir ve bu politikalar uygulanmıştır. Ancak, bu politikalardan kalite süreçleri, yaşam boyu öğrenme, Avrupa Yeterlilikler erevesi ile Ulusal Yeterlilik erevesinin uyumu gibi alanlarda istenilen sonuçlara ulaşılamadığı düşünölmektedir. Bu nedenle yeni politikalar geliştirilmelidir.
- Adına Bologna denilen, ancak bir kalite çalışması olduğunu çoğunluğun anlamadığı sistemin yeniden ele alınması ve kurumların çalışmaları kendileri ve öğrencileri ile paydaşları için yapmaları gerektiği konularında

ikna edilmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde beş yıl sonra geriye Bologna diye bir kavramın kalmayacağı düşünülmektedir.

- Bologna Süreci'nin amaçlarına uygun olarak uygulanabilirliği daha etkin olarak kontrol edildiğinde olumlu sonuçlara ulaşılabilir.
- Öncelikle kalitenin yükseltilmesi için farklı çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu politikalara tüm üniversite çalışanlarının inanması gerekmektedir. Yurt dışındaki üniversitelerde çok normal olan bazı süreçlerin çalışmalarına Türkiye'de başlanmamıştır.
- Kesinlikle yeni politikalar geliştirilmelidir. İyi uygulama örnekleri büyük kentlerin dışındaki üniversitelerden seçilmelidir ve ödüllendirilmelidir. Anadolu'da ki üniversiteler örnek gösterilerek sisteme destek verilmelidir.
- Farkındalığın artırılması ve zorlamak gerekmektedir.
- Dış değerlendirme ve akreditasyon alanında açılımlar yapılmalıdır.
- Makro siyasi yaklaşımlar yerine pedagojik katkı düzeyi ele alınmalıdır.

Bir devlet üniversitesi katılımcısı, kesinlikle yeni politikalar geliştirilmesi gerektiğini, bu sistemin çöktüğünü ifade etmektedir. Kaliteyi artırmayıp tam tersine azalttığı için bu sistemin yükseköğretime gelmiş en önemli darbe olduğunu belirtmektedir. 15 yıl önce mi şu anda mı daha kaliteli mezunlar geldiği konusunda işverenlerle anket yapılarak konunun sorgulanması önerilmektedir.

Değişen ihtiyaçlara uygun olarak sürecin kendini geliştirdiği; yapılanların hedeflere ulaşmayı sağlamadığı düşünülmektedir. Dolayısıyla, nelerin eksik/yanlış olduğu yeni hedeflerle, politikalarla birlikte yeniden değerlendirilmelidir. Olanın ötesine geçilmesi için beyin fırtınalarının gerçekleştirilebileceği önerilmektedir.

Biri dışında tüm vakıf üniversitesi katılımcıları yeni politikalar geliştirilmesini ya da mevcut politikaların iyileştirilmesini uygun olarak değerlendirmektedir. Bir vakıf üniversitesi katılımcısı tarafından, Bologna Süreci'nin her sorunu çözen bir sihirbaz olmadığı belirtilmiştir. Vakıf üniversitelerinin açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

- Bologna Süreci dinamik bir süreç olduğundan geri beslemeler sonucuna göre iyileştirmeler mümkün olmaktadır. Dolayısıyla zamanla çok daha iyileştirilebilir.
- Yeni politikalar geliştirilmesi yerine, mevcut sistemde gerekli görülen yerlerde ufak iyileştirmeler yapılması daha uygun bulunmaktadır. Yeni

sistemler, büyük çaplı değişiklikler, kurumlarda yorgunluğa ve enerji kaybına yol açabilmektedir.

- Sadece yükseköğretim alanında değil bütün eğitim süreçlerinde dünyadaki yaşanan gelişmelere bağlı olarak açık bir vizyonla yeni politikalar üretilmesi gerekmektedir.
- Tüm yükseköğretim alanının yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Ayrıca, Bologna Süreci'nin, birçok üniversite tarafından, YÖK'ün talebi doğrultusunda yapılması gereken, yapıldığında karşısına artı konulan bir madde olarak görüldüğü düşünülmektedir. Sürecin tabana yayılmasının ve Bologna araçlarının öneminin daha fazla kavranması için politikalar geliştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Sonuç olarak, Bologna Uzmanlarının ve BEK Başkanlarının/KBK'nın, bilgi toplama formlarında "Bologna Süreci'ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar" bölümünde yer alan aynı içerikli sorulara yanıtları değerlendirildiğinde; Bologna Süreci uygulamalarının eğitimin niteliği üzerindeki olumlu yansımaları olarak Bologna Uzmanları tarafından, eğitimin kalitesini artırması, istihdamı olumlu etkilemesi, şeffaflık ve hesap verebilirliği, öğrenci merkezli eğitimi sağlaması belirtilmektedir. Ancak bu sürecin şekilsel olarak değil içselleştirilmesi halinde etkilerinin daha büyük olacağı da ifade edilmektedir. Devlet ve vakıf üniversitelerinin katılımcılarının büyük çoğunluğu da bu konuda olumlu görüş bildirmektedir. Hareketlilik, kalite güvencesi, şeffaflık, öğrenci merkezli eğitim vb. konularda bu sürecin olumlu katkıları devlet üniversiteleri katılımcıları tarafından örnekleri ve açıklamaları ile ifade edilmektedir.

Alanyazın incelendiğinde, bu konu ile ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen bulguların araştırmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Örneğin, Kıyıcı (2012) tarafından Bologna Süreci'nin yükseköğretim sistemlerinin yeniden yapılandırılması için önemli bir fırsat sunduğu belirtilmektedir. Sürecin gelecekteki başarısının paydaşların katkısı ve işbirliğine, yasal reformların içselleştirilmesine, yeterli bir zamana ve finansal desteğe bağlı olduğu ifade edilmektedir. Öğrenci merkezli bir öğretim sistemini desteklediği için daha bilinçli öğrencilerin yetişmesini sağladığı belirtilmektedir.

Bologna Süreci uygulamalarının olumsuz yansımalarına ilişkin soruya Bologna Uzmanları tarafından çoğunlukla olumsuz yansıması bulunmadığı şeklinde yanıt verilmektedir. Bologna Uzmanlarının konuya ilişkin açıklamaları, üniversitelerin ilgili katılımcılarının açıklamalarında büyük oranda karşılık bulmuştur. Devlet ve vakıf üniversiteleri katılımcıları, bürokrasi oluşturması, işyükü fazlalığı, süreci içselleştirememesi, sürece inanç eksikliği vb. nedenleri olumsuz yansımalar olarak ifade etmektedir.

Alanyazın incelendiğinde, bu konu ile ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen bulguların araştırmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Örneğin, Çelik (2014) tarafından, Bologna Sürecine, Türkiye’de, akademisyenlerin, öğrencilerin, politikacıların ciddi bir anlam yüklediği, ancak, bu süreç çerçevesinde yapılan çalışmaların, Türkiye’nin temel yükseköğretim sorunlarını çözme ve azaltma konusunda olumlu bir performans sergileyemediği ifade edilmektedir. Sürecin, fazlasıyla merkeziyetçi ve bürokratik bir yapıya sahip Türk yükseköğretim sistemini, daha fazla bürokrasiye teslim ettiği ifade edilmektedir. Benzer şekilde Clarke (2015) tarafından yapılan çalışmada, akademisyenlerin Bologna Süreci’ne ilişkin değerlendirmelerinde, katılımcıların % 40’ı, Bologna Süreci’nin işyükünü artırdığı görüşünü paylaşmaktadır.

Bologna araçlarının kullanılmasının yükseköğretim sistemi açısından yararlı olup olmadığına ilişkin soruya Bologna Uzmanları, devlet ve vakıf üniversitelerinin BEK Başkanları/KBK büyük oranda olumlu yanıt vermiştir. Bu araçların, rekabeti, kaliteyi, şeffaflığı, tanınırlığı artıracığı, öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliğine katkı sağlayacağı belirtilmiştir.

Bologna Süreci’nin başlangıcından 15 yıl sonra gelinen noktada, yükseköğretim alanında yeni politikalar geliştirilmesi konusunda Bologna Uzmanları ile ilgili üniversitelerin katılımcılarının görüşleri, yeni politikalar geliştirilmesi veya mevcut politikaların iyileştirilmesi yönündedir. Sürecin içselleştirilemediği, şekil düzeyinde kaldığı tüm katılımcılar tarafından ifade edilmektedir ve bunu konuda bir görüş birliği bulunmaktadır. “Adına Bologna denilen, ancak bir kalite çalışması olduğunu çoğunluğun anlamadığı bir sistem” olarak ifade eden bir devlet üniversitesi katılımcısının söz konusu açıklaması dikkat çekicidir ve önemlidir.

Alanyazın incelendiğinde, bu konu ile ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen bulguların araştırmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Örneğin, Açıkgöz (2012) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısının ulusal ve uluslararası platformlarda rekabet gücünü artırmak ve insanlığın refahına ve geleceğine katkı sağlamak amacıyla yükseköğretim sisteminin yeniden yapılandırılması, söz konusu reformun, üniversitenin amacı, misyonu, vizyonu, uluslararasılaşması, şeffaflığı, hesap verilebilirliği vb. alanları kapsamı gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, reform çalışmalarının, yükseköğretim alanında dünyadaki muhtemel gelişmeler ile Türkiye'nin geleceğe ilişkin taleplerinin dikkate alınarak yapılması ifade edilmektedir. Benzer şekilde Clarke (2015) tarafından yapılan çalışmada, akademisyenlerin Bologna Süreci ile ilgili tavsiyelerinden biri "yükseköğretim kurumları, akademisyenlerin Bologna Süreci'nin tüm açıları hakkında doğru bir şekilde bilgilendirildiğinden emin olmalıdır" şeklindedir.

Özetle, Bologna Süreci, hala tüm dünyada geçerliliğini koruyan bir süreçtir. Beyaz Rusya'nın da 2016 yılında bu sürece dâhil olması bunun önemli bir göstergesidir. Türk yükseköğretim sisteminde son yıllarda gerçekleştirilen reformlar, eğitim sisteminin kalitesini artırma, uluslararası anlamda karşılaştırılabilirliği ve şeffaflığı sağlama, ulusal ve uluslararası öğrenciler için bir cazibe merkezi haline getirme amacıyla gerçekleştirilmiştir ve söz konusu reformlar devam etmektedir. Yükseköğretimde Kalite Güvencesi Yönetmeliği'nin ve bu yönetmelik çerçevesinde oluşturulan Kalite Kurulu'nun faaliyetlerini üniversiteler ile birlikte tüm yükseköğretim paydaşları yakından izlemeli ve uygulamalıdır. Yapılan tüm çalışmalarda, öğrenciler, akademik personel için daha iyi eğitim koşulları yaratmak, istihdam edilebilir mezunlar yetiştirmek, özünde, yükseköğretimde kaliteyi artırmak hedeflenmektedir. Bunun yapılabilmesi ve başarıya ulaşabilmesi için ilgili tüm paydaşların aynı motivasyonda olması gerekmektedir. Bilgi toplama formlarına yanıt veren katılımcıların büyük çoğunluğunun açıklamalarından ise söz konusu motivasyona sahip oldukları düşünülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmının bulgu ve yorumlarına dayalı olarak ulaşılan sonuçların özetine ve bu sonuçlardan yola çıkarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

1999 Yılında Bologna Bildirgesi ile başlayan Bologna Süreci'ne Türkiye 2001 yılında dâhil olmuştur. Türkiye'nin Bologna Süreci'ne (Avrupa Yükseköğretim Alanı'na) uyumu konusunda yaklaşık 15 yıllık bir deneyimi bulunmaktadır. Bu bağlamda Bologna çalışmaları, Yükseköğretim Kurulu yönetiminde, ilgili komisyonların çalışmaları, Ulusal Bologna Uzmanları Takımı'nın danışmanlık ve desteği ile yükseköğretim kurumları ile işbirliği içerisinde yürütülmektedir. Bu süreçte 2013 yılı sonuna kadar 175 üniversiteden 31'i Avrupa Komisyonu tarafından AKTS Etiketini ile ödüllendirilerek, Bologna Süreci uygulamalarında kararlı bir noktaya gelmiştir. Her şeyden önce, Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın içinde olmak Türk yükseköğretim sistemindeki reform çalışmaları için itici bir güçtür. Araştırmadan elde edilen bulgular bir bütün olarak, Bologna Süreci bağlamında yükseköğretimin çeşitli boyutlarındaki – AKTS, yeterlikler çerçeveleri, kalite güvencesi, istihdam edilebilirlik ve uluslararasılaşma ve hareketlilik - uygulamaların, bazı tartışmalar olmakla birlikte, gelecek için ümit verici olduğunu ortaya koymaktadır. Bir başka önemli nokta da, üniversitelerin, Bologna faaliyetlerinin sürekliliği için merkezi düzeydeki Yükseköğretim Kurulu'nun izleme ve yönlendirmelerine her zaman gereksinim duymasıdır. Bu yönlendirmelerin, Türkiye'deki Bologna Süreci uygulamalarının sürdürülebilirliği açısından kritik unsur olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Böyle bir yaklaşım, aynı zamanda reform konusundaki irade ve kararlılığın da bir göstergesi olarak vurgulanabilmektedir.

Araştırmaya katılan üniversitelerin, Bologna Süreci'nde öngörülen ve şeffaflık ilkesi gereğince web sayfalarında yayımlamaları gereken bilgi paketlerini –kurumsal, program ve ders- büyük ölçüde yayımlayarak yükseköğretimin ilgili paydaşlarına açık hale getirdikleri gözlenmiştir. Ancak, özellikle program ve ders bilgi paketlerinde, önceki öğrenmenin tanınması, yeterlilik koşulları ve kuralları, öğretim biçimi, dersin öğrenme çıktıları ve planlanan öğrenme faaliyetleri gibi teknik bileşenlerin açıklanmasında bazı yetersizliklerle karşılaşmıştır.

Ulusal Bologna Uzmanları ile BEK Başkanları/Kurum Bologna Koordinatörlerinden elde edilen bulgularla şu sonuçlara ulaşılabilmektedir:

- AKTS kredisi, çoğunlukla yerel kredi sistemiyle birlikte tüm üniversitelerde kullanılmaktadır.
- AKTS kullanımı yaygın olmasına karşın, amacına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığı konusunda hem Bologna Uzmanlarının hem de BEK Başkanları/Kurum Bologna Koordinatörlerinin çekinceleri bulunmaktadır. Konunun henüz tam olarak içselleştirilemediği, uygulamaların biçimsel olduğu konusunda kaygılar bulunmaktadır.
- AKTS kredisinin öğrenme çıktılarıyla ilişkilendirilmesi konusunda, BEK Başkanları/Kurum Bologna Koordinatörleri daha iyimser iken bazı Bologna Uzmanlarının uygulamaların yetersiz olduğuna ilişkin görüşleri bulunmaktadır.
- AKTS, yeterlilikler çerçevesi, kalite güvencesi, istihdam edilebilirlik ve uluslararasılaşma ve hareketlilik uygulamalarının gelecekte sürdürülebilirliği konusunda hem Bologna Uzmanları hem de BEK Başkanları/Kurum Bologna Koordinatörleri, yükseköğretim yönetimlerinin tutumları ile Yükseköğretim Kurulu'nun bu konudaki politika belirleme kararlılığının ve tutarlılığının önemine dikkat çekmektedir.
- Program yeterliliklerinin tanımlanması, TYYÇ ile program yeterlilikleri ve ders öğrenme çıktılarıyla program yeterlilikleri arasında bağ kurma durumları konusunda BEK Başkanları/Kurum Bologna Koordinatörleri daha iyimser bir görüşe sahip iken Bologna Uzmanlarının uygulamaların yetersizliğine ilişkin kanıları daha yaygındır.
- Yeterlilikler çerçevesinin tüm boyutlarıyla (TYÇ, TYYÇ, program yeterlilikleri) benimsenmesi, uygulanması ve içselleştirilmesi konularında tüm ilgili kurumların kararlılık ve iradesine özel vurgu yapılmaktadır. Bu boyuttaki çabalar kırılğan bir özellik taşımaktadır.
- Yeterlilikler çerçevesiyle Yükseköğretim Kalite Kurulu arasında güçlü bağ kurma eğilimleri bulunmaktadır.

- Hem kurumsal hem de ulusal düzeyde kalite güvence sistemlerinin oluşturulmasına ve uygulamalara yönelik olarak hem Bologna Uzmanları hem de BEK Başkanları/Kurum Bologna Koordinatörleri olumlu bir yaklaşım içerisindedir. Yükseköğretim Kalite Kurulu'nun oluşturulması ümit verici bulunmaktadır. Özellikle akreditasyon kurumları ve akreditasyon çalışmaları yaygınlaştıkça kalite güvence çalışmalarının daha sistematik hale geleceğine ve daha da yerleşeceğine ilişkin ümitler yaygındır.
- Akreditasyon çalışmalarıyla AKTS, program yeterlilikleri ve öğrenme çıktıları arasındaki bağların birbirleri için itici güç oluşturduğu inancı yaygındır.
- Akreditasyon çalışmalarının sürdürülebilirliği açısından, ESG ile uyumlu olarak ve ayrıca ENQA, EQAR gibi uluslararası kalite güvencesi kuruluşlarıyla birlikte çalışmanın önemi vurgulanmaktadır.
- İstihdam edilebilirlik boyutu, Bologna Süreci'nin en kritik süreçlerinden biridir. Uygulama aşamasında ise kariyer merkezi kurulması, kariyer günlerinin düzenlenmesi, üniversite-sanayi ortaklıklarının geliştirilmesi, staj programları vb. çok yönlü çabalara karşın görece olarak en az ilerleme sağlanmış alandır. Bologna Süreci'nin boyutlarından AKTS, yeterlilikler çerçeveleri, kalite güvencesi, uluslararasılaşma ve hareketlilik uygulamalarının etkili bir biçimde hayata geçirilmesinin istihdam edilebilirliği doğrudan etkileyeceği açıktır. Üniversitelerin gündeminde mezunların istihdamı bulunmaktadır, ancak, bu konunun gündemde olması yeterli değildir. İstihdam edilebilir mezunlar yetiştirilmesi, bu reform sürecindeki tüm bileşenlere güçlü bir biçimde odaklanmayı gerektirmektedir.
- Uluslararasılaşma ve hareketlilik uygulamaları Bologna Süreci'nden daha eski bir geçmişe sahiptir. Bu bağlamda, yükseköğretim kurumlarının en dinamik olduğu ve en fazla önem verdiği bir alan olarak dikkati çekmektedir.
- Türk yükseköğretim sisteminde birçok olumlu yansımaları olmakla birlikte Bologna Süreci'ne yönelik bazı eleştiriler de bulunmaktadır: Sürecin

merkezi olarak empoze edilmesi; çalışmalarda sürekliliğin olmaması; üniversite özerkliğine bir müdahale olarak algılanması; gereksiz raporlama, aşırı iş yükü, dokümantasyon vb. hususlarda aşırı bürokratik süreçlere yol açması; idari ve akademik yapıların sürece inançsızlığı; konuya hâkim olan akademisyen ve yöneticilerin yetersizliği nedeniyle bir işin birkaç kez tekrarlanması vb.

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgu ve sonuçlar ışığında şunlar önerilebilir:

5.2.1. Araştırmaya Dönük Öneriler

- Bu araştırma AKTS Etiket alan yükseköğretim kurumları kapsamındadır ve söz konusu üniversitelerin BEK Başkanlarının veya Kurum Bologna Koordinatörlerinin görüşleri çerçevesinde yapılmıştır. Araştırma, tüm yükseköğretim kurumlarını kapsayacak şekilde tekrarlanmalıdır.
- Bu araştırma Bologna Uzmanlarının ve ilgili üniversitelerin ilgili katılımcılarının Bologna Süreci'nin bazı faaliyet alanlarına yönelik görüşleri çerçevesinde yapılmıştır. Yükseköğretimde en önemli paydaş olan öğrencilerin AYA'ya ilişkin görüşlerine yönelik bir araştırma yapılmalıdır.
- Bologna Süreci'nin diğer faaliyet alanlarına (örneğin; Sosyal Boyut) yönelik araştırma yapılmalıdır.
- Bu araştırma kapsamında hazırlanan Bilgi Toplama Formlarının, beş yıl sonra tekrar aynı üniversitelere, konuyla ilgili katılımcılara gönderilerek yanıtlanması sağlanmalı ve aradaki ilerleme karşılaştırmalı olarak tespit edilmelidir.

5.2.2. Uygulamaya Dönük Öneriler

- Bologna Süreci'nin sürdürülebilirliğini sağlamak için Yükseköğretim Kurulu'nun yönetim, izleme, değerlendirme ve yönlendirme faaliyetleri süreklilik göstermelidir.

- YÖK bünyesinde bir Ulusal Bologna Uzmanları Takımı'nın, yükseköğretim kurumlarına, Bologna Süreci'nin ilgili faaliyet alanlarında ve ayrıca uygulama boyutunda danışmanlığı ve desteği önemlidir.
- Aynı şekilde, yükseköğretim kurumları üst yönetimlerinin Bologna Süreci'ni benimsemeleri ve sahiplenmeleri, kurumsal gelişim ve uluslararasılaşma açısından kritik önem taşımaktadır.
- Bologna Süreci'nin anahtar unsuru olan ve öğrenci merkezli eğitim anlayışının içselleştirilmesini sağlayacak olan AKTS Kullanıcı Kılavuzu'nun teknik tanıtımının sürdürülmesi, uygulamada karşılaşılan birçok yetersizliğin çözümlenmesine destek sağlayacaktır.
- Bologna Süreci'nin anahtar unsurları ile bu araştırmada ele alınan program ve ders bilgi paketlerindeki temel noktalar olan; yükseköğretim yeterlilikler çerçevesi, öğrenme kazanımları, öğrenci iş yüküne dayalı kredi sistemi, önceki öğrenmenin tanınması, mezunların profili, önkoşul dersler vb. konular, 2011 yılında Yükseköğretim Kanunu'na dâhil olmuştur. Tüm yükseköğretim yönetimi ve akademisyenler bu yeni durumu hızla algılamalı ve eğitim-öğretim süreçlerine bunları dâhil etmelidir.
- AKTS Etiket alan üniversiteler, bu mükemmeliyet belgesine sahip olduktan sonra da Avrupa Komisyonu veya ilgili ülkenin yükseköğretimden yetkili ve sorumlu makamı tarafından bir izleme ve değerlendirme sürecine tabi tutulmalıdır.
- Kalite güvencesi, AKTS, Diploma Eki, yeterlilikler çerçeveleri, hareketlilik, uluslararasılaşma, tanınma gibi Bologna Süreci'nin önemli faaliyet alanlarına ve Bologna araçlarına ilişkin Türk yükseköğretim sisteminde mevzuat –yasa, yönetmelik vb.- boyutunda kararlar alınmalıdır.
- Bologna Süreci'nin daha hızlı bir biçimde hayata geçirilebilmesi ve sürdürülebilirliği, kalite güvencesi çalışmalarıyla yakından bağlantılıdır. Bu bağlamda, hem Yükseköğretim Kalite Kurulu'nun yasal temeli sağlanmalı hem de akreditasyon ve dış değerlendirme uygulamalarının yaygınlaştırılması için her türlü özendirici önlem alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Ö. (2012). Yükseköğretim üzerine bir değerlendirme: yeniden yapılanma sürecinde bir sistem önerisine giriş. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2, 11-17.
- Akbuz, S. (2009). *The implementation of the principles of the Bologna process in english courses in bachelor's degree programmes in Turkey*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Avrupa Birliği Enstitüsü, Avrupa Birliği Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Akman, T. A. (2010). *Bologna süreci ve yükseköğretim kurumlarındaki yansımaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kocaeli.
- Altan, D. A. (2013). *Social agents, national states and international institutions: Restructuring of higher education in Turkey*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Technical University, Institute of Social Sciences, Department of Humanities and Social Sciences, Political Studies Programme, İstanbul.
- Aydınalp, D. (2011). *Almanya, Danimarka, Birleşik Krallık, Avustralya, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de yükseköğretim programlarında kalite güvencesi ve akreditasyon süreci*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları Anabilim Dalı, Ankara.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*, 7. Baskı, Pegem Akademi, Ankara.
- Belenli, İ. (2012). Yükseköğretim kurumları için kalite güvence oluşumu üzerine bir model önerisi, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Seta Çalıştay, 69-73.
- Bergan S. (2015). *The EHEA at the cross-roads. The Bologna Process and the future of higher education*, Curaj, A., Matei, L., Pricopie, R., Salmi, J., & Scott, P. *The European Higher Education Area – Part-2*, 737-752, Springer International Publishing, 749-750.
- Bologna Conference, (2009), *Working Group On Employability, Report To Ministers, Leuven/Louvain-La-Neuve 28-29 April 2009*, [Çevrim-içi: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/2009_employability_WG_report.pdf, Erişim tarihi: 17 Mart 2016].
- Bologna Process-European Higher Education Area (Tarihsiz a). *History*. [Çevrim-içi: <http://www.ehea.info/article-details.aspx?articleid=3>, Erişim tarihi: 22 Mart 2016].
- Bologna Process-European Higher Education Area (Tarihsiz b). *Sorbonne Joint Declaration: Joint declaration on harmonisation of the architecture of the European higher education System*. Paris, May 25 1998. [Çevrim-içi: http://www.ehea.info/uploads/declarations/sorbonne_declaration1.pdf, Erişim tarihi: 22 Mart 2016].
- Bologna Process-European Higher Education Area (Tarihsiz c). *How does the Bologna Process work?* [Çevrim-içi: <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=5>, Erişim tarihi: 04 Mayıs 2016].

- Bologna Process-European Higher Education Area (Tarihsiz d). *How to apply for becoming a member to the Bologna Process / EHEA*. [Çevrim-içi: <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=241>, Erişim tarihi: 30 Mart 2016].
- Bologna Process-European Higher Education Area (Tarihsiz e). *Qualifications Frameworks in the EHEA*. [Çevrim-içi: <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=65>, Erişim tarihi: 17 Nisan 2016].
- Bologna Process-European Higher Education Area (Tarihsiz f). *National Qualifications Frameworks*. [Çevrim-içi: <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=69>, Erişim tarihi: 17 Nisan 2016].
- Bologna Process-European Higher Education Area (Tarihsiz g). *Members*. [Çevrim-içi: <http://www.ehea.info/members.aspx>, Erişim tarihi: 18 Mart 2016].
- Bologna Process Researchers' Conference (2014). *Conference report*, Rapporteur: Liviu Matei, Bucharest, 24-26 November 2014. [Çevrim-içi: http://bologna-yerevan2015.ehea.info/files/06052015_FOHE-BPRC2_Final%20report.pdf, Erişim tarihi: 08 Nisan 2016].
- Bologna Process Stocktaking (2005). [Çevrim-içi: <http://www.ehea.info/uploads/documents/bpstocktaking9may2005.pdf>, Erişim tarihi: 08 Nisan 2016].
- Bologna With Student Eyes, (2015). [Çevrim-içi: <http://www.esu-online.org/asset/news/6068/bwse-2015-online.pdf> Erişim tarihi: 11 Nisan 2016].
- Bural, İ. N. (2007). *Avrupa Birliği yükseköğretim politikaları ve Türkiye (Avrupa yükseköğretim alanı, Erasmus ve Türkiye ilişkileri)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Geliştirilmiş 19. Baskı, Pegem Akademi, Ankara
- Creswell, John W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*, (Ed.) Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir, Siyasal Yayın Dağıtım, Ankara.
- Clarke, M. (2015). The Bologna Process Under Threat, [Çevrim-içi: https://ossuu.com/educationinternational/docs/leaflet_bologna_process, Erişim tarihi: 11 Nisan 2016].
- Council of Europe (Tarihsiz a). *Bologna for Pedestrians*. [Çevrim-içi: http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/EHEA2010/BolognaPedestrians_en.asp, Erişim tarihi: 22 Mart 2016].
- Council of Europe (Tarihsiz b). *Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region*, Lisbon 11/04/1997. [Çevrim-içi: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/165>, Erişim tarihi: 27 Mart 2016].
- Crosier, D. & Praveva, T. (2013). *The Bologna process: its impact on higher education development an europe and beyond*. Fundamentals of Educational Planning.

- Crosier, D. & Ruffio, P. (2009). *Higher education in Europe 2009: Developments in the Bologna Process*. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, European Commission. Available From Eu Bookshop.
- Çelik, Z. (2014). Avrupa yükseköğretim sistemi üzerine Bologna sürecinin etkileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(2), 100-105.
- Çetinsaya, G. (2014). Büyüme, kalite, uluslararasılaşma: *Türkiye yükseköğretimi için bir yol haritası*. Yükseköğretim Kurulu Yayın No: 2014/2.
- ÇSGB (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı) (2016). *Kamu Görevlileri Sendikaları Ve Toplu Sözleşme Kanunu Kapsamına Giren Kurum Ve Kuruluşların Girdikleri Hizmet Kollarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*. 20 Şubat 2016 Tarihli ve 29630 Sayılı Resmî Gazete. [Çevrim-içi: <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/02/20160220.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/02/20160220.htm>, Erişim tarihi: 21 Nisan 2016].
- Dalgıç, Y. G. (2008). *Türk yükseköğretiminde öğretim elemanlarının Bologna süreci kapsamındaki uygulamalara ilişkin görüşleri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Ankara.
- Durdu, E. (2011). *Bologna süreci ve Türk yüksek öğretiminin Bologna sürecine uyumu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, İzmir.
- Durman, M. (2008). *Yükseköğretimde kalite güvencesi. Yükseköğretimde yeniden yapılanma*. Ed: Kerim Edinsel, *Bologna Süreci'nin Türkiye'de Uygulanması "Bologna Uzmanları Ulusal Takımı Projesi", 2007-2008 Sonuç Raporu*, [Çevrim-içi: <http://w3.gazi.edu.tr/~gyavuzcan/documents/1.pdf>, Erişim tarihi: 10 Mayıs 2016].35-42
- EACEA (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency) (Tarihsiz a). *ECTS and Diploma Supplement Labels 2007 – 2013: Selection 2013*. [Çevrim-içi: http://eacea.ec.europa.eu/llp/results_projects/ects_ds/selection_ects_ds_2013_en.php, Erişim tarihi: 14 Nisan 2016].
- EACEA (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency) (Tarihsiz b). *2013 ECTS/DS Selection - Revised List of ECTS successful applications*. [Çevrim-içi: http://eacea.ec.europa.eu/llp/results_projects/ects_ds/2013/final-list-of-ects-successful-applications.pdf, Erişim tarihi: 14 Nisan 2016].
- EACEA (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency) (Tarihsiz c). *National Teams of Bologna Experts*. [Çevrim-içi: http://eacea.ec.europa.eu/llp/support_measures_and_network/bologna_experts_en.php, Erişim tarihi: 04 Nisan 2016].
- EACEA, Eurydice, Eurostat, Eurostudent (2012). *The european higher education area in 2012: Bologna Process Implementation Report*. [Çevrim-içi: [http://www.ehea.info/uploads/\(1\)/bologna%20process%20implementation%20report.pdf](http://www.ehea.info/uploads/(1)/bologna%20process%20implementation%20report.pdf), Erişim tarihi: 03 Nisan 2016].

- EACEA (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency), (2013a). *ECTS Assessment Sheet 2013*, [Çevrim-içi: http://eacea.ec.europa.eu/llp/support_measures_and_network/documents/2013/ects_ds/ects_assessment_sheet_2013.pdf, Erişim tarihi: 16 Mart 2016].
- EACEA (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency), (2013b). *2013 ECTS/DS Selection - Revised List of DS successful applications*. [Çevrim-içi: http://eacea.ec.europa.eu/llp/results_projects/ects_ds/2013/final-list-of-ds-successful-applications.pdf, Erişim tarihi: 27 Nisan 2016].
- EACEA (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency), (2015). *The European Higher Education Area in 2015: Bologna Process Implementation Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [Çevrim-içi: http://bologna-yerevan2015.ehea.info/files/2015%20Implementation%20report_20.05.2015.pdf, Erişim tarihi: 03 Nisan 2016].
- European Commission, (Tarihsiz a) *Education and training*, [Çevrim-içi: http://ec.europa.eu/education/ects/users-guide/programme-context_en.htm, Erişim tarihi: 17 Nisan 2016].
- European Commission, (Tarihsiz b) *Diploma supplement*, [Çevrim-içi: http://ec.europa.eu/education/tools/diploma-supplement_en.htm, Erişim tarihi: 11 Nisan 2016].
- European Commission, (2009). *ECTS Users' Guide: 2009*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, [Çevrim-içi: http://ec.europa.eu/education/ects/users-guide/docs/year-2009/ects-users-guide-2009_en.pdf, Erişim tarihi: 10 Nisan 2016].
- European Commission, (2013). *ECTS Label-DS Label: Guidelines for Applicants 2013*, [Çevrim-içi: http://eacea.ec.europa.eu/llp/support_measures_and_network/documents/2013/ects_ds/guidelines_2013_label_applications.pdf, Erişim tarihi: 22 Nisan 2016].
- European Commission, (2015). *ECTS Users' Guide: 2015*, Erasmus+, Luxembourg: Publications Office of the European Union, [Çevrim-içi: http://ec.europa.eu/education/library/publications/2015/ects-users-guide_en.pdf, Erişim tarihi: 10 Nisan 2016].
- EHEA (European Higher Education Area), (2015). *2015 Ministerial Conference and Fourth Bologna Policy Forum, EHEA Ministerial Conference Documents*. [Çevrim-içi: <http://bologna-yerevan2015.ehea.info/pages/view/documents>, Erişim tarihi: 26 Nisan 2016].
- EHEA (European Higher Education Area), (2015). *Yerevan, Communique*. [Çevrim-içi: http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/5_2015/112705.pdf, Erişim tarihi: 31 Mart 2016].
- Elmas, M. (2012). ENQA iç ve dış değerlendirme standartları ve uygulama örneği: Sakarya Üniversitesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Seta Çalıştay, 47-53.

- ENIC-NARIC Network (European Network of Information Centres-National Academic Recognition Information Centres) (Tarihsiz a). *The ENIC-NARIC Network (European Network of Information Centres)*. [Çevrim-içi: <http://www.enic-naric.net/welcome-to-the-enic-naric-website.aspx#enic>, Erişim tarihi: 28 Mart 2016].
- ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education) (Tarihsiz a). *ENQA History*, [Çevrim-içi: <http://www.enqa.eu/index.php/about-enqa/enqa-history/>, Erişim tarihi: 19 Nisan 2016].
- ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education) (Tarihsiz b). *ENQA Mission Statement*, [Çevrim-içi: <http://www.enqa.eu/index.php/about-enqa/enqa-mission-statement/> Erişim tarihi: 19 Nisan 2016].
- ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education) (Tarihsiz c). *ENQA*, [Çevrim-içi: <http://www.enqa.eu/>, Erişim tarihi: 19 Nisan 2016].
- ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education) (Tarihsiz d). *European Quality Assurance Register in Higher Education, (EQAR)*. [Çevrim-içi: <http://www.enqa.eu/index.php/work-policy-area/enqa-the-bologna-process/eqar/>, Erişim tarihi: 19 Nisan 2016].
- Erdoğan, A. (2014). Türkiye’de yükseköğretimin gündemi için politika önerisi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 4(1), 1-17.
- Erkal, M. E. (2011). *Türk yüksek öğretiminin bazı sorunları: tesbit ve teklifler*. Sosyoloji Konferansları, 42, 117-128.
- Erkal, P. (2011). Türk yüksek öğretiminin bazı sorunları: tesbit ve teklifler. *Sosyoloji Konferansları*, 0(42), 117-128.
- ESG (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area), (2015). [Çevrim-içi: https://www.eqar.eu/fileadmin/documents/bologna/ESG_2015.pdf, Erişim tarihi: 11 Nisan 2016].
- ESU (European Students’ Union) (2015). *Bologna With Student Eyes 2015*. [Çevrim-içi: <http://bwse2015.esu-online.org/Introduction>, Erişim tarihi: 05 Mayıs 2016].
- EUA (Universities in the European Higher Education Area and the Contribution of EUA), (2012). [Çevrim-içi: http://www.eua.be/Libraries/policy-positions/Universities_in_the_EHEA_EUA_Statement_for_Bologna_Ministerial_Conference.pdf?sfvrsn=0, Erişim tarihi: 20 Nisan 2016].
- European Union (2015). *The EU and the Bologna Process – working together for change*, Luxembourg: Publications Office of the European Union. [Çevrim-içi: http://ec.europa.eu/education/library/publications/2015/bologna-process-brochure_en.pdf, Erişim tarihi: 04 Nisan 2016].
- EUR-Lex (Access to European Union law) (Tarihsiz a). *The Bologna Process: Setting Up The European Higher Education Area*, [Çevrim-içi: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3Ac11088> Erişim tarihi: 30 Mart 2016].
- Gümüş, A. (2011). Üniversitelerdeki başkalaşıma dair beş yeni kitap, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9(34), 142-149.

- Günay, D. (2012). Yükseköğretimde öğrenme kazanımlarına dayanan kalite güvence sistemi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Seta Çalıştay, 13-21.
- Gür, B. S. (2012). Kalite güvence sisteminin imkân ve riskleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Seta Çalıştay, 31-36.
- Hacettepe Üniversitesi (2015). *I. Bologna Süreci Araştırmaları Kongresi, Bildiri Kitabı*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, [Çevrim-içi: http://www.bologna.kongresi2015.hacettepe.edu.tr/belge/BSAK15_bildirikitabi.pdf Erişim tarihi: 07 Haziran 2016].
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. 26. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Kavak, Y. (2016). "Avrupa Yükseköğretim Reformu: Bologna Sürecinin "Kalite Güvencesi" Boyutu ve Türk Yükseköğretim Sistemine Yansımaları." Prof. Dr. Mustafa Aydın'a Armağan: Eğitim Bilimleri Yazıları. (Ed. I. Ünal ve Y. Koçak Usluel.) Ankara: Gazi Kitabevi.
- Keszei, E., Hausz, F., Fonyó A & Kardon, B. (2015). *Financing research universities in post-communist ehea countries*. In A. Curaj, L. Matei, R. Pricopie, J. Salmi, And P. Scott (Eds.). *The European Higher Education Area Between Critical Reflections And Future Policies*, 169-184. Springer International Publishing.
- Kıyıcı, G. Ö. (2012). *Bologna süreci: yükseköğretim sistemi için bir fırsat mı yoksa bir tehdit mi?*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta.
- Kuzu, Ö. H. (2013). *Yükseköğretimde değişen değerler bağlamında Avrupa yükseköğretim alanı yeterlilik düzeyi algısı: öğretim elemanları üzerine bir uygulama*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Konya.
- LLP (Lifelong Learning Programme) (2011), *Implementation of The Bologna Process In Turkey - 2009 - 2011 Final Reporting*. [Çevrim-içi: http://eacea.ec.europa.eu/LLP/project_reports/documents/bologna_experts/2011/bas/TR_BAS.pdf, Erişim tarihi: 03 Mart 2016].
- LLP (Lifelong Learning Programme) (2013), *National Teams of Bologna Experts 2011-2013/ Turkey, Final Reporting*. [Çevrim-içi: http://eacea.ec.europa.eu/LLP/project_reports/documents/bologna_experts/2013/tr_final-report.pdf, Erişim tarihi: 03 Mart 2016].
- LLP (Lifelong Learning Programme) (2013), Application Form, ECTS Label, Period 2013-2016 .
- MYK (Mesleki Yeterlilik Kurumu), (Tarihsiz a). *TYÇ-AYÇ Referanslama Çalışmaları*. [Çevrim-içi: <http://www.myk.gov.tr/index.php/en/tyc-ayc-referanslama-calmalar>, Erişim tarihi: 17 Nisan 2016].
- MYK (Mesleki Yeterlilik Kurumu) (2015a). Avrupa Yeterlilik Çerçevesi, [Çevrim-içi: http://www.myk.gov.tr/images/articles/TYC/AYC_brosur.pdf, Erişim tarihi: 20 Nisan 2016].

- MYK (Mesleki Yeterlilik Kurumu) (2015b). *TYÇ, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi*, [Çevrim-içi: <http://www.myk.gov.tr/index.php/en/tuerkiye-yeterlilikler-cercevesi>, Erişim tarihi: 21 Nisan 2016].
- MYK (Mesleki Yeterlilik Kurumu) (2015c). *Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*, Resmi Gazete, Tarih: 19.11.2015, Sayı: 29537.
- Resmi Gazete, (2015). *İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*, Tarih: 23.4.2015, Sayı: 29335.
- Özer, M. & Gür, B. S. (2012). Türkiye’de yükseköğretimin yeniden yapılandırılması ve kalite güvence sistemi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Seta Çalıştay, 2, 18-23, Zonguldak.
- Özer, M. (2012). Avrupa yükseköğretim alanında kalite güvence sistemi ile ilgili genel eğilimler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Seta Çalıştay, 23-29
- Özer, M., Gür, B. S. & Küçükcan, T. (2011). Kalite güvencesi: Türkiye yükseköğretimi için stratejik tercihler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(2), 59-65.
- Öztürk, R. (2012). YÖK’te kalite güvence çalışmaları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Seta Çalıştay, 55-61.
- Sağlamer, G. (2012). Belirsizlik ortamında yükseköğretim nasıl yapılandırılmalı? *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Seta Çalıştay, 39-45.
- Süngü, H. (2009). *Türkiye’de eğitim fakültesi öğretim elemanları ile üniversite uzmanlarının Avrupa yükseköğretim alanının oluşturulmasına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı, Ankara.
- Süzen, Z. B. (2011). *Avrupa üniversiteler birliği kurumsal değerlendirme programına katılan Ankara’daki üniversitelerin kurumsal değerlendirme raporlarının incelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Ankara.
- The Magna Charta Universitatum (Tarihsiz a). *The Magna Charta Universitatum*, [Çevrim-içi: <http://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum>, Erişim tarihi: 25 Mart 2016].
- The Magna Charta Observatory (Tarihsiz b). The Magna Charta Observatory, [Çevrim-içi: <http://www.magna-charta.org/magna-charta-observatory>, Erişim tarihi: 25 Mart 2016].
- Timurcanday Özmen, Ö. N., Özdağoğlu, G., Damar, M., Akdeniz, E., Süral Özer, P., Duygulu, E., Durukan Salı, M. B., Topoyan, M. (2015). Bologna Süreci kapsamında Dokuz Eylül Üniversitesi bilgi paketi tasarım sürecine makro bakış. *Yükseköğretim Dergisi*, 1-8.
- Toksöz, F. (2008). *The european educational space and the construction of european identity*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Avrupa Birliği Enstitüsü, AB Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.

- Westerheijden, D. F., Beerkens, E., Cremonini, L., Huisman, J., Kehm, B., Kovaé, A., & De Weert, E. (2010). *The Bologna Process Independent Assessment-The First Decade On Working On The European Higher Education Area-Volume 1 Detailed Assessment Report*. Cheps/Incher-Kassel/Ecotec, [Çevrim-içi, http://ec.europa.eu/education/higher-education/doc1290_en.htm, Erişim tarihi: 05 Nisan 2016].
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu), (2008), *Bologna Süreci'nin Türkiye'de Uygulanması "Bologna Uzmanları Ulusal Takımı Projesi", 2007-2008 Sonuç Raporu*, Ed: Kerim Edinsel, [Çevrim-içi: <http://w3.gazi.edu.tr/~gyavuzcan/documents/1.pdf>, Erişim tarihi: 10 Mayıs 2016].
- YÖK, (Yükseköğretim Kurulu), (2009). *Yükseköğretim Kurumları Arasında Öğrenci ve Öğretim Üyesi Değişim Programına İlişkin Yönetmelik*, 27145 sayı ve 18 Şubat 2009 tarihli Resmi Gazete.
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu), (2010), *Yükseköğretimde Yeniden Yapılanma: 66 Soruda Bologna Süreci Uygulamaları*, Ed: Armağan Erdoğan, [Çevrim-içi: http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/yuksekogretimde_yeniden_yapilanma_66_soruda_bologna_2010.pdf/f3ec7784-e89d-4ee0-ad39-9f74532cd1dc, Erişim tarihi: 10 Mayıs 2016].
- YÖK, (Yükseköğretim Kurulu), (2011). *Mevlana Değişim Programına İlişkin Yönetmelik*, 28034 sayı ve 23 Ağustos 2011 tarihli Resmi Gazete.
- YÖK, (Yükseköğretim Kurulu), *Genel Kurul Kararları*, Tarih: 07.07.2011 Karar No: 2011.15.813.
- YÖK, (Yükseköğretim Kurulu), (2013a). *Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi*, Sayı: 79432324-720-99-214.
- YÖK, (Yükseköğretim Kurulu), (2015a). *Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği*, 29423 sayı ve 23.07.2015 tarihli Resmi Gazete.
- YÖK, (Yükseköğretim Kurulu), (2015b). *Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği*, 25942 sayı ve 20.09.2005 tarihli Resmi Gazete.
- YÖK, (Yükseköğretim Kurulu), (2015c). *Avrupa Yükseköğretim Alanı 2015 / Bologna Süreci Uygulama Raporu*. Sayı: 95916564-720-323.
- YÖK, (Yükseköğretim Kurulu), (2016a). *Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*, 29690 Sayı ve 20 Nisan 2016 Tarihli Resmi Gazete.
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (2016b). *Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyleri ve Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyi Yönetmeliği*. 29690 Sayı ve 20 Nisan 2016 Tarihli Resmi Gazete
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (Tarihsiz a). *Üniversiteler*. [Çevrim-içi: <http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz> Erişim tarihi: 17 Mart 2016].

- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (Tarihsiz b). *Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği Bilgi Notu*, [Çevrim-içi: http://www.yok.gov.tr/documents/10279/23688337/LİSANS_USTU_EGİTİM_VE_OGRETİM_YONETMELİĞİ_DEĞİŞİKLİKLERİ_BİLGİ_NOTU.pdf/da0afbd7-08d5-49ea-8a64-215d62c3b556, 20 Mayıs 2016].
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (Tarihsiz c). *Mevlana Değişim Programı*, Broşür, [Çevrim-içi: http://www.yok.gov.tr/documents/757816/1380059/Mevlana-Kitapcik-Yeni_08.06.2015_%C4%B0statistiksiz.pdf/13a2eeb0-efbd-4815-b755-56f3f8990d9e, 17 Nisan 2016].
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (Tarihsiz d). *Mevlana Değişim Programı*. [Çevrim-içi: <http://www.yok.gov.tr/web/mevlana/anasayfa>, Erişim tarihi: 17 Nisan 2016].
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (Tarihsiz e). *Study in Turkey*, [Çevrim-içi: <http://www.studyinturkey.gov.tr>, 20 Mayıs 2016].
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (Tarihsiz f). *TYYÇ, Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi*. [Çevrim-içi: <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=20>, Erişim tarihi: 10 Nisan 2016].
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (Tarihsiz g). *TYYÇ, Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi*. [Çevrim-içi: <http://tyyc.yok.gov.tr/>, Erişim tarihi: 17 Nisan 2016].
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (Tarihsiz h). *Regulation on Recognition and Equivalence of Foreign Higher Education Diplomas*. [Çevrim-içi: <http://www.yok.gov.tr/en/web/cohe/legislation>, Erişim tarihi: 04 Ağustos 2016].
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (Tarihsiz i). *Yükseköğretim Kalite Kurulu Hakkında*. [Çevrim-içi: <http://www.yok.gov.tr/web/kalitekurulu/8>, Erişim tarihi: 04 Ağustos 2016].
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (Tarihsiz j). *Akreditasyon Kuruluşları*. [Çevrim-içi: <http://www.yok.gov.tr/web/kalitekurulu/17>, Erişim tarihi: 04 Ağustos 2016].
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (Tarihsiz k). *Farabi Değişim Programı*. [Çevrim-içi: <http://www.yok.gov.tr/web/farabi/farabi-degisim-programi>, Erişim tarihi: 04 Ağustos 2016].
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (Tarihsiz l). *Study In Turkey, Kurumsal Kullanım Kitapçığı*. [Çevrim-içi: http://www.studyinturkey.gov.tr/ckfinder/userfiles/files/kurumsal_kullanım_kitapçigi.pdf, Erişim tarihi: 04 Ağustos 2016].
- Zgaga, P. (2006). *Looking Out: The Bologna Process in a Global Setting On the "External Dimension" of the Bologna Process*.

EK 1. ETİK KURUL ONAY BİLDİRİMİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172/ 633-2249

02 Ağustos 2016

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 11.07.2016 tarih ve 1706 sayılı yazınız.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı doktora programı öğrencilerinden **Canan ÜNVAN**'ın **Prof. Dr. Yüksel KAVAK** danışmanlığında yürüttüğü "**Üniversitelerimizde Bologna Süreci Uygulamaları ve Geleceğe Bakış**" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **26 Temmuz 2016** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Rahime M. NOHUTCU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

EK 2. EUROPEAN CREDIT TRANSFER AND ACCUMULATION SYSTEM (ECTS) – LABEL

ECTS LABEL - SELECTION 2013

EUROPEAN CREDIT TRANSFER AND ACCUMULATION SYSTEM (ECTS) – LABEL ASSESSMENT SHEET

Country: Name of applicant institution: Erasmus ID code: Application reference number: Name of evaluator:
--

ASSESSMENT CRITERIA

A. Information Package/Course Catalogue

The Information Package/Course Catalogue must contain information indicated in the checklist (listed below, taken from the ECTS Users' Guide and also included under section 2.1 of the ECTS Label application form). This information must be available for all first and second cycle degree programmes offered (and/or all one-tier programmes if these are still on offer). All information must be available in English.

Please tick each item indicating either Y (yes) or N (no) as appropriate in each case. Please indicate your overall score for each section of the Information Package/Course Catalogue, giving comments to justify your score. Please ensure that you provide comments in every case so that full feedback may be provided to the applicant.

If applicable, please refer also to any comments/justification provided by the applicant (see section 2.3 of the application form) and include this information in your evaluation.

Please pay particular attention to your assessment of the **items in bold**. If any of these items are lacking, you must give an overall score of 1 ('missing' or 'unavailable') for the relevant section. In this case, you should reject the application (overall assessment conclusion to be indicated as 'rejected'). You should nonetheless provide a complete assessment of the application (assessment criteria parts A, B and C) for the benefit of the applicant.

Part 1: Information on the Institution		
	Y	N
Name and address		
Academic calendar		
Academic authorities		
General description of the institution (including type and status)		
List of programmes offered		
General admission requirements		
General arrangements for the recognition of prior learning (formal, informal and non-formal)		
General registration procedures		
ECTS credit allocation based on the student workload needed in order to achieve expected learning outcomes		
Arrangements for academic guidance		

Please assess the overall quality of the **information on the institution** supplied in the Information Package/Course Catalogue by indicating against the **score** one of 1 - 5, where **1** equals **missing** or **unavailable**, **2** equals **inadequate**, **3** equals **acceptable**, **4** equals **good** and **5** equals **excellent**. Please add your comments on this assessment.

Score	
--------------	--

Comments	
-----------------	--

Part 2: Information on degree programmes

General description

NB: you should assess information provided for at least three programmes. These programmes should be selected on a random basis and should, if possible, be from three different faculties.

If work placement information is found in the general description of the programme (e.g. under 'profile of the programme') please assess this and add a comment in the box.

If applicable, please refer also to any comments/justification provided by the applicant (see section 2.3 of the application form) and include this information in your evaluation.

	Y	N
Qualification awarded		
Level of qualification		
Specific admission requirements		
Specific arrangements for the recognition of prior learning (formal, informal and non-formal)		
Qualification requirements and regulations		
Profile of the programme		
Key learning outcomes		
Occupational profiles of graduates with examples		
Access to further studies		
Course structure diagram with credits (60 per full-time academic year)		
Examination regulations, assessment and grading		
Graduation requirements		
Mode of study (full-time, part-time; e-learning...)		
Programme director or equivalent		

Please assess the overall quality of the **general description of programmes** supplied in the Information Package/Course Catalogue by indicating against the **score** one of 1 - 5, where **1** equals **missing** or **unavailable**, **2** equals **inadequate**, **3** equals **acceptable**, **4** equals **good** and **5** equals **excellent**. Please add your comments on this assessment.

Score	
--------------	--

Comments

Description of individual course units		
NB: you should assess at least three individual course units in each of the programmes selected for assessment. If the applicant offers stand-alone courses (i.e. courses that are offered separately from any programme), you may also assess at least one of these stand-alone courses.		
If applicable, please refer also to any comments/justification provided by the applicant (see section 2.3 of the application form) and include this information in your evaluation.		
	Y	N
Course unit title		
Course unit code		
Type of course unit (compulsory, optional)		
Level of course unit (e.g. first, second or third cycle; sub-level if applicable)		
Year of study (if applicable)		
Semester/trimester when the course unit is delivered		
Number of ECTS credits allocated		
Name of lecturer(s)		
Learning outcomes of the course unit		
Mode of delivery (face-to-face, distance learning)		
Prerequisites and co-requisites		
Recommended optional programme components		
Course contents		
Recommended or required reading		
Planned learning activities and teaching methods		
Assessment methods and criteria		
Language of instruction		
Work placements (if work placement information has already been given in the general description, you do not need to tick this box)		

Please assess the overall quality of the description of individual course units supplied in the Information Package/Course Catalogue by indicating against the score one of 1 - 5, where 1 equals missing or unavailable, 2 equals inadequate , 3 equals acceptable , 4 equals good and 5 equals excellent . Please add your comments on this assessment.	
Score	
Comments	

Part 3: General information for students

If applicable, please refer also to any comments/justification provided by the applicant (see section 2.3 of the application form) and include this information in your evaluation.

	Y	N
Cost of living		
Accommodation		
Meals		
Medical facilities		
Facilities for special needs students		
Insurance		
Financial support for students		
Student affairs office		
Learning facilities		
International programmes		
Practical information for mobile students		
Language courses		
Internships		
Sports and leisure facilities		
Student associations		

Please assess the overall quality of the **general information for students** supplied in the Information Package/Course Catalogue by indicating against the **score** one of 1 - 5, where **1** equals **missing** or unavailable, **2** equals **inadequate**, **3** equals **acceptable**, **4** equals **good** and **5** equals **excellent**. Please add your comments on this assessment

Score	
Comments	

General comments on quantity and quality of Information Package/Course Catalogue	
Strengths:	
Shortcomings:	
Areas for improvement:	

CONCLUSION (assessment result of Information Package/Course Catalogue SUFFICIENT or INSUFFICIENT) :	
--	--

Confirmation by the applicant The three web pages have been provided. All information is available in English and easy to trace (a few mouse clicks) via the menus on these pages.			
	Y	N	
Information on the institution			
Information on degree programmes			
General information for students			
Comments: <div style="text-align: center; font-size: 4em; opacity: 0.1; font-family: sans-serif;">XXXXXX</div>			

B. ECTS files of outgoing students

Please first use the checklist provided below for the assessment of this section.

Then please tick each item indicating either C ('complete'), or I ('incomplete') as appropriate in each case. The documents provided should include all the items included in the checklist. If this is the case, the assessment result should be C ('complete'). However, if some items are missing or only partially complete the assessment result should be I ('incomplete'), and the expert should provide comments as to the nature and extent of the items that are missing, as well as whether s/he judges that the application can still be accepted.

Please refer also to any comments/justification provided by the applicant to any deviation from the checklist (see section 2.4.3. of the application form) and include this information in your evaluation.

Three certified (signed, dated and stamped) ECTS files comprising:	C	I
<p><u>Complete and certified (signed, dated and stamped)¹ ECTS files</u> are provided for three outgoing students:</p> <ul style="list-style-type: none"> • enrolled at the applicant institution • in <u>three different subject areas</u> (one per student) • if the applicant institution <u>has fewer than three subject areas</u>, the complete ECTS files for three outgoing students are of those subject areas only • having spent a period of study in three different countries (one per student) • in 2009/2010, 2010/11, 2011/12 or 2012/2013 <p><i>*Please choose the appropriate option</i></p>		
<u>Transcript of Records</u> provided by the applicant institution <u>before</u> the mobility for all three outgoing students		
<u>Learning Agreement/Training Agreement</u> (with agreed changes if this applies) for <u>all three outgoing students</u> ²		
<u>Transcript of Records</u> received from the partner institution <u>after</u> the mobility for all <u>three outgoing students</u> . If any outgoing student mobility file was for a work placement, a document provided by the work placement provider confirming that the training agreement was fulfilled with the university, confirming the allocation of ECTS credits, leading to the award of ECTS credits is acceptable.		
<u>The document</u> used by the applicant institution to show that credits gained during the <u>mobility period have been fully recognised</u> (e.g. proof of recognition, Transcript of Records provided by the applicant institution after the mobility period showing all credits gained, or other document).		

Comments (if applicable):

¹ Each ECTS student file should be certified on at least one page.

² The Learning Agreement/Training Agreement must be in place before the mobility period. This means it must be signed and dated before the mobility period.

Checklist for documents for outgoing students.

Please tick the box if the item is included with the application.

Transcript of Records provided by the applicant institution before the mobility period	
Course unit code (if any)	☐
Title of the course unit	☐
Duration of course unit	☐
Local grade	☐
ECTS credits	☐
Description of the institutional grading system	☐
Learning/Training Agreement (with agreed changes if this applies)	
Course unit code (if any)	☐
Title of the course unit / work placement (or name of placement enterprise/institution)	☐
ECTS credits	☐
Changes (if any) clearly indicated	☐
Learning/Training Agreement was in place before the start of the mobility	☐
Transcript of Records received from the partner institution after the mobility	
Course unit code (if any)	☐
Title of the course unit	☐
Duration of course unit	☐
Host institution grade	☐
ECTS credits	☐
Description of the institutional grading system	☐
In the case of work placements, document received from the placement enterprise/institution ☐	
Document showing proof of academic recognition given by the applicant institution	
English-language version provided	☐
Title of the course unit(s)	☐
Duration of course unit(s)	☐
Including examination or other forms of assessment	☐
Host institution grade	☐
ECTS credits	☐

C. ECTS files of incoming students

Please first use the checklist provided below for the assessment of this section.

Then please tick each item indicating either C ('complete'), or I ('incomplete') as appropriate in each case. The documents provided should include all the items included in the checklist. If this is the case, the assessment result should be C ('complete'). However, if some items are missing or only partially complete the assessment result should be I ('incomplete'), and the expert should provide comments as to the nature and extent of the items that are missing, as well as whether s/he judges that the application can still be accepted.

Please refer also to any comments/justification provided by the applicant to any deviation from the checklist (see section 2.4.3. of the application form) and include this information in your evaluation.

Three certified (signed, dated and stamped) ECTS files comprising:		
	C	I
Complete and certified (signed, dated and stamped) ³ ECTS files are provided for three <u>incoming</u> students: <ul style="list-style-type: none"> • from three different countries • having studied at the applicant institution in three different subject areas in 2009/2010, 2010/11, 2011/12 or 2012/2013 		
<u>Learning Agreement</u> (with agreed changes if this applies) <u>for all three incoming students</u>		
<u>Transcript of Records</u> provided by the applicant institution <u>after</u> the mobility for all three incoming students		

Comments (if applicable):

³ Each ECTS student file should be certified on at least one page.

Checklist for documents for incoming students.

Please tick the box if the item is included with the application.

Learning Agreement (with agreed changes if this applies)	
Course unit code (if any)	☐
Title of the Course unit	☐
ECTS credits	☐
Changes (if any) clearly indicated	☐
Learning Agreement was in place before the start of the mobility	☐
Transcript of Records provided by the applicant institution after the mobility	
Course unit code (if any)	☐
Title of the course unit	☐
Duration of course unit	☐
Local grade	☐
ECTS credits	☐
Description of the institutional grading system	☐

ASSESSMENT CONCLUSION

Please write your conclusion using one of the following options: SUCCESSFUL / REJECTED.

My conclusion:

COMMENTS and RECOMMENDATIONS

Please provide comments and recommendations to the applicant in support of your overall assessment conclusion.

Signature:

Date:

EK 3.

BOLOGNA SÜRECİ UYGULAMALARI

BİLGİ TOPLAMA FORMU

(Form A – Bologna Uzmanları İçin)

Sayın Bologna Uzmanı,

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Programı'nda doktora öğrencisiyim. “*Üniversitemizde Bologna Süreci Uygulamaları ve Geleceğe Bakış*” adlı doktora tezi hazırlamaktayım. Bu amaçla, AKTS (Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi) Etiket alan üniversitelere yönelik olarak hazırlanan “Bilgi Toplama Formu”, altı bölümden oluşmaktadır ve sorulara ilişkin görüşlerinize ihtiyaç duyulmaktadır. Birinci bölümde, “AKTS”; ikinci bölümde “Yeterlilikler Çerçevesi”, üçüncü bölümde “Kalite Güvencesi”; dördüncü bölümde “İstihdam Edilebilirlik”; beşinci bölümde “Uluslararasılaşma ve Hareketlilik”; altıncı bölümde ise “Bologna Süreci’ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar” konularında açık uçlu sorular yer almaktadır. Çalışmaya ayıracağınız değerli zamanınız için teşekkür ederim.

Saygılarımla.

Prof. Dr. Yüksel KAVAK
Tez Danışmanı

Canan ÜNVAN
Doktora Öğrencisi

Bölüm I: Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi (AKTS)

Soru 1. AKTS Etiket alan üniversitelerde, AKTS, amacına uygun olarak kullanılıyor mu?

Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 2. AKTS Etiket alan üniversitelerde, tüm düzeylerde ve tüm öğrenciler için AKTS

kredisi uygulanıyor mu? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 3. AKTS Etiketli alan üniversitelerde, 1 AKTS kredisinin kaç saat öğrenci iş yüküne karşılık geldiğini lütfen açıklayınız.

.....

Soru 4. AKTS Etiketli alan üniversitelerde, AKTS Kredisi, öğrenme çıktılarıyla ilişkilendirilmiş midir? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen
Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 5. AKTS Bilgi Paketi (Program bilgi paketleri, ders bilgi paketleri, genel bilgiler, vb.), tüm düzeyler için, AKTS Etiketli alan üniversitelerin WEB sayfasında yayımlanmış mıdır? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen
Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 6. Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında ve Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda, AKTS uygulamalarının sürdürülebilirlik açısından gelecekteki durumuna ilişkin görüşünüz nedir? Lütfen açıklayınız.

.....

Bölüm II: Yeterlilikler Çerçevesi

Soru 7. AKTS Etiketli alan üniversitelerde, tüm düzeylerde yer alan tüm programların yeterlilikleri tanımlanmış mıdır? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen
Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 8. Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi'nde (TYYÇ) öngörülen yeterlilikler ile AKTS Etiketli alan üniversitelerde yürütülen programların yeterlilikleri arasında bağ kurulmuş mudur? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen
Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 9. AKTS Etiket alan üniversitelerde, ders öğrenme çıktılarıyla program yeterlilikleri arasında bağ kurulmuş mudur? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 10. AKTS Etiket alan üniversiteler, yürütmekte olduğu programlar kapsamında yer alan derslere ait Ders Kataloğunu güncel tutuyor mu? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 11. AKTS Etiket alan üniversiteler, TYYÇ'ye yönelik uygulamalarını web sayfalarında yayımlamış mıdır? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 12. Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında, Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) uygulamalarının sürdürülebilirlik açısından gelecekteki durumuna ilişkin görüşünüz nedir? Lütfen açıklayınız.

.....

Bölüm III: Kalite Güvencesi

Soru 13. AKTS Etiket alan üniversitelerin, kalite güvencesi sistemlerinin oluşturulmasına ve uygulanmasına yönelik çalışmaları hakkındaki görüşünüz nedir? Lütfen açıklayınız.

.....

Soru 14. Kalite güvencesi çalışmaları çerçevesinde, AKTS Etiket alan üniversitelerin, iç değerlendirme çalışmaları hakkındaki görüşünüz nedir? (Birim kurulması, personel atama, iç değerlendirme raporunun hazırlanması, kurum internet sayfasında yayınlanması, vb.) Lütfen Açıklayınız.

.....

Soru 15. Kalite güvence çalışmaları çerçevesinde, AKTS Etiketli alan üniversitelerin, dış değerlendirme çalışmaları (Kurumsal dış değerlendirme, program akreditasyonu vb.) hakkındaki görüşünüz nedir? Lütfen Açıklayınız.

.....

Soru 16. Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında ve Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda, Kalite Güvencesi/Akreditasyon çalışmalarının sürdürülebilirlik açısından gelecekteki durumuna ilişkin görüşünüz nedir? Lütfen açıklayınız.

.....

Bölüm IV: İstihdam Edilebilirlik

Soru 17. Bologna Süreci çalışmalarıyla bağlantılı olarak, AKTS Etiketli alan üniversitelerin, mezunlarının istihdamını artırmaya yönelik çalışmaları hakkındaki görüşünüz nedir? (Program geliştirme sürecinde mezun ve işveren görüşlerinin alınması, kariyer etkinlikleri düzenlenmesi, kariyer merkezleri kurulması, endüstriyle ortaklıkların artırılması, staj ve uygulamalı çalışmaların artırılması vb.). Lütfen açıklayınız.

.....

Soru 18. Bologna Süreci uygulamaları, Türkiye'deki tüm yükseköğretim mezunlarının istihdamını gelecekte nasıl etkileyebilir veya etkileyecektir? Lütfen açıklayınız.

.....

Bölüm V: Uluslararasılaşma ve Hareketlilik

Soru 19. AKTS Etiketli alan üniversitelerdeki öğrencilerin uluslararası değişim programlarından faydalanma düzeyine ilişkin görüşünüz nedir? Lütfen açıklayınız.

.....

Soru 20. AKTS Etiketli alan üniversitelerdeki akademik personelin uluslararası değişim programlarından faydalanma düzeyine ilişkin görüşünüz nedir? Lütfen açıklayınız.

.....

Soru 21. Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında ve Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda, uluslararasılaşmanın ve hareketliliğin gelecekteki durumuna ilişkin görüşünüz nedir? Lütfen açıklayınız.

.....

Bölüm VI: Bologna Süreci'ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar

Soru 22. Bologna Süreci uygulamalarının, eğitimin niteliği üzerindeki olumlu yansımaları nelerdir? Lütfen açıklayınız.

.....

Soru 23. Bologna Süreci uygulamalarının, akademik ve idari süreçler açısından, Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarına olumsuz yansımaları var mıdır? Varsa nelerdir? Lütfen açıklayınız.

.....

Soru 24. Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında Bologna araçlarının kullanılması, yükseköğretim sistemimiz açısından yararlı mıdır? Neden? Lütfen açıklayınız.

.....

Soru 25. Bologna Süreci'nin başlangıcından 15 yıl sonra gelinen noktada, yükseköğretim alanında yeni politika(lar) geliştirilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz? Neden? Lütfen açıklayınız.

.....

Değerli katkılarınız için tekrar teşekkür ederim.

Canan ÜNVAN

EK 4.

BOLOGNA SÜRECİ UYGULAMALARI

BİLGİ TOPLAMA FORMU

(Form B – BEK Başkanları / Kurum Bologna Koordinatörleri İçin)

Sayın BEK Başkanı / Bologna Koordinatörü,

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Programı'nda doktora öğrencisiyim. “Üniversitelerimizde Bologna Süreci Uygulamaları ve Geleceğe Bakış” adlı doktora tezi hazırlamaktayım. Bu amaçla, AKTS (Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi) Etiket alan üniversitelere yönelik olarak hazırlanan “Bilgi Toplama Formu”, altı bölümden oluşmaktadır ve sorulara ilişkin görüşlerinize ihtiyaç duyulmaktadır. Birinci bölümde, “AKTS”; ikinci bölümde “Yeterlilikler Çerçevesi”, üçüncü bölümde “Kalite Güvencesi”; dördüncü bölümde “İstihdam Edilebilirlik”; beşinci bölümde “Uluslararasılaşma ve Hareketlilik”; altıncı bölümde ise “Bologna Süreci’ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar” konularında açık uçlu sorular yer almaktadır. Çalışmaya ayıracağınız değerli zamanınız için teşekkür ederim. Saygılarımla.

Prof. Dr. Yüksel KAVAK
Tez Danışmanı

Canan ÜNVAN
Doktora Öğrencisi

Bölüm I: Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi (AKTS)

Soru 1. Üniversitenizde, AKTS, amacına uygun olarak kullanılıyor mu? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 2. Üniversitenizde hangi düzeylerde hangi kredi sistemi (AKTS veya yerel kredi) kullanıldığını lütfen açıklayınız.

.....

Soru 3. Üniversitenizde, bir AKTS kredisinin kaç saat öğrenci iş yüküne karşılık geldiğini lütfen açıklayınız.

.....

Soru 4. Üniversitenizde, AKTS Kredisi, öğrenme çıktılarıyla ilişkilendirildi mi? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 5. AKTS Bilgi Paketi (Program bilgi paketleri, ders bilgi paketleri, genel bilgiler, vb.), tüm düzeyler için, üniversiteniz web sayfasında yayımlanıyor mu? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 6. Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında, AKTS uygulamalarının sürdürülebilirlik açısından gelecekteki durumuna ilişkin görüşünüz nedir?

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.....

Bölüm II: Yeterlilikler Çerçevesi

Soru 7. Üniversitenizde, tüm düzeylerde yer alan tüm programlarınızın yeterlilikleri tanımlandı mı? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 8. Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi'nde (TYYÇ) öngörülen yeterlilikler ile üniversitenizde yürütülen programların yeterlikleri arasında bağ kuruldu mu? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 9. Üniversitenizde, ders öğrenme çıktılarıyla program yeterlikleri arasında bağ kuruldu mu? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 10. Üniversitenizde, yürütülmekte olan programlar kapsamında yer alan derslere ait Ders Kataloğu güncel tutuluyor mu? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 11. Üniversitenizde, TYYÇ'ye yönelik uygulamalarınız web sayfasında yayımlanıyor mu? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 12. Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında, Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) uygulamalarının sürdürülebilirlik açısından gelecekteki durumuna ilişkin görüşünüz nedir? Lütfen açıklayınız.

.....

Bölüm III: Kalite Güvencesi

Soru 13. Üniversitenizde, kalite güvencesi sistemlerinin oluşturulmasına ve uygulanmasına yönelik çalışmalar yapıldı mı? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 14. Üniversitenizde, kalite güvencesi çalışmaları çerçevesinde, iç değerlendirme çalışmalarına yönelik neler gerçekleştirildi? (Birim kurulması, personel atama, iç değerlendirme raporunun hazırlanması, kurum internet sayfasında yayınlanması, vb.) Lütfen açıklayınız.

.....

Soru 15. Üniversiteniz herhangi bir dış değerlendirme (Kurumsal dış değerlendirme, program akreditasyonu vb.) sürecinden geçti mi? Lütfen işaretleyiniz.

Evet Hayır Kısmen

Açıklamanız varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

Soru 16. Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarında, Kalite Güvencesi/Akreditasyon çalışmalarının sürdürülebilirlik açısından gelecekteki durumuna ilişkin görüşünüz nedir? Lütfen açıklayınız.

.....

Bölüm IV: İstihdam Edilebilirlik

Soru 17. Bologna Süreci çalışmalarıyla bağlantılı olarak, üniversitenizde mezunlarınızın istihdamını artırmaya yönelik neler yapılmaktadır? (Program geliştirme sürecinde mezun ve işveren görüşlerinin alınması, kariyer etkinlikleri düzenlenmesi, kariyer merkezleri kurulması, endüstriyle ortaklıkların artırılması, staj ve uygulamalı çalışmaların artırılması vb.). Lütfen açıklayınız.

.....

Soru 18. Bologna Süreci uygulamaları, Türkiye'deki tüm yükseköğrenim mezunlarının istihdamını gelecekte nasıl etkileyebilir veya etkileyecektir? Lütfen açıklayınız.

.....

Bölüm V: Uluslararasılaşma ve Hareketlilik

Soru 19. Üniversiteniz öğrencilerinin uluslararası değişim programlarından faydalanma düzeyi nedir? Lütfen açıklayınız.

.....

Soru 20. Üniversiteniz akademik personelinin uluslararası değişim programlarından faydalanma düzeyi nedir? Lütfen açıklayınız.

.....

Soru 21. Türkiye’deki tüm yükseköğretim kurumlarında, uluslararasılaşmanın ve hareketliliğin gelecekteki durumuna ilişkin görüşünüz nedir? Lütfen açıklayınız.

.....

Bölüm VI: Bologna Süreci’ne İlişkin Yaklaşımlar ve Yeni Politikalar

Soru 22. Bologna Süreci uygulamalarının, eğitimin niteliği üzerindeki olumlu yansımaları nelerdir? Lütfen açıklayınız.

.....

Soru 23. Bologna Süreci uygulamalarının, akademik ve idari süreçler açısından Türkiye’deki tüm yükseköğretim kurumlarına olumsuz yansımaları var mıdır? Varsa nelerdir? Lütfen açıklayınız.

.....

Soru 24. Türkiye’deki tüm yükseköğretim kurumlarında Bologna araçlarının kullanılması, yükseköğretim sistemimiz açısından yararlı mıdır? Neden? Lütfen açıklayınız.

.....

Soru 25. Bologna Süreci’nin başlangıcından 15 yıl sonra gelinen noktada, yükseköğretim alanında yeni politika(lar) geliştirilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz? Neden? Lütfen açıklayınız.

.....

Değerli katkılarınız için tekrar teşekkür ederim.

Canan ÜNVAN

EK 5. Devlet Üniversitelerinde İlgili Fakültelerin İncelenen Programları ve Dersleri

Yükseköğretim Kurumları (Devlet)	Fakülte	Program	Ders
D1	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Programlama
	Fen	Matematik	Analitik Geometri
D2	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen	Matematik	Analitik Geometri
D3	Necatibey Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Ders Programına ulaşılammamaktadır.
	Bandırma İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	Mikro İktisada Giriş
	Mühendislik Mimarlık	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen Edebiyat	Matematik	Analitik Geometri (ilgili bölüme ulaşılammamıştır)
D4	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen Edebiyat	Matematik	Analitik Geometri
D5	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik-Mimarlık	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen-Edebiyat	Matematik	Analitik Geometri
D6	Buca Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen	Matematik	Analitik Geometri

Yükseköğretim Kurumları (Devlet)	Fakülte	Program	Ders
D7	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	Mikro İktisada Giriş
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen	Matematik	Analitik Geometri
D8	-	-	-
	İşletme	-	-
	Mühendislik Temel Bilimler Fakültesi	Bilgisayar Mühendisliği Matematik	Bilgisayar Bilimlerine Giriş Analitik Geometri
D9	-	-	-
	-	-	-
	Mühendislik Fen	Bilgisayar Mühendisliği Matematik	Bilgisayar Mühendisliği Kavramları Matematiğin Temelleri
D10	-	-	-
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik Fen	Bilgisayar Mühendisliği Matematik	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş Analitik Geometri
D11	Fatih Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen	Matematik	Analitik Geometri
D12	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen-Edebiyat	Matematik	Analitik Geometri
D13	Atatürk Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisat	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen-Edebiyat	Matematik	Analitik Geometri
D14	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik	-	-
	Fen-Edebiyat	Matematik	Analitik Geometri

Yükseköğretim Kurumları (Devlet)	Fakülte	Program	Ders
D15	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisat I
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen Edebiyat	Matematik	Analitik Geometri
D16	-	-	-
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Çorlu Mühendislik Fen-Edebiyat	Bilgisayar Mühendisliği Matematik	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş Analitik Geometri
D17	Eğitim	-	-
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik-Mimarlık	-	-
	Fen-Edebiyat	Matematik	Analitik Geometri
D18	Eğitim	Türkçe sayfada Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ve ilgili başlıklar mevcut, ancak İngilizce sayfada bu bölüm yok.	-
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisat I
	Mühendislik	-	-
	Fen Edebiyat	Matematik	Analitik Geometri
D19	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen Edebiyat	Matematik	Analitik Geometri
D20	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	-
	Bilgisayar ve Bilişim Bilimleri	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen-Edebiyat	Matematik	Analitik Geometri
D21	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	- Fen-Edebiyat	- Matematik	- Analitik Geometri
D22	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisat I
	Mühendislik-Mimarlık	-	-
	Fen-Edebiyat	Matematik	Analitik Geometri

EK 6. Vakıf Üniversitelerinde İlgili Fakültelerin İncelenen Programları ve Dersleri

Yükseköğretim Kurumları (Vakıf)	Fakülte	Program	Ders
V1	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen Edebiyat	-	-
V2	Eğitim	-	-
	İktisadi ve İdari Bilimler	-	-
	Mühendislik	-	-
	Fen	Matematik-Bilgisayar Programı Var, Bilgi Paketi Yok	-
V3	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Programlama
	Fen-Edebiyat	Matematik	Analitik Geometri
V4	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	-	-
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen-Edebiyat	Matematik-Bilgisayar	Analitik Geometri
V5	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen Edebiyat	Matematik-Bilgisayar	Analitik Geometri
V6	-	-	-
	İktisadi ve İdari Bilimler	-	-
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen Edebiyat	Matematik-Bilgisayar	Analitik Geometri
V7	-	-	-
	İşletme	Ekonomi (İktisat)	Mikroekonominin İlkeleri
	Mühendislik ve Bilgisayar Bilimleri	Bilgisayar Mühendisliği	Programlamaya Giriş
	Fen Edebiyat	Matematik	Analitik Geometri
V8	Eğitim	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Psikolojiye Giriş (İlgili bölüme ulaşılamamıştır)
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik ve Doğa Bilimleri	Bilgisayar Mühendisliği	Algoritmalar ve Programlama
	Fen	-	-
V9	-	-	-
	İktisadi ve İdari Bilimler	İktisat	İktisada Giriş
	Mühendislik	Bilgisayar Mühendisliği	Bilgisayar Mühendisliğine Giriş
	Fen Edebiyat	Matematik	Analitik Geometri

EK 7. ORJİNALLİK RAPORU

Turnitin Orjinallik Raporu

İşleme kondu: 23-Eyl-2016 15:13 EEST
NUMARA: 709778261
Kelime Sayısı: 53324
Gönderildi: 1

ÜNİVERSİTELERİMİZDE BOLOGNA SÜRECİ UYGULAMALARI
VE GELECEĞE BAKIŞ Canan Ünvan tarafından

Benzerlik Endeksi	Kaynağa göre Benzerlik
%9	İnternet Sources: %8 Yayınlar: %2 Öğrenci Ödevleri: %3

< 1% match (12-Eyl-2014 tarihli internet)

<http://beu.edu.tr/Medya/YazarMedya/626/66SorudaBologna.pdf>

< 1% match (06-Ara-2014 tarihli internet)

http://file.setav.org/Files/Pdf/20121217125617_zonguldak-web2.pdf

< 1% match (08-May-2015 tarihli öğrenci ödevleri)

[Submitted to Middle East Technical University on 2015-05-08](#)

< 1% match (13-Nis-2016 tarihli internet)

<http://myk.gov.tr/index.php/tr/tyc-avc-referanslama-calmalar>

< 1% match (30-Mar-2016 tarihli internet)

<http://myk.gov.tr/index.php/tr/tuerkiye-yeterlilikler-cercevesi>

< 1% match (16-Eyl-2014 tarihli internet)

http://www.harungumrukcu.com/FileUpload/bs389247/File/gumrukcu_bologna_sureci.pdf

< 1% match (18-Mar-2011 tarihli internet)

<http://www.agri.edu.tr/ulus/belgeler/bologna%20sureci%20uyum%20calismalari%20kilavuzu.pdf>

< 1% match (21-Ağu-2015 tarihli internet)

<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/23675/Hilmi%20S%20C3%BCng%C3%BC%20Doktora%20Tezi.pdf>

< 1% match (15-Eyl-2015 tarihli internet)

<http://gul6.bim.gantep.edu.tr/~epok2014/belgeler/EPOK2014.pdf>

Danışmanlığını yürüttüğüm “Türk Üniversitelerinde Bologna Süreci Uygulamaları ve Geleceğe Bakış” başlıklı tezde intihal bulunmamaktadır.

İmza

Danışman

:
: Prof. Dr. Yüksel KAVAK

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

<i>Adı Soyadı</i>	Canan ÜNVAN
<i>Doğum Yeri</i>	Ankara
<i>Doğum Tarihi</i>	21.08.1974

Eğitim Durumu

<i>Lise</i>	Ankara Lisesi	1992
<i>Lisans</i>	Bilkent Üniversitesi, Ekonomi	2000
<i>Yüksek Lisans</i>	Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitimde İnsan Kaynaklarını Geliştirme	2004
<i>Yabancı Dil</i>	İngilizce: Okuma (Çok iyi), Yazma (Çok iyi), Konuşma (Çok iyi)	

İş Deneyimi

<i>Çalıştığı Kurumlar</i>	Yükseköğretim Kurulu, Uluslararası İlişkiler Birimi Çoklu İlişkiler Masası Sorumlusu Türkiye ENIC/NARIC Merkezi Sorumlusu	Temmuz 2013-
	Yükseköğretim Kurulu, Uluslararası İlişkiler Birimi Akademik Uzman	Ekim 2009- Temmuz 2013
	Yükseköğretim Kurulu, Eğitim-Öğretim Dairesi Başkanlığı, Akademik Uzman	2002-2009
	Coşkun Ertepinar İlköğretim Okulu Vekil İngilizce Öğretmeni	Şubat 2002 Mayıs 2002
	Türkiye İş Bankası Yazılım Geliştirme Müdürlüğü Stajyer	Mayıs 1999 Temmuz 1999
	Bilkent Üniversitesi Bölge Ülkeleri Kurs Programları Direktörlüğü, Yarı-Zamanlı Asistan	1997-1999

Akademik Çalışmalar

Yayımlar

- “2009-2011 yılları arasında Türk Yükseköğretim Kurumlarında Bologna Süreci Uygulamaları, Canan ÜNVAN”, İşletme, Ekonomi, Yönetim Dünya Konferansı (WCBEM), Antalya, Mayıs 2012
- “Avrupa Yükseköğretim Alanı’nda Diploma Eki Uygulamalarında Karşılaştırmalı Durum Tespiti, Armağan ERDOĞAN, Canan ÜNVAN”, 20. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eylül 2011

Seminer ve Çalıştaylar

- “İş Yaşamında 100 Kanguru” Academy International, Ankara, Nisan 2001
- “Lider Yöneticilik” Academy International, Ankara, Nisan 2000
- “Problem Belirleme, Önleme, Çözme Becerileri” Academy International, Ankara, Nisan 2000
- “Beden Dili” Academy International”, Ankara, Nisan 2000

Sertifikalar

- **Eğitcilerin Eğitimi Programı**, Hacettepe Üniversitesi, 5-6 Kasım 2016
- **Etkili İletişim**, Aysed Eğitim Danışmanlık ve Organizasyon Tic. Ltd. Şti, Mayıs 2012
- **Uygulamalı Yazın Atölyesi İleri Aşama Semineri**, ODTÜ Mezunları Derneği, Ocak 2012
- **Stres ve Zaman Yönetimi**, Aysed Eğitim Danışmanlık ve Organizasyon Tic. Ltd. Şti, Kasım 2011
- **Protokol ve Sosyal Davranış Kuralları**, Liderlik Okulu, Eylül 2011
- **Stratejik Planlamanın Önemi**, Mexxon Danışmanlık, Şubat 2009
- **I. Uluslararası İnsan Kaynakları Yönetimi Kongresi Katılım Sertifikası**, 2004
- **Avrupa Birliği ve İnsan Kaynakları Kongresi Katılım Sertifikası**, 2004
- **MEB Onaylı Diksiyon Kursu Katılım Sertifikası**, Başkent İletişim Bilimleri Akademisi, 2004

Yaz Okulu

- **Yükseköğretimde Yönetim**, Avrupa Akdeniz Çalışmaları Üniversitesi (EMUNI), Slovenya, 18-30 Ağustos 2008

İletişim

e-Posta Adresi	cananunvan@gmail.com
Jüri Tarihi	30.09.2016